

LILIEN'S DICTIONARY

Part I: ENGLISH — POLISH

in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

DECEMBER 1st, 1951
Next Issue July 1st, 1952

Due in 10 days in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE XIX
Grand Canal — hellbind, s.

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA

BOX 149, STEVENS POINT, WIS.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I: ANGIELSKO — POLSKI

w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1-go GRUDNIA 1951
Następny Zeszyt
1-go LIPCA 1952

Płatna w ciągu 10 dni gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT XIX
Grand Canal — hellbind, s.

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA

BOX 149, STEVENS POINT, WIS.

br. 31824

Grand Canal (Il Gran Canale, wł. il gran kana'le) Wielki Kanał Wenecki.

grandchild, s. (gren'czajld) wnuk, wnuczka, wnuczę (n), dziecko syna lub córki.

grand climacteric, the climacteric, przest. great c. 63-1 (9×7) rok życia ludzkiego; także 81-y.

g. company, hist. w w. XIV załoga żeglarska najmitów subwencjonowana przez monarchów.

Grand Coutumier, (gra~ kutümie') hist. zbiór praw zwyczajowych 1) normandzkich z w. XII, 2) francuskich z 1389.

grand cross, wielki krzyż orderu, stanowiący najwyższą klasę danego odznaczenia.

granddad, grandad, granddada, granddaddy, granddaddy, s. (grand'-ded) dziadek, dziadus, dziadunio, ojciec matki lub ojca; ob. **grandfather**.

granddaughter, s. (-do'ter) wnuczka, córka córki lub syna.

grand days, pr. ang. cztery dni świąt sądowych, DIES NON JURIDICI w Ang.; dzień Oczyszczenia 2 lutego, dzień Wniebowstąpienia, dzień św. Jana Chrzciciela 24 czerwca, dzień Wszystkich Świętych 1 listopada.

Grand Divide (grend diwajd') geol. St. Zj. Góry Skaliste, ob. **Great Divide**.

Grand Dragon, dosł. wielki smok, St. Zj. naczelnik okręgu Ku-Klux-klanu.

grand-ducal, adj. (grend diu'kel) wielkoksiążęcy.

grand duchess (do'czes) Wielka Księżna; **g. duchy** (dö'czy) Wielkie Księstwo; **g. duke** (diu'k) Wielki Książę.

g. dukedom, Wielkie Księstwo.

g. eagle, rozmiar papieru St. Zj. 27"×40".

grantee, s. (grandi') hiszp. lub port. arystokrata, grand.

grandeur, s. (gra~dö'r) wielkość, wspaniałość, podniosłość (wzroku, wrażeń, charakteru), świetność.

grandeval, adj. (grandi'wel) wielki, sędziwy.

grandevity, s. (-e'witi) długowieczność.

grandfather, s. (grend'fa'ger) dziadek, ojciec matki lub ojca; przen. przodek.

grandfatherless, adj. (-les) dosł. nie mający dziadka, czyli pot. nie posiadający wiadomego drzewa genealogicznego.

grandgore, s. (grend'gor', fr.) przest. syfilis.

grandiloquence, s. (grendilo'kuens) bombastyczność, używanie górnych słów na blache okazje.

grandiose, adj. (grendjo'z) 1) podniosły, imponujący; 2) udający podniosłość, bombastyczny.

grand jury, s. (grendžu'ri) Ang. i St. Zj. wielka ława przysięgłych (nie istnieje w Szkocji i w niektórych Stanach).

grandma, s. (gran'ma), **grand-mamma**, s. (grenma'ma) poufale

Czcionkami Wydawnictwa.

babcia, babusia, babunia, babuleńka.

grandmaternal, adj. (-ter'neł) po babce, dawniej: po kądzieli.

Grand Monarque, Le (lō gra~monark') Ludwik XIV, „król Słońce” (1638—1715); ob. **Grand Prix de Rome**.

grand monde (gra~mąd') wielki świat, „towarzystwo”, „socjeta”, „śmietanka towarzyska”, „najlepsze sfery”.

Grandmontine, Grammontine, s. (gra~m, gra-ma'tin') hist. członek wygasłego już zakonu pustelników założonego w Grammont pod Limoges (limo'ż we Francji) przez św. Stefana w r. 1077).

grandmother, s. (-mo'ger) babka, matka ojca lub matki.

grandmotherly, adj. 1) znamienny dla babki, pobłażliwy, utulny; 2) babski, starodawny, staroświecki.

Grand National assembly, jednoizbowy parlament turecki, od r. 1920.

grandnephew, (g. ne'fiu) wnuk a) stryjeczny, b) wujeczny, c) cioteczny.

grandniece (g. nis') wnuczka a) wujeczna, b) cioteczna, c) stryjeczna.

Grand Old Party, G.O.P., St. Zj. partia republikańska od 1880.

grand opera, (g. o'pera) opera, dramat muzyczny w stylu poważnym, odr. **operetta** — w lekkim.

grandpa, s. (gran'pa) poufale dziadek, dziadus, dziadunio, ob. **grandfather**.

grandparent, s. (-pa'rent) dziadek lub babka.

grandpaternal, adj. (-patör'neł) po dziadku, dawniej po mieczu.

Grand Pensionary lub **Pensioner**, hist. prezydent Rady Ministrów Rzeeczypospolitej Holenderskiej („Batawskiej”) 1795—1806.

Grand Prairie, (g. pre'ri) St. Zj. część wsch. Teksasu.

grand prix (gra~pri') pierwsza nagroda; **G.P. de Paris** (g. p. dö pa'ri') nagroda wyścigowa dla koni trzyletnich ustanowiona od 1863 w czerwcu na torze Longchamps (ła-sza~), 100,000 fr. 3 km.; **G.P. de Rome** slynne stypendium ufundowane przez Ludwika XIV dla artysty fr.; czteroletnie studia bezpłatne we Francuskiej Akademii Sztuk Pięknych w Rzymie, około 4,000 fr. i uwolnienie od służby wojskowej.

graphite, s. (gre'fajt) min. grafit, rodzimy węgiel w kryształach sześciobocznych, C, t. 3—1, c.w. 1.9—2.3.

graphite, vt. pokrywać lub nasycać grafitem.

graphitoid, s. (gre'fitojd) min. podobny do grafitu.

Graphium, s. (gre'fiom) bot. niedoskonały grzyb z rodziny STILBACEAE; **G. ULMI Dutch elm disease**.

graphology, s. (grafo'łodzi) grafiologia, studium ręcznego pisma, na podstawie którego znawcy, **graphologists**, grafologowie, mogą ze znacznym stopniem prawdopodobieństwa stwierdzić tożsamość autora kwestionowanego pisma lub podpisu; zajmującą zabawką towarzyską

jest usiłowanie rozpoznania cech charakteru na podstawie próbki pisma.

graphomania, s. (-mej'nja) grafomania, chorobliwa chęćka pisanie.

graphometer = goniometer.

graphomotor, adj. med. dotyczący ruchów wykonywanych podczas pisanie.

Graphophone, s. (gra'fofon) zastrzeżona marka handlowa chroniąca przyrząd g. grafofon, fonograf itp. aparaty głosnikowe.

graphorhea, s. (grafari'a) psychiatr. chorobliwa chęćka ciągłego pisanie bez sensu i związku.

graphospasm, s. (gre'fospezm') med. kurcz pisarski GRAPHOSPASMUS, MOGIGRAPHIA.

graph paper, rysunkowy papier na diagramy (na tle drobnych kwadracików).

-graphy, przyr. (-gre'fi) -grafia, w związku z pisanie, rysowaniem, obrazowaniem, np. **geography**, **photography**, **stenography**, **geografia**, **fotografia**, **stenografia**; wykonawca: **grapher**, -graf.

grapnel, s. (gre'pl) mar. kot, kotwiczka zakończona w cztery lub pięć łap; vt. chwycić lub trzymać taką kotwiczkę.

grapple, s. 1) = **grapnel**; 2) w zawodach zapaśniczych wzajemny chwyt obu walczących w ciasnym uścisku; vi. pozostawać w takim uścisku; vt. 1) chwycić lub trzymać się wzajemnie w takim uścisku; 2) połączyć w taki wzajemny zespół; mech. ankrować, skotwić, zakotwić.

g. bucket, ob. **clamshell**, s. 2) (rycina) = **grab bucket**.

g. dredge = grab dredge.

g. plant, bot. pld.-afr. roślina **HARPAGOPHYTUM PROCUMBENS** . . . z rodziny sezamowych (łogowy) **sesame family PEDULIACEAE**.

grappling, s. (-in~) ankrowanie, zakotwianie.

Grapsus, s. (grop'ses) zool. rodzaj skorupiaka z rodziny GRAPSIDAE.

Graptolitha, s. (grop'toli'ze) zool. rodzaj motyli nocniówek o ciele grubym i ubarwieniu szarym.

grapy, adj. (grej'pi) 1) podobny do winogron; groniasty; 2) wet. ob. **grape**, s. 4).

grasni, s. (gras'ni; cyg.) kobyła.

grasp, s. (grasp) 1) rączka, rękojeść; 2) objęcie, uścisk; 3) ujęcie, schwytanie, opanowanie; 4) zasięg; 5) ujęcie moralne, pojęcie umysłowe.

grasp, vi. 1) sięgać po (acc.); 2) pochwycić, ująć; 3) pojąć, opanować myślą, zrozumieć.

grasper, s. (gras'per) chciwiec, osoba zachłanna.

grasping, adj. ('pin~) chciwy, żądny (gen.); -ly, adv. (-li) chciwie; -ness, s. (-nes) chciwość, zachłanność.

grass, s. (gres) 1) bot. trawa, w szerszym znaczeniu wszelkie ziele służące bydłu na paszę, w szcz. ro-

śliny należące do rodziny traw grass family GRAMINEÆ, turzyc sedge family CYPERACEÆ, i sitów rush family JUNCACEÆ; 2) pastwisko; 3) grunt pokryty trawą, np. siedzieli na trawie; at g. na pastwisku, pasąc się; turn out to g. puścić (kogo) na zieloną trawę, pozostawić bez zaopatrzenia i środków utrzymania.

grass, vi. paść się; vt. 1) paść, pasać (bydło); 2) obsiać lub pokryć trawą; 3) wyłożyć na trawie, np. len do suszenia.

grass-blade, s. (g.'blejd) bot. blaszka byliny.

g. cattle, bydło paszone na pastwisku.

grasschat, s. (gres'chat) ang. derkacz CREX CREX, na Wyspach Kanaryjskich.

grass cloth, s. tkanina z włókien roślinnych.

grass cold, s. (g.'ko'ld) wet.zoły, zaraźliwa gorączkowa choroba koni (zwłaszcza młodych) polegająca na nieżycie nosa, gardła i krtani, a spowodowana zakaźnikami znajdującymi się w zapyłonym sianie zeszłorocznym.

grasser, s. (gra'ser) kup. bydło sprzedane wprost z pastwiska bez dodatkowego dopasania.

grass family, bot. rodzina traw, GRAMINEÆ; w St.Zj. także POACEÆ, (w Polsce ta nazwa ograniczona do wiklin).

grassflat, s. ('flet) trawnik, gazon, murawa, ob. grassplot.

grassflower, s. ('flauer) bot. 1) miecznica wąskolistna blue-eyed grass SISYRINCHIUM ANGUSTIFOLIUM, Mill.; 2) portulaka wirgińska spring beauty CLAYTONIA VIRGINICA, Linn.

grass-grown, adj. (gres'gron') zarosły trawą.

grass guard, s. pastuch (m), pastuszką (f); pasterz (m), pasterka (f).

grasshopper, s. (gres'hoper) zool. szarańcza, owad rzędu prostoskrzydłych (ORTHOPTERA) czyli szarańczaków, rodziny ACRIDIIDÆ; napadający w olbrzymich ilościach pola i niszczący plony; szarańcza wędrowna PACHYTILUS MIGRATORIUS, konik polny STENOBOTARUS czyli ACRIDIUM; pasikonik zielony LOCUSTA VIRIDISSIMA; samce świerkają trąc pokrywy skrzydłowe jedną o drugą; także locust, ob. l. zool.

grass ill, wet. wzdęcie u młodych jagniąt spowodowane zbyt nagłym przejściem do karmienia trawą.

g. lamb, chów b. jagnię karmione przez owcę żyjącą na pastwisku.

grassland, s. (gres'lend) 1) roln. pastwisko, łąka; 2) fitogeogr. roślinność składająca się przeważnie z traw i podobnych roślin.

grass lawn, s. (g. lo'n) tkanina z cienkich włókien roślinnych podobna do płótna, ob. grass cloth, grass linen.

g. linen, ob. g. lawn.

g. mildew, s. (g. mil'diu) bot. ma-

czniak zbóż ERISYPHE GRAMINIS, grzyb klasy workowców ASCOMYCETES podklasy CARPOASCINÆ rzędu mączniaków ERY-SIPHALES, posiadający dwie formy owocowania: we wczesnych stadiach rozwoju grzybnia wytwarza bezbarwne konidia, najstarsze konidia odrywają się łatwo i gromadzą się w kształcie białego proszku, t. zw. rosy mącznej.

grass-of-Parnassus, s. (g. ow par-ne'sys) bot. dziewięciornik błotny, PARNASSIA PALUSTRIS, Linn., z rodziny skalnicowatych saxifrage family SAXIFRAGACEÆ (albo czasem w Ameryce PARNASSACEÆ).

grass owl, zool. sowa trawiasta TYTO LONGIMEMBRIS, w szerszym znaczeniu z rodziny STRIGIDÆ, w ciśniejszym TYTONIDÆ czyli BUDONIDÆ; żyje w trawach Ind. Wsch., Chin, Australii Pin.

grassplot, s. (gras'plat) łąka, pastwisko, trawnik, murawa, gazon.

grass sandwort, bot. piaskowiec, wąskolistna trawa Gór Skalistych ARENARIA FORMOSA

g. snake, zool. zaskroniec TROPIDONOTUS NATRIX, niejadowity eur. wąż z rodziny COLUBRIDÆ rzędu węzów, OPHIDIA gromady gadów REPTILIA.

g. spider, s. (g. spaj'der) zool. pajak AGALENA NÆVIA rodziny AGALENIDÆ, ob.

g. sponge, s. (g. spondż) zool. twarda tania gąbka morska z zątki Meks., Ind. Zach. i Florydy, HIPPOSPONGIA EQUINA CEREBRIFORMIS.

g. staggers, s. pl. w użyciu jako sing., wet. zawrót głowy u koni spowodowany spożyciem nadmiaru trawy o niestrawnej drzewiastej łodydze.

g. steppe, s. (step) bezdrzewna przestrzeń pokryta trawą, w Eurazji step, w Amer. Płn. preria, w Amer. Płd. pampas.

grasswidow, s. f. (gres'ui'do) słomiana wdowa, żona której mąż jest czasowo nieobecny.

grasswidower, s. m. słomiany wdowiec, mąż którego żona jest czasowo nieobecna.

grasswidowhood, s. słomiane wdowieństwo.

grassworm, s. (gres'uörm) zool. gasienica nocnikówki LAPHYGMA FRUGIPERDA niszcząca trawy i ziarno na południu St.Zj.

grassy, adj. (-i) 1) trawiasty; 2) pasiony trawą; 3) koloru trawy.

grate, s. (grejt) krata, palenisko, ruszt; g. with steps ruszt schodkowy.

grate, vi. 1) skrzypieć; 2) skrobać; vt. 1) zeskrobać, zetrzeć.

grate coal, węgiel przechodzący przez siatkę o oku 4½ cala; zwany także broken c.

grateful, adj. (grejt'fuł) wdzięczny, przejęty uczuciem wdzięczności, odczuwający wdzięczność, świadczący o wdzięczności; -ly, adv. (-li)

z wdzięcznością; -ness, s. (-nes) wdzięczność.

grater, s. ('-er) skrobacz, człowiek lub przyrząd czyszczący kraty, palenisko itp.; pilnik, tarnik, napilnik zadziorowy.

grate surface, powierzchnia rusztu.

Gratia, s. (grej'szia) Gracja, żeńskie imię własne, ob. grace, s. 12).

gratia Dei, (i. grej'szia di'i, na kont. eur. grac'ja dei) 1) z łaski Bożej; 2) bot. konitrud błotny hedge hysop GRATIOLA OFFICINALIS, Linn.

gratification, s. (gratikiulej'szn) podział na kratki w celu ułatwienia zmniejszenia lub powiększenia rysunku, fotografii itp.

graticule, s. (gre'tikiul) 1) rysunek skopiowany za pomocą podziałyki; 2) podziałka w aparacie teleskopowym itp.

graticule, vt. podzielić na kwadracki.

gratification, s. (gratifikey'szn) 1) zadowolenie, uczucie zadowolenia, zadośćuczynienie; 2) nagroda, wynagrodzenie; dobrowolna opłata nieobowiązkowa, podarek, poręczanie, napiwek (stosownie do społecznego szczebla osoby otrzymujące); 3) źródło zadośćuczynienia.

gratified, adj. (gra'tifajd) zadowolony.

gratify, vt. (gra'tifaj) zadowolić, sprawić przyjemność lub uciechę; okazać uznanie.

gratifying, adj. part. zadowalniający, przyjemny, miły, spełniający życzenia.

gratin, (gratę) kuch. au g. (o.g.) posypany okruszynami i zapiekany.

grating, s. (grej'tin~) 1) krata, okratowanie; 2) mar. kratówka, kratownica; 3) opt. zestawienie znacznej ilości równoległych linii w równej odległości w celu sporządzenia widm.

Gratiola, s. (grataj'ola) bot. rodzaj roślin trędownikowatych figwort family SCROPHULARIACEÆ, ob. gratia Dei 2).

gratiolin, gratiole, s. (grataj'olin, gratia'solin) chem. graciolina, glikozydy zawarte w konitrudzie.

gratis, adv. (grej'tis, gre'tis) bezpłatnie.

gratitude, s. (gre-titiud) wdzięczność.

Grattan's Parliament, hist. niezawisły od Anglii parlament irlandzki (1782—1801) gdy za staraniem posła Henninga (1746—1820) zniesiono ustawę lorda Poyninga z r. 1494 zwaną Poyning's law, Statutes of Drogheda.

gratulate, -ion, -ory, itp. ob. congratulate itp.

graupe, s. (graupl) meteor. drobniutki grad, krupy śnieżne, znak Δ.

grave, adj. (grejw) 1) ważny, poważny, zasługujący na poważne zastanowienie się; 2) uroczysty, mający poważny wygląd; 3) poważny, ciemny, np. kolor; 4) fon. a) z akcentem poważnym accent grave (ak-sa~'graw') è à; b) bez akcentu; 5)

muz. o niskim tonie; zwolna, powolny.

grave, vi. rzeźbić, zajmować się rzeźbiarstwem; vt. 1) rzeźbić; 2) wyrzeźnić w pamięci, pozostawić ślad w sercu i w myśli; 3) przest. po-grzebać, pochować; 4) mar. oczyścić drewniany spód okrętu z pąkli i roślin w suchym doku.

gravecloth, s. weronika, ob. sudarium.

graveclothes, s. pl. pośmiertne ubranie, w którym chowają nieboszczyka.

gravedigger, s. (grejw'diger) grabarz.

gravedo, s. (grawi'do) med. katar, przeziębienie.

gravel, s. (grew'l) 1) żwir; 2) med. kamyk, kamyczek, piasek mózgowy, żwirek mózgu *SABULUM CO-NARIUM*; żwir moczowy *SABULUM URINAE*, piasek uszny, kamyczki błędnika *OTOCONIA*, kamyk nerwowy lub pęcherzowy czyli moczowy *CALCULUS URINARIUS*, *C. VESICALIS*.

gravel, vt. 1) pokryć żwirem; 2) wet. okulać konia małym kamyczkiem wklonowanym pomiędzy podkowę i strzałkę itp.

gravelroot, s. (-rut) bot. sadzic fioletowy *purple thoroughwort* czyli *Joe-Pye weed* *EUPATORIUM PURPUREUM*, Linn.

graveltrain, s. (g. trejn) kol. po-ciąg wiozący żwir; geol. długie koryto żwiru pozostawione przez strumień pochodzenia lodowcowego poza przestrzenią zlodowaciałą.

gravely, adv. (grejw'li) poważnie, uroczyście.

grave marker, kamyk znaczący grób na polu walki lub w wyprawie.

graven, adj. part. wyrzeźbiony.

graveness, s. ('nes) powaga, na-strój uroczysty.

graven image, kamienna lub drewniana rzeźba czczona jako bóstwo.

graver, s. (grejw'er) 1) rzeźbiarz, rytownik, grawer; 2) dłuto, rylec.

Graves, s. pl. (gra'ws) fr. wina białe i czerwone z Grave (graw) w obwodzie Gironde (Żirąd).

Graves disease, (grejwz'dizi's; po irl. doktorze R.J. Graves, 1796—1853) med. wole wytrzeszczakowe, także choroba Basedowa.

gravestone, s. ('ston, Ang. -ste-un) nagrobek; kamień z napisem poświęconym pamięci zmarłego; także *tombstone*.

graveward, s. adj. i adv. ku grobowi, ku śmierci.

grave wax, s. (g.'uoks), ob. *adipocere*.

graveyard, s. ('jard) cmentarz; poet. miasto umarłych, nekropolis; g. shift, gór. trzecia szczyta gdzie górnicy pracują na trzy zmiany na dobę; zwana także *dying sh.*

gravi-, przedr. (gra'wi-) ciężko-.

gray, **grey**, vi. siwieć, posiwieć; vt. posiwieć.

g. antimony, min. = *stibnite*.

Grayback, **Grey-**, s. (grej'bek) hist. St.Zj. konfederat z pld. armii w wojnie domowej (1861—1865).

grayback, **grey-**, pot. nazwa rozmaitych zwierząt, np. szary wieloryb, kilka odmian śledzia, bieluga, wiewiórka, szara kaczka, popielaty bekas, ludzka wesz i i..

graybeard, **grey-**, s. ('bird) 1) poważny starzec siwobrody; 2) pogard. stary dziad; 3) = *bellarmine*, ob.

grayheaded woodpecker, (grej'hedyd uud'peker) zool. dzięcioł zielonosiwy *PICUS CANUS* czyli *GE-CINUS CANUS*.

gray hen, (grej'hen') zool. samica głąszca.

grayish, adj. ('isz) siwawy, szarawy.

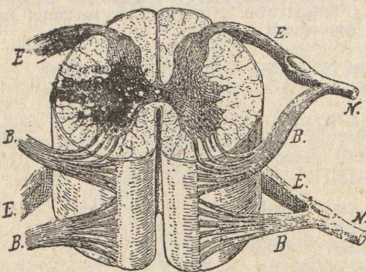
graylag, **grey-**, s. ('lag) zool. dzika gęś, eur. *ANSER ANSER* czyli *A. CINEREUS*.

gray leaf (grej'lif) patol. rośl. nie-pasorzytna choroba owsa, pochodząca ze zbyt alkalicznej gleby; młode listki opadają i często następuje uschnięcie rośliny.

grayling, s. (grey'lin~) zol. a) ryba lipień (gen. lipienia) *THYMALUS THYMALLUS* z rodziny łososiowatych *SALMONIDAE* rzędu kośtonoszkieletowych *TELEOSTEI*, w Eur. dł. 30-50 cm.; wagi do 1 kg.; w St.Zj. trzy rozmaite gatunki: w Alasce (*T. SIGNIFER*), w Montanie (*T. MONTANUS*) i w Miszyganie (*T. TRICOLOR*); w Australii *PRO-TOTROCTES MURAENA* i w Nowej Zelandii *P. OXYPHYNCHUS*, podobne do lipienia; b) motyl z podrodziny *SATYRINAE* w rodzinie *NYMPHALIDAE*, w szcz. eur. *HIPPARCHIA SEMELE*, a Amer. *CERCYONIS ALOPE* i *C.A. NE-PHELE*.

gray manganese ore, ob. *manganite*, min.

g. matter, (grej'me'ter) anat. istota szara rdzenia pacierzowego

odr. istoty białej *white matter*; pot. mózg, intelekt.

Na przekroju widać w rdzeniu w środku istotę szarą z przednimi i tylnymi rogami, zewnątrz niej zaś istotę białą (według Zoologii J. Nusbauma-Hilarowicza, 1920. Lwów. Nakładem K. S. Jakubowskiego).

gravid, adj. (gre'wid) ciężarna; -ness, (-nes), -ity, s. ('iti) ciąża.

Gravigrada, s. pl. (grewigrej'da) paleont. dział szczerbaków obejmujący wygasłe leniwece naziemne.

gravimetric, -al, adj. (-met'rik, -i) chem. mierząc na wagę.

g. analysis, (g. analizys) chem. analiza grawimetryczna w której składniki oznaczone są na wagę.

g. density, (g. den'ziti) 1) woj. ciężar właściwy przy pewnym ciśnieniu (ton na cal kw., ton metr. na cm² itp.) produktów spalinyowych danego materiału wybuchowego; 2) fiz. przeciętna gęstość całej zawartości (włączając wagę powietrza między przedmiotami ziarnistymi lub kulistymi, np. kul, śrutu, prochu itp.).

gravimetry, s. (grawi'mitri) miarzenie na wagę lub gęstość.

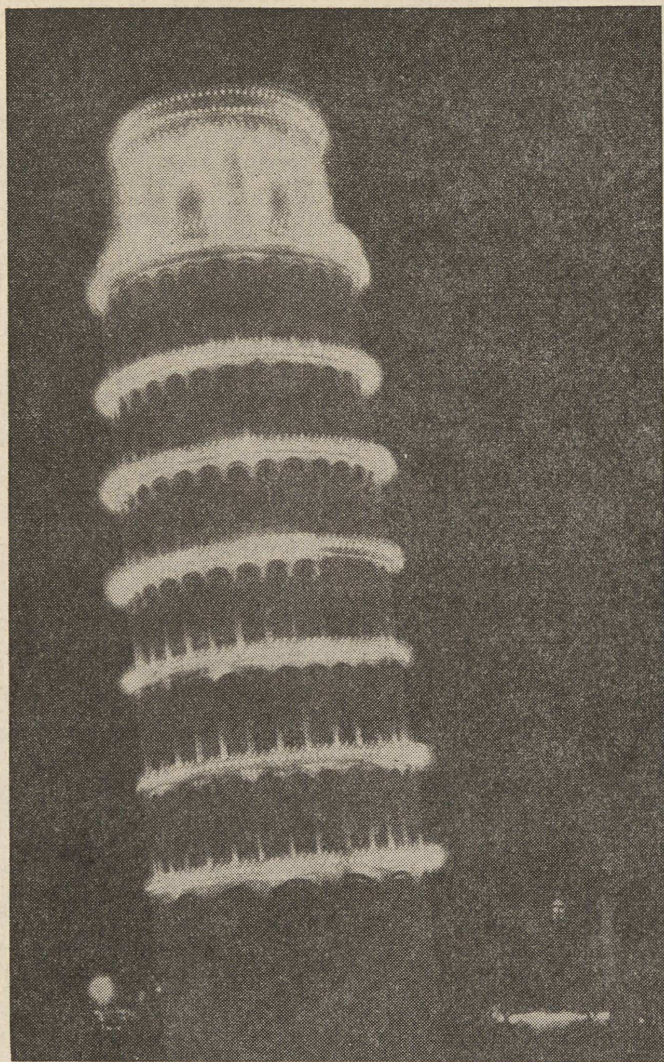
graving dock, mar. suchy dok, **dry dock**, w jakim czyści się spód okrętu z pąkli i roślinności i pokrywa się smolą; g. piece, okrętown. kawał deski lub belki wetknięty w uszkodzonym miejscu spodu okrętu; g. tool 1) dłuto, rylec; G.T. astron. Ry-lec, ob. *Caelum*.

gravitate, vi. (gra'witejt) ciężać, pozostawać pod wpływem siły przyciągania ziemi, ciężać ku (dat.) zgodnie z prawami przyrody, grawitować, vt. poruszać się zgodnie z prawami przyrody, np. w gór. sypać ciężkie części gruzu na sam spód.

gravitation, s. (-ej'szn) 1) przyciąganie ziemi; 2) skłonność do opadania ku niższemu poziomowi; 3) fiz. grawitacja wszelkich przedmiotów o ile nie są przymocowane; według Sir Izaaka Newtona (njuto'na, 1642—1727) ta siła wzajemnego przyciągania pozostaje w stosunku prostym do masy każdego z tych przedmiotów, a w stosunku odwrotnym kwadratowemu do ich odległości od środka; prawo Newtona pozwoliło wyliczyć położenie i ciężar satelity Słońca, Neptuna, zanim go ktokolwiek z ziemi widział, i zapowiedzieć gdzie i kiedy zjawi się oczom ludzkim w r. 1846; teorie Newtona rozszerzył matematyk Albert Einstein (ajnsztajn, ur. 1879) uwzględniając odkryte po czasach Newtona wiadomości o promieniowaniu, ob. *relativity*.

gravitational, adj. (-eł) zgodnie z prawami siły przyciągania ziemi; g. field pole ciężkości, pole grawitacji, natężenie pola ciężkości.

gravity, s. (gre'witi) 1) ciężar, waga, a) trzeźwość, powaga charakteru i zachowania się; b) ważność, stopień, np. g. of a mistake; c) powaga, uroczyść; 2) fiz. ciężar, ciężkość; punkt ciężkości musi przeciąć podstawę jeżeli figura ma utrzymać się w pozycji stojącej; siła ciężkości między ciałem a ziemią, rozmaita stosownie do wysokości nad poziomem morza i do szerokości geograficznej, znak g.; 3) **specific g.** ciężar właściwy: stosunek ciężaru ciała do jego objętości; c.w. gazu mierzymy pod ciśnieniem jednej atmosfery przy temperaturze 0° C., np. c.w. tlenu — 0.001429 g., wodoru — 0.0008987, powietrza — 0.001298; s.g. of acid tęgosc kwasu, gęstość kwasu w stopniach, Baumege ob. **Baumé**; g. railroad kolej której wagony poruszają się w dół po skłonie na mocy prawa ciężkości, a w górę

POCHYŁA WIEŻA W PIZIE. — Dziwolak budownictwa średniowiecznego, pochyła wieża, która здаje się kpić z prawa grawitacji, po kilku wiekach istnienia, jest pono zagrożona wskutek zmiany podziemnych prądów wody. Inżynierowie pizańscy są zaniepokojeni i radzą nad sposobami zapobieżenia katastrofie. Nie jest wykluczone, że ta fotografia będzie ostatnim wspomnieniem wspaniałości wieży.

na bardziej stromym stoku ciągnięta maszynami stałymi.

gravure, s. (gra'wiur) 1) płyta rytowana; 2) rycina; -gravure, przyr. -gawura, -grafia, np. **heliogravure**, **heliograwura**, **lithogravure** litografia.

gravy, s. (grej'wi) 1) sok spływający z mięsa podczas pieczenia; 2) sos do mięsa, ryby, jarzyn; g. **boat**, sosjerka, podłużne naczynie do podawania sosu do stołu.

gravy eye, (g. aj') patol. rośl. śluzak, okres bakteriozy łydgi i korzeni ziemniaków zwany także **mattery eye**.

gravy eye, (g. aj') patol. rośl. śluzwy, popielaty; 2) siwy jak włos starszej osoby, przyprószone siwizną; 3) odziany szaro, np. g. **friar** franciszkanin, g. **nun** franciszkanka, g. **monk** cysters, zakonnik reguły św. Bernarda; 4) szary, smutny, budzący smutne przeczucia; -ly, ad, (-li)

szaro, siwo, popielato; -ness, s. (-nes) 1) siwizna, 2) szarzyzna.

graymill, **grey-**, s. (grej'mił) bot. nawrot czerwonooblękitny **gromwell** czyli **gray millet** **LITHOSPERMUM PURPUREO-CERULEUM**, Linn.

gray mold, (g. mold') pat. rośl. szara pleśń choroby spowodowana przez grzybek z grupy grzybów niedoskonałych **BOTRYTIS CINEREA** podgrupy strzępczaków **HYPHALES**.

Gray Nuns, szarytki, zakonnice **Sisters of Charity** (zał. w 1745 w Montrealu w Kanadzie).

g. nurse, zool. ryba delfin płaskowy **ODONTASPIS LITTORALIS** = **CARCHARIAS TAURUS**; Australia.

g. oil, apt. szary olej, zawieszina rtęci w lanolinie i płynnym tłuszczu używana do podskórnego zadawania rtęci.

g. owl (aul) zool. 1) puszczyk **STRIX ALUCO** czyli **SYRNIUM ALUCO**, wielkości gołębia (ok. 43 cm. dł.); 2) podbiegunowa sowa **SLOTIAPTEX NEBULOSA**, zimą złatuje aż po pin. St.Zj. zwana **great g.o.**, podobna sowa syberyjska **Siberian g.o. S. N. BARBATA** (wsch. Syberia i Alaska), dawniej zaliczana do rzędu drapieżnych **RAPTORES**, dziś przeważnie klasyfikowana jako oddzielny rząd **STRIGIFORMES**.

g. parrot (g. pe'ryt) zool. papuga popielata, p. czerwonoogonowa, jako **PSITTACUS ERITHACUS**, Afr. zwrotnikowa, 38 cm., najzdolniejsza z papug w naśladowaniu dźwięków mowy, śmiechu, płaczu.

g. partridge, (g. par'tridż) zool. kuropatwa **PERDRIX PERDRIX**, ptak eur. z rodziny **GALLIDÆ** rzędu **GALLIFORMES**; 30 cm; nie odlatuje na zimę.

g. pine, (g. pajn) bot. sosna **Banksia jack pine** czyli **Northern scrub p. PINUS BANKSIANA**, Lamb. i podobne o igliwiu szaro-zielonym.

g. poplar (g. pop'lar) bot. odmiana eur. topoli białej czyli białodrzewu **POPULUS ALBA**, Linn. o gałęziach szaro-białych.

g. powder, apt. proszek z wapna i rtęci używany jako łagodny środek przeczyszczający dla dzieci.

g. rot = **g. mold**.

g. substance = **g. matter**.

g. willow, (g. ui'lo) bot. wierzb szara czyli łoża **SALIX CINEREA**, Linn.

g. zone, (g. zo'n) antropol. strefa popielata, okolica o mieszanej ludności, zwłaszcza gdzie rozmaite rasy roszczą sobie większość.

(I) **graze**, vi. (grejz) paść się na trawie; vt. paść bydło; karmić bydło, trzymać na pastwisku; strzec bydła na pastwisku.

(II) **graze**, vi. musnąć, dotknąć w przelocie, zadrasnąć w przelocie (np. szablą); vt. dotknąć w przelocie, np. kula musnęła ramie.

grazier, Ang. kto trzyma bydło na pastwisku; Austral. dzierżawca państwowego pastwiska.

grazing, s. (grej'zin) pastwisko.

grazioso, adv. (gracjo'zo; wł.) muz. z gracją, z wdziękiem.

grease, s. (gri'z) 1) tłuszcz, smar, smarowidło; 2) wełna nieodczyszczona z tłuszczu; 3) przen. a) pochlebstwo; b) przekupstwo, gw. kuban, łapówka; 4) wet. = **grease-heels**; in the g. (ob. 2) wełna, futro itp. nieodczyszczzone z tłuszczu.

grease, vi. (St.Zj. gri's; Ang. gri'z) pot. ślizgać się, poruszać się posuwicie; vt. 1) smarować tłuszczem, oliwić; 2) przekupywać, dawać łapówkę; 3) wet. narazić konia na brodawki w pęcinie; g. **the palm** smarować dłoń łapówką; g. **cup** oliwarka, maźnica, skrzynka smarownicza.

grease-heels, ob. **grape**.

greasehorn, 1) Ang. róg na tłuszcz; 2) pochlebca.

grease mold, bot. grzyb klasy glo-nowców **PHYCOMYCETES**, **PHYCOMYCES NITENS** częsty na podłożu tłustym.

g. moth, zool. molik którego gąsienice żywią się tłustymi szmatami i odpadkami warzyw.

greaser, s. kto smaruje, pot. smarówóz.

greasily, adv. tłusto; **greasiness** (gri'zi) tłustość.

greasy, adj. (gri'zi, gri'si) 1) tłusty, zatłuszczony; 2) zawierający tłuszcz, np. tłuste mięso; 3) śliski; 4) przen. tłusty, śliski, dwuznaczny, nieprzystojny, ordynarny, np. tłusty dowcip; 5) oleisty, wydający tłuszcz; 6) mar. (o pogodzie) groźny, źle zapowiadający; 7) wet. cierpiący na brodawki w zagłębieniu pęliny.

great, adj. (grejt) 1) wielki (rozmiarami), duży; 2) długo trwający, długi; 3) liczny; 4) silny, mocny, znaczny; 5) wybitny, ważny; 6) w genealogii (przedr.) pra-, **great-grandfather** pradziadek; 7) kość. Wielki (dnie Wielkiego Tygodnia) np. Wielki Tydzień, Wielka Środa itd.; 8) hist. przydomek monarchy, np. Kazimierz Wielki Casimir the Great.

great, adv. znacznie, a g. many wielu.

great assize, teol. Sąd Ostateczny.

g. auk, (g. o'k) zool. wielki nielot amer. **PLAUTUS IMPENNIS**, ptak podbiegunowy wys. 2—2½ stopy, wybity doszczętnie około połowy w. XIX.

great-aunt, babka cioteczna (ciotka lub stryjenna matki), babka stryjeczna (ciotka lub stryjenna ojca).

Great Bear, astron. Wielka Niedźwiedzica **URSA MAJOR**, gwiazdozbiór pñ., 227 gwiazd do 7-ej wielkości; ob. mapa str. 490 (150°—180°).

Great Beyond, the, (zi g. bijond') zaświat, życie pośmiertne.

g. blue heron, (g. b. he'ron) zool. wielka czapla amer. koloru stalowego **ARDEA HERODIAS**, do 150 cm. wys.

g. bullrush, (g. bul'rosz) bot. sitowie jeziorne czyli ozczet **SCIRPUS PALUSTRIS**, Linn., do 3 m. wys.; Eurazja.

g. buttercup, bot. kniec błotna **marsh marigold** **CALTHA PALUSTRIS**, Linn., do 50 cm. wys.

Great Canon, KW. kanon zawierający kodeks karny (kanon homa'gas).

great cattle, pr. bydło z wyjątkiem owiec i młodzieży poniżej roku.

g. cerebral vein, anat. żyła wielka mózgowa **VENA CEREBRI MAGNA** połączona z żyłą Galena.

g. chair, (g. cze'r) fotel.

Great Cham of Literature (kam) Dr. Samuel Johnson (1709—1784), przydomek dany biografowi Websterowi przez Tobiasza Smoletta (1721—1771).

Great Charter, (g. czar'ter) hist. ang. ob. Magna Charta.

g. circle, astr. żegl. koło wielkie.

great-circle chart, mar. mapa oparta na rzucie środkowym (gnomonicznym) **gnomonic projection**.

great-circle sailing, mar. żegluga według koła wielkiego (najkrótsza między dwoma punktami).

greatcoat, s. (grejt'ko't) płaszcz zimowy.

greatcoated, adj. (-yd) odziany w płaszcz zimowy.

Great Commoner, s. (grejt ka'myner) przydomek nadany pierwotnie przez opinię publiczną Williamowi Pittowi (1708—1778), późniejszemu pierwszemu hrabi Chatham; później stosowano ten przydomek do Williama Ewarta Gladstone'a (1809—1898), a także w St. Zj. do Henryka Claya (1777—1852) i Tadeusza Stevensa (1792—1868).

great cry and little wool, dużo hałasu o nic; z wielkiej chmury mały deszcz; por. krowa co dużo ryczy, mało mleka daje.

g. cycle, **Great Cycle** (grejt sajkl) duży cykl kalendarzowy: a) u Majów okres 13 cykli (5,129 lat) lub 20 cykli (7,890 lat); b) u Chińczyków okres 60 cykli (12,600 lat).

g. Dane, zool. pies duński, rasa muskularnych psów myśliwskich na dziki i pociągowych, wys. do 70 cm.

g. day, kość. a) Sąd Ostateczny; b) Wielkanoc.

Great Dipper = **Big Dipper**, ob. dipper, 2).

greaten, (grejt'n) vi. rósć, rozrastać się, powiększać się; vt. powiększać, rozszerzać.

greater, adj. compar. większy, w nazwach geograficznych G., np. **Greater New York**.

Greater Dog, astr. Wielki Pies **CANIS MAJOR**, gwiazdozbiór pñ. (178 gwiazd do 7-ej wielkości) ob. mapa str. 491, 100°.

greatest common factor mat. największy wspólny dzielnik dwóch lub więcej liczb; w algebrze **highest c.f.**

great-eyed, adj. wielkooki; daleko widzący.

Great Fast, KW. Wielki Post trwający osiem tygodni, ob. Lent; KRK Wielki Post trwający 40 dni.

Great Father, ob. **Great White Father**.

great figwort, bot. bukwica zwyczajna **BETONICA OFFICINALIS**, Linn.

Great Fire (g. fajr) pamiętny wielki pożar a) w Ang. Londyn września 1666; w St. Zj. Chicago 8—10 paźdz. 1871.

great forty days, kość. 40 dni od Wielkanocy do Wniebowstąpienia.

Great Friday, kość. = **Good Friday**, Wielki Piątek.

Great Goddess, mit. klas. Demeter (Persefona) corocznie wracająca na wiosnę z podziemia.

great gross, dwanaście grosów (144 tuziny).

greathearted, adj. (grejt'hartyd) wspaniałomyślny, wielkiego ducha, szlachetny.

Great Horde, (g. ho'rd) antropol. Wielka Orda, podział Kozaków kirgiskich, żyjąca na pñ. jeziora Bałchasz (słodkowodne, bezodpływowe, 18,000 km²); w Azji Środkowej; dzieli się na trzy ordy: Ulu-juz, Urtajuz i Kiczi-juz.

great horned owl, zool. puhacz amer. **BUBO VIRGINIANUS**; także

pokrewny puhacz eur. **BUBO EUROPAEUS**.

g. hundred, Ang. sto dwadzieścia.

Great Interregnum, hist. eur. Wielkie Bezkrońwie w Niemczech (1254—1273) od śmierci cesarza Konrada Hohenstauffa do wstąpienia na tron Rudolfa Habsburga.

Great Lakes, St. Zj. Wielkie Jeziora: Superior, Michigan, Huron, Erie i Ontario, objęte od pół wieku planem morskiej drogi od św. Wawrzynca przez Chicago do Zatoki Meksykańskiej.

greatly, adv. (grejt'li) 1) znacznie, bardzo, w wysokim stopniu; 2) w wielkim stylu, wielce.

Great Mogul, 1) hist. mogul, wielki mogul, tytuł monarchii mongolskiego państwa założonego w w. XVI przez Babera; przen. bogacz wschodni; 2) jeden z największych diamentów świata (ob. **diamond**, str. 608) ważyący przed pocięciem 787 karatów, a znaleziony w r. 1650 lub wcześniej; należał do Wielkiego Mogula aż do zdobycia Delhi w 1739, kiedy znikł bez śladu.

Great Mother, mit. Wielka Matka Ziemia, najstarsze bóstwo czczone w niezliczonych postaciach; między innymi pod postacią meteoru z góry Dindymus, zabranego do Rzymu.

greatmouthed, adj. hałaśliwy, głosny, pyskaty.

great-nephew, s. (grejt'ne'fiiu) wnuk stryjeczny (wnuk brata), wnuk cioteczny (wnuk siostry).

greatness, s. (grejt'nes) wielkość, wybitność.

great-niece, s. ('ni's) wnuczka stryjeczna (wnuczka brata), wnuczka cioteczna (wnuczka siostry).

Great Paul, (g. po'l) dzwon w pñ. zach. wieży katedry św. Pawła w Londynie; wagi blisko 17 ton; zawieszony w r. 1882.

Great Plains, rozległe bezdrzewne stepy w St. Zj. (z rodzajnikiem the) ciągnące się od North Dakota do Texas i od Mississippi do Gór Skalistych.

great pox, pot. kiła; med. przymiot, syfilis.

g. primer, (g. praj'mer) druk. czcionka 18 pt.

Great Privilege, hol. Groote Privilegie, hist. holenderska Magna Charta wydana w r. 1477 a wznowiająca pewne dawne przywileje obywatelskie.

Great Pyramid, hist. jedna z trzech wielkich piramid egipskich pod Kairem w szcz. Piramida Cheopsa.

Great Rebellion, hist. ang. wojna domowa 1642—1649.

Great Russian, adj. język rosyjski, ob. **Russian**.

great St. John's wort, bot. dziurawiec **HYPERICUM ASCYRON** (A'-), Linn. z rodziny w Eur. dziurawcowatych **GUTTIFERAE**, a w Amer. **St. John's-wort family** **HYPERICACEAE**.

g. sanicle, bot. żakiel lady's-mantle **SANICULA EUROPAEA**, Linn., z rodziny baldaszkowatych **parsley family** **UMBELIFERAE**.

Great Saturday, kość. Wielka Sobota, sobota wielkanocna. (

g. schism, (grejt sism) hist. kość. a) rozłam Kościoła Chrześcijańskiego z r. 1772 na KKK i KW, schizma wschodnia (czytaj: s-chizma); 2) rozłam Kościoła Zachodniego od sporu o wybór Papieża Urbana VI (1378) do Synodu w Konstancji 1417, w którym to okresie bywało dwóch lub trzech spornych papieżów równocześnie.

great Scott! okrzyk zdumienia; ob. **clendonism** (zamiast **Great God!**) mój Boże!, Wielki Boże!

g. seal, (g. si'l) wielka pieczęć państwowa; w Ang. kanclerz, **Lord Chancellor** i jego biuro.

Great Sunday, Wielkanoc.

great toe, wielki palec u nogi.

Great Tom, dzwon (wagi półosma tony) w uniwersytecie Oxford w Anglii, który wydzwania hasło na gaszenie światła.

great trefoil, bot. lucerna czyli alfalfa **MEDICAGO SATIVA**, Linn.

great-uncle, (grejt'onk'l) dziadek stryjeczny (brat dziadka), dziadek wujeczny (brat babki).

Great Wall of China, mur chiński, ob. **Chinese Wall**, str. 427.

Great Week, kość. Wielki Tydzień, tydzień wielkanocny, **Holy Week**.

Great White Father, prezydent St. Zj. u Indian.

Great White Way, nazwa rzesiście oświetlonej części Broadway'u w Nowym Jorku w okolicy **Times Square** gdzie skupia się nocne życie, teatry, restauracje itd.

Great Zupan, wielki żupan, na Bałkanach naczelnik obszaru podobnego do województwa.

greave, s. (griw) hist. nagolenica, **OCREA FEREA**, żelazna ochrona goleni (u Rzymian prawej).

greaves, s. pl. skrawki.

grebe, s. (gri'b) pl. grebe lub grebes, zool. nur, **COLYMBUS** z rodziny **COLYMBIDÆ** rzędu **COLYMBIFORMES**; budową podobny do gęsi.

Grecian, adj. grecki, ob. **Greek**, adj.; **G. nose** nos grecki, znamieny prostą linią od górnej części czoła do końca nosa.

Grecian, s. 1) Grek, ob. **Greek**; 2) bib. grecki żyd (Dzieje Apostolskie 6.1; 3) znawca języka starogreckiego i literatury; 4) wybitny student w **Christ's Hospital** w Londynie; 5) gw. ang. Irlandczyk; 6) hist. zwolennik wprowadzenia greczyzny na uniwersytety ang. XVI w. „**New Learning**”), gdy po zdobyciu Konstantynopola przez Turków (1453) uczeni greccy poszli w rozsypkę po Europie; konserwatywnych przeciwników **New Learning** nazywano **Trojans**.

Greco-, **Græco-**, przedr. starogrecko-; **Greco-Buddhist**, adj., hist. szt. p. grecko-buddyjski, okres szt. p. od II do IV w. po Chr. w szcz. rzeźby Gandhara (ob.); **Greco-Roman**, adj. hist. szt. p. okres od 50 przed Chr. do 400 po Chr.; **G. calends**, gw. na świętego Nigdy, ponieważ Grecy nie mieli kalendów (**CA-**

LENDÆ pierwszy dzień rzymskiego miesiąca); na ruski Nowy Rok; **G. Catholic** 1) urzędownie: rzymski katolik greckiego obrządku, gw. grecko-katolik, pot. unita; 2) w rozumieniu prawosławnym członek KW.;

G. cross krzyż grecki

G. cross plan, bud., plan budynku składającego się ze zwartej masy środkowej i czterech równych ramion; **G. Empire** cesarstwo rzymskie; **G. Era** era Seleukidów (Seleukos Nikator, ur. 358 przed Chr., założyciel królestwa syryjskiego 307, zamordowany 280) i jego następców w zach. Azji; **g. gift** podarek grecki: **TIMEO DANAOS ET DONA FERENTES** boję się Greków nawet przynoszących dary; cytata z „**Eneid**” Wergilego (podstępny wróg); **g. letter fraternity** lub **sorority** stowarzyszenie studentów lub studentek uniwersyteckich w St. Zj. nazywające się trzema literami greckimi, oznaczającymi inicjały słów, stanowiących tajne hasło stowarzyszenia; **G. Orthodox Church**, pot. Kościół Prawosławny, urzędowo: Święty Prawosławny Katolicki Apostolski Kościół Wschodni, ob. **Orthodox Church**; **G. tortoise**, zool. żółw grecki **TESTUDO GRAECA** płd. Eur. i Azji Mniejszej, dostarcza cennego mięsa.

greed, s. (gri'd) chciwość, zachłanność, przymożna chęć zysku, łakomstwo; **greedily**, adv. chciwie; **greediness**, s. = **greed**, s.

greedy, adj. (-i) 1) głodny, łaknący, spragniony, z of; 2) chciwy, łakomy, zachłanny; 3) inż. drog. chciwie wchłaniający smołę, o materiałach składających się na budowę gościńca.

g. scale, (skej'l) zool. tarcznik niszczyciel **ASPIDIOTUS RAPAX**, czerw. eur., występujący na drzewach owocowych i roślinach ozdobnych, wprowadzony do St. Zj.

Greek, adj. (gri'k) grecki; dotyczący Grecji, Greków, ich języka i KW; **G. calendar**, ob. **calendar**.

Greek, s. 1) Grek (m), Greczynka (f); 2) osoba narodów greckich lub wyznania grecko-prawosławnego; 3) gw. a) szachraj, oszust, w szcz. w grze w karty; b) Irlandczyk; 4) obcojęzyczny, niezrozumiały, np. **this is all Greek to me** (siedzę jak na tureckim kazaniu).

green, adj. (grin) 1) zielony; 2) warzywny; 3) młodociany, żywy np. zielone przypomni lata; 4) chorowity, chorobliwy; 5) rosnący nad ziemią, np. groch, szpinak, odr. np. bu raków, marchwi; 6) jeszcze zielony, niedojrzały; 7) młody, surowy, niedorośli, naiwny, nieświadomy, niedoświadczony; 8) (o koniu) jeszcze nie wyprowadzony na tor wyścigowy; 9) świeży, nowy, np. rana; 10) niedojrzały, nieustaly, niewytwardy, nieprzerobiony (np. trunek); 11) niewypalony, np. ceramika; niewykończony, np. nieustaly cement; nieskruszony, np. świeżo upolowana dziczyzna; 12) niewrobiony w użyciu, np. świeże koło zębate.

green, s. zieleń, kolor zielony, nieco mniej żółty niż świeża trawa lub szmaragd, część widma między żółtą barwą a niebieską; barwa widziana, gdy długość fali, użytej jako podnieta wynosi 505.5 mμ; 2) barwnik zielony; 3) odzież zielona; 4) męskość, świeżość, siła; 5) przestrzeżen zarosła zielenią; 6) zielona część rośliny, zielenina; 7) tor golfowy; 8) **G. polit.** stronnictwo chłopskie, w Eur. 9) cukrown. syrup zielony.

green, vi. zielenić się; vt. zielenić; **g.-out** wypuszczać gałązki.

green adder-mouth, bot. storczyk **MALAXIS**, ob.; **g. alder**, bot. a) kosa olcha **mountain a. ALNUS VIRIDIS**, D.C.; b) St. Zj. ołsza ptn. amer. **A. CRISPA**; **g. algæ**, bot. zielenice, gromada glonów **CHLOROPHYCEÆ**, obejmująca pięć rzędów: **VOLVOCELES**, **PROTOCOCCALES**, **ULOTRICHIALES**, **SIPHONOCALDALES** i **SIPHONALES**.

greenalite, s. (gri'nalajt) petr. grenalit, sylikoid podobny do glaukonitu, ale bez potasu, w drobnych ziarnach w skałach okolicy **Lake Superior** i w kruszcach żelaznym obwodu Mesabi w Minnesocie.

green archangel, bot. karbienieć wirgiński bugle weed **LYCOPUS VIRGINICUS**, Linn.

greenback, s. (grin'bek) mon. 1) banknot St. Zj. z zielonym rewersem; obecnie banknot jednolitarowy; 2) hist. banknot z r. 1862, spadł w wartości do 35 c., lecz w r. 1875 odzyskał wartość i wymianę na złoto.

Greenback Party, hist. St. Zj. z r. 1874 zwana **Independent Party**, przeciwna wycofaniu banknotów **greenback** (ob. 2) postawiła w r. 1876 kandydaturę Piotra Coopera na prezydenta; znikła w 1884, a większość połączyła się z Populistami.

green bag, pot. adwokat (przest.).

g. blight, zool. zielona mszyca.

g. blindness, ob. **color blindness**.

green-blue, s. (grin'blu) barwa zielono-niebieska widziana w widmie na fali 488 mμ jako podniecie.

greenbook, dypl. sprawozdanie rządowe w zielonej okładce, zazwyczaj włoskie lub (hist.) ang. w sprawie Indyj Wsch.

greenbrier, s. (grin'braj'er) bot. kolcorośl, w szcz. amer. **common g. SMILAX ROTUNDIFOLIA**, Linn.

Greenbrier Limestone, geol. formacja w serii dolnego węgla w Wirginii Zach. zwana przez górników **Big Lime**.

green broom, (gri'n bru'm) bot. 1) janowiec barwierski **dyer's woodwaxen GENISTA TINCTORIA**, Linn.; 2) szczodrzeńiec **common broom CYTISUS**, Linn.

Greencloth, s. (grin'kloz) hist. ang. urząd dworski utrzymujący dyscyplinę w wewnętrznym zarządzie pałacu królewskiego; **g. zielony stół**, stół do gry w karty.

green clover worm, zool. zielona gąsieniczka nocniówki **PLATHYPENIA SCABRA** pasorzytująca na koniczu.

greencoat, s. (grin'kot) uczeń bezpłatnego ang. zakładu szkolnego (od koloru płaszcza).

green curtain, hist. teatr. zielona zasłona zapadająca dawniej na zakończenie przedstawienia teatralnego.

g. dragon, (g. dra'gon) bot. 1) ogrodowa odmiana czermienia *DRA-CUNCULUS VULGARIS*, Schott, ob. *dracunculus*; eur. roślina obrazkowata; 2) amer. odm. tejże rodziny *Indian turnip ARISÆMA DRACONTIUM*, Schott.

g. drake, (g. dreck') zool. zielona mucha jednodzióbka ang. *EPHEMERA VULGATA*.

g. duck, kaczą, dziesięciotygodniowe na targu.

green-ear disease, (grin i'r dizi's) patol. rośl. choroba prosa itp. spowodowana pleśnią *SCLEROSPORA GRAMINICOLA*.

g. earth, min. a) zielonka, zielona ziemia, terre verte (ter wert), b) sadłonit celadonite.

g. endive, (g. en'dajw) bot. sałata jadowita *prickly lettuce LACTUCA VIROSA*, Linn.

greener, s. (grin'er) ob. **greenhorn**, gw. amer.

greenery, s. (grin'eri) 1) zielen, zieloność; 2) cieplarnia, oranżeria, szklarnia, budynek o ścianach i dachu ze szkła do hodowania roślin wymagających ciepłego klimatu.

green-eyed, adj. (grin'ajd) zielonooki, przen. jadowity, g. *jealousy* (Szekspir).

g. fee, gw. St.Zj. opłata za używanie pola golfowego.

g. felt, ob. *Vaucheria*.

greenfinch, s. ('fincz) zool. a) eur. czyż, czyżyk, ptak wróblowaty, stożkodziób, mniejszy od szczygła, *FRINGILLA SPINUS*, *CHLORIS CHLORIS*, *LINARIA VIRIDIS* (na grzbiecie oliwkowy); b) wróbel teksaski.

g. fish, a) ryba jeszcze nie solona; b) ryba solona ale jeszcze nie suszona.

greenfish, pot. nazwa rozmaitych ryb od ich barwy.

green foxtail (g. foks'tejl) bot. włosnica zielona *SETARIA VIRIDIS* (L.) P.B.

greengage, s. (grin'gejdż) sad. renklod ang. wyhodowany w Anglii przez Sir Williama Gage'a ze Stengrave, Suffol, z owoców sprowadzonych w r. 1725 z Francji.

green gentian, (g. džen'szn) bot. niebielistka karpacka, *SWERTIA ALPESTRIS*, BMg., (od botanika hol. Emanuela Swerta z w. XVI); w Amer. w Górach Skalistych.

g. goods, pl. (g. gu'dz) 1) zielenina, włoszczyzna; 2) gw. St. Zj. podrabiane banknoty jednodolarowe.

g. goose, kup. gaska dobrze podkarmiona, wcześniej dostarczona na targ.

greengrocer, s. (g. groser) kupiec sprzedający warzywa i owoce.

greengrocery, s. (-i) skład jarzyn i owoców.

green grosbeak, ob. **greenfinch**.

g. haw, bot. głóg amer. **white-thorn CRATÆGUS VIRIDIS**, Linn., pld. Stany Zj.

greenhead, s. (grin'hed) 1) dzika kaczka, ob. **mallard**; 2) słodkowodna ryba amer. **bass**, przed kilku laty aklimatyzowana w Polsce, ob. **striped bass**; 3) zielonogłowy bąk koński **TABANUS LINEOLA** i **T. COSTALIS**, ob. **horsefly**.

greenheaded, adj. (-yd) 1) zielonogłowy; 2) przen. niedoświadczony, żółtodziób; g. **widgeon** (ui'dzin) zool. amer. zielonogłowa dzika kaczka **MARECA AMERICANA**.

greenheart, s. (grin'hart, mar. we wszystkich językach **greenheart**) kilka gatunków drzew amer. o cennym zielonawym drewnie: **bebeeru** (bib'i'ro) Amer. Pld., ob. **bebaru**; **COLUBRINA PERRUGINOSA** (Ind. Zachodnie); **ZIZYPHUS CHLOROXYLON** (Jamajka); **bethabara** (Amer. Pld.).

greenhorn, s. ('horn) niedoświadczony przybysz, w szcz. świeży imigrant z Eur., łatwy przedmiot wyzysku.

greenhouse, s. ('hauz) 1) ogr. szklarnia, oranżeria, ob. **conservatory** 2), **greenerly**, **hothouse**; 2) ceram. suszarnia na ceramikę przed wypalaniem.

g. thrips, (g. g'rips) zool. drobnutki owad (4–10 mm.) rzędu przylżeńców czyli wciornastków **THYSANOPTERA**, **HELIOTHRIPS HÆMORROIDALIS**, szkodnik roślin cielenianych.

greening, s. (grin'in) 1) leśn. gw. St.Zj. cedrowy las na moczarach; 2) sad. rodzaj jablek zielonych o cienkiej skórce; 3) zool. zielone zabarwienie ostrzyg karmionych zielenicami.

Green International Zielona Międzynarodówka, ob. **International**.

green iron ore, (g. ajrn' or) min. dufrenit, ruda żelazna zielona w klasie saletrowców, fosforan uwodniony, zasadowy fosforan żelaza trójwartościowego.

greenish, adj. (grin'isz) zielonawy, zielonkawy.

green jack, (g. dżek) zool. zach. ind. ryba **CARANX RUBER**; ob. *Carangidae*, *Carangus*, *Caranx*.

g. jay, (g. dżej) zool. amer. sroka zielona **XANTHOUS LUXUOSA** *GLAUCESCENS* pospolita od Amer. Środk. po Rio Grande.

g. June beetle, (g. dżu'n bił) zool. **figeater**.

greenkeeper, s. (grin'kipier) nadzorca toru golfowego.

Greenland, s. (grin'lend) geog. Grenlandia, najbardziej pñ. ląd między biegunem pñ., Islandią, Oceanem Atlantyckim i Zatoką Baffina (2,180,000 km² przeważnie pod lodem), temp. roczna –8° C., posiadłość duńska (15,000 Eskimosów).

G. Current, (G. kornt) geog. prąd morski płynący wzdłuż wschodniego wybrzeża Grenlandii i łączący się na pñ. z prądem labradorskim.

Greenlander, s. (grin'lender) mieszkaniec Grenlandii.

Greenlandic, adj. ('-dik) grenlandzki, dotyczący Grenlandii; s. język Eskimosów grenlandzkich.

Greenlandman, s. (-men) okręt używany do połowu wielorybów w okolicy Grenlandii.

Greenland shark, s. (g. szark) zool. duży rekin **SOMNIOSUS MICROCEPHALUS** (do 6 m. dł.) żywiący się odpadkami; G. **whale** olbrzymi wałen **BALÆNA MYSTICETUS**, ob. **right whale**.

green laver, (g. lej'wer) bot., sałata morska **ULVA LACTUCA** . . . , **ULVA LATISSIMA** . . . (glon z gromady zielenic, *CHLOROPHYCEÆ*), jadana w Eur. Pñ. jako sałata; w szerszym znaczeniu każdy glon z rodziny *ULVACEÆ*; ob. **g. oyster**, 2).

g. lead ore (g. led'o'r) min. = **pyromorphite**.

greenleek, s. (grin-lik') zool. papuga australijska **POLYTELIS SWAINSONII** o upierzeniu zielonym z karminową piersią.

greenlet, s. ('let) zool. ob. **vireo**.

green light, światło zielone, a) auto. przejazd dozwolony; b) mar. = **starboard** l. światło prawej burty.

greenling, s. (lin~) zool. 1) = **rock trout**; 2) = **pollack**.

green linnet, (g. ly'net) zool. czyż, czyżyk, **CHLORIS CHLORIS**, ob. **greenfinch**, **green olf**.

g. lion, dosł. zielony lew, w alch. potężny rozpuszczalnik.

g. manure, (g. men'jur) roln. 1) zielony nawóz, worywanie zielonych roślin, np. łąbinu dla użytku; 2) surowy nawóz stajenny nieprzemacerowany; **green-manure**, vt. roln. użyźniać ziemię zielonym nawozem, nie stajennym lub sztucznym.

g. marble, ob. **serpentine**.

g. milkweed, (g. mlk'u'id) bot. zielony mlecz *ACERATES VIRIDIFLORA*, Ell., z rodziny trojęściowatych **milkweed** rodziny *ASCLEPIADACEÆ*.

g. mineral, ob. **malachite**.

g. mold, bot. pleśń niebieska.

Green Mountain State, St.Zj. przydomek stanu Vermont.

g. muscardine = **calcino**.

greenockite, s. (grin'okajt, od nazwiska lorda Greenocka (C. M. Cathcarta) 1783–1859) min. **grenokit**, blaskot (lampryt) rzędu **blend**, rodzimy siarczek kadmu **CaS**.

green olf, **g. olph**, (g. olf) = **greenfinch**.

greenovite, s. (grin'nowajt; od geologa ang. G. B. Greenough'a (grin'o) 1775–1855) min. **grenowit**, tytanit zawierający mangan od którego zabarwia się różowo lub czerwono.

green oyster, (g. oj'ster) 1) zool. ostrzyga o zielonych skrzelach; 2) bot. sałata morska, ob. **g. laver**.

g. paint, (g. pejnt) mar. brudnozielony osad z fał obijających się o skały nadmorskie; osad pochodzi z zielenic rodzaju *CEROSPHERIUM*, *MICROCYSTIS* i i.

g. plover, (plo'wer) zool. czajka lapwing VANELLUS VANELLUS, ptak brodzący; na zimę odlatuje z Polski na pld., wraca wczesną wiosną.

Green River formation, geol. St. Zj. eocen środkowy słodkowodny stanów Wyoming i Utah obfitujący w kopaliny ryb i roślin, składające się głównie z olejów.

greenroom, s. (grin'-rum) 1) hist. teatr. zwyczajny dawniej pokój za kulisami, gdzie grający mogli podczas przedstawienia przeczekać czas wolny; stąd: ploteczki teatralne; 2) lokal w magazynie na towary świeże i niedokończone.

green rot, (g'rot') patol. rośl. zielona zgnilizna, gnicie padłych drzew (buk, dąb, brzoza), przyjmujących kolor malachitowo-zielony wskutek działania grzyba PEZIZA AERUGINOSA rzędu kustrzebkowych PEZIZALES gromady workowców ASCOMYCETES.

g. salt, (g. sołt) sól, zawierająca 5% zanieczyszczenia; **green-salted**, nacierany taką solą, np. surowe skóry.

greensand, s. ('send) 1) min. osad ziarnisty glaukonitu zmieszany z gliną i piaskiem; 2) geol. mały podział okresu kredowego w Ang.

green sand, hutn. krzemienisty piasek z domieszką tlenku magnetycznego i glinu, używany do robienia form na odlewy; odr. dry sand, ob.

greensauce, s. (grin'sos) bot. 1) szczaw polny common lub sheep sorrel RUMEX ACETOSELLA, Linn., z rodziny rdestowatych buckwheat family POLYGONACEAE rzędu rdestowatych POLYGONALES; 2) szczawik zajęczy true wood sorrel OXALIS ACETOSELLA, Linn., z rodziny szczawikowatych OXALIDACEAE albo bodziszczkowatych geranium family GERANIACEAE.

green sauce, kuch. sos z drobno siekanych surowych ziół (pietruski, szczawiku, rzęchuchy itp.).

greensickness, s. (grin'siknes) med. błednica, bladaczka, CHLOROSIS.

green silk, bot. cienkie jedwabiste zielenice (glony) o jedwabnym dotyku.

g. sloke = **g. laver**.

g. smut, (g. smut') patol. rośl. główniowa choroba ryżu znamien-na powiększeniem ziarenek pokrytych zielonym proszkiem konidiów główni USTILAGINOIDES VIRENS, dawniej uważana za zwyczajną rdzę; ob. Ustilaginoides.

g. snake, kilka rodzajów niejadowitych węzów amer. i afr.

g. stain, dent. zielony osad na zębach spowodowany przez grzybki.

greenstick fracture, chir. nadłamanie kości częściowo złamanej a częściowo złętej; częstsze u dzieci.

green table, zielony stolik, stolik do kart.

greentail, s. ob. menhaden.

Green Thursday, kość. Wielki Czwartek, ob. Maudy Thursday.

green trout = **black bass**.

g. turtle, (g. törtl) zool. zielony żółw morski, CHELONIA MYDAS; mięso cenione zwłaszcza na zupy i zarówno jaja (200—300 jednorazowo); żywi się roślinami.

g. ware, (g. ue'r) niewypalona ceramika.

g. wax, hist. zielony wosk używany na dawnych ang. dokumentach, stąd greenwax dokument skarbowy, urząd i grzywny takim dokumentem nałożone.

greenweed, s. (grin'uid) bot. jano-wiec barwierski wood waxen GENISTA TINCTORIA, Linn.

green weight, (g. uej't) waga świeżo ściętego drewna.

Greenwich, s. (grin'icz) przedmieście Londynu, gdzie mieści się morskie obserwatorium angielskie na południku 0 w praktyce przyjętym przez uczonych i żeglarzy całego świata; **G. civil time** czas liczony od północy w Greenwich; **G. time** przeciętny czas od południa Greenwich; **G. Village** kolonia artystyczna i literacka (1900) w Nowym Jorku (między ulicą West 14th, Greenwich Ave., Sixth Ave., Hudson Street i Hudson River).

greenwing, s. lub **g. teal** (g. ti'l) zool. kaczka rzeczna której kaczor ma głowę kasztanową z zieloną plamą przez oko i metaliczno-zieloną plamą na skrzydłach, eur. NETTION CRECCA i amer. N. CAROLINENSE.

greenwithe, s. (grin'uič, 'uajč) bot. 1) zach.-ind. storczyk (pnące) VANILLA CLAVICULATA; 2) zach.-ind. krzew FORSTERONIA FLORIBUNDA z rodziny toinowatych dogbane family APOCYNACEAE.

greenwood, s. ('-uu'd) bot. 1) las pokryty zielenią; 2) jano-wiec wood-waxen GENISTA; 3) amer. ostrokrzew mountain holly NEMOPANTHES FASOICULARIS, Raf.

green woodpecker, (grin'uu'dpeker) pospolity w Europie dzięcioł zielony PICUS VIRIDIS czyli GECINUS V., ok. 35 cm. dł. z wierzchu zielony, spodem popielato-zielony, kuper żółty, głowa czerwona.

greeny, s. (gri'ni) 1) gw. człowiek niedoświadczony, por. greenhorn; 2) zool. czyż, czyżyk, ob. greenfinch.

greenyard, s. Ang. publiczne miejsce przechowania zbiłkanych zwierząt domowych.

(I) greet, vi. przest. płakać, lamentować.

(II) greet, vi. witać; vt. 1) witać kogoś, oddać komu część; 2) przyjmować kogo, powitać (np. okłaskami); 3) pojawić się, przedstawić się zmysłom, np. oczom, powonieniu, np. rozpaczliwy widok, uderzające zapachy, itp.

greeter, s. 1) urzędowa osoba witająca gości; 2) płaczek (m), płaczka (f).

greeting, s. (gri'tin~) ukłon, pokłon, powitanie, pozdrowienie.

greffotome, s. (gre'fotom) chir. nóż do naszczeplania skóry.

gregal, adj. (gri'geł) dotyczący trzody.

gregale, s. (grega'lej) meteor. zimny wiatr pin.-wsch. nawiedzający czasem Maltę od Grecji.

gregaloid, adj. (gre'galojd) zool. skupiający się, jak np. niektóre kolonie pierwotniaków.

gregarian, adj. (griga'rien) 1) = gregarious; 2) dotyczący trzody, masowy, pospolity, pospólny.

regarine, adj. (gre'garyn, '-garajn) zool. gregarynowy, przynależny do gregaryn czyli hurmaczków, ob. Gregarinida.

Gregarinida, s. pl. (gregari'nida) zool. hurmaczki czyli gregaryny, rząd gromady zarodnikowców SPOROZOA; drobne pierwotniaki pasorzytujące w stawonogach, robakach i innych zwierzętach bezkręgowych.

regarinosis, s. (-o'zys) med. choroba wywołana przez hurmaczki.

regarious, adj. (grige'riös) 1) towarzyski, pospólny, żyjący razem w trzodach; 2) dotyczący trzody, wspólnoty, gminy; 3) bot. rosnący w gronach lub koloniach; -ly, adv. (-li) pospólnie, wspólnie, masowo, razem; -ness, s. (-nes) życie gronadne, łączenie się w grupy, towarzyskość, wspólność.

grego, s. (gri'go, grej'go) gruba opończa z kapuza noszona w Grecji.

Gregorian, adj. (grego'rien) gregoriański, dotyczący papieża Grzegorza; **G. Calendar**, ob. calendar.

Gregorian, s. 1) hist. rodzaj peruki XVI i XVII w.; 2) hist. mason w. XVIII; 3) kość. a) śpiew gregoriański, b) znawca śpiewu gregoriańskiego; ob. plain song.

Gregory, s. (gre'gori) 1) Grzegorz, męskie imię własne, święto patrona 12 marca; 2) hist. kat. od imienia Grzegorza Brandona, londyńskiego kata za króla Jakuba I.

Gregory's powder, (pau'der) od szk. lekarza Jakuba Gregory'ego 1758—1822) apt. proszek rozwalniający (rabarbar, magnezja i imbir).

greisen, s. (grajzn) petr. krystaliczna skała z kwarcu i miki (tyszczyku), pospolita w okolicach cynowych Kornwalii i Saksonii; uważana za granit przemieniony skutkiem wyziewów magmowych.

gremial, adj. (grimieł) należący do łona; NIE: gremialny; ten wyraz polski ma zupełnie inne znaczenie.

gremial, s. 1) kość. chusteczka biskupa gdy siedzi podczas mszy albo gdy spełnia funkcje ordynacyjne; 2) hist. członek pełnoprawny stowarzyszenia lub uniwersytetu; 3) przest. zaufany przyjaciel.

gremio, s. (gre'mio; wł.) cech, u-nia, towarzystwo zawodowe.

grenade, s. (grenejd') 1) granat (owoc), przest. pomegranate; 2) woj. (wybuchowy) granat ręczny; 3) chem. szklana kula napełniona materiałem do gaszenia pożaru.

grenadier, s. (grenadi'r) grenadier 1) woj. pierwotnie żołnierz ciskający ręczne granaty; w tym sensie wyraz odzyskał w drugiej wojnie światowej (1939—1945) swe pierwotne znaczenie; w w. XIX rosły żołnierz używany do parady, do gwardii dworskiej itp.; 2) zool. a) głęboko-

morska ryba z rodziny MACROURIDÆ czyli CORYPHENOIDIDÆ; b) pld.-afr. ryba PYROMELANA ORIX.

grenadierly, adv. (-li) jak grenadier, z pompą, paradnie.

grenadine, s. (grenadin') grenadyna 1) syrop z granatów lub porzeczek; 2) cienki materiał na bluzki damskie.

Grenville series, (gren'wil si'ris) geol. Grenwil, seria skał składających się z gruntownie przekształconych wapieniaków i innych osadów we wsch. Kanadzie; dawniej zaliczana do seryj Wawrzyńca, LAURENTIAN, lecz według nowych badań pochodzenia o wiele starszego.

Gresham's law czyli G.'s theorem (gre'szem 'lo lub g'i'orem) mon. prawo Greshama że jeżeli dwa gatunki monety mają taką samą wartość w spłacaniu długu, lecz różną wartość wewnętrzną, moneta słabsza pozostanie w obiegu, a wartościowsza zginie z obiegu, a wzrośnie w gromadzeniu.

Gressoria, s. pl. (greso'ria) zool. grupa drapieżnych owadów rodzin modliszkowatych MANTIDÆ i kornakowatych PHASMATIDÆ, zaliczanych do niedawna do rzędu szarańczaków czyli prostoskrzydłych, ORTHOPTERA, lecz obecnie klasyfikowanych oddzielnie, ob. MANTIDÆ i PHASMATIDÆ.

gressorial, adj. (greso'riel) zool. 1) zastosowany do chodzenia (o pewnych bezskrzydłych owadach, ob. gressoria); 2) przynależny do GRESSORIA.

Gretchen, Grete, Grethel, s. (gret'-chen, gre'te, gre'tel, niem.) Małgosia, zdr. imię własne Margarethe Małgorzata; w lit. niem. („Faust” itd.) ideał kobiecości.

Gretna Green marriage, (gret'na gri'n me'rydz) Ang. małżeństwo zawarte w Gretna Green, miasteczku szkockim tuż nad granicą angielską, dokąd pary angielskie wyjeżdżały w celu szybkiego zawarcia ślubu małżeńskiego w warunkach o wiele łatwiejszych niż w Anglii.

grew, vi. (gru) czas przeszły od grow.

grew, grewhound, szk. greyhound.

grey = gray.

greyhound, s. (grej'haund) 1) zool. chart, CANIS VENATICUS, smukły, krótkowłosy, rączy pies myśliwski, wagi 30 do 35 kg. (suka o 5 kg. lżejsza); znany z wykopalisk od w. XIV przed Chr.; 2) St.Zj. G. nazywa towarzystwa autobusowego pokrywającego całe St.Zj.; 3) mar. szybki okręt oceaniczny.

gri, gry, s. (graj; cygań.) koń.

gribble, s. (grybł) zool. mały morski skorupiak bez pancerza, rzędu siadłookich EDRIOPHTALMATA w grupie równonogich ISOPODA, wesz drzewna LIMNORIA LIGNORUM czyli L. TEREBRANS, dł. niespełna 1 cm., 7 par nóżek, toczy podwodne budowle drewniane w Eur. i Amer., w szczególnie krótkim czasie w Kalifornii.

grid, s. (gryd) kuch. kratka (do przypiekania); 2) elek. płyta aku-

mulatora, płyta metalowa z otworami; 3) woj. kratka, siatka, na mapie.

grid, vt. 1) zaopatrzyć w kratę (piec) lub w kratkę (mapę); 2) r. smażyć.

g. circuit, elek. obwód prądu elek. z płytą i katodą zapłonika elek.

g. condenser, (grid konden'zer) teletech. kondensator siatkowy.

g. control, teletech. modulacja siatkowa.

g. current, teletech. prąd siatki,

g. in-put admittance, teletech. przewodność wejścia (lampy).

g. keying, teletech. kluczowanie (w siatce).

g. plate transconductance, teletech. nachylenie charakterystyki.

g. swing, telet. wychył siatki, (amplituda zmiennego napięcia siatki).

g. voltage, telet. napięcie siatki; **critical g.v.** krytyczne napięcie siatki (w lampach jonowych).

griddle, s. 1) kuch. płyta aluminiowa, żelazna lub steatytowa z foremkami do smażenia placeków pszennych, hreczanych itp.; 2) ryboł. St. Zj. pochodnia używana do łowu łosia nocą.

griddle, vt. smażyć na takiej płycie; ob. griddle, s. 1).

griddlecake, kuch. blin amerykański, placek lub naleśnik smażony na takiej płycie, zazwyczaj po obu stronach z zagłębieniami od formy; hist. kratkowe ciasto.

griddle valve, 1) = gridiron valve; 2) double g.v. (radio) lampa dwusiatkowa.

gridiron, s. (grid-ajern) 1) hist. żelazna kratka do torturowania ogniem; 2) kuch. ruszt do pieczenia na otwartym ogniu; 3) coś podobnego do rusztu, np. a) sieć rur, szyn kolejowych, itp.; b) sieć belek do podtrzymywania okrętu w doku; c) sieć belkowania i powrozów nad sceną teatralną; 4) gw. a) flaga St.Zj.; b) boisko piłki nożnej, ob. diamond; 5) mar. ruszt osadny.

g. valve, masz. par. zawór do przesuwania z odpowiednio umieszczonymi otworami.

grief, s. (gri'f) 1) cierpienie umysłowe, zmartwienie, przyczyna zmartwienia; 2) nieszczęście, upadek, katastrofa.

grievance, s. (gri'wens) doznana krzywda; poczucie doznanej krzywdy, zażalenie wniesione z powodu doznanej krzywdy.

grieve, vt. (gri'w) przest. ubolewać nad czym, over.

grievous, adj. (gri'wöz) 1) bolesny, trudny do zniesienia, a) powodujący cierpienia fizyczne, b) powodujący cierpienia moralne; 2) pełen żalu i bólesci; -ly, adv. (-li) boleśnie, żałośnie; -ness, s. (-nes) żal, żalność.

griff, s. (grif) 1) szpon; 2) Ind. Wsch. przybysz z Europy, ob. griffin; 3) Chiny. świeży koń wyścigowy; 4) tk. przyrząd składający się z równoległych dźwigni podnoszących zagięte druty, które unoszą nici osnowy na warsztacie Żakarda; 5) gw. Ang. wawozik.

griffade, s. (grifejd') sokoln. chwyt szponami.

griffado, s. (grifa'do; hisz.) Am. Pld. potomek osoby białej i mieszańca quadroon, ob.

griffe, s. (grif) 1) Am. osoba pochodzenia murzyńskiego i indiańskiego; 2) mulat (m), mulatka (f); 3) szt. p. ozdoba w kształcie szpona u spodu kolumny, zwana także spur (ostroga).

griffin, s. (gri'fin) 1) mit. gr. gryf, pół-lew pół-orzeł, częsty w ozdobach klasycznych i późniejszych; 2) i 3) = griff 2) i 3); 4) = griff, s. 1).

griffithite, s. (gry'fi'zajt, od parku Griffith Park w Los Angeles, Calif.) min. gryfityt, sylikoid rzędu wodorokrzanianów, 4(Mg, Fe, Ca)O, (Al-Fe)₂O₃ 5 SiO₂ 7 H₂O; t.l. c.w. 2.3.

Griffon, s. hist. Grek.

griffon, s. 1) griffin, s. 1); 2) zool. pięć gatunków psów Zach. Eur. chowanych jako pieski pokojowe lub do polowania na ptactwo.

griffonage, s. (grifona'ż) bazgranie, nieczytelne pisanie.

griffon vulture, (g. wul'czör) zool. sęp płowy VULTUR FULVUS czyli GYPS F. żyjący w górach, od Eur. Pld. po Ind. Wsch.; karmi się głównie padliną.

grig, s. (grig) gw. Ang. 1) karzeł; 2) mały wegorz; 3) zuch; 4) szła-put; 5) drobny pieniądz; v. wybrać się na połów małych wegorzy.

grigri man, (gri'gri men) cudowny lekarz afr., kapłan fetyszowy.

grihija sutra (gri'hia su'tra, ss.) zakęcie buddyjskie stosowane w uroczystościach domowych i przy pomniejszych ofiarach.

Grildrig, s. (gril'drig) imię nadane Gulliwerowi u olbrzymów (Bromdingnagów); karzeł, ktoś nieznacny.

grill, s. (gril) kuch. 1) kratka do przypiekania jada, ruszt, dawniej ruszt; 2) to co się piecze na rożnie lub na ruszcie; 3) = grillroom; vt. 1) piec na ruszcie lub na rożnie; 2) męczyć, torturować; badać, wypytawać.

grillade, s. (grilejd') mięso pieczone na ruszcie lub na rożnie.

grillage, s. (gry'lidz) 1) bud. sieć belek drewnianych lub stalowych, tworząca fundament w sykim lub bagnistym gruncie; 2) koronk. tło krątek widoczne w hafcie tam, gdzie brak deseni.

grille, s. (gril) ozdobna ścianka metalowa lub drewniana w miejscu drzwi lub okna, przez którą można rozmawiać, lecz nie można przejść, np. okno do sprzedawania biletów wstępu do teatru.

grillé, grillée, adj. (grije') 1) kuch. z rożna; 2) haft na tle siatki.

grilled, adj. (grild) oddzielony wpółotwartą ścianką.

griller, s. (gri'ler) ruszt, urządzenie do pieczenia lub smażenia na ruszcie.

grillroom, s. ('rum) w restauracji lub w klubie pokój, w którym smaży się mięso na otwartym ruszcie lub na rożnie.

grillwork, s. ('uörk) = grille, s.

grilse, s. (gryls) pl. **grilse**, rzadziej -s, ryboł. łoś **SALMO SALAR** po powrocie z pierwszej swej podróży do morza; szczególnie ceniony przez rybołówców dla sprytu, sprawności, energii i bitności.

grim, adj. (grim) 1) surowy, nie-miłosierny; straszny, okrutny; 2) straszny, okropny; 3) nieustępliwy, twardy; 4) przerażający, przerażliwy.

grimace, s. (grimejs') grymas, skrzywienie twarzy, wyrażające silne wrażenie, np. zdumienia, niezadowolienia, wstrętu, niechęci itp.; vi. stroić miny, wykrzywiać twarz w celu okazania takiego wrażenia, prawdziwego lub udanego; **NIE**: grymasić, co w jęz. pol. ma inne znaczenie.

Grimaldi, przedhistoryczny typ negroidów, znaleziony w wykopaliskach jaskiń pod Grimaldi w okolicy Mentone we Włoszech.

grimalkin, s. f. (grimał'kin) 1) kocica; 2) babsko.

grime, s. (grajm) błoto, brud, kopeć, sadza; vt. zbrukać, pokryć błotem, sadzą, brudem.

grimme, s. (grim, fr.) zool. grim, zach.-afr. antylopa ciemnokasztanowata **CEPHALOPUS RUFILOTUS**.

Grimmiaceae, s. pl. (grimiej'si-i) bot. rozległa rodzina mchów rzędu **BRYALES** rosnących na skałach i glazach.

grimy, adj. (graj'mi) 1) zabłocony, okopcony, zasmolony, brudny; 2) ogorzały, śniady.

grin, s. (grin) 1) szeroki uśmiech, (gw. „od ucha do ucha”); 2) bud. szpara okazująca niewykończony front deski bieżącej pionowo wzdłuż podłogi, gdy budynek osiada.

grin, vi. uśmiechać się (gw. „od ucha do ucha”); ob. **Cheshire cat**.

grind, s. (grajnd) 1) kruszenie, miażdżenie, młnienie; 2) (grynd; wyspy Faroe) a) rodzaj niedużych czarnych waleń **GLOBICEPHALA** **MALÆNA** ob. **blackfish** 1); b) stado tych waleń; 3) (grajnd) gw. stud. kowal, student poświęcający wszystkie czas na studia z wykluczeniem sportów i rozrywek; 4) mar. skrzętka (na linie lub kablu).

grind, vi. 1) mleć się, kruszyć; ostryżać się (np. ostrze stalowe); 2) poruszać się z trudnością; wykonywać trudną robotę w bardzo niekorzystnych warunkach; vt. 1) mleć (cz. ter. mleć, (mle), przesz. mleł); 2) kruszyć, miażdżyć; 2) ostryżać, politurować, wygładzać (doprowadzać do gładkości).

grind, vt. 1) mleć, zemleć, rozcierać na proszek, na makę itp.; 2) gładzić, nadawać blasku i gładkości, ostryżać, szlifować, dawniej wecować; 3) zmuszać do wielkiego wysiłku, pot. (gw.) orać kimś niemilosiernie; 4) kręcić korbą (katarynke, toczydło); to g. the teeth zgrzytać zębami.

grinder, s. (grajn'der) 1) kto lub co mleje, kruszy; 2) anat. ząb trzonowy; pl. gw. zęby; 3) Ang. nauczyciel domowy; 4) zool. a) = **restless flycatcher**; b) ob. **Caprimulgidae**; 5) mech. młynek, np. do kawy; 6) radio. atmosferyczna przeszkoda w

słuchaniu radia podczas odległego grzmotu.

grindery, s. ('eri) szlifiernia.

grinding stone, toczak, toczydło, osełka.

grindstone, s. (grajnd'ston, Ang. -steun) 1) toczak z korbą, toczydło; 2) kamień przydatny na toczydło, osełka.

grind whale, (grynd'huejl), ob. **grind**, s. 2).

gringo, s. (gringo) pl. -s (-os) gw. hisz.-am., Anglik, Amerykanin (pogardliwie).

grip, s. (grip) 1) chwyt, opowanie; 2) spazm; 3) szczególny rodzaj uściśnienia ręki jak tajny sposób powitania wśród członków tajnego stowarzyszenia; 4) rączka, rękojeść; 5) St.Zj. walizka, tobołek; 6) Ang. bot. przytulia; 7) med. grypa, influenza = **grippe**.

grip, vi. chwycić, zaskoczyć; vt. 1) chwycić, uchwycić, ująć silnie; 2) uściśnąć (dłoń); 3) zahaczyć, przychwycić; 4) opanować, ująć pod swój wpływ, jak np. wrażenie przedstawienia teatralnego na widzu.

gripe, s. chwyt, ujęcie, pl. kurcze.

gripe, vi. czuć ból lub kurcz; vt. 1) uchwycić i utrzymać; przen. pojąć; 2) męczyć, dokuczać (dat.).

gripeful, adj. zachlanny.

gripgrass, Ang. = **grip** 6).

griphite, s. (gryfajt) min. saletrowiec rzędu fosforanów, podobny do smolistej rudy żelaza, tryplitu, ob. **tripelite**.

grippe, **grip**, s. (grip) med. influenza, grypa; hist. gryps.

gripping, adj. ('in~) wstrząsający, zajmujący (o książce, sztuce teatralnej itp.).

grippotoxin, s. (gripotak'sin) med. jad bakcyla influenzy.

Griqua, s. (gri'kua) antropol. mieszkaniec Griqualand, także **Griqualander** w Afr. pochodzenia mieszanego eur. (hol.) i hotent.-buszm.; w Afr. Płd. mulat.

griquaite, s. (-ajt) petr. Afr. Płd. ziarnista skała składająca się z pioksenu i granatu, oraz czasami oliwinu i miki.

Griselda, s. Gryzelda, żeńskie imię własne; zdr. **Grissel**.

griseous, adj. (gri'zi-ös) szary, siwy, siwawy, popielaty z czarnym i brunatnym.

grissette, s. f. (grizet') gryzетка, młoda Francuska ze sfer robotniczych (dawniej zwyczajnie w stroju popielatym, skąd nazwa), żywa i towarzyska; nieodstępna i wierna przyjaciółka swego studenta uniwersytetu, aż do zamęścia w swojej sferze; por. wiedeńską „Das süsse Maedel”.

grisly, adj. (griz'li) straszny, przerażający.

Grison, s. (grizaj') Gryzon, mieszkaniec kantonu Gryzonów (niem. Graubünden) w Szwajcarii.

grisounite, s. (gri'zunajt) i **grisoutine** (gri'zutin') górn. materiały wybuchowe używane w kopalniach francuskich.

grist, s. (grist) 1) zboże zwiezione do młyna, mlewo; 2) kruszony jęczmień na sód; 3) miara powrozu, **common g.** = 3" w obwodzie po 20 nici w każdym z trzech zwójów.

grist, vt. śrutować (zboże), dawniej szrotować, krupić.

gristmill, s. młyn do śrutowania zboża.

gristmiller, s. młynarz do którego właściciele przywożą swe zboże do zmielenia lub śrutowania i zabierają miał do domu.

grit, s. (gryt) 1) żwir, gruda, piasek; 2) skład kamienia stosowny do użycia go do ostrzenia; 3) piaskowiec o ziarnach rozmaitej grubości; 4) (u człowieka) wytrwałość, odwaga, odporność, hart; 5) polit. kanad. G. liberał (partia katolicka); 6) pl. śrut; zboża grubo mielone.

grit, vi. skrzypieć, jak np. piasek pod nogami; vt. zgrzytać, np. zębami, to g. the teeth.

grit cell, bot. kamyczek w liściu lub w owocu, np. w gruszcze.

grith, s. (grić) 1) azyl; 2) st. pr. ang. pokój i bezpieczeństwo zastrzeżone warunkami; **grithbreach**, s. ('-bricz) 1) złamanie pokoju, 2) kara za to.

grithman, s. ('men) pl. -men, człowiek korzystający z prawa azylu.

grits, s. pl. grupy kukurydziane = **hominy grits**.

gritten, adj. (gri'ten) z krup, krupiaty, krupiaty.

gritter, s. ('er) krupiarz (m), stępkarz (m), żarnarz (m), krupiarzka (f), stępkarka (f), żarnarka (f).

grittily, adv. ('li) hardo, hartownie; **grittiness**, s. 1) krupiałość, żwłrowatość, hartowność, hardość, stałość, stanowczość.

gritty, adj. ('i) 1) ziarnisty, krupiaty, żwirowaty; 2) przen. oporny, hardy, hartowany.

grivet, s. (gri'wet) zool. koczokodan, kotawiec lub kotawiec zielony **CERCOPITHECUS SABÆUS** czyli **GRISOVIRIDIS**, (górny Nil i Etiopia), małpa wąskonosna, inteligentna, łatwo oswaja się.

grivna, s. (griwna) hist. mon. grywna, moneta rosyjska w. XVII = 10 kopiejek; w r. 1919 ukraiński pół rubla.

grizzle, adj. (grizl) siwy, popielaty; dawniej także: deresowaty. **grizzle**, s. 1) siwy człowiek, starzec (jako przyjacielski przydomek „stary”); 2) siwa czupryna, siwa peruka; 3) maść konia, deres; 4) niewypalona cegła.

grizzle, vi. (grizl) Ang. 1) śmiać się; 2) kłopotać się; 3) żalić się; **grizzler**, s. Ang. płaksa, grymasnik.

grizzly, adj. ('li) siwawy; s. 1) = g. bear; 2) ciężka metalowa siatka do węgla i kruszcu.

grizzly bear, (g. ber) zool. niedźwiedź pin.-amer. **URSUS HORRIBILIS** (zach. St.Zj. i Alaska aż po Kalifornię i Arizone); bliski krewny eur. **URSUS ARCTOS**, lecz znacznie cięższy i w niebezpieczeństwie groźniejszy; ob. bear, s.; hist. St.Zj. G.

B. State Kalifornia, od flagi z czerwca 1846 z niedźwiedziem, czerwona gwiazda w białym polu i napisem „California Republic” po krótkim powstaniu przeciw rządowi meksykańskiemu, rewolta batalionu G. B. Battalion złączyła się z wojną amerykań.-meksyk.

grizzly elevator (e'lewejter) gór. przyrząd do pukania złota, zwany także **Ruble e**.

groan, s. (gro'n) jęk, objaw bólu fizycznego lub moralnego.

groan, vi. jęknąć, jęczeć, jękać, wyrażać jękiem mękę fizyczną lub moralną, stękać, narzekać.

groat, s. (gro't) 1) hist. a) moneta ang. = **fourpence** 1350—1600; grosz szk. **fourpence**; 2) obecnie grosz jałmużniczy **maundy money**; 3) r. drobiaz, drobne (grosze).

groats, s. pl. (gro'c) a) krupy owsiane, b) krupy pszenne.

groatsworth, s. (gro'c'uōr') wartość grosza, drobne.

grobian, s. (gro'bien) grubianin, prostak, -ism, s. (gro'bianizm) grubianstwo, prostactkie zachowanie.

grocer, s. (gro'ser) kupiec sprzedający towary korzenne, cukier, kawę, owoce i inne wiktuały; w St.Zj. grosernik; w Polsce (detaliczny) gw. sklepikarz, grajzler, korzennik.

grocer's itch, (gro'sers i'cz) med. wysypka spowodowana przez moliki znajdujące się w cukrze, w mące itp. (rodzaj egzemy).

grocery, s. (gro'seri) 1) sklep spożywczy, sklep korzenny, skład towarów korzennych; 2) towary zakupowane i sprzedawane przez sklep korzenny; 3) handel towarami korzennymi; 4) w Polsce gw. (w detalicznym handlu) grajzleria, sklepik.

grog, s. (grag) 1) grog, woda z alkoholem bez cukru, w szerszym znaczeniu napój alkoholizujący; 2) koń chodzący kulawo; 3) twarde materiały (jak potłuczona ceramika, szczałki cegły ogniotrwałej itp.) używane do robienia tyglów ogniotrwałych itp.

grog, vi. pić grog; vt. zalewać gorącą wodą beczkę z wódki dla wyciągnięcia alkoholu z drewna; **g-blossom** czerwony nos pijacki.

grogger, s. (grag'ri) St.Zj. szynkownia z trunkami.

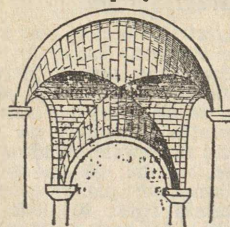
groggy, adj. 1) pijany, podпиты, niepewny na nogach, pot. pod dobrą datą; 2) sport. gw. zapas. st. pający niepewnie; 3) (o koniu) chodzący kulawo; **groggily**, adv. (-li) po pijanemu; **grogginess**, s. (-nes) niepewność ruchów (osoby podpitej).

groggram, s. (gro'gram) włók. rodzaj kamlotu, ob. camlet.

grogshop = **groggery**.

groin, s. (grojn) anat. pachwina spodnia **INGUEN**; fałd między dolną częścią brzucha a udem; fałd pachwinobrzuszny **INGUINOABDOMINALIS**; f. pachwinoudowy **INGUINOOCRURALIS**; staropol. dymię (gen. dymienia), **swelling in the g.-s**,

dymienica **BUBO**; 2) bud. punkt styeczny łuków kopuły

groined vault

3) mar. ostroga

gromatics, s. pl. (grome'tiks), ob. castramentation.

grommet, s. (gra'myt) 1) mar. wianek utworzony przez okręcenie nieplecionego powrozu;

grommet 1).

2) mech. a) okręcony dookoła siebie płatek metalu tworzący pętlę, kluczek lub oko na rąbek żagla;

b) szczelinowy konopny pierścień pokryty czerwoną farbą ołowianą.

gromwell, s. (gram'uel) bot. nawrót lekarski **common g. LITHOSPERMUM OFFICINALE**, Linn., z rodziny szorstkolistnych **borage family BORAGINACEAE**.

groom, s. (gru'm) 1) przest. chłopiec; 2) służący, zwłaszcza do koni; stajenny, koniuszy; 3) tytuł dworski ang.; 4) pan młody, **bridegroom**.

groom, vt. 1) obsługiwać, dbać o czyjś wygląd, w szcz. konia; g. (a candidate) for office, St.Zj. przygotowywać kogoś jako kandydata na urząd publiczny (zaznajamiając publiczność na kilka miesięcy przed wyborami z osobą kandydata).

Groombridge 1830, (grum'brydz; od astronoma Stefana Groombridge'a 1755—1832) astr. gwiazda 6-ej —7-ej wielkości w Niedźwiedzicy Wielkiej **URSA MAJOR** (ob. mapa 490) 150°—180° (odznaczająca się chyżością własną (ob. **proper motion**) 7" rocznie czyli około 200 mil ang. na sekundę.

groomsman, s. (-men) 1) drużba na weselu, przyjaciel pana młodego w orszaku ślubnym; 2) w ujeżdżalni koniuszy, pomocnik, stajenny, pacholek.

groove, s. (gru'w) 1) rowek, wyłobienie, wydrażenie, wydeptana ścieżka; 2) codzienna droga życia, normalny bieg zajęć; 3) biol. żłobek, długie zagłębienie w części ustroju; 4) cies. rowek klinowy; **grooving and**

tonguing połączenie wpustowe; g. and tongue wpust i pióro; 5) druk. kana'k u spodu czcionki; 6) piłka noż. w ojona linia od ciskacza do odbiorcy, w szcz. przez środek boiska na poziomie pasa; 7) roln. bruzda; 8) stol. żłobek, falc.

groove, vt. 1) drażyć, żłobić rów lub kanał; 2) pasować coś w żłobek lub w rowek.

grope, vt. (gro'p) szukać po omacku, jak np. w ciemności lub człowiek ślepy.

gropser, s. (-per) 1) kto szuka po omacku; 2) kilka gatunków ryb australijskich z rodzin stępieli **SERANIDAE** i **LABRIDAE**.

gropingly, adv. (gro'pin'li) po omacku.

gorudite, s. (gro'rudajt; od Grodu w Norwegii) petr. rodzaj skały granitowej.

gros, s. (gro) hist. 1) średniowieczna moneta fr., grosz; 2) dawna waga fr. ok. 3.82 grama.

grosbeak, s. (gros' bik) zool. grubodziób, ptak wróblowaty z rodziny łuszczaków **FRINGILLIDAE**, wielkości drozda.

groschen, s. (gro'szen) mon. 1) dawna niem. moneta (od w. XIII do 1876); 2) austriacki miedziak od 1925, setna część austr. szylinga (**schilling**).

Gros Michel, s. (gro'miszel') znakomite gatunek bananów.

gross, adj. (gros) 1) wielki (w rozmiarze), gruby (np. słup), otyły; bujny, obfity, np. roślinność; 2) złożony z grubych składników, ciężki, gesty; 3) dotyczący szerszych rozpatrywań na coś; 4) całkowity, bez uwzględnienia potrąceń, np. dochód brutto; **przec. netto** (po potrąceniu np. wydatków, podatków itp.); 4) gruby, nieokrzesany, prostacki; 5) przesadny, bezzmierny, np. **g. injustice**, **g. mistake**.

g., s. 1) główna część, główna masa; 2) gros, tuzin tuzinów (144); **by the g. hurtownie**.

grossière, s. (grosjerte', fr.) prostactwo, ordynarność.

grossular, adj. (gro'suler) agrestowy.

Grossularia, s. (grosjulej'ria) bot. w Amer. rodzaj krzewów agrestu rodziny **GROSSULARIACEAE** w rzędzie **ROSALES**; w Eur. agrest **RIBES GROSSULARIA**, Linn. jest rodzajem porzeczki **RIBES** w rodzinie skalnicowatych **SAXIFRAGACEAE**; w Amer. w rodzinie **GROSSULARIACEAE**.

grossularious, adj. (-la'riös) bot. agrestowy.

grossularite, s, min. (-lörajt) grosular, granat a) bezbarwny, b) żółty, szparagowo-zielony — trawisto-zielony, hiacyntowo-czerwony — brunatny; t. 6.5.—7, c.w. 3.4—3.6.

Gros Ventre, s. (gro wa'tr') pl. **Gros Ventres**, St.Zj. (dosł. brzo-chacz) nazwa dwóch niespokrewnionych szczepów indiańskich: **Gros Ventres of the Missouri** i **G. V. of the Prairie** (Dakota), ob. **Hidatsa**.

grosz, s. (grosz) pl. grosze, mon. setna część złotego polskiego.

grot, s. (grot) pl. **groten**, hist. dawna moneta miasta Bremy (Bremen) w Niemczech, 72-a część talaru.

grotesque, adj. (grotesk') 1) szt.p. groteskowy, składający się z różnorodnych szczegółów rysunku itp. w celu działania jako jednolite dzieło sztuki; 2) filoz. dziwacznie połączony z częścią, nie dających się pogodzić.

grotesque, s. 1) dzieło sztuki dekoracyjnej (malarskiej lub rzeźbiarskiej) przedstawiające postacie osób lub zwierząt wśród zieleni, gałęzi, kwiatów, girland, owoców itp.; 2) dziwactwo; 3) niezwykle zestawienie elementów sztuki różniące się tym od brzydkiego efektu, że wywołuje estetyczne zadowolenie; 4) osoba przebrana dziwacznie, kłown; 5) druk. w Ang. czcionka zwana na kont. eur. i w St. Zj. **gothic**.

grotesquely, adv. ('-li) groteskowo, niezwykle; **-ness**, s. (-nes) groteskowość.

grothite, s. (gro'ajt) min. grotyt, sylikoid rządu tytanianów, tytanit żelazisty.

Grotian, s. (gro'szien) adj. dotyczący nauk statysty hol. Hugona Grotiusa (1583—1645) w zakresie prawa i teologii.

groto, s. (gro'to) pl. -s i -es 1) grota, jaskinia, jama, (naturalne) podziemie, pieczara; 2) kolor niebieski (odbicie błękitu niebios, np. w Niebieskiej Grocie na Kapri).

grouch, vi. (graucz) zrzedzić; **-ily**, adv. (-ili) zrzednie; **grouchiness**, s. (-nes) zrzedza, zrzedność.

grouchy, adj. (grau'czy) zrzedny.

ground, adj. (graund), 1) dotyczący ziemi, przyziemny, parterowy, związany z ziemią, np. g. nest gniazdo umieszczone na ziemi; 2) szt. p. dotyczący tła.

ground, s. 1) powierzchnia ziemi, ziemia, okolica, terytorium, kraj; grunt przeznaczony na pewien cel, np. polowanie, **hunting g.**, boisko **ballground**; pole, sad, pastwisko, łąka, także pl. **grounds**; 2) pewien obszar ziemi, to gain g., to lose g.; 3) pewien rodzaj ziemi; 4) teatr. parter; 5) w dyskusji: punkt widzenia, zapatrywanie, opinia; 6) dno, podstawa; 7) pl. osad, pot. fusy np. **coffee grounds**; 8) podstawa, oparcie; 9) podstawa, tło, fundament; 10) bud. łąka drewniana zalana gipsem, do której przytwierdza się odlew itp.; 11) elek. uzimienie prądu; 12) filoz. decydująca okoliczność albo warunek logiczny lub przyczyna fizyczna albo podstawa metafizyczna, zawiśle od tego, co uważa się za bardziej podstawowe niż przyczynę naturalną; 13) gór. skała lub formacja, w jakiej odbywa się kopanie, np. grunt żwirowy, sytki, mokry itp.; 14) koronk. siatka lub nici trzymające desę; 15) muz. = g. bass, pasaż składający się z 4 lub 8 taktów, powtarzający się wielokrotnie w różnej melodii i harmonii; 16) radio. a) miejsce uzimienia; b) g. **terminal** zacisk uzimienia; 17) rzeźb. gładka powierzchnia dla postaci w płaskorzeźbie płaskiej (**bas-relief**) i wypukłej (**haut-relief**); 18) szt. p. malar. rytown., itd.. tło.

-ground, przyr. pole, boisko, np. **battleground** pole walki, **playground** boisko, **background** tło.

ground, vi. 1) oprzeć na in lub upon; polegać na (loc.); 2) osiaść na mielinie, np. okręt; 3) upaść, paść na ziemię; 4) piłka. np. uderzyć piłkę tak, że się toczy po ziemi; vt. 1) położyć (przeciwnika) na ziemi; 2) umieścić na trwałe, zbudować, ugruntować, ustalić; 3) dać podstawę, wytłumaczyć pierwsze zasady (działu nauki itp.); 4) elek. uzimić (prąd); 5) garb. zeskrobywać resztki mięsa ze zdjętej skóry; 6) golf. dotknąć ziemi kijem golfowym w przygotowaniu do uderzenia piłki; 7) szt. p. pokryć tłem; g. **arms**, złożyć broń, poddać się.

groundage, Ang. opłata za prawo staniać na kotwicy w porcie.

ground bass, ob. **ground**, s. 5).

g. beetle, ob. **Carabidae**.

groundberry, s. 1) ob. **checkerberry**; 2) australijska żurawina.

ground birch, (graund'börz) bot. brzoza dwarf b. **BETULA NANA**, Linn.

g. bridge, chodnik drewniany lub z dużych tafił kamiennych ułożony na dnie strumienia do przejścia w bród.

g. cherry, bot. 1) miechunka czyli psie wiśnie **PHYSALIS**, Linn.; 2) wiśnia karłowata dwarf **cherry PRUNUS FRUTICOLA**, Pall.

g. coat, s. (g. ko't) mal. 1) gruntowanie; 2) pierwszy pokład farby.

g. cover, s. (g. ko'wer) 1) leśn. podszycie (lasu drobnym krzewem); 2) ogr. poszycie gruntu płozącymi się roślinami, jak bluszcz kurdybanek itp.

g. current, s. (g. ko'rent) prąd ziemny.

grounded, adj. (graun'dyd) 1) o party na podstawie, uzasadniony, świadomy przyczyn; 2) mający (określone) tło; 3) sięgający ziemi; **-ly**, adv. (-li) z uzasadnieniem, gruntownie; **-ness**, s. (-nes) uzasadnienie, powaga.

g. elder, bot. w Ang. pot. nazwa kilku roślin m.i.: dziegieł leśny **ANGELICA SILVESTRIS**, Linn., podagrycznik **goutweed EGOPodium PODAGRARIA**, Linn., szczyr trwały **dog's mercury MERCURIALIS PERENNIS**, Linn.

grounder, s. ('-er) 1) mal. kto przygotowuje tło; 2) sport. piłka tocząca się po ziemi.

ground fir, bot. każdy widlak o pionowych gałązkach, w szcz. widlak wroniec **ground pine LYCOPodium SELAGO**, Linn.

g. fire, pożar leśny obejmujący podziemny materiał palny.

g. floor, (g. flor) parter, w Amer. **first floor** (w Eur. **first floor** oznacza pierwsze piętro czyli amer. **second floor**); pot. (kup.) to be let in on the g.f. otrzymać udział w emisji papierów wartościowych na oryginalnych warunkach założycieli (przed rozwodnieniem akcji).

g. game, leśn. ang. zające (pl.).

g. hemlock, (g. hem'lok) bot. 1) jedyny pin.-wsch. cis amer. **TAXUS**

CANADENSIS; 2) pokrewne rodzaje cisu w Eur.

g. hog, 1) zool. świstak **woodchuck MARMOTA MONAX**, według legendy amer. budzi się 2 lutego ze snu zimowego i wychodzi z jamy, by zmierzyć swój cień, jeżeli rzuca cień, wraca na leże zimowe na 40 dni; ob. **Candlemas**, 4).

g. ice, geog. fiz. lód denny.

grounding, s. (graundin~) gruntowanie.

ground ivy, (aj-wi) bot. bluszcz kurdybanek **gill GLECHOMA HEDERACEA**, Linn., lub **NEPETA GLECHOMA**, Banth, z rodziny warzawowych **mint rodziny LABIATÆ**.

groundless, adj. ('-les) bezpodstawny, bezzasadny, nieuzasadniony; **-ly**, adv. (-li) bezpodstawnie; **-ness**, s. (-nes) bezpodstawność.

groundling, s. ('-lin~) 1) kto lub co trzyma się na dnie, np. ryba śliz ob. **loach**; 2) Ang. hist. teatr. dawniejszy parkiet za orkiestrą, najtańsze miejsce w widowni, stąd: sąd niekrytyczny; 3) hist. osoba „niskiego pochodzenia”; vt. traktować kogo z góry, jako osobę „niskiego pochodzenia”.

groundly, adv. ('-li) gruntownie, z rozważą.

ground mail, szk. opłata za pochowanie na cmentarzu.

groundnut, s. (graund'nut) spółna nazwa kilku roślin i ich owoców lub bulw; jak a) cibora jadalna, ob. **chufa**; 2) pin.-amer. winorośl **APIOS TUBEROSA**, ob. **apios**; c) orzacha **peanut ARACHIS HYPOGAEA**, Linn. itp.

g. oak, 1) a) sadzonka dębu; b) dąb karłowaty; 2) ożanka, w szcz. ożanka właściwa **germander TEUCRIUM CHAMÆDRYS**, Linn.; 3) = (II) **bugle**, s.

g. pig, ob. **g. rat**.

g. plan, (g. plan) rzut poziomy planu budowy domu.

g. plane, s. (g. plejn) bud. rzut poziomy; poziom, płaszczyzna, równia w rysunku perspektywnym.

g. plate, s. (g. plejt) bud. pozioma belka u dołu budynku, podtrzymująca części pionowe; 2) elek. metalowa płyta umieszczona w ziemi w celu uzimienia prądu; 3) kol. podkładka pod tor, także **bed plate**, **mudsill**.

groundplot, s. (graund'plat) grunt budowlany, miejsce pod budowę.

ground rat, zool. kilka gatunków dużych afr. gryzoniów spokrewnionych z jeżozwierzem; także **ground pig**.

g. rent, ekon. renta gruntowa, cena płaćna właścicieli ziemi za prawo zajmowania i uprawiania jego ziemi, odr. dzierżawy za używanie ziemi i zabudowań; ob. **rent**, ekon.

g. school, lot. szkoła dla lotników, obejmująca kursy aerodynamiki, kreślenia map, fotografowania itp. przedmiotów poza praktycznym lataniem.

g. sea, s. (g'si) mar. fala denną; Ind. Zach. fala martwa oceanu, wydarzająca się bez widocznej przyczyny i rozbijająca się z hukiem o

brzeg; zwana także rollers, a w Jamajce north sea.

(I) **groundsel**, s. bud. fundament.

(II) **groundsel**, s. bot. 1) każda roślina rodzaju starzec **SENECIO**, z rodziny złożonych **composite family COMPOSITÆ**, w szcz. w Eur. pospolity chwast starzec zwyczajny **common g. SENECIO VULGARIS**, a w Am. **golden ragwort** lub **squaw-weed** (skuo'uid) **SENECIO AUREUS**, Linn.; 2) = **g. tree** lub **g. bush**, pñ.-amer. drzewko **BACCHARIS HALIMIFOLIA**, Linn., o liściach podobnych do chwastu starca. (

ground shark, nazwa potoczna wielu żarłaczy, żyjących w płytkich wodach ciepłych wybrzeży, m. in. **CARCHARIAS MILBERTI** (ok. 6' dł.) i ludojad **cub shark C. COMMERSONII** (do 10' dł.); ob. **CARCHARIAS**.

g. speed, lot. względna chyżość, poziomy składnik chyżości samolotu w stosunku do ziemi.

g. strake, s. (g. strejk) okr. pas przystępkowy = **garbord** s.

g. stroke, s. (g. stro'k) tenn. uderzenie w piłkę gdy odbiła się o ziemię.

g. substance, s. (g. sub'stens) anat. 1) międzykomórkowa istota **SUBSTANTIA INTERCELLULARIS** tkanek; 2) istota wypełniająca przewrwy w siateczce szklistej (hyalinowej) plazmy, **hyaloplasm**.

g. swell, s. (g. sueł') mar. głęboka i szeroka martwa fala spowodowana przez długotrwałą burzę albo pod wpływem trzęsienia ziemi i odczuwana na daleką odległość.

g. tackle, s. (g. takł), **g. tackling**, s. (g. tak'lin~) mar. sprzęt kotwiczny (kotwice, kable itp.) służący do utrzymania okrętu na kotwicy.

g. thistle, s. (g. žistł) bot. 1) eur. dziewięcił bezłodygowy **CARLINA ACAULIS**, Linn.; 2) karczoch artichoke **CYNARA SCOLYMUS** lub **cardoon CYNARA CARDUNCULUS**, Linn.

g. tier, s. (g. ti'r) 1) okr. dolna warstwa ładunku okrętowego; 2) teatr. łóże parterowe.

groundward (s), adv. (graund'uord, -uordz) w dół, w spód.

ground water, (g. uo'tyr) woda zaskórna, woda denna, woda gruntu; **ground-water level**, geol. poziom wody zaskórnej, powyżej lub poniżej poziomu morza, ob. **sea level**.

g. wave, s. radio. fala przyziemna.

g. ways, s. (uejs') okr. grube belki kładzione pod obie strony okrętu spuszczanego po raz pierwszy na wodę.

g. wire, s. (g. uajr) elek. 1) a) przewód uziemienia; b) część obwodu utworzona przez ziemię; 2) połączenie radia z ziemią.

groundwood, s. (graund'uud') miazga drzewna zmielona za pomocą obracających się osęk.

groundwork, s. ('uörk) 1) podstawa, fundament; 2) przen. przygotowanie, wstęp.

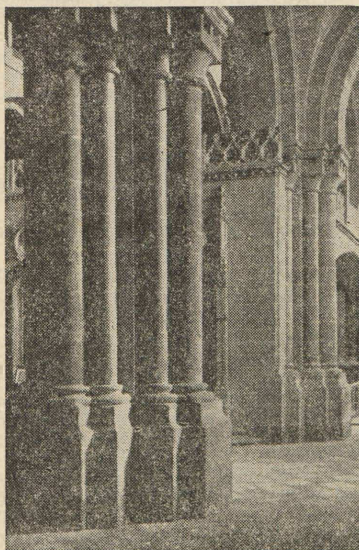
group, adj. (gru'p) grupowy, pospólny, np. **g. insurance** zabezpieczenie grupowe.

group, s. (gru'p) 1) grupa, grono, zebranie osób lub rzeczy posiadających cechy wspólne, łączące je lub odróżniające od otoczenia, np. grupa drzew, grupa brzoź, grupa studentów; 2) bot. zool. rodzaj, rodzina, klasa, gromada, np. glony, mszaki, mchy, ssaki, kręgowce; 3) chem. pewien układ atomów stanowiący skład molekuli, rodnik, np. grupa metylowa **CH₃**, grupa alkoholowa **OH**; 4) etnol. dział klasyfikacyjny mniej obszerny niż gałąź; 5) geol. a) pewna seria pokładów albo ogniwowych skał; b) w klasyfikacji Międzynarodowego Kongresu Geologicznego główny podział obejmujący skały ułożone w pewnym okresie; w klasyfikacji Geologicznego Urzędu Stanów Zj. Am. Pñ. stratygraficzny okres składający się z dwóch lub kilku wymienionych formacji; 6) muz. a) w orkiestrze oddział tych samych instrumentów, np. smyczkowe, dęte, bębny itp.; b) w nutach kilka krótkich tonów, zazwyczaj połączonych poprzeczną linią; 7) pol. zespół kilku drobnych partii w parlamencie, blok; 8) szkoln. a) grupa pokrewnych przedmiotów naukowych, np. dział języków słowiańskich; b) połączenie kilku wyrazów w sens jednego, np. **a never to be forgotten picture** zamiast **unforgettable**; 9) woj. a) w artylerii połączenie dwóch lub kilku baterii; b) podobne łączenie sił w użyciu innych rodzajów broni, np. czołgów, balonów, samolotów; dwie grupy samolotów połączone, nazywane: **wing** (skrzydło).

group, vi. tworzyć grupę, należeć do grupy; vt. układać zespoły, przeznaczać do grupy.

g. drive, s. (g. drajw) mech. spólny napęd, napęd grupowy, zaopatrujący z jednego wału kilka maszyn.

grouped columns, bud. kolumny zespolone, kilka kolumn na wspólnym

Zamora, Hiszp., kolumny zespolone, widok wnętrza katedry.

nym piedestale albo inaczej połączone.

grouper, s. (gru'per) zool. luźna nazwa okoniowatych ryb Ind. Zach. i Amer. Śr., rodzaju **EPINEPHELUS**, **MYCTEROPERCA** i pokrewnych, ob. **black g.**, **Sona**.

g. marriage, s. (g. me'rydż) antropol. 1) małżeństwo szczepowe; 2) małżeństwo grupy mężczyzn z grupą kobiet, ob. **pirraura**, **punalua**.

g. medicine, s. (g. me'dysin) med. 1) zespół grona lekarzy, złożonego ze specjalistów, a wykonujących praktykę lekarską pod spólną firmą; 2) grono lekarzy przeznaczonych do leczenia wielkiej grupy określonych pacjentów.

g. method, s. (g. me'od) leśn. metoda grupowa, polegająca na stopniowym rozszerzaniu nieregularnych polanek w celu obsiania ich przez otaczające stare drzewa (nasienniki).

g. mind, s. (g. majnd) nastrój grupowy, spólne przekonania, uprzedzenia, nadzieje, przesady, życzenia i wierzenia danej grupy społecznej; **g. will**, s. (g. uil') wynikające z takiego nastroju pragnienia danej grupy społecznej.

grouse, s. (grauz) zool. głuszcze **TETRAO UROGALLUS**; ob. **black-cock**, **black g. TETRAO (LYRURUS) TETRIX**; (cietrzew), **bob-white** (przepiórka) **capercaille**, **partridge PERDRIX PERDRIX** (kurapatwa) zwany na pñ. **St. Zj. ruffed g.**; **ptarmigan**; **quail COTURNIX COTURNIX** (przepiórka); **red g.**; **sand g.**; nazwy rozmaicie używane w rozmaitych okolicach Eur. i Am.

grouse, vi. polować na głuszcze.

g. locust, s. (g. lo'kust) zool. szarańcza z rodziny **TETRIGIDÆ** rzędu **ORTHOPTERA**.

grout, s. (graut) 1) = **groats**; 2) Ang. **grouts** (pl.) fusy (pl.), osad; 3) zaprawa murarska; 4) nieregularnie uformowane kamyki do brukowania.

grout, vi. zalewać szpary zaprawą murarską.

grove, s. (St. Zj. gro'w, gru'w; Ang. greu'w) gaj, gaj, las; gęsta grupa drzew w parku lub w ogrodzie.

Grove cell, s. (gro'w sel; od Sir Williama R. Grove'a, 1811—1896) elek. ogniwo Growa, tlenowodorowe: platyna w kwasie azotowym i cynk w rozcieńczonym kwasie siarczanym.

grovel, vi. (grawł, gruwl) 1) czołgać się, pełzać, płaszczyć się; 2) mieć pociąg do rzeczy poniżających i plugawych.

groveller, **groveler**, s. (gro'weler) człowiek marnej umysłowości, niskich upodobań i moralnie bezwartościowy.

grovelling, adj. (-in~) pełzający, nikiemny.

grove mast, s. (g. mast) mar. maszt ze sosny zwyczajnej **Scotch pine PINUS SILVESTRIS**, Linn.

g. palm, s. (g. połm) zool. bukspan zwyczajny **bux BUXUS SEMPERVIRENS**, Linn.

groves of Academe, gaje i cienie aleje Akademii ateńskiej Platona, ob. **Academy**; stąd zaciszne ustronie poświęcone nauce.

grove tree, Ind. Wsch. bot. drzewo gumowe **India-rubber tree FICUS**

ELASTICA z rodziny pokrzywowatych **nettle family URTICACEAE**.

grow, vi. (gro') 1) rósć, urastać, wyrastać z ziemi jak roślina, rósć do dojrzałości, wyrastać ze skóry, jak włosy; dawniej także narastać jak kamień; 2) rósć, powiększać się, wyrastać wskutek naturalnego rozwoju organicznego; 3) rósć, powiększać się, rozrastać się w jakikolwiek sposób, np. w rozmiarze interesów; 4) stawać się, przechodzić w stan, np. to g. old, starzeć się; to g. tired, czuć zmęczenie, to g. up podrastać; 5) wrastać w coś; vt. 1) hodować, chować, uprawiać, krzewić, np. kwiaty to g. flowers, tytoń to g. tobacco; pokryć się czym, np. the rock is grown with moss skała pokryła się mchem; g. out of wyrosć z czegoś; g. out of kind, wyrodzić się; g. well wyzdrowieć.

grower, s. (gro'er) hodowca.

growing pains, (gro'in~ pejns) med. bole neuralgiczne u małych dzieci połączone ze wzrostem kości.

growl, vi. (gro'l) warczeć; grzmieć z daleka.

grown, adj. part. (gro'n) 1) rozrosły; 2) dorosły, dojrzały; 3) (o zbożu) gotowy do żęćcia.

grown-up, adj. ('ep') dorosły; **grown-ups**, s. dorośli.

growth, s. (gro'z) 1) rośnięcie, wzrost, powiększenie rozmiarów, rozwój; 2) wytwór, plon, produkt, produkcja; 3) med. narośl, opuchnięcie, spuchlizna, nowotwór; 4) biol. powolny rozwój narządu lub części ustroju od najwcześniejszego stadium.

grub, s. (grob) 1) robotnik wykonujący najcięższe roboty ziemne np. kopanie itp.; 2) pot. i gw. żywność, żarcie, wyżywienie, w szcz. woj.; 3) zol. poczwarka, czerw; 4) karcz wystający z ziemi; 5) karzeł; 6) prostak.

grub, vi. (grob) 1) kopać pod ziemią zwłaszcza po przedmiot trudny do wydobycia; 2) harować, ciężko pracować; 3) gw. jeść, żreć; vt. 1) poszukiwać pod ziemią, ob. wyżej vi. 1); 2) gw. starać się o wyżywienie; 3) ogr. czyścić (roślinę) z robactwa.

grubby, s. ('-eri) podrzędna jałdłojnia.

grubbily, adv. ('-ili) brudno, ob. grubby.

grubbiness, s. ('ines) brud, stan zaniedbania, ob. grubby.

grubby, s. brud, zaniedbanie, stan opanowania przez czerw, pląsawstwo na zwierzętach i przedmiotach (stołach, łózkach itp.).

grub hook, leśn. narzędzie do podważania karczów.

grubstake, s. ('stejk) spółka prospektora ze spółnikami dostarczającym mu pieniędzy na poszukiwania wzajem za przyrzeczenie udziału w zysku, jeżeli poszukiwania udadzą się; spółnik ryzykuje (stakes) pieniądze na żywność (grub) na przeciąg czasu poszukiwań.

grudge, s. (grudż) niechęć, uraza, żal, pragnienie odwetu z powodu doznanej lub urojonej krzywdy.

gruel, s. (gru'eł) kleik, dawniej klejek; wywar ziarn kleistych, (owsa, jęczmienia itp.) środek dietetyczny dla rekonwalescentów.

grueling, **gruelling**, adj. (-in~) gw. wyczerpujący, wymagający wytrzymałości wszystkich sił.

Grues, s. pl. (gru'iz) zool. podrząd rzędu **Gruiformes** obejmujący żorawie, ob. **crane**, **Gruidae**, **Gruiformes**.

gruesome, **grewsome**, adj. (gru'sem) straszny, okropny, przerażający, szerzący strach, napawający bojaźnią; -ly, adv. (-li) przerażająco, -ness, s. (-nes) przeraźliwość, straszliwość.

gruff, adj. (grof) szorstki, burkliwy, mrukliwy, surowy, kwaśny, cierpki, chropowaty; (o głosie) chrapliwy, głęboki i przykry; -ly, adv. (-li) mrukliwie; -ness, s. (-nes) mrukliwość, burliwość.

gruffs, s. pl. (-s) złomki, niedomielone resztki miały twarde okruszyny mielonej substancji, niedomiał; także **trailings**, **residue**.

grugru, s. (gru'gru) 1) bot. g. lub g. palm grugru, amer. palma zach. ind. **ACROCOMIA ACULEATA** i brazył. **A. SCLEROCARPA**; 2) zool. g. beetle jadalny owad żyjący na tych palmach i g. worm jadalna jego gąsienica.

Gruidae, s. pl. (gru-i'di) zool. żorawie, rodzina ptaków obejmująca żorawie.

Gruiformes, s. pl. (gru-ifo'r'mes) czyli **Gerani**, zool. żorawowate, rząd ptaków: podkasale, dawniej brodzie **GRALLATORES**, obejmujący baki błotne, ob. **bittern**, drobie, ob. **bus-tard**, nury, ob. **grebe** i i.

grum, adj. 1) = **glum**; 2) gardłany, np. głos.

grumble, s. (grombl) 1) pomruk, sarkanie, objaw niezadowolenia, żręda, gderanie; vi. żrędzić, sarkać, gderać.

grumbler, s. (-er) malkontent, gderacz, mruk, żrędziłoch, człowiek żrędzny.

Grumbletonian, s. (-to'njen) hist. ang. żrędziłoch, członek partii politycznej ang. w w. XVII, tak nazwanej przez przeciwników.

grume, s. (grum) gruzełek, skrzep (np. krwi).

grumose, adj. (gru'moz) bot. gruzełkowaty, ziarnisty.

grumous, adj. (gru'mes) 1) skrzepły; 2) bot. = **grumose**.

Grundlov, s. (grund'low) hist. 1) norweska konstytucja z r. 1814; 2) duńska konstytucja z 1849 i 1915.

Grundy, Mrs. s. (mi'sys gron'di) liter. przysłowiowa postać, wspomniana często w komedii Mortona (Tomasz Morton 1764-1838) „*Speed the Plough*” „*What will Mrs. Grundy say?*” (a co na to powie pani Grundy? — jako niewidzialna a zawsze czujna opinia publiczna pewnej sfery towarzyskiej); stąd: **Grundyism**; por. „Moralność Pani Dulskiej” (1907) Gabrieli Śnieszko Zapolskiej (1860-1921).

grunt, s. (grunt) 1) chrząkanie (jak świnia); 2) zool. nazwa licznych rodzajów amer. ryb, w szcz. **HAEMU-**

LON i pokrewnych; w Ind. Zach. i we Florydzie H. **PLUMIERI**, H. **SCIURUS**, H. **FLAVEOLINOLATUM**, H. **MACROSTOMUM**, wydających dźwięk chrząkający.

grunt, śl. 1) chrząkać, dawniej krząkać, jak świnia, wydawać gęboki gardlany dźwięk; 2) przest. jęczeć.

grunter, s. (gron'ter) 1) zwierzę wydające taki dźwięk (świnia, ryba tych rodzajów itd.); 2) wet. koń chory na chrząkanie, **grunting**.

grunting cow, lub g. ox, zool. krowa tybetańska, byk tybetański, jak, ob. yak.

grunting, s. (in~) zool. prosiątko, ob. hog.

Grus, s. (grus) gen. **Gruis** (gru'is) 1) astr. gwiazdozbiór pld. **Zóraw Crane** (106 gwiazd do 7-ej wielkości), na mapce str. 491 od 330° do 340°; 2) zool. żoraw, rząd ptaków wodnych podkasalych **GERANI** czyli **GRUIFORMES** dawniej: brodziec **GRALLATORES**; G. **CINEREA** żoraw pospolity **European crane** (także **GRUS GRUS**), ob. **crane**.

Grusian, adj. (gru'zjen) gruziński, ob. **Georgian**, adj. 2).

Gruyère, s. G. **cheese**, s. (gru'je'r cziz) ser ementali, ser wyrabiany pierwotnie w Gruyère w Szwajcarii, dziś w Szwajcarii i Wschodniej Francji, z pełnego mleka, w kolorze bladeżółtym, zazwyczaj bez dziurek.

Gryllidae, s. pl. (gril'idi) zool. świerszcze, rodzina owadów prostoskrzydłych (**ORTHOPTERA**) czyli szarańczaków; **GRYLLUS DOMESTICUS** albo **ACHETA DOMESTICA**, świerszcz domowy; G. **CAMPPESTRIS**, ś. polny; **GRYLLOTTALPA VULGARIS** turkuć podjadek i w. i.

grypanian, adj. (gry-, graj-, pej'njen) r. zagięty na końcu (o dziobie niektórych ptaków).

Gryphaea, s. (gry'fea) gryfea, paleont. kopalne małże spokrewnione z ostrygą; od liasu do trzeciorzędu.

gryposis, s. (grypo'zis) anat. szponowatość paznokcia; także **onycho-gryposis**; niezwykle kablakowata budowa paznokcia u palców.

grysbok, s. (grajs'bok; hol.) zool. mała rdzawa antylopa pld.-afr. **RAPHICERUS MELANOTIS**.

G sharp, s. (dzi szarp) muz. gis, dźwięk o pół tonu powyżej g; G. **sharp minor** gama minorowa,znaczona dwoma bemołami, wzgl. pięcioma krzyżykami.

G string, s. (dzi'strin~) 1) muz. struna g, najniższa na skrzypcach; 2) antropol. fartuszek przeciagnięty między nogami i podrzynany powrózkiem w pasie.

guacacoa, s. (guakako'a) bot. drzewo na Kubie **DAPHNOPSIS GUACACOA** z rodziny warzyńkowatych **THYMELAEACEAE** dostarczające bardzo mocnego włókna.

guachamaca, s. (gwaczama'ka) bot. 1) drzewo pld. amer. **MALOETIA NITIDA** z rodziny toinowatych **APOCYNACEAE**; 2) kora tego drzewa zawiera silny trujący narkotyk.

guacharo, s. (gua'czaro) zool. nocny ptak ptn. okolic Am. Płd. i Trynidadu spokrewniony z kozodojem, pod pewnymi względami podobny do sowy, lecz żywiący się owocami; z młodych ptasząt wybierają tubylcy tłuszcz podobny do masła.

guachipilin, s. (guaczipilin') bot. środk.-amer. drzewo DIPHYSA ROBINOIDES z rodziny motylkowatych PAPILIONACEAE o bardzo cennym i twardym drewnie.

guacimo, s. (gua'simo) bot. płd.-amer. zwrotnikowe drzewo z rodziny zatwarowatych STERCULIACEAE, rodzaju GUAZUMA; kora wydaje kleisty sok, używany w lecznictwie; z lyka robią mocne powrozy.

guacin, s. (gua'sin) bot. żywica z winorośli guaco, ob. guaco 1).

guaco, s. (gua'ko) bot. 1) zwrotnikowa winorośl amer. MIKANIA GUACO, której liście suszone używane są jako odtrutka na ukąszenie jadowitego węża; 2) zwrotnikowa winorośl ARISTOLOCHIA MAXIMA, kokornak, także ceniona jako odtrutka.

Guadagnini, s. (guada'nji'ni) Guadanini 1) włoska rodzina fabrykantów skrzypiec z wieku XVIII; 2) skrzypce tego wyrobu.

guadalcazarite, s. (gua'dalke'zarajt) min. gwadalkazaryt, rodzaj cynobru (HgS) rzad cynobrowców (blend) w klasie blaskotów (lamprytów), metacynabaryt z przymieszką cynku.

Guadalupe cypress (gwadalup'sip'res) bot. cyprys gwadelupski, wielozłote zielone drzewo CUPRESSUS GUADALUPENSIS na wyspie Guadalupe w Dolnej Kalifornii; **G. palm** (g. połm) palma gwadelupska ERYTHEA EDULIS na Wyspie Guadalupe w Dolnej Kalifornii; jadalne pączki i słodkie owoce zwane **g. plums**.

guaganche, g. pelon, s. (guagan'czej, g. pejl'on') zool. ryba barrakuda SPHYRAENA GUACHANCHO.

Guaharibo, s. (gwa-ari'bo) antropol. niegdyś potężny szczep indiański w dolinie górnego Orinoko; uważani za oddzielny typ zwany CHI-RIANI.

Guahibo, s. (gwahi'bo) antropol. Guahibo, wybitna grupa Indian wsch. Kolumbii i płd.-zach. Wenezueli.

guaiac, s. (gwaj'ak) 1) = **guaiacum** 2) i 3); 2) gwajak, fasola tonka w Gujanie fr.

guaiacol, s. (gwaj'akol) chem. gwałok, bezbarwny płyn lub biały krystaliczny proszek o-CH₂OC₆H₄-OH destylat z gwałokowca, ob. **guaiacum**, używany w lecznictwie.

guaiacum, **guaiocum**, s. (gwaj'akom, 'okom) (bot. gwałokowiec, drewno i żywica amer. drzewa podzwrotnikowego i rodziny parlistowatych **caltrop family** ZYGOPHYLLACEAE; w lecznictwie użyteczne trzy kwasy: **guaiaconic acid** (α C₂₂-H₂₀O₆ i β C₃₁H₂₀O₅) i **guaiaretic acid** (C₂₀H₂₄O₄) oraz żywica β resin.

guaiol, s. (gua'jol) chem. krystaliczny alkohol C₁₅H₂₆O zawarty w drewnie gwałokowca i pokrewnych.

guama, s. (gua'ma) bot. zwrotnikowe drzewo amer. INGA LAURINA używane do ocieniania plantacji kawowych.

guan, s. (guan') zool. duży kurowaty ptak Amer. Środkowej i Południowej, stanowiący kilka rodzajów rzędu GALLINAE: PENELOPE, PIPILE, ORTALIS i inne w rodzinie CRACIDAE.

guan-, przedr. oznaczający związek z guanem, ob. **guano**.

guana, ob. **majagua**.

Guana, s. (guana') Indianin szczepu Arawakan w Matto Grosso w Brazylii.

guanaco, s. (guana'ko) zool. guanako, płd.-amer. ssak LAMA HUANACO, prawdopodobnie dziki przodek lamy i alpaki; dł. ciała 2 m., wys. 1—2 m.

guanese, s. (gua'nejs) biochem. substancja przerabiająca guaninę C₆H₅N₅O na ksantynę C₈H₆N₄O₂, ob. **xanthine**.

guanay, s. (**guanaj**') pl. -es (-ejs) zool. kormoran peruwiański o białej piersi PHALACROCORAX BOUGAINVILLEI, ob. **cormorant**; obfite źródło guana.

Guanche, s. (guan'czej) antropol. Guanche, ludność pokrewniona zapewne z rasą kromanińską, rodzima na Wyspach Kanaryjskich, wytępiona w w. XVI.

guanidine, s. (gua'nidin) chem. guanidyna, silna zasada NH:C(NH₂)₂ powstała z oksydacji guaniny i w inne sposoby; zawarta w soku buraczanym, zarodku kurzym i i.

guanido-, przedr. wskazujący na obecność grupy H₂NC(NH)NH—, której guanidyna jest wodorotlenkiem.

guaniferous, adj. ('feröz) chem. zawierający guano.

guanin (e), s. (gua'nin) chem. guanina, zasada C₅H₅N₅O, zawarta w guanie i innych wydzielinach zwierzęcych (w wątrobie, trzustce, mięśniach, łusce ryb); w roślinach (drożdżach, cukrze buraczanym); wytwór hydrolizy proteinowej.

guano, s. (guej'no) guano, 1) substancja znajdująca się na wybrzeżach i wyspach odwiedzanych przez ptactwo morskie, a składająca się głównie z rozkładu wydzielin, powszechnie stosowanych jako nawóz; także wydzielinę nietoperzy, odpadki z czyszczenia ryb itp.

guano, vt. nawozić guanem.

guanyl, s. (gua'nil) chem. guanyl, jednwartościowy rodnik H₂NC(:NH) zawarty w guanidynie.

guanylic acid, ('ik esyd) biochem. kwas guanylowy C₁₀H₁₄N₆O₆P, zawarty w wątrobie, śledzionie, drożdżach itp.

guao, s. (gua, ua'o) bot. każde drzewo zwrotn. amer. rodzaju COMOLADIA z rodziny nanerczowatych ANACARDIACEAE; rodzaj ten trwa do dotychczas.

guaracha, s. (guara'cza) stary tańiec hisz.

guaragua, s. (gua'ragua'o) bot. portorykańskie drzewo pokrewne z mahoniem.

guarana, s. (guarana') 1) apt. sucha pasta z suszonych pestek brazylijskiej winorośli PAULLINIA CUPANA używana do napoju na wstrzymanie biegunki; prócz taniny zawiera ok. 4½% kofeiny; 2) Braz. napój zaprawiony guaraną.

Guarani, s. (guarani) Guarani, Indianin szczepu Tupi, zajmujący ziemie między rzekami Paraguay, Parana i Uruguay, ochrzczeni przez jezuitów w pocz. w. XVIII pozostawali pod ich wpływem przez blisko dwa wieki aż do wygnania jezuitów w 1787.

guarantee, s. (garanti') 1) ręczyciel (m), ręczycielka (f), kto ręczy, kto poręcza; 2) gwarancja, poręczenie; 3) układ prawny ustanawiający porękę za utrzymanie innej osoby w posiadaniu i utrzymaniu prawa; 4) niewłaściwie: osoba której udziela się gwarancji, ob. 1) i **guarantor**, ob. **guaranty**.

guarantee, vl. 1) ręczyć za (acc.), przyjąć zobowiązanie za dopełnienie zobowiązania drugiej osoby; 2) zabezpieczyć, upewnić.

guarantor, s. (ge'rentor, Ang. ge'rentor') ręczyciel, poręczyciel, ob. **guarantee**, s. 1) i 5); Ang. = **surety**.

guaranty, s. (ge'renti') 1) poręczenie, gwarancja, zobowiązanie zapłacenia długu lub wykonanie pewnego zobowiązania na wypadek że dłużnik go nie wykona w ustalonym czasie, czyli przyrzeczenie dopełnienia zobowiązań pierwotnego dłużnika, = **guarantee**, = **security**, = **warranty**; 3) układ, mocą którego ktoś przyrzeka komu zabezpieczyć posiadanie, używanie itp. czegoś; układ którym ktoś podejmuje się zabezpieczyć istnienie, trwanie itp. czegoś; 4) zabezpieczenie, upewnienie, coś danego lub posiadanego ku utrzymaniu istnienia czegoś; 5) ręczyciel, osoba podejmująca się i zapewniająca odpowiedzialność za co; 6) pr. międzydnar. ob. **treaty of guaranty**.

guaranty, vt. gwarantować (acc.), ręczyć za (acc.).

guarapo, s. (guara'po; hiszp. z ind.) gorzalka z trzciny cukrowej.

Guarauno, s. (guarau'no) etnogr. Indianin ze szczepu Guarauno (wsch. Wenezuela i ptn.-zach. Gujana Brytyjska).

guard, s. (gard) 1) przest. opieka; 2) w szermierce, bokowaniu itp. pozycja obronna, obrona; 3) stan straży nad bezpieczeństwem; 4) straż, osoby stanowiące straż nad czymś bezpieczeństwem; 5) straż, korpus strażaków, np. coast g. straż pobrzeżna; 6) rzecz lub część przedmiotu mająca ustrzec od szkody, np. a) garda, fordymnt w rękojeści szpady ku obronie garści; b) łańcuszek lub dewizka u zegarka; c) błotnik u wozu lub auta; 7) astr. **G.-s=Pointers**, dwie z 7 gwiazd Wielkiej Niedźwiedzicy tworzących chochle Dipper ob. **dipper** 2), mapa na str. 491 a Dubhe i β Merak (160°—170°) URSÆ MAJORIS, także β i γ URSÆ MINORIS; 8) elek. g., kaganiec, siatka ochronna; 9) introl. wszyta w książkę kartka papieru lub wstawka muślinu, służąca do wlepiania w przyszłości wkładowej kartki bez rozbiegania książki; 10) kol. a) Ang.

konduktor kolejowy; b) St.Zj. hamulczy lub drożnik przejazdowy na górnej kolei; c) = **cowcatcher**; 11) mar. a) bariera dookoła pokładu okrętowego; b) pl. rozszerzenie pokładu poza burty okrętu; w szcz. ochrona bocznych kół wiosłowych okrętu parowego i okrycie wału i kół wiosłowych; 12) paleont. wapienia osłona belemnitu, ob. **belemnite** i **phragmacone**; 13) ruszn. zabezpieczenie kurka broni palnej; 14) sport. straż (prawa i lewa), **right g.** i **left g.**; b) rozmaite ochrony na poszczególne części ciała, np. nagolenica **shin g.**; 15) woj. a) straż, warta, odwach, posterunek; b) w Ang. specjalne pułki wyborowe dworskie i paradne, np. **household cavalry**, **royal horse guards**, **grenadiers** i i. (w tej liczbie 7 pułków dragonów); **to be on one's g.** mieć się na baczności.

-**guard**, przyr. ochrona, a) człowiek, np. **lifeguard**, straż ratunkowa, **vanguard** awangarda; b) przyr. np. **mudguard** błotnik, **fireguard** sikawka ręczna.

guard, vi. strzec się, być na baczności, uważać; vt. 1) ubierać ręką, wstążką itp.; 2) chronić od niebezpieczeństwa; 3) towarzyszyć dla obrony; 4) strzec od ucieczki; 5) strzec od zdradzenia tajemnicy; 6) pomagać w grze.

guard cell, s. (**gard seł**) 1) anat. mały otworek, jakich mnóstwo otacza otwory membran surowiczych; 2) bot. = **stoma**.

g. chamber, s. kordegarda.

guarded, adj. (**gar'dyd**) 1) strzeżony, broniony, obronny; 2) ostrożny, wstrzemięzliwy (w wypowiedzeniu), staranny.

guardhouse, woj. 1) budynek zajmowany przez straż wojskową; 2) najczęściej także areszt wojskowy.

guardian, s. (**gard'jen**) 1) opiekun; 2) pr. osoba uprawniona do zarządzania osobą lub własnością albo też osobą i własnością osoby małoletniej lub niezdolnej do prowadzenia swych spraw; ob. **curator**; **committee**, s. 1); **tutor** opiekun; 3) naczelnik zgromadzenia franciszkanów; 4) przest. = **guard**, s. 7); 5) G. głowa związku wyznawców ba-haizmu.

guardian angel, s. anioł-stróż, ob. **genius**, 2a.

guard mounting, wymiana straży.

guardrail, s. (**gard'rejl**) kol. a) szyna rezerwowa umieszczona między dwiema szynami toru na mostach, na zwrotnicy kolejowej itp.; b) szyna dodatkowa, chroniąca od przekraczania toru; okr. brzoś umieszczony na boku okrętu ku ochronie burty.

guardroom, s. (**gard'rum**) = ob. **guardhouse**.

guardsman, s. (**gardz'men**) 1) strażnik, strażak, członek straży; 2) członek pułku zwanego gwardyjskim.

guard-ship, s. (-szip) mar. statek strażniczy, strażnik (okręt).

guard wire, elek. przewód ochronny.

Guarea, s. (**guari'a**) bot. **guarea**, liczny rodzaj zwrotn. drzew amer. z rodziny mahonii **mahogany family** **MELIACEAE**.

guariba, s. (**guari'ba**) zool. małpa szerokonosa, wyjec brazylijski, **A-LOUATTA CARAYA**.

Guarneri, s. (**guarne'ri**) muz. 1) fabrykant włoski, Józef Antoni G. (**garne'ri** 1683—1745) sławny z wyrobu skrzypiec w w. XVIII; 2) skrzypce jego wyrobu.

Guarnieri, s. (**garnje'ri**; lekarz włoski, G. G. 1856—1918) czyli G. **body med.** i **biol.** ciałko Guarnieriego, ciałko międzykomórkowe (**cytotocytes**) zawarte w ospie prawdziwej (**vario-la**) i w szczepionce.

guava, s. (**gua'wa**) bot. **guawa**, mała jabłoń zwrotnikowej Amer. a) rodzaju **PSIDIUM**; b) Ind. Zach. rodzaju **INGA**; **guayabo** = drzewo **guava**.

gubernator, s. (**giubernej'ter**) r. gubernator, ob. **governor**.

gubernatorial, adj. (**giuberneto'rieł**) 1) gubernatorski; 2) rządowy.

gubernatrix, s. f. ('triks) gubernatorka.

(I) **gudgeon**, s. (**godźn**) 1) zool. kiełb (gen. kiełbia) **GOBIO GOBIO** eur. ryba kostnoszkieletowa (**TELEOSTEI**) miękkośćmię, podobna do karpia; bardzo łatwa do łowienia, stad 2) a) głupiec, kiep, pewna ofiara łatwowierności; b) przynęta; c) rzecz, którą można zdobyć bez wielkiego zachodu.

(II) **gudgeon**, s. 1) mech. czop, koniec wału; czop końcowy, czop leżący, czop wału; auto. **g. pin** sworznie tłokowy; mech. **wing g.** lub także **wrist g.**, **winger g.** czop z łapkami.

gudgeon, vt. wyzyskać głupotę i brak doświadczenia, ob. **g. s. 2)**, gw. naciągnąć.

gudok, s. (**gu'dok**) muz. ludowy rosyjski instrument skrzypcowy o trzech strunach.

Gudrun, s. (**gud'run**) mit. nord. w **Volsunga Saga** małżonka Sigurda, którego zjednywa sobie magicznym napojem, po jego śmierci żona **Atli'a**, ob. **Atli**; 2) bohaterka poematu **Gudrun Lied** (li'd — pieśń).

Guelph, **Gulf**, **Welf**, s. (**gwelf'**) hist. 1) członek książęcej rodziny Welfów, dziś jeszcze reprezentowanej przez ostatnich rządców Brunświku i panujący dom angielski Windsorów; 2) członek stronnictwa politycznego Gwelfów, które walczyło od w. XII do XV ze stronnictwem Ghibellinów; Welfowie popierali papieża przeciw cesarzowi niemieckiemu.

gupard(e), s. (**ge'pard**) zool. ob. **cheetah**.

guerdon, s. (**ger'dyn**) odwet, odpłata, zapłata.

Guerinet, s. (**ge'rinet**) hist. kość. zwolennik Piotra Guérina (**gere'**) który przyłączył się wraz ze swą sektą w r. 1634 do sekty **Illuminatów** założonej w r. 1623; ob. **Illuminati**, 2.

Guernsey, s. (**gern'zi**) 1) wyspa w Kanale Rękawkowym; 2) g. dziany wełniany żakiet przylegający; 3) rasa krów zapoczątkowana na wyspie G.

guerilla, **guerrilla**, s. (**geri'la**) woj. wojna podjazdowa.

Guesdism, s. (**ge'dizm**, od nazwiska Juliusza B. Guesde'a, czyt. gō'da), ekon. społ. gedyzm, zasady marksizmu (Karol Marks 1818—1883), nasświetlone przez politycznego działacza następnej doby (1845—1922).

guess, s. (**ges**) 1) domysł, przypuszczenie, opinia nieuzasadniona znajomością rzeczy, lecz oparta tylko na zgadywaniu; by **guess** na zgadywanego.

guess, vi. zgadywać, przypuszczać; va. 1) sądzić z wyniku niedostatecznych podstaw, zgadywać; 2) przypuszczać, kombinować o prawdopodobieństwie nie mając do tego dostatecznych podstaw; 3) zgadnąć, rozwiązać zagadkę, domyslać się, odgadnąć.

guesser, s. 1) zgadujący, zgadywacz; 2) kto zgadł.

guesswork, s. (**ges'uork**) zgadywanie, domysły (pl. m.) przypuszczenia (pl. n.), kombinacje (pl. f.), spekulacje (pl. f.).

guest, adj. (**gest**) gościnny, przeznaczony dla gości, np. **g. towels**, **g. room** pokój gościnny; przest. **guesthouse** dom gościnny, zajazd.

guest, s. (**gest**) 1) przest. obcy przybysz; 2) gość (goszczony prywatnie bezpłatnie albo w hotelu lub restauracji za opłatą); 3) pr. gość, podróżny, wynajmujący mieszkanie, wikt na czas pobytu za opłatą; 4) znak, jak np. opuszczenie widelca na ziemię, uważany według przesądu wielu narodów za zapowiedź przybycia gościa; 5) biol. intruz, ob. **inquiline**, **myrmecophile** zwierzę żyjące w obcym gnieździe.

guest, vi. gościć się u kogoś; mieszkać u kogo przez krótki czas; vt. gościć kogo u siebie, przyjmować kogo bez zapłaty.

guestchamber, s. (-czejm'ber) pokój gościnny, pokój w prywatnym domu przeznaczony dla gości.

gueter, s. (**ges'ter**) kto ugaszca, gospodarz (m), gospodyni (f), r.; zwykle **host** (m), **hostess** (f).

Guestling, s. (**gest'lin**) hist. ang. regularne zjazdy kierowników administracyjnych Pięciu Portów, ob. **Cinque Ports**; obecnie bez istotnego znaczenia.

guest rope, mar. lina holownicza od okrętu do łodzi ciągniętej za okrętem albo do łódki przyczepionych z boku.

Gueux, s. pl. (**gō**) hist. hol. liga szlachty niderlandzkiej założona w 1566 przeciwko wprowadzeniu św. Inkwizycji przez Filipa II; (dosłownie: „żebracy”, własna nazwa noszących petycję do regentki, Małgorzaty z Parmy).

gufa, s. (**gu'fa**) łódź z wikliny używana w Meżopotamii od niepamiętnych czasów; także **goofa** i **goofah**.

guffaw, s. (**gu'fo**) głośny wybuch śmiechu.

guffaw, vi. śmiać się głośno i rubasnie; gw. ryczeć ze śmiechu.

gugal, s. (**gu'gal**) 1) = wsch.-ind. **bdellium**, ob.; 2) żywica każdej rośliny rodzaju **Boswellia**, ob.

guggle, vi. (**gogl**) bulkotać.

gugglet, s. bulkot, bulkotanie.

guglia, guglio, s. (gu'lia, gu'-lio) o-belisk, ozdobny słup.

Guhayna, s. (guej'na) etnogr. arabska ludność w Sudanie wiodąca przeważnie żywot koczowniczy.

Guiana, s. (dzi-a'na) Gujana, obszar ziemi w płn.-wsch. części Am. Płd. ok. 2,000,000 km²; a) wenezuelska; b) brazylijska; c) brytyjska; d) francuska; e) holenderska = Surinam.

G. bark, (g. bark) chinowa kora gujański, z rodziny kapturkowatych *pitcher family* SARRACENIACEAE HELIAMRHORA NUTANS.

guib, s. (gib, gui'b), **guiba**, s. (giba, gui'ba) zool. antylopa zach.-afrykańska *harnessed antelope* TRAGELAPHUS SCRIPTUS.

guichet, s. (gisze', fr.) okienko (np. do sprzedaży biletów).

guidance, s. (gaj'dens) 1) kierownictwo, prowadzenie, kierowanie wychowaniem; 2) wskazówka, porada, w szcz. w sprawach dotyczących się wychowania, sposobu życia, zarobkowania itp.

guide, adj. (gajd) kierowniczy, kierujący, wiodący, np. g. bar poręcz, bariera; g. fork widelec kierowniczy; g. pulley rolka prowadząca; g. rod drążek wodzidła; g. s. przewodnik, kierownik wycieczki, np. w obcych górach; książka opisująca okolicę dla pouczenia zwiedzających, także *guidebook*; 2) kierownik (m), kierowniczka (f), mentor (m), mentorka (f); 3) przyrząd do kierowania prądu wody itp.; 4) chir. rowek na nóż lub sondę; 5) gór. każda z dwóch pionowych prowadnic wózka w szybie; 6) introl. wskaźnik, wodzik; 7) katalog. wystająca blaszka, kartka itp. w katalogu kartkowym wskazująca literę, dział itd.; g. card; 8) mar. okręt do którego inne stosują się w ustawieniu, kierunku itp.; 9) ryboł. przyrząd z metalu lub minerału, np. pierścien, petla itp. przytwierdzony do wędki; 10) woj. oficer, podoficer lub żołnierz oznaczony jako centrum kolumny, do którego należy się stosować w ustawieniu, kierunku itp.; **guide left**, **guide center**, **guide right**.

guide, vi. prowadzić, kierować, przewodzić; vt. prowadzić np. wycieczkę; kierować (abl.), wieść (acc.), wodzić (acc.).

guide block, mech. sanki ślizgowe wodzika.

g. of the piston rod, mech. prowadnica wału tłokowego.

g. rod, mech. drążek wodzidła, d. kierownicy.

g. vane, mech. kierownica w tunelu aerodynamicznym.

guides, pl. (gajdz) równoleżnice; **cross head g.** kierowanie po prostej.

guideboard, s. (gajd'bord) drogowskaz.

guidebook, s. ('-buk) Przewodnik, książka z informacjami dla podróżnika; w połowie w. XIX „be'deker” (od nazwiska nakładcy Baedekera).

guidepost, s. ('-post) drogowskaz na skrócie albo na rozstajnej drodze.

guideship, s. ('szip) kierownictwo.

guideway, s. ('uej) mech. koryto, zagłębienie, droga przeznaczona do regulowania kierunku ruchu.

Guidonian, adj. (guido'njen) muz. Gwidona, dotyczący Gwidona d'Arezzo, słynnego muzyka (ok. 990—1050) i jego skali.

guige, s. (giż) hist. dodatkowy pasek w tarczy rycerza.

Guignardia, s. (gin'jar'dja; od bot. fr. Leona Guignarda (gin'jar') bot. czarna plamistość winogron, rodzaj grzybów klasy workowców, rzędu kulistych SPHERIALES rodziny MYCOSPHAERELLACEAE; G. BIDWELLII = PHYLLOSTICTA LABRUSCA.

Guignol, s. (ginio'l) 1) główna figura w teatrze marionetek; 2) g. teatr marionetek; 3) Grand Guignol (gra'~g.) teatr na Montmartre w Paryżu, przedstawiający na scenie sztuki pełne okropności i grozy.

guild, gild, s. (gild) 1) gilda, związek wzajemnej pomocy, w szcz. w ww. śr. stowarzyszenie kupieckie, rzemieślnicze itp. w Ang. (przed zaborem z r. 1066) o charakterze nawpół religijnym; cech, bracka kasa; 2) za caratu w Rosji kupcy pierwszej gildy = najwyższej opodatkowani; 3) w w. XX dziennikarze półn.-amer. nazwali swe stowarzyszenie *brackie Newspapermen's Guild*; 4) przest. *guildhall* miejsce zboru członków; stąd londyńska hala miejska *Guildhall*; 5) ecol. grupa roślin odróżniająca się pewnymi wspólnymi cechami od ogółu ziół, ob. *plant*, s., np. cztery uznane grupy: rośliny niezielone (roztocze *saprophytes*, żyjące na martwych organizmach roślinnych), rośliny pasorzytne (pasorzyty *parasites*, żyjące na żywych organizmach roślinnych), narosty *epiphytae* i liany *lianas*.

guilder, s. (gilder, mon.) ob. *gilden*.

Guildhall, ob. *guild*, s. 4).

guild tree, bot. = berberys zwyczajny *common barbery* BERBERIS VULGARIS, Linn.

guile, s. (gajl) mamięcie, oszukiwanie, oszustwo, zdrada, dwulicość.

guileful, adj. ('fuł) oszukańczy; -ly, adv. (-li) oszukańczo, podstępnie, zdradziecko; -ness, s. (-nes) oszukaństwo.

guillemot, s. (gil'mot) zool. nurek z rodziny alków *ALCIDAE* mórż płn.; nad Bałtykiem częsty nurek nurnik *URIA GRYLLE* lub *CEPHUS G.*, do 34 cm., i nurek nurzyk *URIA TROILE*, do 44 cm.

guillotine, s. (gilotinad') stracenie na gilotynie, gilotynowanie.

guillotine, s. (gilotin'; od nazwiska wynalazcy, dra Józefa Guillotina (gilote', 1739—1814) gilotyna, narzędzie do uśmiercania skazańca za pomocą ścinania głowy; dwa prostopadłe słupy połączone belką u góry, zaopatrzone w rowki, którymi przesuwają się ostre skośny nóż wymierzony w kark leżącego na bloku skazańca; gilotynę wprowadzono we Francji w porze Rewolucji Francuskiej, zginęli na niej między liczny-

mi ofiarami król Ludwik XVI i królowa Maria Antoinetta Austriaczka.

guilt, s. (gilt) 1) przest. przewina, grzech, błąd, zasłużenie na karę; 2) naruszenie prawa, wina, przekroczenie, przestępstwo; 3) stan popełnienia świadomie rzeczy wzbronionej przez prawo; poczucie winy.

guiltless, adj. (gilt'les) wolny od winy, niewinny; -ly, adv. (-li) bez winy; -ness, s. (-nes) niewinność wobec prawa.

guilt offering, bibl. ofiarowanie zwierzęcia na odkupienie popełnionej winy.

guiltsick, adj. ('-sik) poczuwający się do winy, świadom popełnionego przestępstwa; pełen skruchy.

guilty, adj. (gil'ti) 1) winny (gen.); 2) zdradzający winę, świadczący o winie, np. a. look wejrzenie świadczące o poczuciu winy; to *plead g.* przyznać się w sądzie do winy; g. *conscience* nieczyste sumienie; to *find g. pr.* uznać winnym, skazać (kogo na co).

Guinea, adj. (gi'ni) gwinejski, dotyczący afr. wybrzeża zach., G. Current Prąd gwinejski, wschodni prąd morski wzdłuż wybrzeża Gwinea.

Guinea, s. 1) Gwinea, zach. wybrzeże Afr., obejmujące Liberię, murzyńska i kolonie bryt., fr., hisz., port.; 2) g. moneta ang. z 22-karatowego złota gwinejskiego, pierwotnie = 20 szylingów, obecnie (od 1717) = 21 szylingów; 3) g. skrót za g. *fowl*, ob.; 4) gw. półn.-amer. imigrant włoski.

G. fowl, s. (faul) zool. perlica, pantarka *NUMIDA MELEAGRIS*.

g. goose, zool. chińska gęś *CYGNOPSIS CYGNOIDES*.

Guinea grass, bot. 1) proso gwinejskie *PANICUM ATLISSIMUM*. . . . albo *P. MAXIMUM*. . . . trawa podzwrotn. afr. wprowadzona do płd. St. Zj. gdzie stanowi ważną roślinę pastewną na siano; 2) proso arabskie *Johnson grass* *SORGHUM HALEPENSE*, Linn. (od W. Johnsona który ok. r. 1840 sprowadził je z Europy do Alabamy; także *Aleppo grass*, *Arabian millet*; nazwa G. g. mylna.

guinea hen, przest. indyczka; dziś: pantarka, ob. G. *fowl*.

guinea-hen flower, bot. korona kostkowata *FRITILLARIA MELEAGRIS*, Linn. z rodziny liliowatych lili family *LILIACEAE*.

Guinea pepper, bot. papryka, pieprz hiszpański, ob. *Capsicum*.

g. pig, s. (gi'npig) 1) zool. świńka morska, *CAVIA COBAYA*, ob. *cavy*, używana na wielką skalę do doświadcz. bakteriologicznych; w stanie dzikim *CAVIA PROCELLUS* (w Brazylii i Gujanie) płodzi dwukrotnie w roku (po 2—3 młodych), oswojona sześciokrotnie w roku (po 3—4 młodych); 2) gw. ang. a) aspirant czyli kadet w marynarce (*midshipman*) „miczman”; b) osoba otrzymująca gwineję za poradę (le-karską, za posiedzenie itp.).

g. worm, zool. nitkowiec *DRA-CUNCULUS* (lub *FILARIA*) *MEDINENSIS*.

guipure, s. (gipūr') koronka gi-

piurowa, koronka z ciężkiego jedwabiu o obszernym desenie; **g. de Bruges** (k, de brűż) koronka duchesse (dűsze').

guise, s. (gajz) 1) zwyczaj, sposób zachowania się; at his own g.; 2) wygład, sposób, wystąpienie, zewnętrzna forma, nawyczka; 3) przen. płaszczyk, pozór, np. under the g. of patriotism pod płaszczykiem miłości ojczyzny.

guise, vt. ubierać się (w pewien sposób).

guitar, s. (gitar') muz. gitara, instrument strunowy szarpany palcem prawej ręki; **guitar**, vi. grać na gitarze; vt. uczyć kogo serenadą na gitarze.

guitarist, s. (gi'tarist) gitarzysta (m), gitarzystka (f).

guitar mandolin, muz. instrument plektronowy o kształcie gitary a strojony jak mandolina.

guiternanite, s. (gitermenajt, ang. -tór-) min. gitermanit (po Franklinie Guiternanie który odkrył go w Kolorado); lampyrt (blaskot) rzędu siarkosoli, siarkosól ołowiu $Pb_3As_2S_6$, c.w. 5.94.

Guitonian, adj. (guito'njen) dotyczący Gwittona d'Arezzo (dare'co) poety wł. 1230—1294, któremu przypisują stworzenie formy sonetu.

Gujar, s. (gu'dżar) sing.=pl., antropol. członek jednego z 84 szczepów aryjskich nad górnym biegiem Indusu w Indiach.

Gujarati, s. (gudżara'ti), ob. Indo-Eur. Languages.

gula, s. (giu'la) pl. as lub æ, 1) bud. rodzaj gzymsu; 2) mit. babil. G. małżonka Ninurty, bogini leczenia; 3) zool. tarcza na karku owada, ob. **gular**, s.

gular, adj. (-r) zool. dotyczący tarczki na karku owada; s. tarczka lub płytka na szyi ryby.

gularis, s. (giulej'ris) zool. nazwa dwóch minogów zach.-afr. **yellow g.** i **blue g.** FUNGOLOPANCHAX G. i F. CERULEUS.

gulch, s. (gulcz) Amer. przepaść, urwisko, wąwóz, wadół, parów; vi. przechodzić przez wąwóz, pracować w wąwozie.

gulden, s. (gul'den) mon. złota moneta austriacka, hol., niem., zwana także **gulder** i **florin**; g. gdański miał sto fenigów, 25 g.g. na funt sterlingów; g. austr. miał 100 centów czyli krajcarów (niem. Kreuzer), g. holenderski = 40.2 c. amer. = 1 sh. 7½ d.

gulf, adj. (golf) leżący nad zatoką, np. **Gulf States**.

gulf, s. 1) zatoka morska wcinająca się w ląd; np. G. of Mexico Zatoka Meksykańska; 2) przepaść; 3) wir, coś co przen. pokrywa i polyka.

Gulf Drift, geog. powolny ruch Golfstromu z Atlantyku Płn. (10—15 mil ang. na dzień), a gdy Golfstrom opuszcza Zatokę Meks., chyżość jego prądu wynosi zwyż 4 mile ang. za godzinę.

Gulf State = Florida.

Gulf States: Alabama, Florida, Louisiana, Mississippi, Texas.

Golf Strom, geogr. ciepły oceaniczny Golfstrom czyli Prąd Zatokowy powstający w morzu Karaibskim, po połączeniu z prądem Antylskim płynie wzdłuż wybrzeży St.Zj. Am. Płn. do wyspy Nantucket gdzie zwraca się ku wschodowi; Golfstrom ma duży wpływ na temperaturę Eur. Zach.

gulfweed, s. (golf'ui'd) bot. moryzypło, SARGASSUM, glon z gromady brunatnic PHÆOPHYTA z rodziny morszczynowatych FUCA-CEÆ; glony te pokrywają przestrzeń „Morza Sargasowego” Oceanu Atl. od 25°—30° szer. północnej i 38°—60° dł. zachodniej.

gull, s. (gul) pl. gulls, rzadko gull, 1) mewa, ptak morski z rodzaju LARUS, często uważany za podrodziny LARINÆ; 2) pewna ofiara dla oszusta, osoba łatwo dająca się wprowadzić w pole; ob. gullible.

gullery, s. (gu'leri) 1) miejsce wylęgu mew; 2) przest. naciąganie, oszukiwanie.

gullet, s. (gu'let) 1) przełyk, gardziel; 2) przesmyk, wąwóz, kanał; odległość między dwoma szczytami zębów piłki; 3) przy robotach ziemnych przekop na ruch wózków z ziemią; 4) dolna część uprząży konia powozowego.

gullible, adj. (gu'libl) łatwowierny, dający się łatwo wywieść w pole.

gullish, adj. naiwny, głupi; -ly, adv. (-li) naiwnie, głupio; -ness, s. (-nes) naiwność, głupota, łatwowieństwo.

Gulliver, s. (gu'liwer) Gulliver, bohater satyrycznej powieści (1728) dziekana Jonatana Swifta (1667—1745) opisującej podróże Lemuela Gullivera w bajeczne kraje olbrzymów i karłów: Broddingnagów, Houyhbnhmów, Laputanów i Liliputów.

gully, s. (gu'li) wadół wyżłobiony przez wodę i po każdym deszczu zawierający przez czas jakiś wodę.

Gulo, s. (giulo) zool. rodzaj ssaków łasicowatych czyli kunowatych obejmujący rosomaki (glutton i wolverine)).

gulosity, s. (giulo'ziti) żarłoczność.

gulp, s. (gołp) 1) łyk, haust, przełknięcie; 2) spazmatyczny ruch przełyku.

gum, adj. (gom) gumowy, kleisty, lepki, dotyczący kleju, gumy, drzewa gumowego itd.

(I) **gum**, anat. dziąsło, tkanka pokrywająca zębodołowe części szczęki ssaka.

(I) **gum**, vt. pogłębiać przedział między zębami piły.

(II) **gum**, s. 1) guma, klej; 2) kleista substancja ociekająca z roślin, z kątów oka itd.; 3) drewno niektórych drzew i samo drzewo, np. bursztynowiec, ob. **Liquidambar**; 4) a) St. Zj. but gumowy; b) cukierek gumowy; c) oszukiństwo; d) Płd. St. Zj. ul. w drzewie gumowym; e) łódź wyżłobiona w konarze drzewa gumowego; 5) klej na odwrotnej stronie znaczka pocztowego; filat. oryginalna powłoka (original gum), skróć: O.G.; in the g. (o jedwabiu) w toku fabrykacji przed zmyciem serycyny, ob. sericin.

(II) **gum**, vi. 1) sączyć gumę, wydawać z siebie gumę; b) zapełnić się gumą lub (o pilniku) opiłkami; vt. 1) wypełniać klejem; 2) zatkać opiłkami.

g. acacia, g. arabic (gom'ekej'szia, gomara'bik) guma arabska, klej z rozmaitych rodzajów afr. akacji.

gumbo, **gombo**, s. (gom'ba) 1) ketmia jadalna, okra HIBISCUS ESCULENTUS, Linn.; 2) zupa jarzynowa zgeszczona kleistymi strakami ketmii; 3) roln. rodzaj drobnosiarnistej gleby zach.-amer. zbijającej się z wodą; 4) żargon murzyński w fr. Ind. Zach. (Luizjanie i okolicy).

gumboil, s. (gom'bojl) med. drobny ropień na dziąśle.

gumby, s. (gom'bi; w Kongo nkumbi) rodzaj bębna murzynów zach. Ind.: skóra naciągnięta na dziupli drzewa.

gumby bird, sowa; w Ind. Zach. zły znak.

gumdigger, (gum'diger) N. Zel. poszukiwacz kopalnej żywicy sosny kauri, używanej do wyrobu pokostu.

gum disease, ob. **gumming disease**.

g. kauri, ob. **gumdigger** i **kauri**.

gumihan, s. (gu'mihan') bit. filipiński chlebowiec ARTOCARPUS ELASTICA z rodziny morwowatych MORACEÆ, w St.Zj. rodziny pokrzywowatych nettle rodziny rzędu pokrzywowatych URTICALES; a) drzewo; b) drewno; c) lyko do wyrobu powrozów i odzieży.

gumma, s. (go'ma), pl. gummata ('-mata) med. przymiotniak, kilak syfilityczny; według Gledroycia (Polski Słownik Lekarski) niektórzy odróżniają kilak = G. SYPHILITICUM i kilak = TOPHUS SYPHILITICUS jako guz kości.

gummatous, adj. (-tös) med. kilakowy, kilakowaty.

gummaker, s. (mejker) St. Zj. fabrykant gumy do żucia.

gummed, adj. (gomd) klejony, podklejony, gumowany z jednej strony klejem.

gummiferous, adj. ('feröz) bot. dający gumę, wydający żywicę.

gummer, s. (go'mer) 1) górny w kopalni zamiatacz czyszczący kleistą miotłą, **gumming spade**; 2) mech. narzędzie do pogłębiania i rozszerzania przestrzeni między zębami piły.

gumming, s. (go'min~) 1) wydzielanie kleistej masy, ob. **gummosis**; 2) stosowanie kleistej substancji do kamienia litograficznego; 3) zbieranie żywicy.

g. disease, patol. rośl. ob. **gum disease**, a) choroba roślin objawiająca się przez **gummosis**, ob.; w szcz. kilka chorób drzew cytrusowych, jak np. mal di gomma; b) ob. **Cobb's disease**.

g. spade, górny. kleista łopata do czyszczenia rowów i szczelin, ob. **gummer** 1).

gummose, adj. (go'mos) = **gummos**.

gummosis, s. (gomo'zis) patol. rośl. objaw choroby roślin zgnienny tworzeniem kleistych substancji

twardniejących w masę koloru burzowego; choroby te nawiedzają w szczególności rośliny cytrusowe i owocowe z owocami pestkowymi.

gummy, adj. (gu'mi) 1) gumowy, kleisty, lepki, pokryty substancją gumową; 2) elastyczny w dotyku, jak gdyby opuchnięty.

gumption, s. (gompszn) pot. 1) zdrowy rozsądek, gw. koński rozum; 2) przedsiębiorczość.

gum rash, (gom'rasz) med. ognik STROPHULUS.

gum resin, sok i żywica wyciekające za nacięciem kory niektórych drzew.

gum-saline, (-ej) roztwór zawierający 6—7% czystej gumy arabskiej i 0.9% chlorku sodu (halitu, soli kamiennej), a mający osmotyczne ciśnienie podobne do krwi, używany do wstrzykiwania dożylnego w wypadkach krwotoku.

gumshoe, s. ('szu) 1) kalosz; 2) gw. szpicel.

gum silk, jedwab jeszcze niewyklejony.

g. spirit, **g. spirits**, kup. terpentyna handlowa.

g. succory, (g. su'kori) bot. 1) ziele eur. utwar sztywny CHONDRILLA JUNCEA, Linn., z rodziny złożonych COMPOSITÆ; 2) eur. dzika sałata LACTUCA PERENNIS.

g. sugar, ob. arabinose.

g. tree, s. drzewo gumowe, 1) w St.Zj. różne niespokrewnione rodzaje: a) gumy kwaśne NYSSA, N.SYL-VATICA Marsh., common tupelo; N. BIFLORA, Walt, water tupelo; b) gumy słodkie, jak LIQUIDAM-BAR STYRACIFLUA, Linn., burztynowiec czyli ambrowiec sweet gum; w Australii każdy rozręb czyli eukaliptus EUCALYPTUS; w Ind. Zach. różne drzewa, wydające mleczny sok, np. METOPIUM TOXIFERUM....., SAPIUM LAURIFOLIUM..... i rozmaite rośliny dostarczające materiałów do wyrobu gum do żucia.

gun, s. (gon) 1) broń palna, armata, działo; strzelba, karabin, fuzja, dawniej flinta; St.Zj. rewolwer, pistolet; 2) podobne narzędzie do rozpylania proszku na rośliny i wstrzykiwania proszku do jam, opylacz, rozpylacz, **dust-gun**; 3) salwa, wystrzał z działu jako sygnał lub odanie czci gościowi lub komendantowi, np. **twenty-one guns**; 4) kanonier, artylerzysta, ob. **gunner**; 5) gw. a) złodziej; b) fajka.

gun, vi. polować, iść na polowanie; tropić (włamywacza ze strzelbą); vt. zaopatrzyć w broń palną; strzelać; leśn. nadzorować ścinanie drzewa.

g. barrel, lufa broni palnej.

gunboat, s. (-'bot) mar. kanonierka; **g. system**, hist. St.Zj. system (1804—1805) prezydenta Jeffersona (1801—1809), przeciwnika wielkich okrętów wojennych dla ówczesnych St.Zj., obrony wybrzeży przez kanonierki.

gun breech, woj. cała masa metalu na tyle lufy armatniej, ob. **breech**, s. 2).

g. brig, hist. mar. uzbrojony pełnorejowiec dwumasztowy.

gunbright, s. (gun'brajt) bot. skrzyp jesienny EQUISETUM HEMALE, Linn., używany czasem do czyszczenia armat.

gun captain, woj. (g. kep'tn) mat. podoficer komenderujący załogą armaty; w St.Zj. wyznaczony przez kapitana okrętu.

g. carriage (g. ke'rydż) mar. laweta działu, aparat na jakim działo jest osadzone; łożo działu.

g. chamber, mar. komora działu w którą wchodzi pocisk.

guncotton, s. (gon'katn) mar. bawełna strzelnicza.

gun crew, s. (g. 'kru) mar. podoficer i załoga do obsługi armaty okrętowej.

g. deck, s. (g. 'dek) mar. 1) hist. pokład okrętu na którym ustawiano armaty: gdy były dwie, — górny pokład zwano **gun deck** lub **main deck**, a dolny **lower gun d.**; gdy trzy, — środkowy zwał się **middle g. d.**; 2) w nowszych statkach działu umieszcza się tuż pod głównym pokładem.

gundi, s. (gun'di) zool. gundi CTE-NODACTYLUS GUNDI pln.-afr. gryzoń rzędu RODENTIA, do 20 cm. dł., podrzędu SIMPLICIDENTATA (bez dwóch dodatkowych siekaczy).

gunfire, s. (gun'fajr) 1) wystrzał; 2) strzelanina; woj. użycie artylerii.

Gunga Din, s. (gun'gadin') hinduski nosiwoz; bohater znanego wiersza Kiplinga (Rudyard K., 1865—1936, nagr. Nobla 1907).

gunhouse, s. mar. = **turret**; wieża z armatami na okręcie, zazwyczaj obracalna.

gunlock, s. (g. 'lok) ruszn. zamek u strzelby.

gunman, s. (g. 'men) 1) r. puszkarz, rusznikarz; 2) człowiek uzbrojony w celu zapobieżenia rozruchom ulicznym; 3) w nowszych czasach w St.Zj. najczęściej człowiek uzbrojony w celach rabunkowych, ob. **gangster**.

gun metal, (gun met'l) bronz, spiż.

Gunnar, s. (gun'nar) mit. nord. w Volsunga Saga brat Gudruny, mąż Brynhildy.

gunner, s. (gu'ner) 1) przest. puszkarz, rusznikarz; 2) Ang. artylerzysta; 3) oficer lub podoficer zarządzający składem broni palnej na statku; -**gunner**, okręt o takiej ilości dział jak wyraża przedr.

gunnery officer (dawniej: **ordnance officer**) mar. na okręcie amer. naczelnik ćwiczeń marynarskich i nadzorca zapasów wojennych.

gunny, s. wsch.-ind. juta, bardzo silny materiał na worki itp., otrzymywany głównie z dwóch roślin rodzaju CORCHORUS (C. OLITORIOUS i C. CAPSULARIS).

gunpowder, s. (gun'paunder) proch strzelniczy.

Gunpowder Plot, hist. ang. spisek mający na celu wysadzenie w powietrze obu Izb parlamentu w odpowiedzi na wydanie ustaw antykatolickich; ob. **Guy Fawkes Day**.

gunpowdery, adj. (gun'paunderi) zapalny, wybuchowy.

gunpower, s. ('pauer) mar. cała ilość metalu, jaką większa bateria statku może odrazu wystrzelić.

gunrunning, s. ('ronin') międzynarodowy przemyt broni palnej.

gunshot, s. ('szat) 1) wystrzał; 2) rana od wystrzału, postrzał; 3) odległość na jaką można strzelać ze skutkiem; zasięg broni palnej.

gunsmith, s. ('smiğ) puszkarz, rusznikarz.

gunsmithery, s. warsztat rusznikarski.

gunsmithing, s. rusznikarstwo, wyrób broni.

gunstick, s. ('stik) stempel (strzelby).

gunstock, s. ('stok) drzewiec do którego przymocowuje się lufę i mechanizm broni palnej; -er rusznikarz który przymocowuje lufę i mechanizm broni do drzewca; -ing zestawienie tych trzech części.

Gunther, s. mit. nord. 1) w Nibelungenlied król burgundzki, mąż Brunhildy, brat Krimhildy; 2) w Ring der Nibelungen Wagnera mąż Brünnehildy, brat Gutruny.

gunwale, s. (gu'nł), **gunnel**, s. (gu'nł) mar. górna krawędź boków statku lub łodzi; brzeg pokładu.

gunyah, **gunyer**, s. (gu'nia, gu'nie) chata australijskiego tubylca; w szerszym znaczeniu chatka leśna w Australii.

Günz, s. (günc) geol. najstarszy z czterech okresów postępu lodu w czwartorzędym lodowaceniu Europy.

guptavidya, s. (gup'tawi'dja; ss. kupta tajny, vidya wiedza) teozof. tajna wiedza, wiedza wtajemniczonych.

gurdwara, s. (gurdua'ra) Ind. Wsch. kaplica Sikhów.

gurge, s. (gurdż) wir.

gurgitation, s. (gurdżitej'szn) kłnienie.

gurgle, vi. bulkotać; vt. płukać.

gurgulation, s. (gurgulej'szn) płukanie.

Gurrians, s. pl. (gu'riens) Gurlowie, szczep gruziński, liczący 100,000; **Guric**, s. język Guriów.

Gurkha, s. pl. (gur'ka) Gurkowie, wojowniczy indoeuropejski szczep osiadły w Nepalu od końca w. XVIII.

gurnard, s. (gur'nerd) zool. barwena, ryba kostnoszkieletowa z rodziny MULLIDÆ (albo TRIGLIDÆ); w St.Zj. zwana sea robins.

guru, Ind. Wsch. nauczyciel, katecheta.

gush, s. (gusz) wylew, wytrysk, wybuch.

gush, vi. lunoć, lać się obficie, tryśkać; to **g. out in** albo **into tears** zalać się łzami; vt. wylać, np. jak otwarta rana.

gusher, s. (-er) studnia naftowa.

gushy, adj. (gu'szi) wybuchowy, sentymentalny.

gusla, s. (gusla) muz. instrument strunowy na Bałkanach, gęśl.

gusset, s. (go'syt) ćwiek, klin (u zbroi, u bielizny itp.).

(I) **gust**, s. (gust) przeciąg, wicher.

(II) **gust**, s. smak, upodobanie.

gust, vi. smakować, gustować w czym, mieć upodobanie w czym.

gustation, s. smakowanie, kosztowanie.

gustatory, adj. dotyczący smaku; anat. smakowy, np. *g. nerve*.

Gustavus, s. (Gostej'wes) męskie imię własne Gustaw, zdr. *Gus*, *Gus-sie* (gos, go'si) *Gucio*, *Gustek*.

gusty, adj. (gus'ti) wietrzny.

gut, s. (got) 1) kiszka, jelito; 2) przesmyk; 3) struna lub inna prze-róbka jelita zwierzęcego; 4) worek jedwabiu surowego gdy gotowy do przedzenia; 5) gw. a) brzuch; b) żarłoczność; c) żwawość, energia, odwaga.

gut, vt. 1) patroszyć, wyjmować kiszki; 2) zniszczyć (wnętrze do-mu itp.).

Gutenberg bible = **Mazarin bible**, ob. bible of 42 lines.

Guti, **Gutions**, s. pl. (gu'ti, gu'ti-enz) hist. Gutowie, szczep góralski, który opanował Babilon od 2400 do 2300, a następnie przeniósł się z Armenii do Persji; prawdopodobnie przodkowie dzisiejszych Kurdów.

Gutnish, **Gutnik**, s. (gut'nisz, 'nik) narzęcze gotlandzkie pokre-wne z językiem szwedzkim.

Gutrune, s. (gutru'ne) mit. nord. Gutruna, w Nibelungach siostra Gunthera, żona Zygryda.

gutta, s. (gu'ta) pl. *guttæ* (gu'ti, na kont. eur. 'te) 1) kropka; 2) znak, ślad, np. kropka na skrzydle owada itp.; 3) bud. ozdoba w postaci frustum, zwana także *campana*, *drop*, *treenail*; 4) chem. uschła biała kropla soku roślinnego gutaperki i ba-laty ob.

gutta-percha, s. (gutapör'cza) gutaperka, substancja podobna do kau-czuku, pochodząca z soku drzew ma-lajskich rodzaju *PAYENA* i *PALA-QUUM*.

gutta rosacea, (g. rozej'szi-a) med. trądzik czerwony.

g. serena, (g. siri'na) med. czarna ślepoty, ob. *amaurosis*.

guttate, **guttated**, adj. (gutejt', -yd) kropłowy.

guttatim, adv. kroplami, kropla za kropla.

guttation, s. (-tej'szn) fizjol. rośl. cieczenie rośliny nienadciętej.

(I) **gutter**, s. (gu'ter) kto (zwie-rzyne) patroszy.

(II) **gutter**, s. (go'ter) 1) strumień; dziś: kanał czyszczony bie-żącą wodą; 2) kanał na deszczówkę; 3) rynsztok; 4) korytko drewniane na odpływ terpentyny, syropu kło-nowego itp., na spływ wody z samo-chodu.

gutter, vi. sączyć się; spływać; vt. żłobić kanał; zaopatrzyć w odpływ.

guttering, s. (-in~) 1) budowanie kanałów; 2) materiały na budowę kanałów; 3) kanały zbiorowe, kana-lizacja.

gutterman, s. (gut'termen) 1) ro-

botnik zamiatający rynsztoki; 2) sprzedawca stojący na rogu ulicy.

guttersnipe, s. (-snajp) ulicznik.

gutter tree, s. St.Zj. dereń rozło-gowy wild red osier *CORNUS STO-LONIFERA*, Michx.; 2) dereń świ-dwa European red osier *CORNUS SANGUINEA*, Linn.

guttery, adj. pocięty w koryta, ma-jący rowy.

guttiferous, adj. ('förs) bot. a) sączący sok lub żywicę; b) przyna-leżny do *GUTTIFERÆ* (*CLUSIA-CEÆ*).

guttula, s. (gu'tula) bot. i zool. kropelka.

guttular, adj. (gu'teroł) gardłany, krtańowy.

guttularize, vi. (-ajz) mieć wymo-we gardłaną.

gutturo-, przedr. gardłano-, krta-niowo-, nosowo-.

guturotetany, s. (guturote'tani) med. kurz krtańi powodujący ją-kanie się.

guttus, s. (gu'tes) hist. starorzym. flaszeczka na oliwę.

gutweed, s. (got'uid) bot. mlec-z sow thistle *SONCHUS*.

gutwort, s. (got'uört) bot. kulnik *GLOBULARIA*.

guy, s. (gaj) 1) lina; 2) dziwak; 3) gw. facet; 4) Ang. zniknięcie, nagły i tajny wyjazd; 5) *G.* męskie imię własne, Gwido.

Guy Fawkes Day, (gaj foks dej) rocznica 5 listopada 1605, ob. **Gun-powder Plot**, kiedy Guy Fawkes zo-stał aresztowany w posiadaniu peł-nego zapasu środków wybuchowych w chwili, gdy miał wysadzić w po-wietrze parlament w Londynie; przez długie lata odbywało się co-rocznie spalenie szubrawo odzianej figury przed parlamentem w Lon-dynie; zwyczaj ten wychodzi z u-życia.

guz, s. (guz) miara długości Indjy Wsch. Persji i okolicy, bardzo roz-maitej wartości (od 36 do 112 cm.).

Guzul, s. (guzul) etnogr. Hucuł, ludność karpacka pochodzenia mon-golskiego żyjąca przeważnie na Bu-kowinie.

guzzle, vi. pić wódkę często i chci-wie.

Gwendolen, s. (guen'dolen) żeń-skie imię własne.

Gwydion, s. (gui'dion) rel. celt. bóg celtycki, patron poezji.

Gwyn, s. (guyn') rel. cymbr. bó-stwo podziemne, sławny strzelec i znawca borów.

Gyarung, s. (gja'run~) etnogr. 1) szczep żyjący we wsch. Tybecie; 2) język używany w części Chin.

gymnasiarch, s. (dżimnej'jark') 1) w staroż. Atenach obywatel ręczący za koszt utrzymania ucznia w gim-nazjum atletów; w Sparcie nauczy-ciel atletów; 2) kierownik atletów; -y, s. (-i) biuro gimnazjarchy.

gymnasiast, s. 1) = **gymnast**; 2) uczeń w gimnazjum, gimnazjasta (m), gimnazjastka (f).

gymnasium, s. (dżimnej'zjom) 1) hist. staroż. szkoła ćwiczeń gimna-

stycznych; 2) w nowoczesnej Euro-pie klasyczna szkoła średnia, prze-ważnie ośmioklasowa; nieklasyczna: „gimnazjum realne”, **realgymnasium**.

gymnast, s. (dżim'nast) atleta.

gymnastics, sing & pl. gimnastyka, ćwiczenia cielesne, kalistenika, ca-listhenics i heavy g.

gymno- przedr. (dżim'no) bot. na-go-, przec. angio- okryto-; np. *cym-nocarpous* nagoowocowy; *gymnogen-ous* (ptaki) wykluwające się nago.

gymnoplast, s. (dżimnoplest) biol. komórka lub masa protoplazmy (pierwoszcza) bez żadnych ścian.

Gymnospermæ, pl. (-spör'mi) bot. nagozależkowe, wraz z **Angiospermæ**, okrytozależkowymi, stanowią dwie klasy roślin zależkowych, **SPERMA-TOPHYTA**.

Gymnosporangium, s. (-sporen'-dżiom) bot. nagozarodnikowe grzyby rodziny rdzawych **Pucciniaceæ**.

gynæceum, s. (dżinisi'om) 1) hist. kl. część domu rodzinnego przeznaczone dla kobiet; 2) bot. słupkowie.

gynandromorphism, s. (dżinan'-dromorfizm) zool. anormalność u zwierząt, skutkiem jakiej jednostka rodzaju dwupciowego wykazuje zna-miona obu płci w pewnych częściach ciała.

gynandrous, adj. (dżinan'drös: gy-ne', gynajkos' gr. kobieta. aner', an-dros', gr. mężczyzna) 1) bot. a) ma-jący precikowie i słupkowie połączone jak storczyk; b) przynależny do **GYNANDRIA**; 2) znamieny dwu-pciowością.

gynandry, s. (dżinan'dri) dwu-pciowość.

gynarchy, s. (dżi-) iżaj, ('-narki) 1) rząd kobiety lub kobiet; 2) zool. forma ustroju społecznego w którym jedynie matka bierze udział w u-trzymaniu kolonii jak np. u mrówek, ós, pszczoł.

gynecocracy, s. (dżineko'kresi) rząd samic.

gynecology, s. ('-lodżi) med. gine-kologia, położnictwo, nauka zajmu-jąca się higieną kobiet.

gynecomania, s. (-mejn'ja) med. ob. *satyriasis*.

gynecomastia, s. (-mast'ja), -mas-ty, s. (-i) med. nadmierny rozwój gruczołów piersiowych u mężczyzny.

gynecopathy, s. ('-paçi) med. cho-roba kobieca.

gynecotelic, adj. (-te'lik) biol. po-siadający wszystkie instynkty wła-sciwe samicom; o robotnicach-mrówkach.

gynoecium, **gynecium**, s. (dżi-, dżaj-ni'sjom) bot. słupkowie, ob. **gynaecium**.

gynogenesis, s. (-dżi-, dżaj-nodże-'nezys) biol. rozwój z jaja zawierają-cego wyłącznie macierzyste chromo-somy.

gynosporangium, bot. ob. **mega-sporangium**.

gynastemium, s. (-sti'miom) pl. -mia bot. kolumna utworzona z połą-czenia precikowia i słupkowie stor-czyka.

gyp, s. (dżip) Ang. woźny (pedel) uniwersytetu Cambridge.

H, h, s. (ejcz) 1) ha, ósma litera abecadła angielskiego; przydechowy jej charakter jest najsilniejszy na Bliskim Wschodzie (h., arab., fenicki) i słabnie w pochodzie przez Europę na zachód, a zanika niewymawiany w niektórych wypadkach w jez. fr. (l'heure i le héros), hiszp., port.; w jez. gr. literę tę zastępuje znak przydechowy (aspirate); silniejszą aspirację oznacza gr. chi X słów. X; ł. ch (także pol., czes., niem. itd.). Aleksander Brückner w Słowniku Etymologicznym uważa „ch” za osobną literę i umieszcza ją w abecadzie po literze h; niniejszy słownik za tym przykładem nie poszedł, czekając urzędowej decyzji nad tą na razie osobistą propozycją i mniemając, że decyzja taka powinna objąć także inne kombinacje, jak cz, dz, dż, dź, sz itp.; Anglicy wyrażają w piśmie aspirowane ch w formie kh, podczas gdy ang. i hisz. wymowa ch = cz, fr. ch = sz, wł. ch (przed e, i, y) = k; ang. h łączy się także z literą p (ph = f, s. (sh = sz), t (th = ź szepetawe s lub szepetawe z), w (wh = hw); 2) litera H, h drukowana, pisana, malowana, ustawiona z desek, ułożona z żołnierzy, z kwiatów itp.; 3) czcionka H, h; 4) dźwięk h; 5) liczba rzym. w ww. śr. H = 200, Ĥ = 200,000; 6) inicjał imienia, np. Harry, Helen; 7) elek. henry; 8) muz. = b; h z be-molem = b; 9) opt. linia wapnia w widmie Fraunhofera; 10) woj. ósmy, np. Company H.

haab, s. (ha-ab') rok w kalendarzu Majów, ob. Mayan Calendar.

haaf, s. (ha'f) głębokomorskie okolicie łowieckie dokoła Wysp Sztetlandzkich i Orkadów.

haba, s. (a'ba; hisz.) roln. fasoła jasek.

Habab, s. (habab') sing. i pl., szczyt mahometański nad Morzem Martwym.

Habakkuk, s. (habek'kuk) bib. 1) prorok żydowski niewiadomej daty; 2) księga Starego Testamentu (3 rozdziały).

habanera, s. (abanej'ra) muz. tańiec kubański sprowadzony z Afryki; muzyka do tego tańca; w literaturze operowej najbardziej jest znana h. z „Carmen” Bizeta.

habdalah, s. (hawdala') rel. żyd. obrzęd religijny na zakończenie sabatu.

Habe, s. (habej') sing. i pl. szczyt murzyński — fr. Afr. Zach., wyznający religię świętej trójcy Amma.

habeas corpus (hej'bi-es kor'pus; na kont. eur. ha'beas korpus) pr. szereg przepisów w sprawach prawnych; najpopularniejsze w codziennym życiu jest prawo żądania sądowej rewizji co do prawności aresztowania człowieka, nieistniejące przed wydaniem ang. ustawy z roku 1679 (Habeas Corpus Act).

habena, s. (habi'na; na kont. eur. habe'na) = habenula.

habenula, s. (habe'nula) anat. uźdeczka STRIA MEDULLARIS; u. wewnętrzna czyli bruzdowana H. INTERNA czyli SULCATA; u. zewnętrzna czyli dziurkowana H. EXTERNA czyli PERFORATA;

haberdasher, s. (ha'berdaszer) 1) przest. kramarz, handlarz szpilek, igieł, nici; pasamonnik; 2) St. Zj. właściciel sklepu z towarami modnymi dla mężczyzn (krawaty, bielizna, ubrania itp.) pot. galanteryjnik; -y 1) przest. wyroby szmuklerskie, skład pasamonów; 2) St. Zj. skład modnych towarów dla mężczyzn (bielizna, krawaty itp.; także haberdasher's shop pot. skład galanterijny.

habergeon, s. (he'bördzn) 1) napierśniczka (pod zbroję albo dla kapłana); 2) = hauberk.

Haber process, ob. nitrogen fixation.

habilitate, vt. (habi'litejt) przest. odziać, sprawić wyprawę; w szcz. habilitować, wprowadzać docenta uniwersytetu na posadę.

habit, s. (he'bit) 1) odzież, odzienie, kostium; 2) specjalne odzienie, jak np. habit zakonny (zakonnika lub zakonnicy); 3) dawniejszy kostium damski do jazdy konnej; 4) zwyczaj, przyzwyczajenie, nawycka, nałóg; 5) zewnętrzny wygląd, wystąpienie, zewnętrzne wrażenie postaci; 6) wrodzona tendencja osób lub rzeczy, zwyczaj postępowania, reagowania, urostu i rozgałęzienia (np. drzewa); 7) przest. miejsce zamieszkania.

habitability, s. (habitabi'liti) możliwość użycia na mieszkanie.

habitable, adj. (ha'biteb'l) mieszkalny, stosowny do zamieszkania, odpowiedni na mieszkanie dla pewnej klasy lokatorów; -ness (-nes) mieszkalność, odpowiedniość na mieszkanie; -ably, adv. (-i) w sposób stosowny do zamieszkania.

habitant, s. (he'bitent) mieszkaniec, r., ob. dweller; 2) hist. pierwotny fr. kolonista w Kanadzie lub Luizjanie.

habitat, s. (he'bitet) 1) biol. środowisko, naturalne otoczenie w jakim przebywa zazwyczaj pewna roślina lub pewne zwierzę, np. wybrzeże, głębina morska, pustynia, góra, dolina itd.; 2) miejsce gdzie pewna rzecz zwykle znajduje się; h. group w muzeum przyrodniczym wystawa przedstawiająca okaz w naturalnym otoczeniu.

habitation, s. (-ej'szn) 1) stan zamieszkania, zajmowanie mieszkania; 2) miejsce zamieszkania, mieszkanie, dom, siedziba, rezydencja, apartament; 3) hist. ang. oddział towarzystwa politycznego Primrose League, ob.; 4) kolonia, osiedlenie, osada.

habit-forming, adj. (ha'bit for'm-in-) wchodzący w zwyczaj, wytwarzający nawyk, np. o lekach wygodnych szybko usuwających ból, lecz nie dających się łatwo porzucić mimo że w innych kierunkach przynoszą szkodę.

habit spasm, kurcz (najczęściej twarży) spowodowany złym nawykiem, nie chorobą ustrojową.

habitual, adj. (hebi'czu-e'f) 1) zwyczajny, zwyczajowy, nawykowy, nałogowy; 2) wykonujący pewne czynności z przyzwyczajenia; 3) codzienny, zwyczajny, powtarzający się regularnie; 4) filoz. i teol. wrośli, wrodzony, istniejący wewnątrz

podświadomości i nawyków; -ly, adv. (-li) zwykle, zwyczajnie, z natury, z podświadomego przyzwyczajenia; -ness, s. (-nes) nawyk; nałóg.

h. criminal, pr. nałogowy zbrodniarz; sąd. recydywista; h. drunkard pijak nałogowy.

h. grace (h. grejs) KRK łaska czyniąca duszę miłą Bogu.

habituate, vt. (habi'tiu-ejt) przyzwyczaić (acc. do gen.).

habitude, s. (ha'bitiud) nawyk.

habitué, s. (abitü-e') bywalec, częsty gość (w teatrze, restauracji itp.).

Habronema, s. (hebroni'ma) zool. rodzaj nicieni (obłąków) pasorzytujących w żołądkach ssaków, ptaków i w muchach; **habronemiasis, s.** (-ni-maj'ejsis) wet. nawała licznych poczwerek tego rodzaju, w szcz. H. MUSCAE powoduje poważne choroby koni.

hacendado, s. (asenda'zo; hisz. Am. Śr. i Pid.) właściciel haciendy; **hacendero, s.** (-dej'ro) rolnik.

H acid (ejcz e'syd) farb. kwas H, sztuczny kwas krystaliczny C₁₀H₈NO₇S, używany w farbiarstwie.

hacienda, s. (asjen'da) Amer. hisz. 1) duża posiadłość ziemska; 2) pr. hisz. dochód rządowy z uprawy takiej posiadłości.

h. tokens, numizm. monety bite prywatnie przez właścicieli ziemskich Meksyku i Amer. Śr.

hack, adj. (hak) oklepany.

(I) **hack, s.** 1) narzędzie do rozbijania lub cięcia, motyka, dzagan, graca, kilof, przysiek, ob. **hattock, adz, hoe, pick**; 2) nacięcie kory; szczerba; 3) zająknięcie, krótka przerwa w mowie; 4) kasznięcie, chrząknięcie; 5) w szkockiej grze sportowej curling (ob.) zagłębienie w lodzie na stopę grającego; 6) w piłce nożnej a) kopnięcie przeciwnika w gołęń, b) ślad kopnięcia.

(II) **hack, s.** 1) koń do wynajęcia, szkapa, ob. jade; dorożka do wynajęcia; 2) człowiek wynajmujący się do pracy uciążliwej i złe płatnej, zwłaszcza do umysłowej; ob. **hackney.**

(III) **hack, s.** 1) sokoln. deska na mięso dla sokoła w stadium osławiania go przed trenowaniem; 2) krata do suszenia ryby lub sera; 3) krata przed korytem wiodącym wodę na koło młyńskie; 4) szereg cegieł ustawionych do suszenia.

hack, vi. 1) ciąć, rozbić, rozwalać; 2) ciosać kamień z grubsza; 3) brać długo nieuprawiany grunt pod uprawę, jak **hack in**, np. **wheat**; 4) pokaszliwać (krótkim urywaniem kaszlem); 5) piłka noż. kopnąć przeciwnika w gołęń; 6) piłka koszyk. uderzyć lub chwycić ręką ramię przeciwnika; 7) jeździć utartą drogą; używać często i w zwyczajny sposób; 8) wynajmować konia, dorożkę itp.; 9) wynajmować się jak (II) **hack, s.** 2); vt. spowszednić przez zbyt niekrytyczne stosowanie, np. wyrazy „wspaniały”, „podświadomość”, „okropny”, ob. **hack, adj.**

hackee, s. (he'ki) ob. chipmunk.

hacking knife, ob. rycinę knife.

hackle, s. (hekl) 1) długie pióra na karku domowego drobiu używane

do wędek w rybołówstwie; 2) pl. sztywny włos na karku i grzbiecie psa; 3) czesanka do lnu, surowego jedwabiu itp., dziergoń; vi. 1) cześć len, surowy jedwab itp., dziergać; 2) zaopatrzyć wędkę w ptasie pióra; 3) posiekać drobno.

hacklog, s. (hak'log) blok rzeźnicki.

hackman, s. doróżkarz, doróżkarz.

hackmatack, s. (hek'matek) bot. 1) (skoszł. indiań. akemantak) a) amer. modrzew; b) jałowiec; 2) (skoszł. takamahak) sosna nadbrzeżna.

hackney, adj. (hek'ni) spowszedniały, zużyty, utarty, powtarzany do znudzenia.

hackney, s. (hek'ni) 1) koń doróżkarski, szkapa do wynajmowania; 2) H. koń chowu ang. silnie zbudowany, o wysokich kolanach.

hackney, vt. powtarzać do znudzenia utarte wyrażenie.

hackneyman, s. (-men) właściciel przedsiębiorstwa doróżkarskiego.

hacksaw, s. (hek'so) mech. piłeczka o drobnych zębach, obsadzona, używana do cięcia metalów.

had, od *have*, czas przeszły, poet. przest. chciałbym mieć, obym miał, obym był miał.

hadbot(e), s. (had'bot) pr. st.-sas. odszkodowanie za czynną zniewagę wyświęconej osoby.

haddock, s. (he'dok) zool. łupacz *MELANOGRAMMUS AEGLEFINUS*, ryba morska spokrewniona z dorszem (trochę mniejsza); ceniona po obu stronach Atlantyku od Islandii po Francję i po Przylądek Hatterasa; wędźona nazywana *finnan haddie*; -er, s. (-er) łódź używana do łowienia łupacza.

Hades, s. (hej'diz) mit. kl. 1) Hades, syn Chronosa i Rhei, pan podziemia, brat Zewsa, pana ziemi, i Posejdona, pana wód; 2) świat podziemny, siedziba zmarłych, strzeżona przez trzygłowego psa Cerbera i oddzielona od świata żywych rzeką Styksem, przez którą dusze umarłych przeprawia wioślarz Charon (pobierający obola, jakiego rodzaju zmarłego wiozący w usta nieboszczyka); przez Styks przepływają są dusze osób poznaczonych na świecie przepisami obrzędami; prócz Styksu są i inne rzeki: między nimi Lethe, rzeka zapomnienia; 2) bib. siedzoba zmarłych dusz, w dawnych przekładach Biblii „piekło”.

hadj, s. (hedź) pielgrzymka do świętego miejsca, w szcz. muzułm. do Mekki.

Hadjeni, s. (he'dżeni) etnogr. mieszanie krwi perskiej (aryjskiej) i tureckiej albo tatarskiej.

hadj, s. (he'dzi) 1) muzułmanin który odbył pielgrzymkę do Mekki; często jako tytuł honorowy przed nazwiskiem; 2) Grek lub Ormianin, który odbył pielgrzymkę do św. Grobu w Jerozolimie.

Hadley's quadrant, (hed'lis kua'drant) hist. mar. dawny przyrząd ręczny do mierzenia wysokości ciał niebieskich na morzu, zwany także oktant (octant), zastąpiony dziś przez sekstant, ob. sextant, s. 2).

Hadramaution, s. (hadramo'szn) etnogr. narzecze pld.-arabskie.

Hadrian's Wall (hej'drienz uoł) hist. Wał Hadriana, ochronny mur zbudowany przez cesarza rzym. Hadriana (120—123) w Brytanji (długości 74 mil, wys. 5—6 m.) od Solway Firth do źródeł rzeki Tyne, dla ochrony wojsk rzym. w Brytanji od tubylców, zburzony w V w. przez Piktów.

Hadromerina, s. pl. (hedromiraj'ne) zool. grupa gąbek klasy DEMOSPONGELAE, obejmująca gąbki świdujące.

hadromycosis, s: (he'dromajko'zys) patol. rośl. zatrucie ksylemu grzybkami; także każda choroba roślinna spowodowana w podobny sposób.

Hadrosaurus, s. (-so'res) paleont. hadrosaur, rodzaj roślinożernych dinozaurów z grupy ORNITHOPODA, znajdowany w kredzie Amer. Płn.; dług. do 10 m.

Hæckelian, adj. (heki'lien) Hæckla (biolog i filozof Ernest Hæckel (hekel) 1834—1919); s. Hekelista, wyznawca nauki Hæckla; **Hækelism**, s. (he'kelizm) system nauk Hæckla, t.zw. monizmu.

hæm, s. (hem) blochem. ob. *hematin*.

hæm-, **hæma-**, **hæmo-**, (przedr. od gr. hajma krew; ob. także *hem-*, *hema-*, *hemo-*).

hæmatherm, **hem-**, (hi'ma'ðorm) zool. zwierzę ciepłokrwiste.

Hæmatocrya, s. pl. (hemata'kria) zool. kręgowce zimnokrwiste; przec. **Hæmatotherma**.

hæmatothermal, **hem-**, adj. (-eł) zool. ciepłokrwisty.

-hæmia, **-hemia**, **-emia**, przyr. oznaczający krew.

hæmoglobin, s. ob. *hemoglobin*.

Hæmoproteus, s. (-pro'tius, ti-es) zool. rodzaj pierwotniaków pasorzytujących we krwi niektórych ptaków, ob. = *Halteridium*.

hæmorrhage, s. (he'morydź) med. krwotok; **hæmorrhagic**, adj. ('ik) med. krwotoczny.

hæmorrhoid, s. (he'morojd) med. krwawnica, krwawnice (pl.), hemoroidy (pl.) płynące i ślepe; -al, adj. (-ł) hemoroidalny.

Hæmosporida, s. pl. (-spori'dia) zool. hemosporidia, rząd zarodnikowców, pasorzytów w pewnych okresach w krwinkach kręgowców; rząd ten obejmuje pasorzyta malarii, dawniej klasyfikowanego jako rodzaj *Hæmosporidium*.

hæremai, int. (hæjrama'i; maori) w N.Z. witajcie, proszę wejść.

Hafgan, **Havgan**, s. (mit. celt.) Hafgan, współzawodnik Arawna o królestwo Annwinu; ginie z ręki Pwylla.

hafiz, s. (ha'fiz, ar. pamiętający, uczony w piśmie) tytuł zaszczytny (osoby umiejaczej koran na pamięć).

hafnium, s. (haf'ni-um) chem. hafn, pierwiastek chem. odkryty w

r. 1924, znak Hf, nr. at. 72, c. at. 178.6.

hafnyl, s. (-nyl) chem. hafnol dwuwartościowy rodnik HfO.

Hafsid, **-site**, s. (haf-syt, -sajt) mahometañska dynastia berberyjska ob. Berber, panująca w Tunisie i Trypolisie 1228—1574, obalona przez zabór turecki.

haft, s. (heft) mech. rączka, rękojeść, trzonek.

haft, vt. ruszn. wprawić, osadzić, oprawić.

hag, s.f. (heg) 1) mit. teut. furia; 2) wiedźma, czarownica, jędza, kobieta (dawniej i mężczyzna) w zmoście z nieczystym; **hagborn**, adj. wiedmi syn.

Hagar, s.f., bib. Hagar, egipska służebna Sary, nałożnica Abrahama, wypędzona wraz z Izmaelem, synem Abrahamowym, na pustynię, ob. *Ishmael*.

hageen, s. (hedžin; ar.) dromedar.

Hagen, s. (ha'gen) 1) w Pieśni Nibelungów Hagen, rycerz burgundzki, wuj Gunthera, zabójca Zygryda za krzywdę Brunhildy; ginie z ręki Krimhildy od miecza Zygryda; 2) w Wagnerowskim „Ring der Nibelungen” syn Albericha i brat przyrodni Gunthera; ginie połączony przez Ren.

hagfish, s. (heg'fis) pl. h. i *hagfishes*, zool. służnica, ryba morska rzędu kręgowstych czyli smoczko-ustych CYCLOSTOMI czyli CYCLOSTOMATA, ob. *Cyclostomata*; podobna do węgorza, lecz największe rodzaje osiągają długość 90 cm.; wkręciwszy się do wnętrza ryby, wyżera jej jelita i mięso.

Haggada, s. (hego'da) pl. -doth (doğ) rel. lit. żyd. 1) H. legendy: opowieści moralne w zakresie żyd. przepisów religijnych; 2) w szerszym znaczeniu wywody astronomiczne, mistyczne, magiczne, lekarskie na tle przepisów biblijnych; 3) oddzielna książka z przepisami na obrzęd paschalny, prawdopodobnie z r. 1100.

haggai, s. (he'geji) bib. księga Starożytności przypisywana Haggajowi, prorokowi z czasów Dariusza I-go (około 500 przed Chr.).

haggard, adj. (he'görd) 1) (o soko- le) pochwycony w wieku dojrzalszym stąd: nieoswojony, dziki; 2) wynędzniały z głodu, wieku, cierpienia itp.; 3) (o wzroku) dziki, głodny, o- błakany, błędny; s. 1) nieoswojony sokół; 2) osoba oporna, nieposłuszna, przekorna.

haggis, s. (he'gis) kuch. szkocki budyn z cielecych albo skopowych podróbek (wątroby, płuc, serca, śledziony) z tłuszczem, cebulą, kaszą owsianą, solą, pieprzem, gotowany w żołądku zwierzęcia.

haggish, adj. (he'gisz) wiedźmo- waty, wiedźmi, jędzowaty; -ly, adv. (-li) jędzowato; -ness, s. (-nes) jędzowatość.

haggle, s. (hegl) targowanie się.

haggle, vi. 1) ciosać w kawałki bezplanowo i bezmyślnie, siekać; 2) targować się; vt. ciąć niezgrabnie (ga- żkę, kijek itp.).

haggler, s. 1) osoba targująca się; 2) Ang. kramarz.

hagia, s. pl. (hej'dzia) KW. rzeczy święte, w szcz. poświęcony chleb i wino w Eucharystii.

hagiarchy, s. (he'gi-arki) rząd w rękach wysokiego duchowieństwa.

hagio-, przedr. święte-, poświęca-

hagiocracy, s. (hegia'gresi) rząd w rękach osób uważanych za święte.

Hagiographa, s.pl., bib. część Starego Testamentu zawierająca Psalmy, Przypowieści, Księgi Joba, Pieśń nad pieśniami, Treny Jeremiasza, Księgi Ruthy, Estery, Ecclesiastes, Daniela, Ezry, Nehemiasza i Kroniki.

hagiographer, s. ('grefer) 1) autor części hagiograficznej w Starym Testamencie; 2) biograf świętych; także hagiographist.

hagiolatry, s. ('-letri) wzywanie lub czczenie świętych.

hagiology, s. ('-lodzi) 1) studium historii żywotów świętych; 2) opowiadanie z żywotów świętych; 3) katalog świętych; **hagiologist**, s. (-st) uczony zajmujący się tymi studiami.

hagiophobia, s. (he'giofo'bia) chorobliwy strach lub instynktowna odraza do rzeczy świętych.

hagioscope, s. (-skop') bud. szpara lub okienko w wewnętrznym murze kościoła budowanego w kształcie krzyża w celu umożliwienia widoku ołtarza dla tych którzy znajdują się w transepcie.

haglet, s. (heg'lyt) zool. = *shearwater*, ptak morski rodzaju PUFFINUS rzędu PROCELLARIIFORMES kształtu gołębia domowego aż do dużej mowy; nur rzucający się w spiętrzone fale.

hagride, (hag'rajd') vt. pot. orać kimś, znęcać się nad kimś lub czymś.

hagstone, s. (heg'steun') Ang. kamień przedziurawiony z natury, uważany w Ang. za amulet.

The Hague, s. (i hej'g') Haga, stolica Holandii; **H. Tribunal**, s. (tri'biu'nei) stały sąd międzynarodowy, ustanowiony przez Konferencję z r. 1899; zwany pot. Permanent Court of International Justice.

(I) **ha-ha**, s. (ha'ha') parkan, mur itp. wpuszczony w ziemię i niewidoczny aż się na nim nie stanie.

(II) **ha-ha**, int. okrzyk triumfu, zadowolenia, przechwałki; s. śmiech, coś śmiechu warte.

Haida, s. (haj'da) Hajda, Indianin szczepu Skittagetów na wyspach Królowej Szarloty w B.C., Kanada; zamieszli w rzeźbiarstwie i dzielnii żeglarze.

haidingerite, s. (hajdyn'görajt; od mineraloga austriackiego Wilhelma Haidingera, 1795—1871) min. hajdyngeryt, saletrowiec rzędu arsenianów (arsenian wodny) HCaAsO₄·H₂O, bardzo rzadki.

Haiduk, **Hey-duc**, -duke, -duck, s. (haj'duk, weg.) hajduk 1) góral na Bałkanach z czasów zaboru tureckiego; hajducy przyczynili się do uwolnienia Słowian spod władzy tureckiej; wielu uzyskało swobodę i szlachectwo; 2) na Węgrzech i w Polsce, hist., hajduk, członek służby we dworze szlacheckim; 3) hist. we

Francji konny posłaniec dworski w stroju węgierskim.

Haikh, s. (hajch; orm.) język ormiański.

haikwan, s. (hajk'uan; chiń.) chińskie cło morskie; **h. tael** (tejl) a) chińska waga = 37.8 gr. = 1½ uncji; b) chińska moneta = \$.7241; yuan dollar (.4611) = 0.637 h.t.

hail, s. (hejl) 1) grad; 2) gęsta salwa czegokolwiek, np. grad pocisków.

hail, vi. 1) pochodzić z (gen.), wywodzić się z (gen.) from; 2) o gradzie: padać, (grad pada it hails); vt. 1) witać, mianować czymś witając, np. powitać jako zwycięzcę, nowego króla itp.

Hail Columbia, hist. St.Zj. patriotyczna pieśń ułożona w r. 1795 przez Józefa Hopkinsa (1770—1841).

Hail Mary = AVE MARIA, Zdrowaś Mario; (pot. zdrowaśki; gw. wymiar czasu np. trzy zdrowaśki.

hailstone, s. (hejl 'ston) kula gradowa.

hailstorm, s. ('storm) burza gradowa.

hailweed, s. ('-uid') bot. kanianka.

Haimanta series, s.pl. (hajmęta si'ris; hajmanta ss. zima, ł. hiems) geol. skały zawierające mnóstwo kopalin, reprezentujące kambryjską erę w pñ. Ind. Wsch.

hainberry, s. (hejn'beri) bot. malina eur., ob. raspberry.

hair, s. (he'r) 1) włos; 2) włosy (pl.), czupryna (shock of h.), zarost; 3) coś cienkiego, coś nieznanego, np. by a h. o włos, o małą odległość, o drobnostkę; 4) przedmiot zrobiony z włosienia; 5) bot. wyrost z naskórka; against the h. pod włos; to a h. na włos, najdokładniej.

-hair, przyr. -włosy, np. golden-hair złotowłosy.

hair ball, s. (he'rboł) 1) med. i wet. kula włosów w żołądku ludzkim lub zwierzęcym; ob. bezoar, phytobezoar; 2) etnogr. u murzynów amér. w użyciu w praktykach magicznych.

hairbeard, s. (her'bird) bot. kosmatka owłosiona LUZULA PILOSA (L.) Wild.

hairbrain, s., **hairbrained**, adj. ob. harebrain, harebrained.

hair bramble, s. (her'brembl) bot. jeżyna sinogagodowa czyli popielica European dewberry RUBUS CÆSIUS, Linn., z rodziny różowatych ROSACEÆ.

hairbreadth, adj. o włos, na odległość grubości włosa, ledwo.

hairbreadth, s. średnica włosa, grubość włosa, bardzo mała przestrzeń, czasem = jedna 48-ma cala, około ½ mm.

hairbrush, s. ('brosz) szczotka do włosów, szczotka do czesania.

haircap, **haircap moss**, s. (her'kejp mos) bot. a) złote włoski, płożnik pospolity POLYTRICHUM COMMUNE, Linn.; b) każdy grzyb tego rodzaju; także hair moss.

hair cell, s. ('sel) anat. komórka owłosiona, ob. organ of Corti.

haircloth, s. ('kłoç) 1) tkanina z włosienia końskiego lub wielbłądziego czasem na osnowie lnianej, bawełnianej; 2) włosienica, włosienica, koszula pokutna.

haircut, s. ('kot) strzyżenie włosów; forma strzyżenia włosów.

hairdresser, s. ('dreser) (m) fryzjer damski, (f) fryzjerka.

hairdressing, s. (-in~) 1) fryzjerstwo damskie; 2) układanie fryzury damskiej.

-haired, przyr. ('herd) 1) -włosy, np. gray-h. siwowłosy; flaxen-h. płowowłosy, płowy; curly-h. kędzierzawy; 2) owłosiony.

hair-eel, ob. **hairworm**.

hair fern, ob. **maidenhair fern**.

h. follicle, ('folikl) anat. mieszek włosowy.

h. glove, rękawica z włosienia do nacierania skóry.

h. grass, s. ('gress) bot. mietlica AGROSTIS, Linn.; śmiałek AIRA, Linn., itp.

hairline, s. ('lajn) 1) anat. przestrzeń głowy zarosnięta zwyczajnie czupryną; 2) druk. cienka linia.

hair moth, ob. **clothes' moth**.

h. pencil, s. (h. pensil) najcieńszy pędzel.

hairpin, s. ('pyn) szpilka do włosów.

hair-raiser, s. ('rejzer) rzecz działająca żywo na nerwy (widok, opowiadanie, zajęcie, „od którego włosy na głowie stają”, „ścinające krew w żyłach”).

hair shirt, s. ob. **haircloth**, s. 2).

h. snake = **hairworm**.

h. sofa, s. (so'fa) sofa wysłana włosieniem.

hairy, adj. ('-i) 1) owłosiony; 2) zrobiony z włosów, z włosienia; 3) kosmaty.

h. bind, (h. bajnd) bot. kanianka pospolita European dodder CUSCUTA EUROPEÆ, Linn.

h. crosswort, (h. kros'uört) bot. przytulia krzyżowa GALIUM CRUCIATA (L.) Scop.

h. greenweed, (h. grin'uid) bot. janowiec włosisty GENISTA PILOSA, Linn., uprawiana w Eur. Pld. dla owiec.

h. Solomon's-seal, (h. sa'lomons si'ł) bot. kokoryczka pñ.-amer. POLYGONATUM PUBESCENS, . . . z rodziny liliowatych.

h. tongue, (h. 'tag) med. 1) język kosmaty z powodu rozrostu na nim brodawk włoskowatych; 2) anormalny stan takiego języka.

h. vetch, (h. wecz) bot. wyka kosmata VICIA VILLOSA, Roth. ob. vetch.

h. willow herb, (h. ul'io herb) bot. wierzbowka kosmata EPILOBIUM HIRSUTUM, Linn., z rodziny w Eur. wiesiołkowatych GENOTHERACEÆ, w Amer. evening primrose family ONAGRACEÆ; zwana także: apple pie, cherry pie, gooseberry pie.

h. woodpecker, (h. uu'dpeker) zool. pñ.-amer. dzięcioł kosmaty DRYOBATES VILLOsus podobny do pospolitego dzięciołka czyli dzię-

ciota małego D. MINOR HORTORUM, lecz nieco większy od niego.

hait, int. (hajt) szk. i gw. ang. pot. hajta, zachęta na konia: a nuże! jazda!; w niektórych dzielnicach Polski hajta = w prawo! wiśta = w lewo; w gw. dziecięcej hajtuś = na spacer, na przeczadzkę, np.:

Mamkę też z piastunką przystroj
miłośniczkę.

Coby sobie na hajtuś z panićciem
chodziła. — Mikołaj Rej.

Haitian, adj. (hejtjen) haicki, dotyczący wyspy lub Rzeczypospolitej Haiti; s. mieszkaniec lub mieszkanka wyspy Haiti.

haje, s. (ha'dzi; eg.) zool. kobra egipska NAJA HAJE.

hajib, s. (ha'dzib) urzędnik sądowy w krajach muzułmańskich.

haka, s. (ha'ka; maori) taniec nowozelandzki.

hakam, s. (cho'cham) pl. **chocham-in**, hist. mędrzec żydowski, w szcz. z I i II w. po nar. Chr.

hake, s. (hejk) sing. i pl. 1) zool. ryba spokrewniona ze szczupakiem rodzaju MERLUCIUS (lub rodziny MERLUCIIDÆ); 2) ryba morska spokrewniona z dorszem rodzaju PHYCIS i pokrewnych z rodziny GADIDÆ; 3) ryba atlantycka kingfish.

hakenkreuz, s. (ha'kenkroj, niem.) w Niemczech swastyka, ob. swastyka.

hakim, s. (ha'kim, ar. mędrzec, ob. **hakam** (w krajach muzułmańskich: lekarz.

hako, s. (ha'ko) etnogr. religijna uroczystość Indian Pawnee (po'ni) symbolizująca połączenie Nieba z Ziemią i narodzenie Życia; zapewnia uczestnikom długie życie i potomstwo.

halal, vt. (halal') Ind. Wsch. zabijać bydło według przepisów mahometańskich.

halalcor, s. (halal'kor) w Persji, Indiach Wsch. itd. osoba nie stosująca się do mahometańskich przepisów religijnych odnoszących się do jedzenia.

halawi, s. (hala'wi, ar.) ogr. rodzaj bardzo cennych w handlu daktyli koloru złotawo-bursztynowego.

halazone, s. (he'lazon) chem. proszek używany do dezynfekcji wody do picia, C₆H₄ (SO₂Cl₂ COOH).

halberd, s. (ho'berd) **halbert**, hist. halabarta (f), halabarda, halabart, alabart, broń biała (sieczna i kłujaca) składająca się z grotu szerokiego, topora dwupiórnego (oksy) na długim drzewcu; w w. XV i XVI,

dziś jeszcze w gwardii papieskiej. w pewnym okresie broń sierżanta; 2) pl. rama z halabart do której przywiązano żołnierzy skazanych na chłostę.

halberdier, s. (holberdier') **halberdman**, s. (-men) hist. halabartnik.

halcyon, adj. (he'sjen) ukojny, cichy, pełen pokoju.

halcyon, s. 1) zool. zimorodek, w poezji klasycznej symbol spokoju, ci-

szy, ukojenia, ob. **kingfisher**; 2) zool. australijska podrodzina zimorodków DACELONINÆ; 3) ob. **Halcyone**.

halcyon days, mit. kl. dni halcyonowe, ok. 14 bezwietrznych dni tradycyjnych około zimowego zrównania dnia z nocą, kiedy mityczny zimorodek wysiaduje młode w gnieździe na morzu; stąd okres ciszy, pokoju, ukojenia.

Halcyone, s. (he'saj'oni) mit. kl. Halcyone, Alcyone, córka Eola, z rozpaczą po śmierci męża, Ceyksa, wskoczyła w rozchukane fale morskie, lecz bogowie z litości zamienili oboje w parę zimorodków.

Haldanite, s. (ho'denajt) hist. kość. haldanita, zwolennik ruchu ewangelicznego w Szkocji pod wodzą braci Haldane'ów Jakuba Aleksandra (1768—1851) i Roberta (1764—1842).

hale, adj. (hejl) zdrowy, silny, czerstwy.

hale, vt. ciągnąć, pociągnąć, wyciągnąć, zaciągnąć.

hale bind, bot. kanianka, ob. **hairy bind**.

hale-nut, s. (hejl'not) bot. orzech laskowy filbert czyli hazelnut czyli **cobnut** CORYLUS AVELLANA, Linn., owoc leszczyny z rodziny brzoźowatych BETULACEÆ, (w Amer. BETULA zalicza się do rodziny dębów oak family CUPULIFERÆ).

haler (czes.), **halerz** (pol.) = **hel-ler**.

half, adj. (haf) 1) pół, nawpół; 2) około połowy; **half past five** wpół do szóstej (godziny).

half, s. pl. **halves** (ha'wz) 1) przest. strona, bok, część; 2) połowa, jedna z obu równych połówek.

half-a-crown, srebrna mon. ang. = 2 sh. 6 d. (dwa szylingi i sześć pensów).

half-and-half, s. mieszanina pół na pół.

half angel, ang. mon. złota 1470—1634, ob. **angel** 3), **noble**.

half-ape, s. (ha'fejp) zool. małpiatek, ob. **lemur**.

half aunt, s. (ha'ont') przyrodnia ciotka.

halfback, s. (ha'bek) piłka noż. każdy z dwóch obrońców tyłu; ob. rycinę nr. 9 i 10 na str. 827.

half-baked, adj. (half-bejkd) niedopieczony; stąd pot. niedokończony, niegotowy, niedojrzały, nieobrobiony (np. projekt); (osoba) niedostatecznie inteligentna (do pewnego zadania).

half-beam, s. (ha'blim') okrętown. półpokładnik.

half bird, myśl. Ang. ptak małych rozmiarów, np. **snipe**, słomka; **half-s.** = **jacksnipe** kszyk.

half bishop, ob. **bishop's length**.

half blood, **half-blood**, s. (ha'blod) 1) osoba półkrwi, pokrewieństwo przyrodnie (po tym samym ojcu **consanguineous**, z tej samej matki **uterine**); 2) chów bydła, pół-krwi; ob. **blood**, s. 7).

h. boot, (haf but) but z cholewką sięgającą nieco wyżej kostki.

half-bred, adj. 1) pół-krwi; 2) nieobznajomiony z dobrymi manierami towarzyskimi.

half-bred, s. 1) osoba mieszanego pochodzenia, np. w St. Zj. dziecko białego człowieka i Indianki; 2) roślina lub zwierzę mieszanego pochodzenia; 3) hist. St. Zj. H.-B. stronnik prezydenta Garfielda w jego walce (1861) z senatorami Conklingiem i Plattem z N.Y. w sprawie mianowania urzędników.

half brother, brat przyrodni (po wspólnym ojcu); gw. pół-brat.

half bull, KRK bula papieska z pieczęcią apostolską po jednej stronie gdy wydana przed koronacją.

half-bull, s. zool. męska foka przed wiekiem dojrzałym.

half-caste, adj. (ha'kest') (Azja) mieszanego pochodzenia.

half-caste, s. (w Azji) mieszaniec (krew eur. z krwią hinduską lub mahometańską).

half cent, hisz. St. Zj. moneta półcentowa (1793—1859).

half cousin, dziecko przyrodniego wuja lub stryja lub przyrodniej ciotki lub stryjenki.

half crown, 1) mon. ang. pierwotnie złota, dziś srebrna = 2½ sh., pół korony; 2) węzeł w którym dwie części powrozu krzyżują się.

half-dark, s. (haf'dark) półmrok; (rano) świt; (wieczorem) zmierzch; mrok, zmrok, pomrok.

half dime, s. mon. St. Zj. srebrna pięciocentówka (1794—1873), dziś **nickel**, **nikiel**.

half dollar, s. (haf'da'lar) mon. St. Zj. srebrna półdolarówka, obowiązkowa moneta obiegowa do \$10.00.

half door, s. (haf'dor) skrzydło podwójnych drzwi (prawie lub lewe).

half eagle, (h. igl') mon. St. Zj. złota pięciodolarówka.

half-god, s. (haf'god) bożek, pół-bożek.

halfhead bedstead, s. (haf'hed bed'sted) łóżko o słupkach niższych w nogach niż w głowach.

half header, s. (haf'heder) mur. pół cegły zamykającej pokład cegieł.

halfhearted, adj. ('-harted) bez zapału, obojętnie, z przymusu, z obowiązku a nie ze szczerzej chęci; -ness, s. (-nes) brak zapału, brak przekonania.

half hitch, mar. chwyt (na węzeł) niezabezpieczony.

h. holiday, s. półświęto.

half-horse, s. (haf'hors) mit. kl. centaur.

half hose, s. skarpetka.

h. hour, s. pół godziny, 30 minut; **half-hour**, s. wpół.

h. island, s. półwysep, przest., ob. **peninsula**.

h. large cards, s. format kartonu 2½"×3".

h. leather, s. (h. le'ger) półskórek, oprawa książki ze skózanego tyłu i półciennych okładek.

h. length, s. format portretu obejmującego górną część ciała.

half life period, (haf lajf pi'riod)

chem. fiz. czas wymagany do wyczerpania się połowy czynnika radioaktywnego obecnego na początku.

half-light, s. półmrok, wyraz zwyczajnie stosowany do dzieł sztuki.

half-lop, s. (haf'lop) chów królików z jednym uchem zwisającym.

halfman, s. ('men) eunuch, rzeczaniec, trzebieńiec.

halfmask, s. maska zasłaniająca górną część twarzy.

half-mast, adj. (haf'mast) na pół masztu (znak żałoby lub czasem potrzeby pomocy) ob. **half-staff**.

half-mast, vl. wisieć na pół masztu (o chorągwi).

half mean spring range, mar. półskok średni pływ dużego.

half measure, s. (haw'me'zer) półśrodek, niewystarczające zarządzenie.

half mile, pół mili; przestrzeń półmowa.

half miler (atletyka) uczestnik w wyścigu półmowym.

half-mitt, **half-mitten**, s. (haf'mit, haf'miten) rękawiczka bez palców.

half-moon, adj. półksiężycowy.

half-moon, s. ('mun) 1) półksiężyc; 2) fort. część przednia wnętrza fortecy, z francuska demilune (dmi'lün) z biegiem czasu zmieniona na przyszaniec, raveline, ob.; 3) cokolwiek mającego kształt półksiężyca; 4) zool. a) jadalna ryba kalifornijska MEDIALUNA CALIFORNIENSIS z rodziny SCORPIDIDÆ; b) pld.-amer. rybka PTEROPHYLLUM SCALARE z rodziny CICHLIDÆ; 5) hist. mar. HALF MOON żaglowiec niderlandzki (1609).

h. mourning, (h. mo'rniŋ) lekka żałoba, dłuższy okres urzędowej żałoby następujący po krótkim okresie żałoby ścisłej.

h. nelson, (h. ne'l'sn) zapaśn. a-tak którym zapaśnik chwytą (zazwyczaj z tyłu) ramieniem odpowiednie ramię przeciwnika i dłonią pokrywa jego kark; jeżeli oba ramiona i obie dłonie wykonują ten ruch, mamy natenczas **full nelson**.

half nephew, przyrodni siostrzeniec lub bratanek, syn przyrodniej siostry lub przyrodniego brata.

halfness, s. (ha'fnes) połowiczność.

half niece, przyrodnia siostrzenica lub bratanica, córka przyrodniej siostry lub przyrodniego brata.

h. noble, hist. mon. ang., ob. **noble**, mon.

h. note, muz. pół nuty; = pół całej nuty = 2 ćwiartkom.

h. orphan, s. półsierota (po utracie ojca lub matki).

halfpace, s. (haf'pejs; skosz. fr. hautpas (o'pa') 1) podwyższony stopień, platforma (na tron, ołtarz itp.); 2) podest, pomost pomiędzy kondygnacjami schodów, platforma między piętrami, w szcz. gdy kierunek schodów zmienia się lub rozdziela.

half pay, zmniejszona pensja, zmniejszony żołd z powodu zmniejszonej czynności, np. półżołd **shore pay**, **retired pay**, itd.

halfpenny, s. (hej'peni, hej'p'ni) pl. -pence (hej'p'ns) Ang. mon. pół pensa = ½ d.

half-port, s. (haf'port) mar. połowa żaluzji gdzie pokrywa okienka (porthole) składa się z dwóch połówek.

half rest, s. (haf'rest) muz. pauza długości pół nuty.

half-round, adj. (haf'raund) półokrągły; np. h.-r. file pilnik półokrągły.

half round, s. przedmiot nawpół okrągły, np. odlew.

half royal, (h. ro'jal) St.Zj. rodzaj kartonu wyrabiany w dwóch rozmiarach: 13"×20½" i 14"×21".

half shell, jedna muszla małża; danie ostrygi, sałatki itp. na muszelce on lub in the half shell.

half shirt, strojny front koszuli noszony (około 1700) przez dworskie sfery obojga pici.

half shoe, kow. podkowa pokrywająca tylko część kopyta konieskiego a nie naciskająca miejsca czulego, zbołałego itd.

half-shrub, s. (haf'szrob; dosł. półkrzew) bot. roślina trwała o pniu mniej więcej drzewiastym.

half-sib, **halfsibling**, s. (haf'-sib, -sib'lin~) biol. w genetyce przyrodni, ob. sib.

half sir, gw. irl. pół-panek, zban-krutowany właściciel ziemski.

half sister, siostra przyrodnia (po spólnym ojcu lub ze spójnej matki).

half sleeve, s. (haf'sliw) rękaw krótszy niż zwyczajny, często o połowę, np. według przepisów obrzędowych.

half small cards, St.Zj. karton rozmiaru 1½"×2½".

half-smile (haf'smajl) uśmieszek, pół-uśmieszek.

half-snipe, ob. **half bird**.

half sol, mon. srebrna peruwiańska = 20 c. amer.

half-solid floor, okrętown. podłoga dostateczna do przejścia lecz dziurawiona w celu zmniejszenia ciężaru.

half sovereign, s. (haw so'wren) 1) moneta ang. = 10 sh = ½ f. sterl.; 2) kostka granitowa do brukowania.

half space = halfpace 2),

half speed, mar. ob. **standard speed**.

half-staff, ob. **half-mast**.

half story, s. (haf'sto'ri) bud. piaterko, poddasze, półpiętrze, zazwyczaj oświetlone bocznymi oknami a sufit zastąpiony skłonem dachu.

half tide, s. (haf'tajd) mar. półprzyływ, pora lub stan między przyływem a odpływem.

half timbered frame, bud. pruska ścianka, drewniana budowa z wypełnieniem miejsc między belkami, cegłą i wapnem.

half-tone, s. (ha'f-ton) muz. półton, różnica między dwoma dźwiękami bezpośrednio z sobą sąsiadującymi; szt. p. reprodukcja dzieła sztuki pozwalająca na wydobycie różnic niedostępnym wykonawcy wolnym okiem.

half-truth, s. (haf'tru'z') oświadczenie zawierające część prawdy i nie zawierające kłamstwa, a mimo to nie odpowiadające całej prawdzie skutkiem niedopowiedzenia, zestawienia kolejności lub innego ukrywania prawdy.

half uncle, s. (haf'onki) przyrodni brat ojca lub matki, przyrodni stryj lub przyrodni wuj.

half-wave rectifier, telet. prostownik jednopółkowy.

half-way, adj. (haf'uej) w pół drogi, oddalony równo od obu końców.

half-way aerial, telet. = antena półfalowa.

half-way covenant, hist. kośc. St. Zj. decyzje z r. 1657 i 1662 pozwalające członkom kościołów kongregacyjnych Nowej Anglii brania udziału we wzajemnych nabożeństwach z wyjątkiem dopuszczenia do Komunii.

half-wit, s. (haf'uit) człowiek niespełna rozumu, nieszkodliwy obłąkaniec, włóczęga tego rodzaju.

halfwitted, adj. głupkowaty.

half-world, s. (haf'uörl'd) 1) półkula ziemiska; 2) półświatek, fr. demimonde (dmima'd).

half year, s. (haf'jir) 1) pół roku; 6 miesięcy; 2) półrocze szkolne, handlowe itp.; semester; **half-yearly**, adv. półrocznie.

hali-, przedr. (heli-; od gr. ha'los sól) oznaczający związek a) z morzem, b) z solą.

Halæetus, s. (hell-i'etes) zool. rodzaj orłów obejmujący birkuta białą, HALIÆTOS ALBICILLA, i przeważną ilość orłów morskich.

halibios, s. (helibaj'os) biol. życie morskie, przedr. do życia na lądzie lub na wodach śródlądowych; **halibiotic**, adj. związany z życiem morskim.

halibut, s. (he'libut) zool. płastuga HIPPOGLOSSUS HIPPOGLOSSUS należy do największych ryb kostnoszkieletowych; samica dochodzi do 400 funtów ang. (180 kg.) wagi, samiec przekracza rzadko 49 ft. (18 kg.).

Halicarnassian, adj. (he'likarne'szn) hist. dotyczący Halikarnasu, miejsca urodzenia Herodota; dotyczący Herodota (historyka gr., 484—424) pierwszego autora opisującego kraje słowiańskie, które aż po źródła Dniepru zwiedził w krótkim swym życiu; umarł licząc około lat 60.

halid(e), s. (hej'lajd, -lyd, he'lyd) chem. związek halogenu z rodnikiem lub pierwiastkiem; ob. **halogen**.

halidom, s. (he'lidom) przest. świętość.

halieutic, adj. (heliju'tik) rybołówczy, rybacki, dotyczący rybołówstwa.

halieutics, s. (-s) rybołówstwo.

Haligonian, adj. (heligo'njen) dotyczący miasta Halifax; s. mieszkaniec lub mieszkanka miasta Halifax.

Halimeda, s. (halimi'de) bot. glon z gromady zielenic CHLOROPHYCEÆ rzędu SIPHONALES (plecha przedstawiająca jeden wielki ko-

mórczak; członki połączone ze sobą na podobieństwo paciorków.

haling hands, pl. (hej'lin~ hendz) mar. ciężkie drewniane rękawice do ciągnięcia.

haliography, s. (helio'grefi), ob. **hali-**, przest. opis morza.

Haliotis, s. (helio'tis) zool. rodzaj mięczaków obejmujący ucho morskie, ob. **abalone**.

haliplankton, s. (heliplenk'ton) morski plankton, ob. **plankton** i **-plankton**.

Haliserites, s. pl. (heliserajtiz) paleont. haliseryty, kopalne rośliny z epoki kredowej półkuli wsch.

halisteresis, s. (helisteri'-zys) med. niedostatek soli, np. w wypadkach zmięknienia kości **OSTEOMALACIA**.

halite, s. (he'lajt, hej'-) min. sól kamienna, **sodium chloride**, chlorek sodu **NaCl**.

Halitherium, s. (helli'riom) paleont. wytępiony rodzaj syren znajdujący w kopalinach eocenu, oligocenu i miocenu Eur. Płd.; ob. **sirenian**.

halitosis, s. (halito'zys) med. zgniły zapach z ust, cuchnienie z ust.

halitus, s. (he'lites) wyziew, oddech (gen. oddechu), dech (gen. tchu); zienie.

hall, s. (hol) 1) hist. urzędowa sala wódz germańskiego, w której sypiał wraz ze swą strażą; mniejszy budynek obok, **bower** (bau'er), przeznaczony dla żony wodza; 2) hist. dom mieszkalny (dwór lub dworek) ang. właściciela ziemskiego; 3) **h.** lub **H.** sala na zebrania, np. **Guild-hall**, **Town Hall**; 4) hist. ang. **h.** lub **H.** sala uniwersytecka; 5) duża sala, np. **dance h.** sala taneczna, **lecture h.** sala wykładowa; 6) uniwersytecka; 7) stąd obiad w uniwersytecie; 8) hala, korytarz, wstępną salę w wielkim budynku, w hotelu itp.; 9) wolne przejście w tłumie wycięte za pomocą okrzyku „a hall, a hall” powtarzanego przez prowadzącego ważnych a spóźnionych gości, którym należy się miejsce przy stole przewodniczącego.

hullabaloo, s. (helabalu') zamieszanie, zamęt, gwar, ob. **hullabaloo**.

hallah, s. (cha'la, h) 1) bib. kołacz; 2) hist. żyd. w czasie budowy drugiej świątyni część wypieku należąca rabinom; 3) żydowski kołacz na wieczną piątkową, chała.

Hall effect, elek. zjawisko Halla (E.H.H. fizyka amer.) polegające na odchyleniu pola magnetycznego na linii prądu obrotu elek.

hallelujah, **halleluia**, int. (hale-lu'ja; h.) alleluja! Chwała Panu!

hallelujah, s. bot. szczawik zajęczy, **true wood sorrel** **OXALIS ACETOSELLA**, Linn.

Halleyan, adj. (halej'en) astr. dotyczący astronoma ang. Edmunda Halleya (1656—1742); ob. **Halley's**.

Halley's comet, astr. Komety Halleya, widziany z Ziemi ostatni raz

w 1910, następne spotkanie oczekiwane w 1986; ob. **Halleyan**.

Halley's method, astr. metoda Halleya (ob. **Halleyan**) obliczenia paraksy Wenery (a pośrednio odległości Słońca) za pomocą obserwowania przejścia Wenery z rozmaitych odległych od siebie miejsc na rozmaitej szerokości.

hallmark, s. (ho'lmark) Ang. znak cechowania złota i srebra przez cech złotników **Goldsmith Company** w **Goldsmiths' Hall** w Londynie; przen. znak doskonałości, np. dzieła muzycznego lub literackiego itp.

Hall of Fame, Hala Sławy w uniwersytecie New York, założona w r. 1900 i obliczona na 150 tabliczek pamiątkowych (50 w r. 1900, a po pięć (nowych co 5 lat) osób w najmniej 25 lat po śmierci; do tej pory (wrzesień 1950) weszli tam: (cyfra w nawiasie oznacza rok 19.....): prezydentowie **Washington** (1900), **Lincoln** (00), **Grant** (00), **Jefferson** (00), **John Adams** (00), **John Quincy Adams** (00), **Madison** (00), **Jackson** (10), **Monroe** (30), **Cleveland** (35), **Wilson** (50), **T. Roosevelt** (50), politycy **Daniel Webster** (00), **Franklin** (00), **Clay** (00), **Al. Hamilton** (15), **Patryk Henry** (20), społecznicy **Piotr Cooper** (00), **Peabody** (00), **Mary Lyon** (05), **Józ Henry** (15), **Emma Willard** (05), **Alicja Freeman-Palmer** (20), **Franciszka Willard** (10), **Penn** (35), **Paine** (45), **Zuzanna Anthony** (50); pisarze, filozofowie, poeci: **Emerson** (00), **Edwards** (00), **Longfellow** (00), **Irving** (00), **Hawthorne** (00), **Beecher** (00), **Lowell** (05), **Mann** (00), **Chenning** (00) **Bryant** (10), **Bancroft** (10), **Motley** (10), **Poe** (10), **J.J. Cooper** (10), **Whittier** (05), **Brooks** (10), **Stowe** (10), **Whitman** (30), **Mark Hopkins** (15), **Clemens** (Mark Twain) (20), **Parkman** (15), **B.T. Washington** (45), **Lanier** (45); prawnicy: **Marshall** (00), **Kent** (00), **Story** (00), **Holmes** (10), **Choate** (15); aktorzy: **Booth** (25), **Chalotte Cushman** (15); malarze: **Stuart** (00), **Whistler** (30); muzyk **Foster** (40); rzeźbiarz **St. Gaudens** (20); admirałowie: **Farragut** (00), **Jones** (25); generałowie: **Sherman** (05), **Lee** (00); wynalazcy: **Howe Morse** (00), **Fulton** (00), **Whitney** (00), **Bell** (50); inżynierowie: **Eads** (20), **Mauzy** (30); lekarze: **Morton** (20), **Reed** (45), **Gorgas** (50); pionierzy: **Boone** (15), **Rogers Williams** (20); astronomowie: **Maria Mitchell** (05), **Newcomb** (35); przyrodnicy: **Audubon** (00), **Gray** (00), **Agassiz** (15); matematyk **Gibbs** (50).

halloo! int. (helu') wyczha! okrzyk dla pobudzenia psiarzy; vt. szczuć psami.

Hallopus, s. (he'lopes) paleont. wygasły rodzaj mięsożernych dinozaurów, wykopalisko z górnej jury w Kolorado długości ok. metra, prawdopodobnie dinozaur zdolny do skakania.

hallow, int. (helo') halo! w Polsce i w St.Zj. przy telefonie.

hallow, s. myśl. 1) wyczha! okrzyk zachęcający sforę psów do pogoni; 2) wnętrzości zwierzęcy dawane psom po polowaniu w nagrodę.

hallow, s. ((ha'lo) święty; kaplica; relikwia; przest. z wyjątkiem w **Hallowday**, gw. ang. Dzień Wszystkich Świętych.

hallowed, part. adj. (he'lod; w rel. użyciu he'-lo-ed) pochwalony, błogosławiony, poświęcony; **h. be Thy name** święć się Imię Twoje.

Halloween, s. (helo'i'n) wigilia Dnia Wszystkich Świętych, wieczór 31 października; w wielu krajach (jak w Polsce) **Zaduszki**, dzień zaduszny, z tradycyjnym wienieniem grobów; w innych (jak w St.Zj.) dzień zabawy i przebiegania się za wiedźmy itd., a wienienie grobów odbywa się w **Decoration Day**.

Hallowmas, s. (ha'lomas) Dzień Wszystkich Świętych 1 listopada, ob. **Allhallows**.

Hallowtide, przest. pierwszy tydzień listopada.

halloysite, s. (heloj'zajt; od belg. min. **Omaliusa d'Halloj 1783—1875**) min. haloizyt, **halloysit**, sylikoid grupy glin, podobny do kaolinu ($H_2Al_2Si_2O_8 \cdot H_2O$), 46,4 krzemionki 39,7 glinki, 13,9 wody).

Hall process sposób elektrolityczny produkcji glinu, odkryty w r. 1886 w St.Zj. przez Karola Halla (1863—1914) w Ohio i w Eur. przez Pawła **Héroult** (eru', 1863—1914); we Francji zwany **Héroult process**.

Hallstatt civilization, cywilizacja celtycka czyli alpejska (1500—500 przed Chr.) świadcząca o kulturze środkowo-europejskiej przed założeniem Rzymu: naczynia brązowe, chów bydła, rolnictwo, produkcja żelaza, zdobnictwo, ceramika; bogate źródło kopalni w tysiącach grobów w **Salzkammergucie** niedaleko Wiednia.

Waza brązowa z epoki hallstackiej

hallucal, adj. (he'liukeł) dotyczący palucha u nogi.

hallucinate, vi. (heliu'sinejt) 1) miewać widzenia; 2) przechodzić do świadectwa urojone; 3) mylić się; vt. 1) mieć widzenie czegoś; 2) działać za pomocą wizji lub urojonych pojęć.

hallucination, s. (-sinej'szn) halucynacja, widzenie, złudzenie; przywidzenie, omam, omamy (pl.).

hallucinosi, s. (-sino'zis) med. zaburzenie umysłowe znamienne omamami.

hallux, s. (he'liuks) pl. **-luces** (-liu'siz) anat. u człowieka wielki

paluch u stopy; zoot. u ptaka tylny palec u stopy.

hallway, s. (ho'uej) St.Zj. korytarz, westybul.

halma, s. (ho'ma) 1) hist. kl. skok wdal z ciężarkami w rękach, wstęp do pentatlonu; 2) H. marka ochronna gry na dwie osoby, mające po 19 figur albo cztery osoby mające po 13 figur; 256 pól; h. sama gra.

halmalille, s. (he'malil) bot. lipa syngaleska halmalila BERRYA AMONILA . . . z rodziny lipowatych linden family TILIACEAE.

halo, s. (hej'lo) pl. -os i oes, 1) świetlany rąbek dookoła słońca i księżycy; 2) aureola; 3) nimb, blask, sława.

halo-, przedr. (he'lo-) 1) dotyczący morza; 2) dotyczący soli; 3) zawierający halogen.

Haloo, s. (helo'a) mit. gr. Omiót, święto gr. na cześć Demetery albo też Demetery, Kory i Dionizjusza, obchodzone w miesiącu Posejdona, ob. calendar.

Halobates, s. (helobej'tiz) zool. pluskwa morska z rodziny GERRIDAE żyjąca na powierzchni oceanu.

halobios, s. (helobaj'os) cała morska fauna i flora; **halobiotic, adj.** (-bajo'tik) dotyczący żywej przyrody morskiej.

halochromism, halochromy, s. (-kro'nizm, -'kro-mi) opt. zjawisko tworzenia silnych kolorów z składników lekko zabarwionych lub zgoła bezbarwnych.

halogen, s. (he'łodzyn) chem. 1) u Berzeliusza (1779—1848) każdy rodnik niewodorotwórczy, tworzący sole przez bezpośredni związek z metalem; 2) halogen, w nowoczesnym użyciu każdy pierwiastek rodziny chlorowców, ob. *chlorine family*.

halognate, vt. (he'łodzenejt) chem. poddać pod wpływ halogenu.

halohydrin, s. (helohaj'drin) chem. każdy związek stworzony za pomocą zastąpienia grup wodorotlenowych przez halogen w związkach wielowodorotlenowych jak np. glicerol.

haloid, adj. (hej'-loid) chem. podobny do soli; s. = *haline*.

halolimnic, adj. (helolim'nyk) biol. morskojezierny, określający ustroje morskie tak dostosowane, że mogą żyć w wodzie niesłonej.

halomancy, s. (he'łomensi) wróżenie ze soli.

halometer, s. (a'-miter) przyrząd do mierzenia kształtów kryształków soli.

halophile, -philous, adj. (he'lofajl, helo'filös) biol. korzystający ze słonej wody.

halophyte, s. (he'lofajt) bot. halofit, roślina rosnąca w słonym gruncie; halofity podobne są do prawdziwych kserofitów; ob. *mesophyte, xerophyte*.

Halosauridae, s. pl. (-so'ridi) zool. rodzina głębinowych ryb morskich.

halo spot, patol. rośl. czarna zgnilizna, choroba powodowana przez PSEUDOMONAS CAMPESTRIS i

pokrewne, jak np. P. MEDICAGINIS PHASEOLICOLA.

halotrichite, s. (hela'trikajt, he'łotraj'kit) min. halotrychit zwany także niewłaściwie alunem pierzastym $\text{FeSO}_4 \cdot \text{Al}_2\text{S}_3 \cdot 24\text{H}_2\text{O}$, gipsowiec w grupie siarczanów glinowych.

haloxene, adj. (he'loksin) biol. znoszący słoną wodę.

halt, adj. (hołt) chromy, kulawy, utykający.

halt, s. 1) przestanek, przerwa; 2) utykanie, chromota, kulanie, kulałość.

(I) **halt, vi. 1)** zatrzymać się, przestać, przerwać, stanąć; vt. wstrzymać, zatrzymać.

(II) **halt, vt. 1)** kuleć, chromieć, utykać, kulawieć, napadać na nogę; 2) wahać się; 3) chromać, być błędnym, np. ten argument chroma.

halter, s. (hoł'ter) 1) sznur do prowadzenia zwierzęcia; 2) strzyżek do wieszania; 3) kto lub co zatrzymuje, przestaje; 4) zool. u muchówek czyli dwuskrzydłych DIPTERA przemianki, druga para skrzydeł przekształcona, zwana także balancer lub poiser.

Halteridium, s. (hoł'ter'idjom) zool. = *Hæmoproteus*.

halve, vt. (ha'w) 1) przepołowić, przeciąć w pół; 2) połączyć (np. dwa kawałki drewna) przez ścięcie z każdego pół grubości w miejscu połączenia, ob. *halving*; 3) golf. równać się z przeciwnikiem; by *halves* a) połówicznie; b) przez pół, wpół; *halving* składanie, łączenie: *square corner* h. narożne łączenie w pół-drzewa; *dove-tail* h. łączenie na jaskółczy cgon.

halyard, s. (hoł'jörd) **halliard, mar.** podnośnica (fal), szkot, lina do podciągania i spuszczenia żagli, flag itd.

ham, s. (hem) 1) anat. goleń, przestrzeń podkolanowa, podkolanek (*popliteal space*); b) zad i tylna część uda; 2) szynka; 3) niezgrabny aktor, przesadzający lub początkujący; 4) grupa budynków, jeszcze tylko w nazwach miejscowości np. Buckingham; 5) bib. H. Cham, drugi syn Noego.

hamacratie, adj. (hemakre'tik; hama gr. razem) dotyczący rządu opartego na wzajemnej pomocy.

Hamadan, s. (ha'madan) rodzaj dywanu perskiego.

hamadryad, (-draj'ed) mit. gr. nimfa leśna żyjąca razem z drzewem od początku do końca istnienia.

hamal, s. (ha'mal) na Wschodzie: tragarz.

Hamal, s. astr. alfa Barana (α Arietis), ob. mapka str. 490, 30°.

Hamamelidaceae, s.pl. (hamami'lidej'si-i) bot. rodzina krzewów i drzew oczarowcowych wic Hazel family rzędu różowych ROSALES; *Hamamelis Virginiana* oczar czyli oczarowiec wirgiński; *Hamamelites, s.pl.* (-mili'tiz) paleont. kopalne rośliny o liściach oczarowca.

hamartiology, s. (hemartia'łodzi; hamartia gr. grzech) teol. nauka o grzechach.

hamate, adj. (hej'mejt) zagięty, haczykowaty.

hamatum, s. (hamej'tom) zoot. kość haczykowata ssaków, produkt zespolenia czwartej i piątej kości nadgarstka kręgowców niższych; zwana także *unciform*.

hambergite, s. (ham'börgajt); po miner. szw. A. Hambergu) min. spinelowiec rzędu boranów (boran wodny) $\text{Be}_2(\text{OH})\text{BO}_2$, t. 7.5, c. wł. 2.35.

Hamburg, s. (ham'bürg) 1) Hamburg, wielkie niem. miasto portowe u ujścia Łaby; 2) rodzaj czarnych winogron; 3) rodzaj drobiu domowego wielkości leghornów (liworno), z różowym grzebieniem i stalowo-niebieskimi nóżkami.

hame, s. (hejm) chomąto (w uprzedzonym koni pociągowych, to co u bydła jarzmo).

Hamidian, adj. (hami'di-en) hist. dotyczący dawnej podjazdowej kawalerii tureckiej Hamidieh (-e).

hamiform, adj. (hej'miform) zagięty, haczykowaty.

Hamiltonian, adj. (hemilto'njen) dotyczący Hamiltona: a) St.Zj. Aleksandra (1757—1804), wodza partii federalistów; b) Sir Williama (1788—1856), szkockiego filozofa; c) Sir Williama Rowana H. (1805—1865) irlandzkiego matematyka.

hamirostrate, adj. (-ras'trejt) krzywodzioby, mający zagięty dziób.

Hamite, s. (he'majt) 1) bib. Chamita, potomek drugiego syna Noego; 2) etnog. Hamita, członek rasy pin.-afr.; przez wielu uważani za najdawniejszych osiedleńców rasy kaukaskiej w Eur. Zach.

Hamites, s.pl. (hamaj'tiz) paleont. krzywodzioby, wygasły rodzaj głownogów z grupy amonitów, ob. *Ammonoidae*.

Hamitic, adj. (hemi'tik) hamicki, dotyczący Hamitów i ich języków; s. język hamicki, obejmujący rozmaite pin.-afr. narzecza zbliżone do języków semickich, w szcz. języki wygasłe numidzki, mauretański, gae-tulański i żyjący etiopski z narzeczaami, staro-egipski itp.

hamlet, s. (hem'let) 1) osiedle, osada, wioska, w stanie Ohio określony ustawą rodzaj samorządnej gminy pod zarządem siedmiu obranych urzędników; 2) zool. okoniowata ryba EPINEPHELUS STRIATUS (do 70 cm. dł.) od Ind. Zach. po Brazylię; ob. *grouper*; 3) zool. węgorz GYMNOTHORAX MORINGA, jądany w Ind. Ztch.; 4) H. legendarny książę duński z w. V.; bohater dramatu Szekspira (1564—1616).

hamlinite, s. (hemlinajt; od min. amer. A.C. Hamlina) min. hamlinit, saletrowiec, fosforan glinu zawierający stront, Sr. ob. *Strontium*; identyczny z bowmanitem, bowmanite.

hammada, hamada, s. (hama'da) geol. na Saharze płaskowzgórze z kamienia.

hammam, s. (hemam') łaźnia turecka prywatna lub publiczna w Turcji.

hammer, s. (he'mer) 1) młot, młotek; 2) młoteczek u fortepianu; 3)

drażek u cymbału, ksylofonu itp.; 4) drewniany młotek przewodniczącego, ob. gavel; licytatora, ob. mallet; 5) anat. młoteczek narządu słuchowego, MALLEUS; 6) atlet. młot rzutowy, kula żelazna (wagi ok. 16 ft. amer. czyli 7.4 kg), ciskana za pomocą giętkiej rączki długości 7' (2.134 m.); 7) ruszn. kurek; H. hist. Młot a) Judasz Makabeusz (175—164); Karol M., (Charles Martel, szarl martel), dziadek Karola Wielkiego (Charlemagne, szarlmań); to bring goods to the h. sprzedawać w drodze licytacji; under the h. pod młot, na licytację, na przetarg publiczny.

hammer, vt. 1) bić młotem, wbić, przybijać, pobijać; 2) ubijać, formować młotem, kształtować młotem, np. gwoździe; 3) przen. wbić w głowę, w pamięć np. wiadomości, naukę; 4) giełda. urządzić umówiony atak na pewną akcję lub grupę akcji; 5) giełda londyńska. ogłosić na giełdzie niewypłacalność członka giełdy (od trzech uderzeń młotem, towarzyszących takim oznajmieniem; 6) to hammer cold kuć na zimno.

hammerable, adj. (he'merabl) kowalny, dający się kształtować młotkiem; ob. malleable.

Hammer and Scourge of England, hist. szk. Sir William Wallace (ua'żes), patriota szkocki, wódz powstania przeciw Anglii, następnie namiestnik Szkocji; schwytany przez Anglików i stracony w 1305 w wieku lat 30; ob. Hammer of the Scots.

hammer and tongs, gw. wszelkimi sposobami, z całej siły.

hammerbird, s. zool. ob. umbrette.

hammerbreak, s. (-brejk) el. przerywacz młoteczkowy, także inter-rupcr.

hammercloth, s. fartuch u powozu.

hammerharden, s. ubić metal na zimno.

hammerhead, s. (he'merhed) zool. 1) rodzaj żarłacz ciepłych wód, ob. shovelhead, z którym razem tworzy rodzinę SPHYRNIDÆ (= ZYGÆNIDÆ); głowa w kształcie poprzecznego obucha (szerokości trzech głów) z oczyma na obu jego końcach; 2) amer. ryba ob. stone roller; 3) zach.-af. nietoperz; 4) obuch.

hammering, s. 1) kucie młotem; 2) jękanie się.

hammerless, adj. ruszn. nie mający widocznego kurka.

hammerlock, zapaśn. chwyt którym zapaśnik trzyma zgięte ramie przeciwnika na jego plecach.

hammer mill, s. 1) młotownia, kuznia; 2) młyn zbożowy, w którym kilka rzędów cienkich stalowych młotków obraca się z wielką szybkością; 3) młyn wodny poruszający młot mechaniczny; 4) młyn do czyszczenia rudy podobny w zasadzie do 2).

Hammer of Heretics, hist. rel. a) Piotr kardynał d'Ailly (dajji'), uczestnik Synodu w Konstancji (1415—1418), gorący wróg Hussa i Hieronima z Pragi; b) św. Augustyn, krytyk donatystów i pelagian; c) Jan Faber, wróg reformacji.

Hammer of the Scots lub **of Scotland** Edward I (1272—1307), por. daty z Hammer and Scourge of England.

hammer of Thor, mit. nord. ob. Mjöllnir, magiczny młot Thora (pio-run), który zawsze wraca do niego po uderzeniu w cel.

hammertoe, s. (he'merto) med. a) młotkowaty paluch stopy; b) skoślawienie nogi zdeformowaniem kilku takich palców u stopy.

hammerwort, s. (-uört) bot. p. murnik lekarski common pellitory PARIETARIA OFFICINALIS, Linn., z rodziny pokrzywowatych nettle family URTICACEÆ.

(I) **hammock**, s. (ha'mek) hamak, sieć z cienkiego powrozu zawieszona w cienistym miejscu dla osoby pragnącej wypocząć na swobodnie wiszącym posłaniu.

(II) **hammock**, s. na pld. St.Zj., w szcz. we Florydzie, obszar głębokiej warstwy szczególnie bogatego humusu na którym rosną drzewa o niezwykle twardym drewnie, ob. hummock.

hammy, adj. (he'mi) przypominający smak szynki.

(I) **hamper**, s. (hem'per) duży kosz.

(II) **hamper**, s. wlezy (pl. gen. więzów), okowy (pl. gen. oków), pęta (pl. gen. pęt).

hammer, vt. 1) zapełnić koszami, obciążyć; 2) utrudnić, przeszkodzić, przeszkadzać.

hammerer, s. (hem'perer) kto lub co przeszkadza, przeszkoda, zawada.

Hampton Court, 1) Ang. a) dawny pałac królewski z 1526, nad Tamizą, obecnie publiczny z galerią obrazów; b) H.C. Conference konferencja zwołana w r. 1604 przez Jakuba I w sprawie żądań purytanów o reformy; 2) St.Zj. a) H. Roads (hempton ro'dz) bitwa morską w amer. Wojnie Domowej u wybrzeży Wirginii 9 marca 1862; b) H.R. Conference rozprawy w kierunku zawarcia pokoju między pld. a pld. z 3 lutego 1865.

hamrongite, s. (ham'rangajt) petr. hamrongit, rodzaj lamprofiru szwedzkiego (w Hamronweijarden) zawierający andezyn, biotyt, kwarc, oraz dodatkowo magnetyt, apatyt, pirotyn i kalcyt.

hamshackle, vt. (hem'szekł) spleść zwierzę np. związuć głowę z przednią nogą.

hamster, s. (hem'ster) zool. chomik CRICETUS FRUMENTARIUS, zwierzę z gromady ssaków, MAMMALIA, rzędu gryzoniów, RODENTIA, około 30 cm. dł.; jada zboże, (które przechowuje w norach na zapas zimowy), a także węże, jaszczurki, myszy, owady i ptaszki; Eurazja.

hamstring, vt. (hem'string) podciąć nogi, okulać, okaleczyć, uniezdolnić; sport. zdyskwalifikować.

hamstrings, s.pl., anat. ścięgna udowe; zoot. pięta Achillesa czworonogów.

hamular, adj. (he'miuler) anat. haczykowaty; także hamulate, hamulose (-lejt, -loz).

hamulus, s. (he'miules), pl. -li

(-laj) anat. i zoot. zagięty koniec, haczyk, np. w błędniku ucha, ob. cochlea, u pióra ptasiego, u kości haczykowej ssaków, ob. hamatum.

hamus, s. (hej'mes) zool. hak, haczyk, zagiecie, zakrzywienie.

Han, s. (han) hist. chiń. dynastia chińska: a) wcześniejsza czyli zachodnia 206 przed Chr. — 25 po nar. Chr.; b) późniejsza czyli wschodnia 25—220.

Hanafi, s. (ha'nafi) hist. kośc. sekta mohametańska założona przez Abu Hanifah (699—767); istnieje w Turcji.

Hanbalite, s. (hen'balajt) hist. kośc. członek jednej z czterech mohametańskich sekt sunnickich założonej przez Achmeda ibn Hanba'a (780—855).

hancockite, s. (hen'kokajt) mln. hankokit, (po E.P. Hancocku z Burlington, N.J.) sylikoid rzędu krzemianów bezwodnych grupy epidotu, epidot ołowiany (z Franklinu, N.J.).

hand, adj. (hend), ręczny, podręczny.

hand, s. 1) ręka; 2) część ciała zastępująca rękę człowieka np. mała noga, szczytce pewnych skorupiaków; 3) ręka, posiadanie, zarząd, kierownictwo; 4) udział, czynność; 5) strona, na the other h. z drugiej strony (rozpatrując sprawę); 6) ręka, słowo, przyrzeczenie, zobowiązanie się; 7) ask for her h. prosić o jej rękę, oświadczyć się z propozycją zawarcia małżeństwa; 8) zdolność władania ręką, np. malarza, rzeźbiarza, muzyka, jeźdźca; 9) pismo, podpis; 10) źródło wiadomości (np. z pierwszej ręki); 11) rączka, wskazówka, drogowskaz; 12) karty. kolejny porządek następstwa graczy: pierwsza ręka, druga ręka itp.; 13) kup. pewna ilość sztuk towaru, rozmaite w różnych krajach np. 5 śledzi, 5 pomarańcz, kiść bananów 8 —20 sztuk itp.; w Anglii comber wieprzowy; 14) sokoln. szpon sokoli; 15) mar. członek załogi; 16) wiązka kilku liści tytoniu lub konopi; h. baggage pakunek ręczny, walizka; h. bell ręczny dzwonek; h. embroidery, ręczny haft; on h. w zapasie, w posiadaniu, na składzie. (

hand, vt. 1) wręczyć, doręczyć; 2) podać rękę, pomóc, np. to h. a lady into a car; 3) podać, przeniesić; 4) mar. zwinąć lub rozwinąć chorągiew, żagiel itp.

hand becks, mar. uchwyt re-jowe.

handcar, s. (-kar) wózek kolejowy, drewna, czterokołowy wózek jadący po szynach.

handclap, s. (-klap) okłask.

handclapping, s. ('-klap'in~) kłaskanie, okłaski (pl.).

handclasp, s. ('-klesp) uścisk dłoni.

handcloth, s. przest. ręcznik, ob. towel.

handcuff, vt. (hend'kuf) nałożyć (komu) kajdanki na ręce.

handcuffs, s. pl. (-s) kajdanki na ręce.

handdrill, s. ('-dril) siewniczek ręczny.

-handed, przym. (hen'dyd) -ręki, **long-h.** długoreki, **cross-h.** z założonymi ramionami, **single-h.** w pojedynkę, sam jeden.

handedness, s. (hen'dednes) psych. skłonność do używania jednej ręki, a nie drugiej; ob. **lefthander** małkut.

Handellian, adj. (hende'lien) muz. dotyczący Haendla, podobny do utworu Haendla, hendlowski, (Jerzy Fryderyk Haendel, 1685—1750).

handful, s. (hend'fuł) 1) garść, ilość jaka zmieści się w garści; 2) garstka, niewielka ilość, np. pozostała garstka żołnierzy a. **h. of soldiers**; pół ćwierci funta (Inu).

handglass, s. ('gles) 1) lusterko z rączką; 2) szkło powiększające do czytania trzymane w ręce; 3) mar. klepsydra piaszkowa 14- lub 28-sekundowa.

h. grenade, s. ('grenejd') woj. granat ręczny.

handgrip, s. ('grip) 1) chwyt garścią; uścisk dłoni; 2) spotkanie na pięści; **they came to h.-s** doszło między nimi do pięści; 3) rękojeść (szabli, korda); 4) St.Zj. pot. tobołek, zawiniątko.

handicap, s. (hen'dikep) 1) przeszkoda, zawada; upośledzenie; 2) wyrównanie różnicy sprawności (siły, wagi itp.) między zapasnikami; pot. for; różnica przyznana przeciwnikowi w celu wyrównania szans; vt. obciążyć jedną stronę zapasów wyrównaniem szans, wyrównywać szanse.

handicapped, s. (hen'dikept) osoba upośledzona (kalectwem itp.).

handicraft, adj. (-kreft) ręczny, dotyczący sprawności rąk, zręczności rękodzielniczą, itp.; s. rękodzieło; **handicraftsman**, s. rękodzielnik, rzemieślnik; **-woman**, s.f. rękodzielnicza.

handicuff, s. (hen'dikof) uderzenie pięścią.

handily, adv. ('dili) zgrabnie, zręcznie.

hand-in, s. (hend'in') sport. osoba serwująca.

hand-in-hand, adv. ręka w rękę, spólnie, zgodnie.

handiwork, s. robota ręczna, robótka ręczna, wyrób ręczny.

handkerchief, s. (hen'kerčif) chusteczka, chustka (do nosa).

handknit, vi. dziać (ręcznie).

hand labor, robota ręczna; **hand laborer** (hend'lej'berer) robotnik ręczny.

handlaid, adj. (hend'lejd) o papierze, płótnie itp. ręczny.

hand language, s. (hend'leng(u)-ydz) ob. dactylogia.

handle, s. (hendł) 1) rączka, rękojeść; 2) dotyk, uczucie w dotyku, np. **wool has a soft h.** wełna jest miękka w dotyku; **h. bar** kierownica roweru; vi. traktować (acc.), dziać (z abl.), obchodzić się (z abl.); vt. używać (gen.); kupować i sprzedawać (acc.); dotykać (gen.); **h. without gloves** traktować rubasznie, obchodzić się (z kimś lub czymś) bez ceremonii.

handless, adj. (hend'les) 1) bezręki; 2) niezgrabny.

handling, s. (hend'lin~) 1) dotykanie, obchodzenie się (z abl.); 2) traktowanie tematu (przez autora).

handmade, adj. (hend'mejd) ręcznie robiony.

handmaid, s. (hend'mejd) pokojowa, pokojówka.

hand mill, s. ('mił) żarna (pl.) gen. żaren lub żarn.

h. money zadatek (przy zawarciu umowy).

hand-picked, adj. (hend'pikt) dosł. wybrany palcami, przen. starannie dobrany, np. a **h.-p. committee**, a **h.-p. jury**.

hand-pollinate, vt. zapylać (roślinę) ręcznie.

hand press, s. prasa ręczna.

handrail, s. ('rejł) poręcz f. gen. poręczy, balustrada.

handreading, s. ('ri'din~) badanie pisma ręcznego, ob. **palmistry**.

hands down, adv. (hendz daun') pot. 1) z założonymi rękami, bez trudu, bez natężenia; 2) bez zastrzeżeń.

handsel, **hansel**, s. (hen'seł) 1) podarek na dobre powodzenie, cent na szczęście, pierwszy pieniądz otrzymany rankiem, podarunek dla panny młodej od pana młodego w dzień ślubu albo w poranek poślubny, podarek noworoczny; 2) zadatek; **H. Monday** w Szkocji pierwszy poniedziałek Nowego Roku, kiedy tradycyjnie rozdaje się podarki dzieciom i służbie.

handshaker, St.Zj. osoba starająca się o względy za pomocą objawów serdeczności i uścisków dłoni, zwłaszcza polityk szukający głosów.

hands off! int. (hendz of') precz z rękami, żądanie pozostawienia czegoś w spokoju; nie tykać!, nie wtykać nosa do cudzego prosa!

handsome, adj. (hend'som) przystojny, przyzwoity, ładny.

handspade, vt. (hend'spejd) kopać ręcznie łopatą.

handspring, s. ('spring) koziołek w powietrzu wykonany na ziemi z oparciem o oboje ramion albo o jedno.

handstand, s. ('stand) ćwiczenie gimnastyczne: stanie na ramionach z tułowiem i nogami w powietrzu.

handstone, s. ('ston) archeol. młotek kamienny z ostrym końcem, bez trzonka, **coup de poing** (ku'do poe').

hands up, int. (hendzap') ręce w górę! wezwanie do poddania się przez podniesienie obu rąk w górę.

hands-to-mouth, adj. nieopatrzny, żyjący z dnia na dzień.

hand tree, s. ('tri) bot. drzewo **CHIRANTODENDRON PENTADACTYLON** z rodziny zatwarowatych **sterculia** rodziny **STERCULIACEAE** rzędu wiązokowych **COLUMNIFERAE** o pięknych kwiatach, których pręciki wyglądają jak otwarta dłoń.

handwriting, s. (-uraj'tin~) 1) pismo własnoręczne; **the h. on the wall** bib. napis na ścianie Belsazara, stąd: omen, znak niebieski.

handy, adj. (hen'di) 1) podręczny, bliski, wygodny; 2) użyteczny, przydatny, zręczny, zgrabny; 3) łatwy do

prowadzenia, posłuszny sterowi (o okręcie).

handy man, s. pomocnik zdalny do wszelkich robót.

hang, s. 1) skłon, sposób w jaki coś zwisa np. kosa, strzelba itp.; 2) spad, pochylność; 3) plan, znaczenie, sens, metoda użycia, sposób zastosowania; 4) to co wisi, np. owoce na drzewie zbiorowo; wiszący plon; 5) wahanie, zwalnianie; 6) skłonność ku czemuś, pociąg, predylekcja; 7) odrobina, np. **I do not care a h.** nie zależy mi na tym zgoła wcale; 8) gimnast. ćwiczenie na przyrządzie w pozycji zwisającej, z punktem ciężkości poniżej punktu oparcia; 9) met. przesunięcie paliwa w jeden kąt pieca.

hang, vi. 1) wisieć, zwisać; 2) zawisnąć, być powieszonym, ponieść śmierć przez powieszenie; 3) zwisać na skłonie pejzażu np. gęstwina nad urwiskiem; 4) być przytwierdzonym w jednym punkcie i mieć możliwość poruszania się jak wahadło; 5) wisieć nad czymś, np. groźba nadpadu; 6) być zależnym od, zawisać od np. wyniku głosowania; 7) trzymać się (gen.); wyczekiwać w zachwycie lub zaciekawieniu, np. oczy wszystkich zawisły na ustach aktora; 9) wiązać się z (abl.), np. z tym wypadkiem wiąże się cała historia; 10) piec hutn. przesunąć całe paliwo w jeden kąt; 11) sport. o kuli lub piłce nagle zwalnającej chyżości; **h. about** kręcić się, wałęsać się; **h. back** zwlekać; **h. in the balance** być nierozstrzygniętym; **h. on** trwać, **h. up** być w zawieszeniu.

hang, vt. 1) zawiesić, powiesić, przymocować górną część bez podpory z dołu; 2) powiesić człowieka na szubienicy; 3) powiesić pozostawiąc możliwość ruchu wahadłowego; 4) ozdobić, upiększyć, zawiesić obraz, draperie, trofea itp. na ścianie; 5) zwiesić, opuścić (głowę z żalu, ze wstydu itp.); 6) umieścić część przyrządu pod właściwym kątem np. kosę, topór itd. w stosunku do trzonka; 7) przeszkodzić jednogłośnej uchwałę ławy przysięgłych (gdzie, jak np. w St.Zj., wymagana jest uchwała jednogłosna).

hangar, s. (hen'gar) dawniej schronisko; dziś hangar, zabudowanie do przechowania samolotu.

hangbird, s. (heng'börd) zool. wilga baltimorska **Baltimore oriole** **ICTERUS GALBULA**, ze względu na zawieszony gniazdo; w szerszym zastosowaniu każdy ptak mający tak wiszące gniazdo.

hang-choice, s. (heng'czojs) wybór między dwójem złego; ob. **Hobson's ch.**

hangdog, adj. ('dog) służalczy, nikczemny.

hangee, s. (hengi') wisielec.

hanger, s. (hen'ger) 1) kto lub co wiesza, kat; tapicer; monter uzupełniający części do modelu; 2) krótki kręty miecz noszony dawniej przez marynarzy; 3) bot. blaszaniec czyli blaszkowiec, rodzaj glonu z gromady brunatnic **LAMINARIALES**; 4) bud. część budowli podtrzymująca drugą część; **-hanger** przym. wieszak,

np. coat-hanger wieszak na płaszcz, na ubranie itp.

hanger-on, s. fatygant, osoba do przesady usłużna stale i dłużej niż pożądane; przyczepa, pieczeniarsz.

hanging, adj. 1) wiszący, zawieszony, przeznaczony do zawieszania; **hangings**, s. pl. draperie, obicie, tapety.

hanging committee komisja rozmieszczająca obrazy na wystawie.

Hanging Gardens of Babylon, wiszące ogrody babilońskie, jeden z siedmiu cudów świata starożytnego, tarasy ogrodowe wznoszące się do wysokości przeszło 20 metrów, pokryte drzewami i kwiatami zbudowane przez Nebukadnezara dla utulenia tęsknoty królowej za rodzimą Medią.

hangman, s. ('men) kat; **h.-'s choice** ob. **hang-choice**.

hangnail, s. ob. **agnail**.

hangnest, s. 1) ob. **hangbird**; 2) ob. **cacique** 3).

hangover, s. (hengo'wer) 1) pozostałość z przeszłości np. zwyczaj, obyczaj, skłonność; 2) St.Zj. częste poczucie po hulawczej nocy; gw. kocikwik, z niem. Katzenjammer (kacienja'mer).

hangul, s. (hen'geł) zool. hangul, wsch.-ind. jelen CERVUS CASHMI-RENSIS.

hangworm, s. (heng'wörm) ob. **bagworm**; także każda gasienica zawieszająca się na jedwabistej nitce.

hanif, s. (cha'nif) hist. rel. 1) pobożny mohametaniin; 2) przed wprowadzeniem religii mohametańskiej wyznawca sekt monoteistycznych zbliżonych do religii możeszowej i chrześcijańskiej.

hanifiya, s. (chanifi'ja) hist. rel. religia Abrahama; ob. Abraham (ab'ram ojciec narodu; ab'raham ojciec narodów).

hank, s. (henk) 1) kłębek, zwój (przedzdy, nici itp.), bawełny 7 pasm (leas) czyli 840 jardów = 768.1 m.; włóczki 560 jardów = 512.1 m.; nici lnianych w Ang. 10 pasm (leas), w Irl. i Szk. 12; 2) kłębek, garść; np. Kipling o kobiecie: **hank of hair**; 3) pętla do zawieszania np. wrót na śłupie; 4) mar. pełzacz; 5) myśl. i ryboł. przynęta; 6) zapaśn. chwyt w którym zapaśnik owija lewą nogą prawą nogę przeciwnika od środka i obala go wstecz.

hank, vt. związać przedzdy w zwoje.

hanker, vt. (hen'ker) gorąco pragnąć (gen.); tęsknić za (abl.).

hanksite, s. (hengsajt) min. hanksyt, gipsowiec rzędu siarczanów (siarczan bezwodny) $9\text{Na}_2\text{SO}_4 \cdot 2\text{Na}_2\text{CO}_3 \cdot \text{KCl}$, jezioro boraksowe Borax Lake, Calif.

Han-lin, s. (han'lin) członek dawnej Chińskiej Cesarskiej Akademii Umiejętności Han Lin Yuan.

Hannah, s. f. (han'na) żeńskie imię własne, Anna, Hanna; zdr. Ann, Annette, Ania, Andzia, Hanka, Hannusia.

hannayite, s. (he'nejajt; od mineraloga ang. J.B. Hannay'a) min. hannait, saletrowiec rzędu fosforanów, fosforan trójskośny magnezu i

amonu, $\text{Mg}_3\text{P}_2\text{O}_8 \cdot 2\text{H}_2(\text{NH}_4)\text{PO}_4 + 8\text{H}_2\text{O}$.

Hannibal, s. (ha'nibal; dosł. łaska Baala) Hannibal, męskie imię własne; **H. ante portas!**, okrzyk przestrochu jaki ogarnął stary Rzym w r. 216 przed Chr., gdy wojska kartagińskie stanęły niespodziewanie u północnych bram miasta, przekroczywszy Alpy z taborem sioniów i ciężkich maszyn oblężniczych, stąd: Hannibal u wrót! śmiertelne niebezpieczeństwo tuż u progu!

Hannibalian, **Hannibalic**, adj. hannibalski, dotyczący generała kartagińskiego Hannibala.

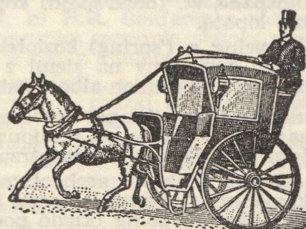
Hanoverian, adj. (hanowe'rien) hanowerski, 1) dotyczący niem. królestwa, potem prowincji Hanoweru (niem. Hannover); 2) dotyczący panującego rodu istniejącego od r. 1125, z którego pochodzili królowie ang. Jerzy I, II, III i IV (1714—1830), królowa Wiktoria (1837—1901) ob.: Saxe-Coburg-Gotha i Windsor.

hansa, s. (hęgsa; ss. hamsa) mit. wed. biała gęś albo łabędź Aswinsów, ob. **Asvins**, następnie Brahmy, (por. łabędzia, który przywozi Lohengrina).

Hansa, s. (han'sa) 1) hist. Hanza, średniowieczne stowarzyszenie handlowe miast (1241—1630) Bremy, Hamburga, Lubeki i in. (**Hanseatic League** Liga Hanzeatycka); 2) **h.** wpisowe do gildy kupieckiej lub podatek opłacany przez nieczłonka gildy; 3) **Hanses** pl. miasta należące do Ligi Hanzeatyckiej i ich obywateli; **hanse house** centrala Hanzy.

Hänsel und Gretel (hen'zel und gre'tel) muz. Jaś i Małgosia, opera (1893) Engelberta Humperdincka (hum'perdink, 1854—1921) osnuta na tle starej baśni ludowej.

hansom, h. cab. (hen'sem, od wynalazcy Jana A. Hansom'a 1803—1882) dwukołowy powozik, używany

w Anglii jako dorożka przez przeszło sto lat.

Hanswurst, s. (hans'wurst) błazen w niem. pantomimie.

han't (w Ang. ha'nt, St.Zj. hejnt) = **ain't**, ob.

hanum, s. f. (ha'num; tur.) pani, panna.

hao, s. (ha'o) waga chińska, dziesięciotysięczna część liang'a, który = setnej części 22 gr.

haole, s. (ha'olej) biały człowiek, cudzoziemiec (Hawaii).

haoma, s. (ho'ma) rel. pers. poświęcona roślina = hind. soma, ob.

haori, s. (ha'ori) japońska zarzutka na kimono.

(I) **hap**, s. (hap) przypadek, niespodzianka, los, traf; gw. trafunek, trafonek.

(II) **hap**, s. sing. i pl. waga sjam-ska = 60 kg.

hap, vi. (hep) wydarzyć się, przytrafić się; poszczęścić się.

hapalote, **Hapalosis**, s. (he'palot, -lo'tis) zool. = **Conilurus**.

hapaxanthous, adj. (ha'paksen'-żös; ha'pax gr. jeden raz, an'thos gr. kwiat) bot. mający jeden okres kwitnienia, ob. **monocarpic**.

haphazard, adj. (hep'hezörd) przypadkowy; adv. **h. i -ly** (i) przypadkowo, na chybił trafił; **-ness**, s. (-nes) traf, ślepy traf.

Hapi, s. (ha'pi; egip. cha'pi) mit. eg. 1) jeden z czterech duchów Amenti'ego (z głową psa, ob. Amenti, s. 2); 2) = **Apis**, ob. 3) Nil jako bóstwo, dobrze odżywiana osoba w wieńcu kwiatów i z fartuszkami z sitowia.

hapless, adj. (hap'lys) nieszczęśliwy, nieszczesny, niefortunny; pot. pechowny; **-ly**, adv. (-li) niefortunnie; pot. z pechem; **-ness**, pot. pech.

haplo-, przedr. (hep'lo, gr. hap'los pojedynczy) jedno-.

haplocaulescent, adj. (heplokole'sent)) bot. mający jednę oś, jak np. mak; por. **diplocaulescent**, **triplocaulescent**.

haplochlamydeous, adj. (-klam'i-di-ös) bot. mający szczątkowy okwiat ochraniający sporofile, por. **homochlamydeous**.

Haplodoci, s. pl. (hepla'dosi) zool. podrząd ryb w dawnej klasyfikacji JUGULARES, dziś = **BATRACHOIDIDÆ**; ob. **Batrachidae**.

haplodont, adj. (hap'lodont) zool. mający trzonowe zęby o pojedynczej koronie; ob. **trituberculy**.

haplography, s. (hepla'grefi) w piśnieniu lub przepisywaniu opuszczenie jednej z podobnych do siebie liter sąsiadujących z sobą.

haploid, adj. (hep'loid) **haploidic**, adj. (hep'loid'ik) pojedynczy, w szcz. biol. haploidalny, mający ilość chromosomów podstawową dla danego gatunku czyli połowę ilości zawartej w komórkach somatycznych; ob. **chromosome number**; **diploid**.

haploid, s. biol. komórka haploidalna; stąd indywiduum, pokolenie itp. znamiennie haploidalną ilością chromosomów.

haploidy, s. (hep'loidji) biol. haploidalność, stan posiadania właściwości jednostki haploidalnej.

haplogy, s. (hepla'lodji) opuszczenie w wyrazie zgłoski powtarzającej się, już to przez pośpiech już to przez niedbalstwo.

haplont, s. (hep'lant) biol. pokolenie haploidalne, ustrój mający komórki somatyczne z haploidalną ilością chromosomów.

haploperistomic, **-mous**, adj. (-peristo'mik, '-mös) bot. mający pojedynczy wieniec ząbków, **peristomium**; o muchach.

haplopetalous, adj. (-pe'talös) bot. 1) mający jeden rząd płatków; 2) zrostopłatkowy = **gamopetalous**.

haplophase, s. (hep'lofejz) biol. okres haploidalny.

haploscope, s. (-skop) opt. nieskomplikowany stereoskop do podręcznych doświadczeń.

haplosis, s. (-zys) biol. zmniejszenie ilości chromosomów w miozje przez podział na dwa ustroje haploidalne, ob. **diplosis**.

haply, adv. (hep'li) przypadkiem; gw. jak Pan Bóg dopuści.

happen, vi. (hepn) 1) wydarzyć się, stać się, zająć (bez zamiaru lub przygotowania); 2) zdarzyć się komuś; być przypadkiem.

happening, s. (he'penin) zdarzenie, wydarzenie, przypadek.

happily, adv. (he'pli) szczęściem, na szczęście, szczęśliwym trafem, szczęśliwie.

happiness, s. ('pines) 1) radość, szczęście; 2) dobre powodzenie, dobrobyt; 3) życie bez kłopotów; równowaga umysłowa i fizyczna; 4) korzystny obrót rzeczy np. powodzenie w debacie, w sporcie, zapasach itp.

happy, adj. (he'pi) 1) szczęśliwy; 2) zadowolony, wesół, świadom powodzenia; **I am happy to** (inf.) rad jestem, miło mi....

happy-go-lucky, adj. (he'pigołu'ki) obojętny na przeciwności losu, niefrasobliwy, optymistą nie znający zgrzyot; **happy-go-luckyism**, s. życie bez zgrzyot mimo przeciwności losu; pot. hulaj dusza bez kontusza; choć bieda, to hoc!

happy hunting grounds, mlt. indiańska, pośmiertne obszary zamieszkałe przez wojowników i łowców Indian ptn.-amer.

Hapsburg, s. (haps'burg) ród eur. wywodzący się z zamku Habsburg (pierwotnie: Habichtsburg, zamek sokoli) z Aargau w Szwajcarii od około r. 1100, panujący w Austrii od 1276 do 1918, w Hiszpanii od 1516 do 1700, wielokrotnie w średniowiecznym cesarstwie niemieckim i przez trzy lata (1864 do 1867) w cesarstwie meksykańskim.

Hapsburg lip wargę habsburską, wystająca gruba wargę dolną zmienna w 18 pokoleniach rodu Habsburgów.

hapteron, s. (hep'tōran; haptern gr. chwycić) bot. tarczykowy wyrostek lub nabrzmiałość łodygi rośliny do związania się z warstwą spodnią jak np. glonu ze skałą, ob. **holdfast**.

haptic, adj. (hep'tik) psychol. dotyczący zmysłu dotyku.

haptics, s. (-s) dział psychologii obejmujący wrażenia dotyku, temperatury, nacisku, itp. odczuwane za pomocą skóry, mięśni, ścięgien i stawów.

hapto-, przedr. wskazujący na kombinację lub połączenie.

haptometer, s. (-mīter) psychol. przyrząd do mierzenia czułości zmysłu dotyku.

haptophorous, -phor(e), -phoric, adj. (hep'to'fōrōs, hep'to'for, -fo'rik) immunol. mający zdolność łączenia jadu z komórkami ustroju, ob. **side-chain theory**.

haptotropism, s. (-tro'pizm) biol.

dodatni stereotropizm, ob. **stereotropism** i **thigmotropism**, zwłaszcza roślin.

harakiri, s. (haraki'ri, jap.) wyraz używany poza Japonią na oznaczenie samobójstwa popełnionego przez rozprucie brzucha z własnej woli lub na rozkaz mikada albo z wyroku sądu wydanego (dawniej) samurajowi, którego stanowisko społeczne chroniło od kary hańbiącej; w Japonii pojęcie to oddaje wyraz **seppuku**.

harangue, s. (hareng) mowa do tłumu, atakująca lub podburzająca, zastosowana do słuchacza mało krytycznych i łatwo pobudliwych; klasycznym przykładem jest mowa Marka Antoniusza w „Juliuszu Cezarze” Szekspira.

harangueful, adj. (-fuł) napastliwy.

Harari, s. **Hararese**, s. (hara'ri, harari'z) 1) sing. i pl. część ludności w Harar w Etiopii; 2) jej język semicko-hamicki.

harass, vi. (haras') zachowywać się dokuczliwie; vt. 1) dokuczać (dat.), drażnić (acc.); 2) młć skrobać; 3) woj. nękać, napadać, niepokoić.

harassment, s. (ha'rasmēt) kłopot, zmartwienie, zgrzyota.

Haratin, -rr-, s.pl. (ha'ratin) a) Berberowie pld. skłoniów gór Atlas; b) mieszkańcy pochodzenia z Berberów i z murzynów sudańskich.

Haraya, s. (hara'ja) etn. wizajskie narzecze na wyspie filipińskiej Panay, ob. **Malayan alphabets**.

Harb, s. (harb) sing i pl. członek najliczniejszej grupy Beduinów żyjących w Nezd Saudi Arabii.

harbi, s. (har'bi) pr. mahom. cudzoziemiec, nieprzyjaciół.

harbinger, s. (har'binger) 1) zwiastun, posłaniec; 2) przest. kwatremistrz ang. dworu królewskiego podczas podróży; 3) zwiastun nowej ery, poprzednik, wróżba, zapowiedź.

harbinger, vt. zwiastować, przepowiadać.

harbinger-of-spring, s. bot. amer. leśny kwiatek baldaszkowaty z białymi płatkami i purpurowymi słupkami **ERIGENIA BULBOSA**, Nutt., pot. zwany także **salt and pepper**.

harbor, s. (harbor) 1) schronisko; 2) przest. zajazd, obozisko; 3) port, przystań; 4) schronienie, zarosła (pl.), leże (pl.) dzikiego zwierzęcia, np. jelenia; 5) astrol. dom ciała niebieskiego; 6) szkl. koryto z rączkami w którym miesza się składniki szkła przed wsypaniem do donicy.

harbor, vi. schronić się, zatrzymać się gdzie na krótki pobyt; vt. 1) ugościć, zatrzymać kogo na krótki pobyt; 2) udzielić przytułku; 3) przen. chować w sercu i w pamięci np. wspomnienie, uczucie; 4) przest. zakwaterować; 5) myśl. ścigać (lisa itp.) do jego schroniska.

h. administration mar. zarząd portu.

harborage, s. (har'borydż) schronienie, gościna.

harbor authorities, s.pl. (ho'ō'ri-tis) mar. władza portowa.

h. board, s. (h. bo'rd) mar. urząd morski.

h. clear of ice (h. kli'r ow ajs) mar. port odlodzony.

h. craft, s. (h. kreft) mar. portowy tabor pływający.

h. deck, mar. pokład portowy.

h. dues, (h. diu's) mar. opłaty portowe, portowe (n).

h. log, mar. część dziennika okrętowego prowadzona przez czas postoju w przystani.

harborous, adj. (har'borōs) 1) przest. gościnny; 2) mający przystań.

harbour seal, zool. 1) foka pbrzeżna ptn. Atlantyku **PHOCA VITULINA**; pokrewna foka pbrzeżna ptn. Pacyfiku **PHOCA RICHARDII**.

h. master's office, mar. kapitanat portu.

harbinger, s. (-er) 1) kto udziela schronienia; 2) myśl. kto ścigał jelenia aż do jego schroniska i stoi na straży.

harbor gasket, mar. ozdobna trzcina używana w porcie do przytroczenia masztu; na morzu używane są zwyczajnie **sea gaskets**.

harborside watch, s. (har'bor uoc'z) straż okrętowa stawiana tylko przez czas postoju w porcie.

hard, adj. (hard) 1) twardy, zwarty, mocny, nieprzenikliwy; 2) oporny, odporny, wytrzymały; 3) wytrwały, wymagający wysiłku i wytrwałości; 4) surowy, ostry, nieprzejazny; 5) nie dający się łatwo wzruszyć, **h. heart** twarde serce; 6) nieustępliwy, a **h. bargainer**; 7) sztywny, niemiły, trudny, chropowaty, niegładki, np. **h. style**; 8) (o pogodzie) trudny do zniesienia; 9) mocny, upajający, **h. liquor** (zwłaszcza St.Zj.); 10) zawierający dużo rozpuszczonych minerałów np. wapnia, **h. water** twarda woda; 11) zbyt gęsty do przelewania w temperaturze normalnej, np. **h. oil**; 12) nieuczciwy, niepoprawny, a **h. gang**; 13) znamionujący uporczywy charakter, a **h. face**; 14) trudny do zniesienia, ciężki, a **h. lot** ciężki los; 15) odporny, wytrzymały, **h. against corrupt influence**; 16) trudny, np. **h. to cure**, **h. to imagine**, **h. to manage**; 17) elek. twardy, np. **h. vacuum** tube lampa wysokopróżniowa, lampa twarda; 18) fiz. o promieniach rentgenowskich: mający wysoką siłę przenikania; 19) fonet. ang. c i g wymawiane jak k i g, odr. soft w wymowie s i dż; 20) muz. a) (o tonie) twardy; b) (o dotyku) twardy, niedelikatny; c) (o oddaniu) hałaśliwy, niewyrazisty; por. **adamant**, **adamantine**, **close**, **compact**, **compressed**, **concrete**, **condensed**, **dense**, **firm**, **fixed**, **impervious**, **pressed**, **resisting**, **rigid**, **rocky**, **solid**, **stable**, **steady**, **stony**, **stout**, **strong**, **substantial**, **thick**, **unimpressible**, **unyielding**.

hard, adv. 1) twardo, mocno; 2) ciasno; 3) z trudnością; 4) mar. z natężeniem, z wysiłkiem np. **hard-acquired** z trudem nabyty; por. **arduous**, **austere**, **cruel**, **difficult**, **exact**, **harsh**, **laborious**, **obdurate**, **perverse**, **pitiless**, **severe**, **stern**, **stiff**, **tiresome**, **troublesome**, **unaccommodating**, **unconventional**, **unfeeling**, **unforgiving**, **unrelenting**, **vengeful**.

hardbitted, adj. (hard'bityd) o koniu: narowisty.

hardbitten, adj. (-'bitn) o psie: kłasy; o człowieku dokuczliwy, przeladujący.

hard-boiled, adj. (hard'bojld) 1) zgotowany na twardo (o jajach), gdy białko i żółtko stwardniało; 2) pot. kuty na cztery nogi, (frant) szpakami karmiony, twardy, nieustępliwy, pozbawiony skrupułów; (człowiek) co z rozmaitych pieców chleb jadał; -ness, s. (-nes) natura człowieka, który przechodził rozmaite koleje w życiu i wyrobił sobie rzekomo nieomylny system obrony swych interesów; usposobienie człowieka, który „zjadł zęby na ciężkich doświadczeniach”.

hard chancre, ob. chancre.

h. cider, musujący jabłecznik.

h. coal, (h. ko'l) 1) antracyt.

hard-drawn, adj. (h. dro'n) metal. twardo ciągnięty, (o drucie miedzianym).

harden, vi. (har'den) twardnieć, czerstwieć; 2) ustalać się; vt. utwardzać, hartować, utwardzać.

hardened, part. adj. (-d) hartowany, utwardzony; **h. caoutchouc** twardy kauczuk, ebonit; **h. glass** szkło utwardzone.

hardening, s. 1) hartowanie, przeróbka powierzchni żelaza w stal; 2) ob. **Babbit metal**.

harder, s. zool. barwana pld.-afr., ryba mullet MULLUS.

hard-favored, adj. (h. fej'uörd) brzydki, szpetny.

hard-featured, adj. surowego wyglądu.

hard-fed, adj. (hard'fed) (o niegrodzisznie) karmiony kukurydzą.

hardfern, s. bot. 1) pióropusznik strusi ostrich fern ONOCLEA STRUTHIOPTERIS, (Linn.), Hoffm. i inne gatunki STRUTHIOPTERIS; 2) w Nowej Zelandii podrzeń żebrowiec BLECHNUM SPICANT (Linn.) Wither, i inne gatunki BLECHNUM.

hard fescue, (h. fes'kiu) bot. kostrzewa szczecińska FESTUCA DORIOSCULA, Linn.

h. finish, (h. fi'nysz) bud. gładkie wykonanie chropowatego tynku cienkoziarnistym pokładem gipsu.

hardfisted, adj. (hard'fistyd) 1) mający silną pięść; skąpy, gw. mający węży w kieszeni lub w kalecie.

hardgrained, adj. a) mający gesty słoć; b) nieprzystępny, odpychający.

hardhack, s. (hard'hek) bot. tawła włoścata steeple bush SPIREA TOMENTOSA, Linn.

hardhanded, adj. (-'hendyd) 1) mający twardą pięść; mający ciężką rękę, despotyczny.

hardhead, s. (-'hed) 1) osoba nieczuła; 2) głupiec; 3) rozmaite ryby o twardej głowie: w Anglii barwana TRIGLA GURNARDUS, w Am. Pn. duży śledź menhaden, ob.; pstrąg steelhead, ob. i. i.; 4) gąbka h.sponge; 5) wieloryb gray whale, ob.; 6) kaczką ruddy duck, ob.; kaczką austral. NYROCA AUSTRALIS; 7) bławatek knapweed CENTAUREA NIGRA,

Linn.; firletka corn cockle LICHNYS GITHAGO, Lam; krwawnik kichawiec sneezewort ACHILLEA PTARMICA, Linn.; 8) mon. szkocka moneta z czasów Jakuba VI (1567—1625) = 1½ d., później 2 d.; 9) met. odpadek z topionej cyny, twardy, kruchy.

hardheaded, adj. (-yd) uparty, o-porny, krnąbrny.

hardhearted, adj. (-'har'tyd) nie-litościwy, bezlitosny, nieczuły, o-krutny.

hardihood, s. (har'dihud) 1) odwaga, dzielność; 2) zuchwałość, bezczelność.

hardiness, s. (har'dines) 1) dzielność, wytrzymałość; 2) bieda, nędza.

hardiron, s. (hard'ajern) bot. łoboda oszczepowata orach ARTI-PLEX HASTATUM, Linn.; 2) bławatek knapweed CENTAUREA NIGRA, Linn.

hardish, adj. (har'disz) twardawy, nieco twardy.

hard labor, pr. kar. ciężkie roboty; ob. infamous crime.

hard-laid, adj. (o powrozie) pleciony ciasno tak że pasma są pod kątem 45°.

hard lead, (hard'led') min. twardy ołów zanieczyszczony zwłaszcza miedzią, antymonem, arsenem; 2) stop ołowiu i antymonu.

hardly, alv. (hard'li) 1) przest. gwałtem, przemocą; 2) z trudnością, ledwie że, zaledwie; **h. ever** rzadko kiedy; 3) prawdopodobnie nie; wątpliwie.

hard maple, bot. twardy klon; a) pin.-amer. klon cukrowy sugar maple ACER SACCHARINUM, Wang.; Kwebek i pin.-wsch. Stany; b) amer. klon czarny black sugar m. A. NIGRUM, Torr. & Gray; 3) pin.-zach. amer. klon wielkozębny large-toothed m. A. GRANDIDENTATUM.....

h. money, pieniądz kruszcowy (nie papierowy).

hardmouthed, adj. (hard'mau'ed) = hardbitted.

hardness, s. hard'nes) 1) twardość; 2) właściwość twardej wody, ob. **hard**, adj. 10); oznaczona ilością gramów węgla wapnia na galon wody albo ilością części węgla wapnia na 100000 albo na milion części wody; 3) stopień gęstości stałych ciał albo bardzo tłustych części; 4) trud, znój, ciężar, coś trudnego do wytrzymania; 5) Stany Pld. niedomaganie; 6) elek. stopień rozrzedzenia w lampie wysokoprężnej, ob. **hard**, adj. 17); 7) fiz. siła przenikania, jaką posiada promień roentgenowski; twardość wzrasta w miarę wzrostu długości fali; 8) min. skala twardości ułożona przez prof. uniw. wiedeńskiego Fryderyka Mohra (1773—1839): 1. talk, 2. gips, 3. kalcyt, 4. fluoryt, 5. apatyt, 6. ortoklaz, 7. kwarc, 8. topaz, 9. szafir, 10. diament.

hardock, s. (har'dok) bot. = burdock.

hard palate, ob. palate.

hardpan, s. (hard'pen) 1) opoczy-

sta tafla podziemna rozciągająca się w niektórych okolicach prawie równolegle z powierzchnią ziemi na znacznych przestrzeniach, ob. **plow sole**; 2) przen. grunt, podkład, tło np. wychowania, wykształcenia itp.

hardpine, (h. pajn) 1) żółta sosna long-leaved pine lub Southern yellow pine PINUS PALUSTRIS, Mill.; 2) sosna norweska red pine czyli Norway p. PINUS RESINOSA, Ait.; 3) sosna smołowa pitch p. P. RIGIDA, Mill.

hard-pressed, adj. ściśnięty aż do twardości.

hard pressed, adj. naglony, ścigany (np. przez wierzycieli, z powodu braku pieniędzy, braku czasu itp.).

h. rot, (hard' rot') patol. roślin. choroba mieczyka corn flag GLADIOLUS, Linn., spowodowana przez grzybek niedoskonały SEPTORIA GLADIOLI.

h. row, ob. row.

h. rubber, (h. ro'ber) twardy kauczuk, ebonit, ob. ebonite.

h. rush, bot. sit rozpierzchny common rush JUNCUS EFFUSUS.

hards, s. pl. = hurds.

hardsalt, s. min. = sylwin, ob. sylvite.

hard sauce, (hard' so's) kuch. sos angielski.

hard-set, adj. (hard set') będący w trudnym położeniu, ob. **hard-pressed**; 2) uparty, nieustępliwy.

hardship, s. (hard'szip) twardy los, kłopoty (pl.); znój, bieda, nędza.

hard-skinned puffball, (hard'skind puf'bot), bot. tęgoskór SCLERODERMA, każdy grzyb z rodziny purchawek SCLERODERMACEAE.

hardtack, s. (hard'tek) 1) mar. suchar marynarski; 2) bot. drzewo pld.-zach. Amer. CERCOCARPUS BETULOIDES, - - - - , o liściu brzozywym.

hardtall, s. (-'tejl) 1) zool. a) ryba Oceanu Spokojnego jurel, ob.; gila trout; także GILA ROBUSTA w rzece Colorado; 2) gw. St.Zj. muł.

hard times, pl. ciężkie czasy, okres trudności gospodarczych; **H.T.** powieść (1854) Karola Dickensa (1812—1870); **h.t. tokens** hist. St.Zj. miedzianki bite (1834—1841) podczas kryzysu gospodarczego i sporów o United States Bank.

hard tinder fungus, bot. grzyb POLYPORUS IGNIARIUS, rodzina hub POLYPORACEAE rzędu obłoczniaków HYMENOMYCETES podgromady EUBASIDIJ gromady podstawczaków BASIDIOMYCETES.

hard up, (hard'ep') gw. w biedzie, w niedostatku.

hardware, s. (hard'uer') towary żelazne (pl.), wyroby (pl.) z żelaza, żelaziwo (n) (w szcz. używane); -man handlarz żelaza, gw. żelaznik.

hardweed, s. ('ui'd) bot. chaber driakiewnik CENTAUREA SCABIOSA, Linn.; chaber czarny CENTAUREA NIGRA, Linn.

hard wheat, (hard'hwi't) bot. twarda pszenica TRITICUM DURUM, - - - - .

hardwood, s. (hard'uud) twarde drewno, drewno liściastych drzew (dąb, klon itp.) przeciwnie do szpilkowych (sosna, jodła) np. podłoga dębowa, podłoga sosnowa.

hardy, adj. (har'di) 1) odważny, nieustraszony; 2) ufny w siebie; 3) silny, mocny; 4) bot. wytrzymały, odporny.

hardy, s. ciężkie dęto kowalskie z kwadratowym trzonkiem pasującym prostopadłe do otworu zwanego h. hole.

hardystonite, s. (har'disto'najt) min. hardystonit, sylikoid zbliżony do oliwinu, $\text{ZnCa}_2\text{Si}_2\text{O}_6$.

hare, s. (he'r) zool. zając, szarak, gryzoń z rodziny LEPORIDAE, podzędu DUPLICIDENTATA (dwie pary górnych zębów siecznych), zadowolony na całej kuli ziemskiej z wyjątkiem Amer. Środ. i Płd., Australii i Madagaskaru; niektóre gatunki zmieniają kolor futerka w zimie na biały; 2) królik domowy, **rabbit**; 3) mięso zające albo królicze; 4) gw. Ang. pasażer kolejowy bez biletu, gw. ślepy pasażer; 5) H. astr. Zając **Hare** LEPUS, gwiazdozbiór płd. (103 gwiazdy do 7-ej wielkości), ob. mapa str. 491 (70° do 90°); 6) etn. członek szczepu indiańskiego Athabasków na dalekiej północy Kanady.

hare, vi. uciekać, zmykać szybko.

harebell, s. ('beł) bot. dzwonek o grągliwym **common h. CAMPANULA ROTUNDIFOLIA**, Linn., także zwany **bluebell**.

harebrained, adj. (her'brejnd) roztrzepany, roztrągniony; s. roztrzepaniec.

harebur, s. ('bur) bot. łopian **burdock ARCTIUM**, Linn.

harefooted, adj. ('-futyd) szybko-nogi.

harehearted, adj. ('-har'tyd) trwożliwy.

harehound, s. ('-haund) myśl. pies używany do polowania na zające.

hare kangaroo, zool. drobny kangur rozmiarów królika, ob. **hare wallaby**.

hare lip, anat. wargę rozciętą, w. zająca, rozszczepienie wargi **LABIUM LEPORINUM, LAGOSTOMA, CHEILOCOLOBOMA**.

harem, s. (hej'rem, ha'rem) harem, 1) część mieszkania tureckiego przeznaczona dla kobiet, ob. **seraglio, zenana**; 2) rodziny żon, nałożnic, spokrewnionych kobiet i żeńskiej służby, zajmujące harem; 3) mahometkańskie miejsce wzbudzone innowiercom, np. moszce Mekki i Medyny; 4) zool. grupa samic przynależna do jednego samca, np. foki.

harengiform, adj. (haren'dżiform) zool. mający kształt śledzia.

hare's colewort, s. (h.ko'luört) bot. mleczyk zwyczajny sów **thistle SONCHUS OLEACERUS**, Linn.

hare's ear, s. (hers i'r) bot. a) przewiercień okragolistny **BUPLEURUM ROTUNDIFOLIUM**, Linn.; b) pszonacznik wschodni **treacle mustard CONRINGIA ORIENTALIS**, Andr.; także h.e. mustard.

hare's-foot sedge, bot. turzycza ja-

jowatokłosa **CAREX LEPORINA**, Linn.

Hare's system, ob. **preferential vote**.

hare wallaby = **hare kangaroo**.

harewood, s. (her'uud') 1) jaworzyna, drewno jaworu **sycamore maple ACER PSEUDOPLATANUM**, Linn.; 2) drewno podzw. amer. jeścionu kolczastego **prickly ash XANTHOXYLUM AMERICANUM**, Mill. z rodziny rutowatych **rue** rodziny **RUTACEAE**.

harfang, s. (harfang; szwedz. harfong) zool. sowa biała **snowy owl NYCTEA NYCTEA**.

Hargreaves proces, (hargri'ws pra'sys) chem. sposób Hargreavesa (hargri'wsa) przemiany soli kuchennej na sól glauberską (siarczan sodu).

haricot, s. (heriko') kuch. 1) potrawka z baraniny lub jagnięciny z rzepą i innymi jarzynami; 2) fasolka szparagowa **string bean PHASEOLUS VULGARIS**, Linn., jako warzywo; pl. **harricots verts** (ariko'wer') fasolka zaprawiona.

Harida nut, s. (hari'da not) ob. **chebule**.

harigalds, s.pl. (ha'riglzs) szk. kiszki, jelita.

hariolate, vi. (he'riejelt) 1) prze-powiadać; 2) uprawiać brzocho-mowstwo.

harish, adj. (he'rish) zajęczy.

Harivansha, s. (heriwan'sza) hist. rel. dodatek do Mahabharaty, ob. zajmujący się głównie żywotem Kri-szny, ob. **Krishna**; (Hariwansza, rodzinne nazwisko Kriszny).

hark, vi. (hark) słuchać: **hark ye!** słuchajcie! **Hark! the Herald Angels Sing!** hymn Karola Wesleya z r. 1739.

Harlech group (har'lek grup) geol. podział dolnego kambru w Walii.

Harlem, s. 1) dzielnica Nowego Jorku zamieszkała przez murzynów; nazwa pochodzi z holenderskich czasów dzisiejszego Nowego Jorku, zwanego wówczas Nowym Amsterdamem; 2) Harlem w Holandii, stolica pñ. Holandii ze starą katedrą.

Harlequin, s. (har'lekin) 1) hist. Harlekin, Arlekin, błazen w średnio-wiecznej komedii zach.-eur.; 2) h. arlekin, błazen; 3) h. kombinacja najrozmaitszych kolorów; 4) h. = **h. duck** kaczka arlekin **HISTRIONICUS HISTRIONICUS** pñ. Amer., Islandii i Sybiru; 5) przydomek Roberta Harleya pierwszego hrabiego Oxford (1661–1724) przez długie lata męża stanu o rozmaitych prze-ciściach; pozostał po nim sławny zbiór książek, zakupiony po jego śmierci przez rząd brytyjski (**Harleian collection**).

harlequinade, s. (har'likuinejd') arlekinada, błaznowanie, błazeństwo.

Harley Street, s. (har'li stri't) sławna ulica londyńska zajęta przez lekarzy.

harlot, adj. (har'lot) rozpustny.

harlot, s. 1) przest. nicpoń, łajdak, rozpustnik; 2) nierządnicza, prostytutka.

harlotry, s. (-ri) prostytutka, nierząd.

harm, s. (harm) 1) krzywda, uszkodzenie, poszkodowanie; zło, bezprawie, niegodziwość.

harm, vi. wyrządzić szkodę, doznać szkody; vt. poszkodować, skrzywdzić, boleśnie dotknąć, zranić.

Harmachis, s. (herma'kis) mit. eg. Świt, Wschód Słońca; ob. **Sphinx**.

harmattan, s. (har'meten) harmatan, gorący wiatr wiejący w pewnych porach roku od wnętrza Afryki ku wybrzeżu Atlantyku.

harmel, s. (har'mel) bot. harmala, rutewnik syryjski **PEGANUM HARMALA**,, aromatyczne ziele azj. (Persja i Ind. Wsch.); zawiera m. i. dwa alkaloidy krystaliczne: **harmaline** $\text{C}_{13}\text{H}_{14}\text{N}_2\text{O}$ i **harmine** $\text{C}_{13}\text{H}_{12}\text{N}_2\text{O}$; ob. **moly**.

harmful, adj. ('-fuł) szkodliwy, przynoszący szkodę, krzywdzący; -ly, adv. (-li) szkodliwie; -ness, s. (-nes) szkodliwość, zły wpływ.

harmonia, s. (harmono'nja) anat. szew harmoniczny **harmonic suture HARMONIA OSSUM**.

harmonic, adj. (harmono'nik) harmonijny, zgodny, składny; antropometr. proporcjonalny.

harmonica, s. (-a) muz. 1) harmonijka, mały instrument dęty, z którego dźwięki wychodzą z wolno drgających blaszek metalowych przez wydychanie i wydychanie ustami; 2) szklany instrument wymyślony przez Benjamina Franklina, grający za pomocą pocierania brzegu szklanki mokrym palcem; 3) rejestr wargowy organów 8-stopowy o delikatnym tonie; 4) cymbały wydające dźwięki za pomocą uderzenia pałeczki o rozmaite nastrojone paski szklane.

harmonically, adv. (-mo'nikeli) 1) mat. w harmonijnej progresji; 2) muz. harmonijnie.

harmonic currents, s.pl. teletech. harmoniczne prądy; h. **suture** anat. ob. **harmonia**.

harmonics, s. pl. nauka o dźwiękach muzycznych.

harmonious, adj. ('-njöz) harmonijny, zgodny, brzmiały przyjemnie, proporcjonalny.

Harmonite, s. (har'monajt) hist. rel. harmonita, członek sekty komunistycznej założonej przez Jerzego Rappa w Wirtembergii w w. XVIII; w r. 1803 750 członków sekty wyemigrowało do Pensylwanii, gdzie w r. 1825 założyli kolonię Economy, skąd nazwa **Economist**; wprowadzenie celibatu w r. 1807 doprowadziło grupę w r. 1903 do wymarcia.

harmonium, s. (harmono'njom) muz. harmonium, organki (pl.).

harmonization, s. (-zej'szn) harmonizacja, uzgodnienie.

harmonize, vi. (har'monajz) 1) harmonizować, zgadzać się z (abl.), współdziałać zgodnie, być w zgodzie z (abl.); 2) grać lub śpiewać zgodnie; vt. 1) harmonizować (acc.), uzgodnić, pogodzić; 2) muz. ułożyć wtór.

harmonogram, s. (harma'nogram) muz. harmonogram, krzywa nakreślona przez harmonograf.

harmonograph, s. (-gref) przyrząd

do łączenia i automatycznego rekordowania dwóch lub kilku drgań dźwiękowych w jednej krzywej, zazwyczaj opartego na kombinacji dwóch wahadeł; instrument ten służy do rysowania figur Lissajousa; ob. *Lissajous figures*.

harmonometer, s. (harmona'miter) muz. harmonometr, przyrząd do mierzenia harmonicznego stosunku dźwięków.

harmony, s. (har'moni) 1) muz. harmonia, zgodność dźwięków; w szerszym zastosowaniu harmonia, zgodność zestawienia kolorów, części składowych itp.; 2) zgodność faktów, zapatrywań, zachowania się itd.; 3) anat. ob. harmonia; 4) gram. ob. *sequence of tenses*; 5) hist. filoz. h. of the spheres ob. music of the spheres.

harmost, s. (har'most) hist. kl. harmostes, spartański rządcą w podbitym kraju.

harmotome, s. (har'motom) min. harmoton, sylikoid w grupie dziołtów, $BaAl_2Si_6O_{16} \cdot H_2O$, czyli $BaAl_2Si_6O_{16} \cdot H_2SiO_3 \cdot H_2O$; skład teoretyczny: 46,6 krzemionki, 15,8 glinki, 23,7 barytu, 13,9 wody.

harmotomic acid, (-ta'mik e'syd) chem. kwas harmotomowy $H_2Si_6O_{14}$, wydzielony z harmotomu.

harness, s. (har'nes) 1) przest. zbroja; 2) uprząż (każda z wyjątkiem jarzma); 3) mechanizm, sprzęt pomocniczy do ubrania, do zawieszania itp. np. dzwonu w dzwonnicy; 4) przest. a) zewnętrzne narzędzie pociągowe; b) własność; c) sprzęt; 5) tk. nicielnica.

harness, vt. 1) hist. uzbroić; 2) przest. zaopatrzyć w obronę; przygotować do pracy; 4) zaopatrzyć w użyteczne aparaty, np. to h. a walterfal użytkować siłę wodospadu.

h. tube, mar. worek z solonym mięsem na codzienne zapotrzebowanie.

harnessed antelope, zool. antylopa niektórych gatunków rodzaju *TRAGELAPHUS* ze znakami na sierści podobnymi do uprzęży; samice bezrogie.

harness leather, (h. le'zer) rym. mocna i giętka skóra na uprząż, lżejsza niż na podeszwy.

h. maker, s. (h. mej'ker) rymarz.

harnessry, s. (har'nesri) 1) rymarstwo (umiejętność, zawód, warsztat, interes); 2) towary rymarskie zbiorowo.

Harold, s. (he'roid) Harold, męskie imię własne.

harp, s. (harp) 1) muz. arfa, harfa, instrument strunowy, znany od czasów przedhistorycznych, mający dzisiaj 46 strun i 7 pedałów, z prostopadłym słupem wysokości dorosłej osoby, z resonatorem dotykającym tego słupa skóśnię u spodu a sięgającym prawie tej samej wysokości; górna poprzeczka łącząca te dwie części wygięta jest stosownie do długości strun; 2) rozmaite trójkątne sprzęty podobne kształtem do arfy; 3) mon. pieniądz z wizerunkiem arfy na rewersie: a) irlandzki grosz (groat) Henryka VIII; irlandzki szilling (shilling) w. XVI wart w Ang. 9 d. (pensów); c) kanad. moneta brą-

zowa z r. 1820; 4) astr. gwiazdozbiór Lutnia, ob. *Lyre*; 5) kol. elek. widełka do trzymania hamulca lub bocznego kółka.

harp, vi. 1) grać na harfie; dźwięczyć jak arfa; 2) brzdąkać, wracać ustawicznie do jednego tematu; powtarzać się; vt. 1) grać coś na harfie; wyrazić coś niedopowiedzianego; to h. at przest. zgadywać; to h. on one string powtarzać się na ten sam temat.

Harpa, s. (har'pa) zool. harfa, ślimak podrzędu *STENOGLASSA*, jedyny rodzaj rodziny *HARPIDAE* (har'pidi).

harpago(n), s. (harpa'gon) hak, harpun.

Harpagon, s. (ar'paga') Harpagon, postać z komedii Moliera (1622–1673) „L'Avare” (lawar', „Skąpiec”) skąpiec.

Harpagornis, s. (harpagor'nis; har'paks, har'pagos, gr. rabuś, or'nis, gr. ptak) paleont. wygasyły rodzaj ptaków drapieżnych, większych od wszelkich orłów żyjących, znajdowany w plejstocenie Nowej Zelandii.

harper, s. 1) (m) arfista; (f) arfistka; 2) = **harp**, s. 3).

harpings, harpins, s. pl. okretown. 1) dawniej: kleszcze na dziobie statku grubsze niż reszta pasów; 2) dziś: rusztowanie podczas budowy okrętu służące do umocnienia wręgi konchy.

harpist, s. (har'pist) (m.) arfista; (f) arfistka; ob. **harper**, **harpress**.

Harpocrates, s. (harpo'gratiz; z e-gip. Heru-p-chart = Horus dziecie) mit. kl. z mit. eg. Bóg Horus, młode słońce; przedstawiany z palcem na ustach (symbol milczenia); popularny w Rzymie pod koniec cesarstwa.

Harp of Arthur, astr. Arfa Artura w gwiazdozbiórze Lutni, prawdopodobnie Wega, α *Lyrae*, ob. mapkę str. 490 (280° na 40°).

harpoon, s. (harpu'n) harpun, 1) dzida na wieloryby itp. połączona z powrozem umocowanym do okrętu lub do pławy; 2) med. harpunik do wyrywania kawałków nowotworu do zbadania.

harpoon, vt. harpunować, 1) ryboł. ciskać harpunem w wieloryba itp.; 2) med. wyrywać kawałek nowotworu do zbadania.

harpooner, s. (-er) łowiec ciskający harpun.

Harporhynchus, s. (har'porin'kes) zool. rodzaj ptaków amer., ob. *Toxostoma*.

harpress, s.f. arfistka.

harp seal, s. (harp'si') zool. foka grenlandzka *PHOCA GREENLANDICA*.

harpsichord, s. (harp'sikord) muz. harpsychord, instrument muzyczny z ww. XVI do XVIII, bezpośredni poprzednik nowoczesnego fortepianu.

Harp Star, astr. = Wega, ob. **Harp of Arthur**.

Harpullia, s. (harpu'lia) bot. harpullia, rodzaj cennych drzew. azj. i afr. z rodziny mydleńcowatych *soapber-*

ry family SAPINDACEAE; 2) drewno tych drzew.

Harpies, s.pl. mit. kl. harpie. okrutne postanki bogów wykonywujących mściwe wyroki na winowajcach.

harry bat (har'pibet) zool. wsch.-ind. nietoperz harpia.

h. eagle, 1) duży orzeł *HARPIA HARPYJA* śr.-amer. i pln. Amer. Pld.; wróg leniwa; 2) duży orzeł *PITHECOPHAGA JEFFERYI* na Filipinach, żywi się małpami.

harquebus, s. (har'kuebos), -buse, -buss, woj. 1) arkabuz, harkabuz, rusznica, broń palna XV i XVI w., wyparta pod koniec w. XVI przez muszkiet; 2) żołnierz uzbrojony w rusznicą, arkabuzer, arkabuzer.

harquebusade, s. (-ejd) hist. 1) wystrzał z rusznicy; 2) woda na okłady ran (z rozmarynem, krwawnikiem itp.).

harquebusier, s. (-zi'r) hist. arka-buzer, arkabuzer.

harraten, -r-, s. (ha'ratin) hist. wełniany materiał na firanki, używany w Ang. w w. XVII i XVIII.

harridan, s. (he'ridn) zużyta prostytutka, zniszczone babisko.

harrier, s. (he'rier) 1) od hare myśl. ang. wyżeł, legawiec, legat, chart, pies myśliwski na zające wys. ok. 50 cm.; 2) sport. biegacz na daleką metę; 3) (od harry) ciemiężca; 4) zool. jastrząb gołębiarz *ASTUR COLUMBARIUS*, rozmaite jastrzębie rodzaju *CIRCUS*, ob. amer. marsh hawk, eur. hen harrier; h. eagle (h. igl), każdy jastrząb rodzaju *CIRCAETUS*; h. hawk (h. ho'k) Amer. Śr. i Pld. jastrząb rodzaju *MICRASTUS*.

Harriet, Harriot, s.f. żeńskie imię własne Henryka; Henrieta; zdr. **Har**, **Hattie**, **Harry**.

harrington, s. (ha'ringtn) mon. miedziak bity przez lorda Harringtona, na mocy patentu Jakuba I (1603–1625); H. Knot, ob. *heraldic knot*.

Harrington's solution, s. (he'ringtns solu'szn) chir. roztwór Harringtona (Franciszek H., chirurg amer., 1854–1914) apt. roztwór alkoholiczny: sublimat, chlorek rtęciowy z kwasem solnym do sterylizacji skóry.

Harris buck, ob. *sable antelope* (Sir C. Harris pierwszy ją opisał).

H. Papyrus, ob. *papyrus* (najdłuższy w *British Museum*).

Harrovian, adj. (hero'wien) Ang. dotyczący szkoły dla chłopców w Harrow; s. student tej szkoły.

harrow, s. (ha'ro) 1) roln. narzędzie do bronowania ziemi, brona; b. łańcuchowa *peg-tooth h.*; brona sprężynowa *spring-tooth h.*; brona talerzowa *disk harrow*; 2) coś podobnego do brony, np. w hodowli ostróg zębata przyrząd do czyszczenia ostrygarni z chwastów morskich; zębata pierścionek żelazny do przeciągania przez kruszcowy muł w celu doprowadzenia wody do płukania; 3) formacja diagonalna na wzór ciągu dzikich gęsi; 4) wrota zaopatrzone w kraty podobne do brony; **under the h.** pod torturami, przen. w ciężkich przejściach.

harrow, vi. bronować się, np. **san-**

dy soil harrows easily; vt. 1) brono-
wać grunt; 2) szarpać, rozrywać, ła-
mac; 3) przen. męczyć, nękać.

harrower, s. (ha'ro-er) kto bronu-
je, bronownik.

harrowing, adj. (ha'ro-in~) mę-
czący, bolesny, żalosny; -ly, adv. (-li)
przerazająco; -ness, s. (-nes) 1) stan
beznadziejnych męczarni; 2) żmuda.

harry, vi. łupić, rabować; vt. 1)
napaść, niszczyć, najeżdżać; 2) do-
kuczać (dat.), nękać (acc.), prześlą-
dować (acc.); s. wybryk, dokuczal-
nie.

Harry, s. (he'ri) 1) imię własne:
zdr. od **Henry**; zdr. od **Harriet**; 2)
pl. **Harrys** tania talia kart z wize-
runkiem Henryka VIII na opako-
waniu; 3) diabeł, nieczysty, bies,
czart w nazwach **Lord H.**, **Old H.**;
4) mon. **H. groat** grosz Henryka VIII
(1509–1547); **H. noble** złota moneta
za Henryka VI (1422–1461 i 1470–
1471).

harsh, adj. (harsz) 1) szorstki,
chropowaty, chrapliwy, cierpki; 2)
niezgodny, nieharmonijny; 3) suro-
wy (w obejściu), szorstki, nieczuły,
przykry; 4) surowy (o klimacie);
por. **acrimonious**, **churlish**, **clashing**,
coarse, **cross**, **crude**, **cutting**, **dis-**
agreeable, **discordant**, **gruff**, **hard**,
jangling, **overbearing**, **rigorous**, **re-**
lentless, **rude**, **sour**, **surlly**, **unrelent-**
ing.

harshen, vt. zaostriżyć; uprzykrzyć.

harshweed, s. (-ui'd) bot. chaber
drakiwnik **star thistle** **CENTA-**
REA SCABIOSA, Linn.

hart, s. (hart) zool. jelen **red deer**
CERVUS ELAPHUS samiec wyżej
lat 5, ob. **deer**.

hartal, (har'toł) s. Ind. Wsch. za-
wieszenie pracy, strajk polityczny ja-
ko wyraz protestu, w szcz. stosowany
przez Gandhiego w jego walce z
rządem angielskim, ob. **non-co-op-**
eration.

hartberry, s. ('-bery) Ang. bot.
borówka czernica Eur. **bilberry** **VAC-**
CINIUM MYRTILLUS, Linn.

hart clover, s. (h. klo'wer) bot. 1)
nostrzyk **sweet clover** **MELILOTUS**;
n. biały **white melilot** **M. ALBUS**
(Med.) Desr. lub **M. ALBA**, Lam; n.
żółty **yellow melilot** **M. OFFICINA-**
LIS (Linn.) Med. lub Willd.

hartebeest, s. (har'tibist) zool. du-
ża afr. antylopa **ALCEPHALUS CA-**
AMA.

Harter Act, hist. St.Zj., ustawa
Hartera (kongresman Michał D.
Harter z Ohio, 1846–1896) z r. 1893
zabraniająca w układzie o przewóz
towarów klauzuli zwalniającej wła-
ściciela okrętu od odpowiedzialności
za niedbalstwo personelu.

hartin(e), s. (har'tyn) paleont. o-
berhartyn, biała żywica bezwonna
zawarta w lignicie z Oberhart, w
Stryi.

hartite, s. (har'tyt) min. hartyt,
biała żywica zawarta w łóżach tor-
fowych i węgla brunatnego koło
Köflach i Oberdorf w Stryi, **topi się**
w temp. 74° C₂H₈.

hart royal, hist. jelen ścigany na
polowaniu przez myśliwego, członka
domu panującego.

hart's-clover = **hart clover**.

hart's-elder, s. (harc el'der) bot.
bez koralowy **red elder** **SAMBUCUS**
RACEMOSA, Linn.

hart's-eye, s. (harc aj') bot. pa-
sternak **parsley** **PASTINACA**, Linn.

hartshorn, s. (harc horn) 1) myśl.
róg jeleni; 2) chem. a) ob. **spirit of**
ammonia, ob. **ammonia** 1); b) wę-
glań amonu **sal volatile**, ob. **ammo-**
nium.

hartshorn plant, s. (harc'horn
plant) bot. zawilec amer. **pasque-**
flower **ANEMONE PENNSYLVANI-**
CA, Linn.; z rodziny jaskrowatych
crowfoot family **RANUNCULACEAE**,

hart's-thorn, s. ('-żorn) bot. szak-
łak pospolity **common buckthorn**
RHAMNUS CATHARTICA, Linn.

hart's tongue, (h. tag) bot. paproć
języcznik.

hart's truffles, s.pl. (harc truffs;
dosł. trufle jelenie) purchawki pod-
ziemne, za młodu jadalne grzyby
LYCOPERDON.

harum-scarum, adj. (ha'rum-ska'-
rum) roztargniony, trzpiotowaty;
adv. nagle; na łeb na szyję.

haruspex, s. (harus'peks) pl. -pi-
ces ('-pisys) hist. kl. starożytn.
wroźbita; także: **haruspice**, s. (ha-
res'pys); **haruspicy**, s. ('-pisi) wróż-
biarstwo, sztuka wróżenia.

Harvardian, adj. (harward'jen)
dotyczący uniwersytetu Harvard w
Cambridge, Mass.; student albo abi-
turient tego uniwersytetu.

Harveian, adj. (harwej'en) doty-
czący Williama Harveya (1578–
1657) który pierwszy wyjaśnił krąże-
nie krwi.

harvest, s. (har'west) 1) żniwo, po-
ra zbiorów, koniec lata i początek
jesieni; 2) sprzęt z pola, zbiory (pl.),
plon (zboża, owoców, miodu itp.) u-
rodzaj; 3) zysk z wysiłków i pracy;
h. **festival** dożynki (gen. -żynek),
okrężne (n), wieniec; h. **worker**
(m), żniwiarz, żniwiec, żeńca (m);
żniwiarka (f).

harvest, vi. zbierać żniwo; vt.
sprzątać z pola.

h. bell, bot. 1) eur. goryczka wa-
skolistna **GENTIANA PNEUMO-**
NANTHA, Linn.; 2) amer. goryczka
modylna **soapwort gentian** **GEN-**
TIANA SAPONARIA, Linn.

h. doll, ob. **h. home**.

harvester, s. (-er) 1) ob. **harvest**
worker; 2) maszyna żniwiarka, żni-
wiarko-wiązałka; 3) zbieracz (m)
lub zbieraczka (f) dat statystycz-
nych.

h. ant, zool. mrówka zbierająca
ziarno na zapas, np. **MESSOR**
STRUCTOR i **M. BARBARUS** nad
Morzem Śródziemnym, mrówka rol-
nicza **agricultural ant** **POGONO-**
MYRMEX BARBATUS w pld.-zach.
Stanach.

harvester-thresher, roln. żniwiar-
ko-młocarnia.

harvest fish, zool. 1) cierniopłetwa
ryba amer. **PEPRILUS PARU** z ro-
dziny **STROMATEIDAE** dł. do 6"
(15 cm.) obfita w Atlantyku od Cape
Cod do Brazylii; zwana w Wirginii
whiting i **poppyfish**; 2) pokrewna
ryba **PORONOTUS TRIACAN-**
THUS, zwana także **butterfish**, dol-

larfish, **lafayette**, **sheepshead** (sz'i'ps-
hed) i **starfish**.

harvest fly, (h. flaj) zool. piewik,
ob. **Cicada**, którego zew słychać naj-
częściej w czasach zbiorów.

h. home, dożynki, obżynyki, okrężne,
wieniec, uroczystości związane z za-
kończeniem żniw według rozmaitych
zwyczajów w różnych krajach; czę-
sto zwyczaj te sięgają tradycji po-
gańskich, np. postacie chochoła (ch.
= najwyższy snop w mendlu), **h.**
doll, **maid**, **mother**, **queen** i w.i.

harvest-lice, bodziak, ob. **bur**, s. 2);
w szcz. przytulia lepczyca **cleavers**
GALIUM APARINE, Linn.; rzepik
agrimony **AGRIMONIA**, Linn.; uc-
zep **beggar-ticks** **BIDENS**, Linn.

harvestman, s. 1) żniwiarz, żeńca
(m); 2) zool. pajęczak, ob. **arachnid**,
podobny zewnętrznie do pająka.

harvest moon, astr. pełnia księży-
ca, najbliższa jesiennej równonocy
(equinox).

harvestry, s. (har'westri) roln.
sprzęt, plon, zbiór.

Harvey process, s. (har'wej pra'-
sys) met. sposób hartowania po-
wierzchni stali za pomocą ogrzewa-
nia gazem, którego stał absorbuje
węgiel; ten proceder A.H. Harvey'a
(1824–1893) wprowadzony w roku
1890 został udoskonalony przez
Kruppa.

harzburgite, s. (harc'burgajt) petr.
harcburgit, saksomit, perydotyt skła-
dający się zasadniczo z oliwinu i
ortopiroksenu; zwany także **saxon-**
ite.

hasan, s. (ha'san; ar.) rozwód ma-
hometański; ob. **talak**.

Hasan and Hu-sain lub Ho-sein,
s. (ha'san end huse'in, hose'in) hist.
rel. Hasan i Hosejn, wnukowie Ma-
homety zabici w ciągu walk między
sektami sunnitów i szaitów; ob.
Muharram 2).

has-been, s. (hes'bin) pot. ktoś co
był lub coś co było, a nie jest; coś
co się przeżyło; żywa osoba, która
miała kiedyś wybitne znaczenie i
straciła je.

hash, s. (hesz) 1) siekanina, sie-
kane mięso z jarzyna, pot. i gw. fał-
szywy zając; 2) nowa mieszanina ze
starych przedmiotów; 3) zamieszanie
trudne do rozwiązania.

hash, vt. 1) siekać na drobno; 2)
zamieszać, sporządzić zamieszanie
trudne do rozwiązania.

hashab, s. (che'szeb), **hashabigum**
(che'szabigom) rodzaj gumy arab-
skiej jasnej lub ciemnej, z akacji
h. tree **ACACIA SENEGAL**,
z okolicy Kairu.

Hashimite, s. (he'szimajt) haszy-
mita, członek dynastii arabskiej za-
łożonej w r. 1910 w Hadżar przez
Husseina Ibn Ali.

hashish, s. (ha'szysz) haszysz, ob.
hemp.

Hashiya, s. (haszi'ja) sing. i pl.,
haszyja, członek znaczniejszej czę-
ści ludności Somali w Afr. Wsch.;
język somali, wyznanie mahome-
tańskie (sunnici).

Hasidim, s. pl. (he'sidim) hist. rel.
chasydci, sekta żydowska zwalczają-
ca asymilację żydów i propagują-

ca surowe utrzymanie odrębności i przepisów religijnych, a) w w. III przed Chr. przeciwna wpływom greckim; b) w w. XVIII w Polsce pod wodzą rabina Izraela ben Eliezer Baal-Szem'a przeciwna polszczeniu mas żydowskich; ob. **Haskalah**.

Haskalah, s. (haskala; h. oświecenie) hist. rel. haskala, ruch kulturalny wśród żydów Wsch. Europy dążący do zaznajomienia mas żydowskich z językami europejskimi i wiedzą eur.

haswort, s. (hes'uört) bot. dzwonek pokrzywolistny **CAMPANULA TRACHELUM**, Linn.

haslet, s. (hejz'lit) kuch. podrób (m., gen. podrobu), podroba (f., gen. podroby), częściej podróbce (pl.) jadłalne wnętrzości zwierzęcia (serce, śledziona, wątroba, płuca itp.) skopowe, cielece, zwłaszcza wieprzowe, duszone.

haslock, s. (hes'lok) chów byd. wełna spod szyi owcy.

Hasmonæan, -e-, adj. dotyczący dynastii Makabeuszów; **H. alphabet** starodawny alfabet hebrajski, znajdowany na monetach Makabeuszów.

hasn't, v. (heznt) pot. skrót = **has not**.

hasp, s. (hasp) 1) haczek, skobel, zatrzask, klamra, zasuwka; 2) mowidło.

hasp, vt. zahaczyć, zamknąć na klamrę, spiąć.

hassar, s. (hesör; po indiańsku hassidu) zool. ryba Am. Pld. (Orinoko) rodzaju **DORAS**, znamienna budowaniem gniazda i zdolnością poruszania się na sporą przestrzeń na lądzie.

hassok, s. (he'syk) 1) obfita kita turczy; 2) wypchany podnózek; 3) kłęcznik.

hasta, s. (ha'sta; ss. heka) 1) staroindyjski łokieć, ok. 64 cm.; 2) układ ręki i palców w tańcu symbolicznym, ob. **mudra**, **nautch**, **n. girls**; 3) (f. hasta) broń starorzemyska, spisa, rodzaj lancy.

hastate, adj. (hastejt') bot. strzałkowaty, ob. **leaf**.

hastati, s. pl. (hasta'ti) oddział legjonu rzym. uzbrojony w spisy, ob. **hasta** 3).

haste, s. (hejst) 1) szybkość ruchu, chyżość; 2) przesadny pośpiech, zbytnia prędkość (ruchu, czynu itp.); **I am in great h.** pilno mi (inf.); **to make h.** śpieszyć się; **the more h. the worse speed** (f. FESTINA LENTE = śpiesz się powoli); gdy się człowiek śpieszy, to się diabeł cieszy; co nagle, to po diable.

hasteful, adj. ('-fuł) śpieszny, pośpieszny; -ly, adv. (-li) pośpieszenie, w pośpiechu.

hasten, vi. (hejsn) śpieszyć się; vt. przyspieszać, naglić, przynaglać, urgować, popędzać.

hastily, adv. (hej'stili) 1) w pośpiechu; 2) bez namysłu; 3) niecierpliwie.

Hastings, w Sussex w Ang. miejsce bitwy w r. 1066, w której padł król Harold II.; Normanowie pod wodzą Williama Zdobywcy, **The Conqueror**, zapanowali w Anglii.

hastingsite, s. (hastynsyt) min. sylikoid, zajmujący stanowisko między rybekitem, gastaldytem a zwyczajną hornblendą; ob. **amphibole**, **hornblende**.

hat, s. (het) kapelusz; **to throw one's h. in the ring** zgłosić swą kandydaturę; **to go round with the h.** zbierać dobrowolne datki, np. dla grajka; **to take one's h. off** (dosł. zdjąć kapelusz przed kimś) złożyć hołd, uznać zasługę, wyższość; **under one's h. gw.** w głowie, w tajemnicy; **to talk through one's h.** gadać bez sensu, pleść głupstwa.

hatband, s. wstążka do kapelusza.

hatbox, s. (het'baks) pudło na kapelusz; 2) St.Zj. mała walizka podróżna.

hatch, s. (hecz) 1) drzwiczki, dolna część przeciętych drzwi, otwór w podłodze lub w dachu; 2) służa; 3) mar. luka, pokrycie luki; 4) roln. wylęg; przenośnie: wynik; 5) szt. p. cieniowanie.

hatch, vt. 1) lęgnąć się; 2) wykluwać się; vt. 1) wylęgać, wykluwać; 2) cieniować.

h. bar, s. mar. sztaba zaciskowa luki; **h. beam**, s. (h. bi'm) mar. pokładnik przyłukowy; **h. cleat**, s. (h. kli't) mar. łapka luki.

hatchel, s. (he'czel) szczotka do czesania lnu, konopi itp.

hatchel, vt. 1) oczyszczać z paździerz; 2) przen. dokuczać (dat.).

hatcher, s. (he'czet) 1) wylęgarnia, inkubator, przyrząd (skrzynka) do wylęgania jaj; 2) osoba tworząca nowe pomysły, konspirator, kombinator, przest. projekcista (Linde).

hatchery, s. (he'czri) wylęgarnia jaj; przen. wylęgarnia idei, pomysłów, projektów; wylęgarka (dr. Lam).

hatchet, s. (he'czyt) siekierka, toporek.

hatchet, vt. używać siekierki, siec toporkiem.

hatchettine, **hatchettite**, s. (he'czetin, -tajt; od Karola Hatchetta, chem ang., 1765–1847) min. haczetyn, węglowiec blaszkowaty, doskonale lśniący, c.w. 0.961, C₃₈H₇₈ (C 85.28%, H 14.72%).

hatchettolite, s. (he'czetolajt; od tego samego Hatchetta, ob. wyżej) min. haczetolit, saletrowiec rzędu tantalo-kolumbianów uranu.

hatchery, adj. (he'czeri) wąski i ostry jak toporek, toporkowaty.

hatch grating, s. (h. grejt'in) mar. kratownica luki.

hatching, s. szt. p. (ryt. tk. itp.) cieniowanie.

hatching station, ryboł. wylęgarnia ryb.

hatchling, s. świeży wylęg, świeżo wylęty ptak, świeżo wylęga ryba.

hatchman, s. (heczen) mar. nadzorca luki podczas ładowania i wyładowania.

hatchment, s. hist. 1) napis wyryty na mieczu; 2) Ang. herb zmarłego malowany na rombie (ob. **rhomb**, kształtu karciowego karo czyli **diamond**) w ramce zawieszany dawniej na katafalku lub na czas

obrzędu pogrzebowego na ścianie; także **achievement** (aczi'wment).

hatch money, hist. dawniej praktykowany zwyczaj dawania niewielkiej sumy kapitanowi okrętu rzekomo za staranną opiekę nad ładunkiem nadawcy.

hatch of a coal bunker, mar. luka węglowni.

hatchway, s. (hacz'uej) mar. luka; **fore h.** luka przednia; **after h.** luka tylna; **h. carling** wzmocnik przyłukowy.

hate, s. (hejt') 1) nienawiść; 2) przedmiot nienawiści.

hate, vi. czuć nienawiść; vt. nienawidzić (gen.).

hateful, adj. ('-fuł) 1) znienawidzony, godny nienawiści; 2) nienawistny, pełen nienawiści; -ly, adv. (-li) nienawistnie, w sposób dowodzący nienawiści, w sposób budzący nienawiść.

hater, s. (hejter) kto nienawidzi, wróg, nieprzyjaciel.

hathayoga, s. (hetajo'ga) ćwiczenia fizyczne uprawiane przez Hindusów w celu utrzymania sprawności cielesnej i umysłowej; ob. **yoga**.

Hathor, s. (he'z'or) mit. eg. Hator, bogini miłości, radości i wesela, gr. Afrodyta.

Hathorheaded, adj. (-he'dyd) bud. dotyczący Hatory; z głowicą ozdoby

bioną maską Hatory, czasem na cztery strony świata podobnie jak słowiańskie pomniki światowida.

Hati, s. (ha'ti) rel. eg. dusze wracające po śmierci do wieczności = **ab**.

hat-in-hand, adj. (het'inhend') nad wyraz uprzejmy, poddańczo usługowy.

hat money, s. 1) = **hatch money**, **primage** 1); 2) moneta cynowa **tampang** lub **dampang** bity w XIX stuleciu dla malajskiego stanu Pahang.

hat palm, palma zdatna do wyrobu kapeluszy, jak pld.-amer. **jipi-japa** **CARLUDOVICA**, panamska **COCCOTHRINAX ARGENTEA**, brazyl. jarnauba (ob. **carnauba**) zach.-ind. wachlarzowa rodzaju **THRINAX**, filipińska podrodzajów **ARECA**, **CORYPHA**, **LIVISTONA** i l.

hatpin, s. (hetpin) szpilka do przypinania kapelusza do włosów.

hated, s. (hejt'ryd) nienawiść.

hatter, s. (he'ter) 1) kapelusznik; 2) gw. Ang. **mad as a h.** por. pol. szewska pasja.

hatter's plush, pilśni z włosa zajęczego lub króliczego używana na kapelusze.

hattery, s. 1) kapelusze zbiorowo;

2) materiał na kapelusze; 3) fabryka kapeluszy.

hat-shag, s. (het'szeg) pleciony plusz na kapelusze.

hatt, s. (chat; tur.) turecka miara długości, ok. 7 mm.

hatted, adj. (he'tyd) ubrany w kapelusze, noszący kapelusz; **h. kit**, Ang. ciepłe mleko prosto od krowy z maślanką.

Hattemist, s. hist. kość. hatemista, zwolennik Pontiaana van Hatten'a (1645—1706), rzecznika kwietyzmu i mistycznego panteizmu, ob. **quietism**.

Hattie, s. (cha'tik) hist. chatik, język prahitycki, poprzedzający język Hittytów.

hatting, s. (he'tin~) kapelusznictwo.

hatti-sherif, s. (cha'ti-sze'ryf; tur.) hist. nieodwołalny dekret turecki podpisany przez sułtana.

Hatto, s. (cha'to) Hatto II, arcybiskup Moguncji w w. X, według legendy niemieckiej nielościwy oprawca, który w czas głodu kazał palić żywcem ludzi, schwytanych na kradzieży zboża; słuchając pisków i jęków palonych — porównywał je ironicznie do mysiego kwiku, za co napadły go myszy i szczury i, mimo ucieczki do wieży, — zwanej odtąd „Mauserturm” (Mysia Wieża)—żywcem zjadły.

hat tree, s. (het'tri) 1) stojak do zawieszania kapeluszy; 2) bot. dwa drzewa australijskie zatwarowate STERCULIACEAE: STERCULIA DISCOLOR ... i S. LURIDA ..., dostarczające mocnego lyka.

hat trick, sport. trzy zwycięstwa z rzędu.

hauberk, s. (ho'börk) hist. część zbroi średniowiecznego rycerza, długi kaftan z łańcuszków lub pierścionków.

hauchecornite, s. (hoczikor'najt) min. hoczekornit, lampyrt podobny do milerytu; ob. **millerite**; t. 5. c.w. 6.4, nikiel, bismut, antymon i siarka.

hauserite, s. (hau'erajt) min. hauseryt, lampyrt MnS₂ c.w. 3.46; równopostaciowy z pirytem.

haughtily, adv. (ho'tili) wyniośle, pogardliwie, dumnie, arogancko, butnie, zarozumiale.

haughtiness, s. (ho'tines) wyniosłość, pycha, zarozumiałość.

haughtonite, s. (ho'tynajt), od Samuela Haughton'a (ho'ton) z Dublina) min. haughtonit, sylikoid z rodziny biotytu; zawiera dużo żelaza dwuwartościowego.

haughty, adv. (ho'ti) wyniosły, pyszny, zarozumiały, arogancki, butny.

haul, s. (ho'l) 1) pociąg, ciągnięcie; 2) jedno pociągnięcie, np. sieci rybackiej; 3) jednorazowa zdobycz z kopalni, z kradzieży, itp.; 4) przewóz; przedmioty przewieszone za jednym razem; 5) powroźn. wążka powroźów (około 100) do smołownia.

haul, vi. 1) ciągnąć; 2) wybrać się na łowy; 3) zmienić kierunek, np. jak wiatr, często z **around**; 4) mar. zmienić kierunek okr.; vt. 1) trans-

portować, przewozić; 2) zaciągać, jak sieć; 3) powołać do odpowiedzialności, często z **up**; **to h. aft the sheets**, wybrać ciagi, wybrać szkoty; **to h. down a sail** ściągnąć żagiel; **to h. forward** (o wietrze) zachodzić; **to h. in the lee braces** obrócić reje pod wiatr, zbrasować pod wiatr; **to h. in the slack** wybierać luz; **to h. in the weather braces** obrócić reje pełniej; **to h. off (a coast)** odlawiarować (np. od brzegu); **to h. taut** albo **tight** naprężyć linę; **to h. yards around** obrócić reje na nowy chwyt (dawniej przebrasować na nowy hals).

haulabout, s. (h. ebaut') mar. łódź transportowa na węgiel dla okrętów.

haulage, s. (ho'lydz) 1) kol. rozrachunek o należności za używanie obcych wagonów lub pociągów; 2) mar. a) wyciąganie (statku); b) siła zużyta w tej czynności; c) należność za transport.

hauler, s. (ho'ler) 1) łódź, tratwa, wóz; 2) przewoźnik.

hauling, s. (ho'lin~) holowanie, ciągnięcie; **h. engine**, s. wyciągarka, wyciąg (dźwig) kopalniany.

haunch, s. (honz, hancz) 1) anat. biodra i pośladki; 2) bud. lewa i prawa strona łuku, obejmująca połowę lub dwie trzecie każdej połówki; 3) cies. koniec czopa przyciętego; 4) inż. drog. boki gościńca (shoulders); 5) rzeźn. poślec.

haunch bone, anat. kość biodrowa ILIUM, także innominate b.

haunchy, adj. (hon'cz, han'cz) biodrzysty, o szerokich biodrach.

haunt, s. (hą) 1) miejsce częstego pobytu; o zwierzętach: leże, legowiska.

haunt, vi. 1) bywać często; 2) nawiedzać jako duch, zjawa, straszidło; vt. 1) odwiedzać często i natrętnie; 2) powracać często w pamięci i we snach.

haunted, adj. nawiedzony przez duchy, np. straszny dwór.

Hauranitic, adj. (hora'nitik) dotyczący Hauranu, części Syrii na wschód od Jordanu; z kraju tego amer. trzy wyprawy uniwersytetu Princeton (1899, 1904 i 1909) przewiozły wartościowe wykopaliska z kultury z ery kilkadziesiąt lat przed nar. Chr.

Hausa, s. (hau'za), 1) negroidzi sudańscy wyznania mahometańskiego; 2) ich język przeważnie hamicki używany przez miliony mieszkańców centralnej Afr., pismo zreformowane arabskie o stosunkowo obfitej literaturze.

hausmannite, s. (hauz'manajt) min. hausmanit, rodzimy tlenek manganu Mn₂O₄, braunsztyn czarny (Drzewiński).

hause, s. (hos, fr.) giełda, hosa, zwykła tendencja na wszystkie papiery albo tylko na niektóre.

Hausmannize, vt. (hos'meniz'; od Eug. barona Hausmanna (osman') prefekta depart. Seine, 1809—1891) podnieść miasto przez znaczne rozszerzenie ulic, zakładanie bulwarów itp.

haustellate, adj. (hos'telejt) zool. (o owadach) zaopatrzony w ssawki.

haustellum, s. (hoste'lom) pl. '-la (-la) zool. (u owadów) ssawka do ssania krwi ze zwierząt lub z soków roślin.

haustement, s. (host'ment) hist. odzież noszona pod zbroją.

haustorial, adj. (hosto'riel) zool. ssawkowy.

haustorium, s. ('-tiom) bot. narząd pasorzytnych roślin służący do wchłaniania pożywienia z gospodarza: u roślin nasiennych wyrostek łodygi lub korzenia, u grzybów rozgałęzioną strzępka.

haustral, adj. (hos'treł) anat. dotyczący uwypuklenia okrężnicy.

haustrium, s. (hos'trom) pl. **haustra** ('tra) anat. wypuklenie okrężnicy.

hautboy, s. (ho'boj, o'boj) muz. o-bój (gen. oboju); ob. **oboe**.

Haut-Brion, s. (obrią') jedno z najprzedszych czerwonych win burgundzkich z Pessac pod Bordeaux (bordo'); ob. **Graves**.

haute école, (ot'ekol', fr.) wyższa szkoła jazdy konnej.

hauteur, s. (otör') = **haughtiness**.

haut monde, s. (homad') elita towarzyska, socjeta; w użyciu ang. z przekasem.

Haut Sauterne, (osotern'; fr.) białe wino z okolicy Bordeaux (bordo').

haunite, **hayne**, s. (hau'najt, ha-u'in) min. haunyn, sylikoid z grupy leucytu, Ca SO₄ 3(Na₂, Ca) Al₂Si₂O₈, t. 5.5—6, c.w. 2.4—2.5, odkrył go ks. René Hauy (e-i') mineralog fr. (1743—1822).

haunynophyre, s. (ha'inofajr') petr. skała wychodnia, ob. **extrusive**, składająca się głównie z augitu i haunynu z domieszką leucytu, oliwinu i miki (gyszczyku).

Hawaiki, s. (hawaj'ki) mit. polinez. legendarny kraj, z którego Polinezyjczycy się wywodzą i do którego ich dusze powracają po życiu na ziemi.

Havana, adj. (hawana) hawański, w szcz. tytoń, cygaro z Kuby.

Havana, s. 1) Hawana, stolica Kuby; 2) przen. rząd rzeczypospolitej kubańskiej.

Havanese, s. (hewani's) sing. i pl. hawańczyk (m), hawanka (f).

Havas Agency, agencja Hawasa, najstarsza agencja telegraficzna obsługująca dzienniki, założona w Paryżu w r. 1833 przez Karola Hawasa.

have, s. pot. człowiek zasobny; **haves and have-nots** (hewz end hew-noc') pot. bogacze i golcy.

have, vi. (hew) 1) mieć, musieć, być zobowiązany; **I have to be there at three** mam tam być o 3-ej; **I have to be present** muszę być obecnym; 2) słowo pomocnicze dla wyrażenia w czasie teraźniejszym przeszłego lub w czasie przeszłym zaprzeczonego, **has written**, **had written**.

have, vt. 1) mieć, dzierżyć, posiadać, mieć na własność; 2) mieć, od-czuwać, np. chorobę, brak snu, go-

ści; 3) rodzic *she is going to have a baby*; 4) być w pewnym stosunku do czegoś, np. *to have the city on our right side*; 5) utrzymywać, *to h. something under consideration* rozpatrywać coś; *he did not want to h. anything to do with it*; 6) okazać względy lub nieprzychylność, *Lord, have mercy upon us*; 7) utrzymywać, dowiedzieć się, *you may have the book for the asking*; 8) doznać czegoś z zewnątrz *he had his glasses changed*; 9) *to h. and to hold*, pr. mieć na stałe.

havelock, s. (hew'lok, od Sir Henryka Havelocka, generała ang. w powstaniu wsch.-ind. z 1857) 1) płócienna peleryna dla ochrony karku od słońca, zwisająca z tyłu czapki żołnierskiej.

haven, s. (hejwn) 1) zatoka, wyspa na morzu albo w ujściu rzeki; przystań, port; 2) schronienie, azyl, schron, schroniska.

haven, vi. schronić się w przystani, w azylu, w schronisku; vt. udzielić schronienia, przechować bezpiecznie.

havenage, s. (he'wnydz) portowe (n), opłata portowa.

haven cap, s. St. Zj. rozmiar arkusza papieru 21"×26".

havener, **havenor**, s. (hewenör) kapitan małej przystani.

have-not, ob. **have**, s.

haversack, s. (hawersek, dosł. worek owsa) woj. żołnierski worek na strawę, odr. **knapsack**.

havier, s. (hej'wier) zool. kastrowany jeleni.

havidar, s. (hewildar') hist. podoficer wsch.-ind. w armii ang., i **h. major**, hist. = **sergeant-major** ang. armii w Ind. Wsch. feldwebel, starszy sierżant.

having, adj. (he'win~) 1) mający, posiadający; 2) chcący; s. 1) zasób, zasoby (pl.), majątek, posiadłość; 2) -s pl. (Szkocja) dobre maniere, zachowanie się.

havoc, s. (he'wyk) 1) hist. śr. w. hasło lub sygnał wojskowy do rozpoczęcia grabieży; 2) niszczenie, zniszczenie, spustoszenie; vt. pustoszyć, sprawiać spustoszenie.

havocker, s. (he'wyker) pustoszyciel.

haw, adj. (ho) 1) przest. koloru stalowego; 2) błąd, wyblakły.

haw, int. (ho) 1) rozkaz dla zaprzęgu by skrócić na lewo; 2) zająknięcie się wyrażające wahanie w mowie.

haw, s. (ho) 1) bot. = **hawthorn**, głóg, żywopłot, płot, ogrodzenie; przest. obejście, dom z obejściem, dom przedmiejski; 2) wet. trzecia powieka czyli mrugająca tkanka w oku zwierząt domowych, w szcz. gdy zapalona.

Hawaiian, adj. (haua'jen) hawajski, dotyczący wysp hawajskich; s. 1) Hawajczyk (m), Hawajka (f); 2) język hawajski w grupie polinezyjskich języków południowo-nezyjskich, Austronesian; **H. mahogany** = **koa**.

hawaiiite, s. (hawaj'ajt) petr. hawajit, oliwino-bazalt melanokraty-

czny zawierający niezliczone fenokrysty oliwinowe na gestym podłożu labradoru, augitu i magnetytu.

hawcubite, s. (ho'kiubajt) hist. Londynu, członek szajki młodych nocnych awanturników, którzy pod koniec w. XVII stanowili poważne niebezpieczeństwo dla porządku publicznego w Londynie.

hawer, s. (ho'er) jakąś (m).

haw-haw, s. (hoho') 1) ha-ha! głośny rubaszny śmiech; 2) ob. **haha**, s.

(I) **hawk**, s. (ho'k) chrząkanie.

(II) **hawk**, s. (ho'k) zool. 1) jastrząb, ptak drapieżny z rodziny **FALCONIDÆ**, obejmującej sokoły, rarogi, jastrzębia gołębiarza, kanię, jastrzębia pld.-amer. (ob. **falcon**, **buzzard**, **harrier**, **kite**, **caracara**); 2) rzeźmieszek, chciwiec polujący na przyjaciół; 3) skrót zamiast **hawk moth**.

(I) **hawk**, vi. pokaszliwać.

(II) **hawk**, vt. chwycić zdobycz w locie jak sokół.

(III) **hawk**, vt. 1) sprzedawać towary na ulicy, jako domokrażca itp.; 2) wykrzykiwać zaproszenie publiczności na przedstawienie itp.; ob. **hawker**.

(III) **hawk**, s. mur. deska z rączką pod spodem do trzymania małego zapasu wapna.

hawk bell, sokoln. dzwonek przywiązany do nogi sokoła.

hawk-billed, adj. (hok'bild) mający dziób lub szczękę jastrzębia.

hawk call, gwizdawka naśladująca zew sokoła mająca go przywołać.

hawk cuckoo, s. (hok'kuku) ajz. kukulka podobna z wyglądu do jastrzębia **HIEROCOCCYX** z rodziny **CUCULIDÆ**; rodzaj wsch.-ind., **H. VARIUS**, zwany także **brain-fever bird** od ustawicznego monotonnego zewu.

hawk eagle, największe ptaki z rodziny **FALCONIDÆ**, pośrednie między jastrzębiem a orłem, jak **HIERAETUS**, **SPIZAETUS** itp.

hawked, adp. zagięty jak dziób jastrzębi, sokoli.

hawker, s. (ho'ker) 1) sokolnik; 2) sprzedawca uliczny, wywoływacz; 3) kto ustawicznie pokaszliwa.

hawkery, s. (ho'keri) sokolnia.

Hawkeye State, (ho'kaj stejt) St. Zj. przydomek stanu Iowa (aj'oa).

hawk-eyed, bystro-oki, jastrzębiego wzroku, sokolego wzroku.

hawk fly = **robber fly**, łowik, ob. **Asilus**.

hawking, s. (ho'kin~) myśl. sokolnictwo, polowanie z sokolem.

hawkish, adj. ('kisz) jastrzębiaty.

hawk moth, s. (hok-mo'z) zool. zawisak tytoniowy, motyl zmierzcho-wiec z rodzaju **SPHINGIDÆ** pod-rzędu **FRENATÆ**.

hawk nose, s. nos krogulczy; **hawk-nosed** z nosem krogulczym.

hawk of the fist, myśl. sokół nieszlachetny; **hawk of the lure** sokół szlachetny.

hawk owl, s. (hok o'l) zool. puszczyk **SYRNIA ULULA** albo **STRIX**

ULULA albo **SYRNIA ALUCO**, ptak ok. 43 cm. z rodziny **STRINGIDÆ**; pin. Eur., Az., Amer.; w Ind. Wsch. pokrewna sowa **NINOX SCATULATA** puszczyk japoński.

hawkbill turtle, (ho'ksbil törtl) zool. morski żółw **ERETMOCHELYS IMBRICATA**, w wodach zwrotnikowych i podzwrotnikowych, dostarcza najlepszego szylkretu; mięso niejadalne.

Hawkshaw, s. (ho'kszo) postać detektywa w sztuce Toma Taylora z r. 1863, stąd **h. detektyw**; obecnie częściej (za Conan-Doylem) **Sherlock Holmes**.

hawk swallow, s. (ho'k sua'lo) zool. eur. jeryżek **APUS APUS**, także **black martin**.

hawkweed, s. (ho'k uid) bot. każda roślina rodzaju jastrzębiec **HIERACIUM**, **Tourn.**

hawky, adj. (ho'ki) 1) jastrzębi; 2) chrząkający.

hawok, s. (ha'uok) sing. i pl. indiańska moneta obrotowa w Kalifornii (muszle i guziki).

hawse, s. (ho'z) mar. 1) = **hawse-hole** nozdrze kotwiczne; **h. plug** pokrywa nozdrzyn, worek trocin itp. zwany także **jackass**.

hawsehole, **hawsepipe**, ob. **hawse**.

hawser, s. (ho'zer) mar. duży powrót do holowania, cumowania itp. okrętu w doku; **h. port** furta holownicza.

hawser-laid rope, mar. lina okrętowa zwykłego.

hawthorne, s. (h. orn) bot. głóg **English hawthorn** **CRATÆGUS OXYACANTHA**, Linn.

hawthorny, adj. (-i) 1) mający kolce; 2) o zapachu głogu; 3) podobny do głogu.

hay, s. 1) (hej) (hej) siano, pierwszy pokos, ob. **aftermath**, **rowen** b); 2) parkan, ogrodzenie; 3) hist. stary ludowy taniec ang.; **h. asthma**, s. (h. az'ma) med. astma sienna, ob. **hay fever**.

haya, s. (haj'a) zatruta strzała tubylców w Afr. Zach.

hay basilus, s. (hej'besi'les) bakt. bakcyl sienny lasecznikowy **BACILLUS SUBTILIS**, otrzymywany zazwyczaj z naparu siennego.

hayband, s. ('-bend) powrósło, stąd: drut do wiązania siana.

haybird, s. ('-börd) każdy ptak eur. budujący gniazda przeważnie z siana.

haybote, s. ('bot) hist. materiał do naprawy płotów dozwolony dzierżawcy bezpłatnie z lasu pana feudalnego, ob. **bote**.

haycap, s. ('-kep) nakrycie szczytu stogu siana **haycock**; **haycock**, s. stóg siana.

haydenite, s. (hej'dnajt; od dra H. H. Haydena, dentysty amer. 1769—1844) żółtawa odmiana chabazytu czyli koidu, ob. **chabasite**.

Hayem's corpuscle, (he'jems kor'pusles; od dra Jerzego Hayema (haj'em') prof. uniw. paryskiego, 1841—1933) anat. placek krwinek czerwonych Hayema; jego studia i jego plyn **Hayem's solution** (płyn Haye-

ma) umożliwiły dokładne liczenie czerwonych krwinek we krwi; płyn zawierający sublimat, siarczan sodu, chlorek i wodę, rozpuszcza wszystko z wyjątkiem krwinek.

hayey, adj. (hej'i) sienny, ze siana; o zapachu siana.

hay fever, s. (hej'fiver) med. astma sienna, sezonowa choroba narządów oddechowych w porze unoszenia się pyłu nasiennego roślin w powietrzu.

hayfield, s. (hej'fild) roln. łąka przeznaczona na kośbę siana.

hayfork, s. ('-fork) roln. widły (pl. gen. wideł).

haying, s. (hej'in~) roln. zbiór siana, pokosy (pl.).

hayloft, s. ('-loft) roln. strych na siano; w Ang. gw. hay-tallat.

haymaker, s. ('-mejker) 1) kościarz; 2) maszyna do koszenia, kościarka; 3) przyrząd do suszenia świeżego siana; 4) zapaśn. zamasyżysta uderzenie.

haymaking, s. ('-mejkin~) roln. robienie siana (kośba, suszenie, zbiórka, zwózka).

Haymarket, s. ulica w Londynie 1) między Piccadilly i Pall Mall (z szeregiem teatrów; 2) dawny targ na siano, gdzie teraz stoi Haymarket Theatre.

hayrack, s. ('-rak) roln. grabiarka konna do zbierania siana w rzędy leżące w równej odległości.

hayrick, s. ('-rik) roln. stóg siana.

hal-tallat, s. ob. hayloft.

haywire, s. ('-uajr) 1) drut używany do wiązania bali siana, także ten sam drut po zdjeciu pomioty i pokrecony; 2) stąd coś pokreconego w bezładzie, everything has gone h. wszystko się pokreśliło beznadziejnie.

Hazara, s. (hyza'ra) etn. część ludności Afganistanu pochodzenia mongolskiego, mówiąca po persku.

hazard, s. (ha'zard) 1) przypadek, zajście; 2) ryzyko, niebezpieczeństwo, zwłaszcza niebezpieczeństwo pożaru; 3) starodawna gra w kości; 4) stawka w grze; 5) Irl. stacja dożek.

hazard, vi. hazardować; vt. zaryzykować stawkę.

hazarder, s. ryzykant.

hazardous, adj. (he'zardös) ryzykowny, hazardowny, niepewny, zawisły od przypadku; -ly, adv. (-li) hazardownie, ryzykownie, na los szczęścia; -ness, s. (-nes) ryzykowność, hazardowność.

haze, s. (hejz) 1) mgła, zamglenie; 2) przen. zamglenie umysłowe; 3) meteor. pot. kapuśniaczek, gęsty drobny deszcz.

haze, vi. zamgląć się; vt. zamgląć; w szkołach St.Zj. poddać nowego przybysza do klasy próbom rzekomo żartobliwym, lecz które nierzadko kończą się okaleczeniem lub śmiercią.

hazel, s. (hej'zel) bot. 1) leszczyna pospolita hazelnut EUR. CORYLUS AVELLANA, Linn., ob. Corylus; amer. C. AMERICANA, Walt., owoc tego drzewka lub krzewu: orzech laskowy, filbert, hazelnut; 2) ko-

pytnik, ob. asarabaccum; 3) Ang. głóg; 4) Austral. ob. pomadermis; 5) St.Zj. bursztynowiec (ambrowiec) owoc podzwrotn. bursztynowca sweet gum LIQUIDAMBAR STYRACIFLUA, Linn.; 6) drewno leszczyny; 7) kolor orzecha laskowego; także hazelbrown, adj.

hazel crotches, (hej'zel kratlz) bot., farb. płucnica STICTA PULMONACEA... lub PULMONARIA..., porost dający barwnik na towary wełniane; porost ten, znajdujący na pniach drzew, używany był przeciw chorobom płucnym, skąd nazwa łacińska.

h. grouse, s. (h. grau) zool. jarażbek TETRASTES BONASIA bardzo podobny do amer. giuszka, ob. ruffed g.; wysoko ceniony przez myśliwców, samica hazel hen.

h. mouse, ob. dormouse.

h. pine, (h. pajn) drewno bursztynowca, ob. hazel, s. 5).

h. tree, s. (h. tree) 1) leszczyna CORYLUS; 2) chilijskie drzewo GEVUINA AVELLANA... z rodziny owelkowatych PROTEACEAE.

h. wood, St.Zj. drewno bursztynowca, ob. hazel, s. 5).

h. worm, s. (h. uörm') zool. ładun, padalec; ob. blindworm, 2).

hazelwort, s. (h. uört), ob. asarabacca.

hazily, adv. (hej'ziłi) mglisto; haziness, (-nes) mglistość.

haznader, s. (heznedar; tur.) skarbnik, kasjer (Turcja).

hazy, adj. mglisty, niewyraźny, niejasny.

H bar, s. (ejcz'bar) bud. żelazny drąg kształtu I, lecz ze szerszym kołnierzem.

H beam, s. (ejcz'bi'm) bud. żelazna belka kształtu I, lecz ze szerszym kołnierzem.

H bone, s. (ejcz'bo'n), ob. aitchbone.

H budding, s. (ejcz'bu'din~) ogr. sposób szczepienia w jakim pąk odnóżki pokryty jest korą od spodu i od góry.

he, pron. on, męski podmiot poprzednio wymieniony; w ustawach pojęcie „he” obejmuje mężczyzn i kobiety.

he, s. mężczyzna; czasami pl. hes and shes oni i one, mężczyźni i kobiety; raczej gwarowe.

he-, przedr. samiec, np. he-goat kozioł, cap.

head, adj. (hed) główny, naczelny.

head, s. anat. 1) głowa; 2) a) czupryna, a h. of white hair; peruka; przest. koafiura, dziś fryzura; b) rog, np. head of horns; 3) głowa, siedlisko władz umysłowych; 4) strona monety z wizerunkiem głowy, head or tail cetno (cet) czy lichy, orzeł czy reszka; 5) kto ma olej w głowie, a smart person; 6) pusta głowa, dunce; 7) głowa, jednostka, indywiduum, thousands of heads tysiące ludzi, hundred head of cattle sto sztuk bydła; 8) pośledni gatunek wełny ostrzyżony z głowy; 9) przen. usta; pot. keep your h. shut stul pysk; 10) h. of a bed głowa łóżka, h. of a hill szczyt pagórka itp. heads of a

bridge oba końce mostu; 11) głowa, naczelnik; 12) h. of a river źródło rzeki; 13) podwyższony rezerwar wody, także posiadający groble, tamy oraz różnica poziomu połączonej zapasów wody; 14) nagiłówek, tytuł, napis (artykuł, rozprawę itp.); 15) liściasta głowa rośliny, np. głowa kapusty, zaokrąglony koniec kości, np. głowa kości ramiennej, h. of the humerus; 16) przylądek, półwysp, duna; 17) wystający w morze front mola nadbrzeżnego; 18) najwyższa część przedmiotu martwego, albo ruchoma, albo przytwierdzona na stałe, np. główka laski, śrubki, masztu, schodów; 19) piana lub szum powstający na musującym napoju; pokrywa alembiku itp.; dojrzewający szczyt ropnego wrzodu (to bring to a h.); połówka dachówki na krawędzi dachu; w składzie zbożowym skrzynka w której mieści się górny krążek windy; wiązka lnu lub jedwabiu rozmaitego rozmiaru; buda powozu; kożuszek śmietanki na mleku; 20) a-strol. próg znaku zodiakowego, gdzie wschodzące słońce wschodzi; 21) bot. ob. capitulum 3) i anthodium; 22) cukr. Jamaika kawał surowego cukru wagi funta; 23) dziennik nagiłówki artykułu wzięte razem; 24) filatel. znaczek pocztowy z wizerunkiem osoby; 25) golf. główka laski golfowej; 26) gór. a) w kamieniołomach położenie lub kierunek szeregu równoległych poziomów w najwyższej skale wzdłuż której złom jest utrudniony, normalnie w kierunku największej kohezji; b) kruszc. przyrząd do kruszenia kwarcu; 27) łączn. grot; 28) mar. a) przód okrętu (dziób i otoczenie); b) ob. beakhead; 29) masz. część maszyny zawierająca części tnące; 30) muz. górny koniec smyczka skrzypcowego; przec. heel; 31) woj. prowadzący czynnik kolumny; by the h. mar. z dziobem okrętu zatopionym głębiej niż tył statku; over h. and ears po same uszy; over one's h. 1) powyżej czyjegós zrozumienia; 2) idąc ponad czyjąś głowę do wyższej władzy.

-head, przyr. pot. człowiek znamienity pewną właściwością, np. baldhead osoba łysa, redhead człowiek rudy.

head, vi. 1) tworzyć głowę, jak np. kapusta; 2) dążyć ku czemu, dążyć w pewnym kierunku, for, towards; 3) wypływać skądś, mieć źródło, wywozić się z (gen.); vt. 1) ściąć głowę; 2) ściąć szczyt (np. drzewa, żywopłotu); 3) nałożyć na coś główkę, czapkę itp., np. na włócznię; 4) stanąć na czele; 5) stanąć komu lub czemu w drodze; 6) prześcignąć, np. w wyścigu; 7) piłka noż. odbić piłkę głową; 8) rozpocząć, np. listę skladek; 9) nadać kierunek, skierować, np. trzodę do domu; 10) ogr. przystrzyc w celu lepszego wzrostu.

headache, s. (he'dek) 1) ból głowy; 2) gw. kłopot; 3) bot. a) rzezu-cha łąkowa cuckooflower czyli ladies' smock CARDAMINE PRATENSIS, Linn; b) mokrzyca greater stichwort MINNARTIA, Linn.

head and front, czoło, główna część, najważniejsza okoliczność.

h. bay, s. (h'bej) mar. głowa górna służy komorowej.

h. beam, s. (h. bi'm) mar. oczep (w robotach falowych).

h. betony, s. (h. be'toni) bot. gni-dosz kanadyjski *common lousewort* czyli *wood b. PEDICULARIS CANADENSIS*, Linn.

headborough, s. (hed'boro) Ang. a) wójt, naczelnik gminy; b) w niektórych gminach policjant, konstabl.

headcell, bot. każda z okrągłych komórek u ściany plemni ramienicy, ob. **Chara**.

head center, (h. sen'ter) hist. Irl. naczelną władza tajnej organizacji Fenianów.

headchair, (hed'cier) 1) fotel z tylnym oparciem pod głowę; 2) kol. pętla pod torem kolejowym i ruchomą mijalnią.

headcheese, ('cziz) St.Zp. kuch. potrawa z mięsa, głowy i nóżek, w szcz. wieprzowych, drobnio siekana, solona, pieprzona, gotowana i prasowana w masę podobną do sera, zwana także *mock brawn* („fałszywa pieczeń”).

headchute, s. ('szut) mar. główna rura do wyrzucania śmieci i odpadków z okrętu.

head clause, s. (h. klo'z) gram.zdanie główne.

headcloth, s. (hed'kłoż) chusteczka na głowę, stroik do włosów.

head court, s. ('kort) hist. szkoc. sąd powiatowy do r. 1832, miejsce rejestracji wyborów.

head cringle, s. (h. kringl) 1) mar. ucho pikowe żagla rejowego, ucho podnośnicze czyli falowe żagla trójkątnego.

h. cylinder, s. głowica cylindra.

h. deformation, antropol. ob. **head flattening**.

headdress, s. (hed'dres) układ i zdobienie włosów (np. grzebieniami, stroikami, welonem, siatką, wstążką, klejnotami itp.).

head earing, s. (h. i'rin) mar. przewiąz pikowy.

headed, adj. (he'ded) 1) mający głowę; 2) mający rozum; 3) mający napis lub tytuł; 4) dojrzały, mający owoc ułożony w głowę, np. kapusta, sałata itp.

-headed, przyr. -głowy, mający głowę lub głowy według pierwszej części wyrazu, np. *big-h.*, *broad-h.*, *cone-h.*, *redheaded*, *two-h.* (dwugłowy) itp.

header, s. (he'der) 1) przest. kat; 2) robotnik lub przyrząd ścinający głowy lub główki; 3) kierownik ruchu politycznego lub społecznego; 4) bud. deszczułka, deska itp. wyrównująca i strzymująca razem szereg desek półnoległych; 5) masz. a) komora połączona z systemem rur itp. z dostępem na parę, wodę itp.; b) chłód. przewód zbiorowy; 6) mur. cegła ułożona do frontu ściany ob. **bond**, s. 12; 7) sport. gw. skok pływaka do wody głową wprzód; 8) w wyprawie na wieloryby kierownik.

header and thresher, roln. maszyna ścinająca kłosa i młócająca, zni-wiarko-młóciarnia.

headfirst, adv. (hed'ferst) głową wprzód, ob. **header**, s. 7).

head-flattening, etnogr. piaszcze-

nie czaszki niemowląt, praktykowane u wielu pierwotnych narodów w czasach przedhistorycznych, dziś rzadkie.

head flume, główny kanał z otworem na grunt nawodniany przez irygację.

h. fold, s. (hed'fold) embr. w zarodku kręgowca przedni fałd owodniowy, ob. **amnion**, **Amniota**, **amniotic**.

h. form, s. (h. form) antropol. kształt głowy co do wymiaru, prze-ważnie stosunek długości czaszki do jej szerokości, ob. **cephalic index**.

headframe, s. (hed'frejm) górń. drewniana szubienica górnicza, **gal-lows** lub **gallows frame** stojąca nad wejściem do kopalni i podtrzymująca dźwigi wewnątrz szybów.

head gate, górne wrota słuzowe zasilające spust w miarę potrzeby.

headgear, s. ('-ger) 1) a) nakrycie na głowę ludzką (kapelus, helm, czapka, czepek itp.; b) fryzura, peruka, dawniej koafiura; c) uprząż na głowę konia; 2) dźwignia nad kopalnią.

head house, s. ('hauz) 1) antropol. w Melanezji dom mieszczący upolowane głowy ludzkie; 2) górń. budowla, w której mieści się szubienica górnicza, ob. **headframe**.

h. hunt, s. (hed'hont') antropol. polowanie na głowy nieprzyjaciół; **h. hunting** zwyczaj właściwy w szcz. w Oceanii polowania na nieprzyjaciół i przechowywania ich głów jako trofeje.

headiness, s. (he'dines) upór, za-ciętość.

h. index, s. (h. in'deks) antropol. ob. **cephalic index**.

heading, s. (he'din) 1) przest. = **beheading**; 2) dostarczenie głowy lub główki; 3) kierunek ruchu; 4) nagłówek, tytuł gazety, artykułu itp.; 5) materiał na pianę napoju, np. mieszanina wiotriolu żelaza („ko-perwasu”) z alunem; 6) pld St.Zj. tkaniny wyrobu domowego; 7) początek i koniec tkaniny; 8) bud. frontowa cegła, frontowy kamień, frontowy pokład cegieł; 9) górń. a) poziomy lub niemal pionowy korytarz podziemny, b) koniec tunelu; 10) mar. wierzchnia warstwa smołowego płótna lub lnu pokrywająca pętlące olinowania.

head lamp, s. (hed'lemp), ob. **head-light**.

headland, s. 1) (hed'land) geog. przylądek, cypel; 2) (hed'lend) roln. nieorany koniec zagonu w sąsiedztwie ogrodzenia.

headledge, s. ('-ledż) mar. zrębni-ca poprzeczna luki.

headless, adj. ('-les) 1) bez głowy, ze ściętą głową; 2) przen. bez kierownika, bez wodza; 3) głupi, bez rozumu.

head lettuce, ogr. sałata głowista.

headlight, s. ('lajt) silne frontowe światło (często z reflektorem) u parowozu, samochodu, głowy masztu itp.; ob. **head lamp**.

head line, s. ('lajn) w chiromancji linia głowy, ob. **palmistry**.

headline, s. 1) w książce tytuł książki lub rozdziału, umieszczony w naczółku stronicy nad kreską lub bez kreski, nie połączony ze składem stronicy, także: liczba porządkowa stronic; 2) w gazecie tytuł artykułu; vt. zaopatrzyć wiadomość dziennikarską w nagłówki.

headliner, s. (hed'lajner) redaktor układający nagłówki do wiadomości dziennikarskich; 2) (hedlaj'ner) aktor wymieniany w ogłoszeniach na pierwszym miejscu.

headlock, s. (hed'lok) zapaśn. chwyt, którym zapaśnik trzyma głowę przeciwnika przytuloną, opasaw-szy ramieniem kark i szyję.

head log, s. (hed'log) leśn. frontowy spodni kłoc w transporcie spuszczanym na uślizg.

headlong, adj. ('lag) 1) głową wprzód; 2) nagiły, przyspieszony; 3) poet. stromy; adv. 1) głową wprzód; 2) nagle, bez namysłu, pośpiesznie.

head louse, s. ('lauz) zool. wesz głowowa, ob. **louse**.

h. maggot, s. ('me'gyt) zool. poczwarka owczego gza *sheep botfly* *CESTRUS OVIS*.

headman, s. (hed'men) pl. -men, 1) naczelnik szczepu, klanu (por. pol. *hetman*); 2) Ang. rzadca lub ekonom; 3) kat; 4) bot. pl. **headsmán** (hedzmen) babka lancetowata *rib grass* albo *ripple grass* lub *English plantain* *PLANTAGO LANCEOLATA*, Linn.

headmaster, **head master**, s. (hed'-master) dyrektor szkoły lub pensji; -**ship** kierownictwo męskiej szkoły przeważnie prywatnej; **headmistress**, f. (hed'misyz) dyrektorka, przełożona szkoły lub pensji; -**ship** kierownictwo szkoły żeńskiej.

head money, s. (hed'ma'ni) 1) po-główne, podatek pogłówny; 2) nagroda wyznaczona na głowę ściganego zbrodniarza lub nieprzyjaciela.

headmost, adj. ('most) przodujący, będący na samym przedzie, czołowy; adv. na samym przedzie.

head motion, poszuk. kruszc. przyrząd do szybkiego poruszania stolika w celu gromadzenia się kruszczu w jednym miejscu.

h. office (hed'ofis) główne biuro, centrala.

h. of horns, ob. **head**, s. 2 b).

head on (h. on') frontem, **h. on collision** zderzenie frontem w front.

head or tail 1) set czy liczo; cetno czy liczo; orzeł czy reszka; 2) brak decyzji; 3) brak zrozumienia *I could not make h. o. t. of what they said* nie mogłem wyrozumieć nic z tego co mówili.

h. over heels, pot. do góry nogami; gw. z pieca na łeb.

headpenny, s. ('peni) 1) hist. po-główne, podatek od głowy; 2) jeszcze dziś w niektórych zborach religijnych ławkowe lub tp.

headphone, s. ('fon) słuchawka do telefonicznej lub radiowej komunikacji trzymająca paskami na głowie.

headpiece, s. ('pis) 1) kapelus, czapka, helm, szyszak; 2) uździenica; 3) głowa, gw. łeb, tęgi łeb, czoł-wiek z głową; 4) nagłówek, ozdobny

tytuł, rysowany lub drukowany; 5) górna część; 6) u łóżka, sofy itp. głowy (pl.).

headpin, s. ('pin) kregiel stojący na przedzie ku graczowi dziewięciu (Eur.) lub dziesięciu (Amer.), ob. **ninepins**, **tenpins**.

headpost, s. ('post) głowy łóżka wraz ze słupkami.

headpost, s. woj. skórzana imitacja głowy osadzona na słupie, używana w ujeżdżalni wojskowej do ćwiczeń w cieniu szabli w galopie.

headquarters, s. ('kuarters) główna kwatera, centrala.

headrail, s. ('rejł) chustka na głowę, noszona przez kobiety anglosaskie; 2) pozioma górna część ramy okna; 3) tylna górna poręcz fotela.

headreach, s. sport. przestrzeń uzyskana przez skok w powietrze w piłce nożnej lub metowej; h. vi. w piłce nożnej lub metowej skok grającego w przestrzeń, by chwycić piłkę graczem, przelatującą i inaczej niedosięgalną.

headrest, s. ('rest) oparcie na głowę u dentysty, fotografa, fryzjera itp.

headring, s. ('ring) 1) u niektórych Kafirów wysoka fryzura żonatycho wojowników ułożona z włosów, warzyw i włókien; 2) podstawa z roślinnych włókien pod garnek noszony na głowie.

head sails, mar. żagle przednie.

h. scab, (h. skēb) wet. parchata choroba głowy owcy spowodowana przez świerzbowca **SARCOPTES SCABIEI OVIS**.

h. shaping, s. (h. szej'pin~) antrop., ob. **head flattening**.

headship, s. (hed'szip) naczelnictwo, kierownictwo, naczelne miejsce.

head sill, s. ('sil) bud. górna poprzeczka u ramy drzwi lub okna.

headskin, s. ('skin) zool. gęsta elastyczna warstwa tłuszczu, otaczająca głowę olbrotu pod skórą.

headsman, s. (hedz'men) pl. -men, 1) kat, oprawca; 2) kierownik wypraw na wieloryby; 3) Ang. gór. górnik, który dostarcza węgla w kopalni do wózka.

head smut, s. (h. smyt) patol. rośl. rdza kukurydziana i sorgowa spowodowana głównią **SOROSPORIUM REILIANUM** z gromady podstawczaków z rodziny główniowatych **USTILAGINACEAE**.

h. snapping, s. (h.sne'pin~) antrop. polowanie na głowy ludzkie, Hol. Ind Wsch.

headspring, s. ('spring) 1) źródło strumyka; źródło, fontana, wodotrysk; 3) koziołek wykonany na rękach i na głowie.

headstall, s. ('stoł) 1) cześć uprząży otaczająca głowę; 2) hist. kl. bandaż chroniący policzki trębacza lub flecisty od rozděcia.

headstand, s. ('stend) akrob. stanie na głowie, zazwyczaj z pomocą rąk.

headstock, s. ('stak) masz. głowica tokarki, koziołek wrzeciona, wrzeciennik.

headstone, s. ('ston, Ang. 'steun) 1) kamień węgielny; 2) nagrobek.

Headstone Bradley, nieszczęśliwy nauczyciel w powieści Dickens'a (1812-1870) „Our Mutual Friend” (1865).

head stool, s. (h. 'stul) hist. poduszcza do oparcia karku lub policzka bez uszkodzenia wytwornej fryzury („koafiury”).

headstream, s. ('strim) strumień będący źródłem lub jednym ze źródeł rzeki, = **headwater**.

headstrong, adj. ('strag) uparty; -ly, (-li) uparcie; -ness, s. (-nes) upór.

head tax, s. (h. 'teks) pogłówna, podatek od osoby; np. opłata od imigranta do St.Zj. (obecnie \$8.00 — od osoby).

head to head (hed'tu hed') = tête-à-tête fr. tetatet') poufne spotkanie, tajna rozmowa we dwoje, w cztery oczy, sam na sam.

headwaiter, s. (hed'uejter) w Eur. płatniczy w restauracji lub hotelu; w St.Zj. naczelnny kelner.

headward, adv. (hed'uord) ku głowie, w kierunku głowy; **headward**, s. hist. feud. służba jako straż pana udzielnego.

headwaters, s. pl. (hed'uoders) = **headstream**.

headway, s. ('-uej) 1) ruch, chyżość ruchu, w szcz. okrętu lub pojazdu, postęp osiągnięty w drodze; 2) miejsce dostateczne do wygodnego przejścia lub przejazdu, np. wagonu przez tunel, pojazdu pod drutem telegraficznym itp.; 3) przestrzeń czasu pomiędzy wysłaniem dwóch pociągów w tym samym kierunku na tym samym torze; 4) Ang. gór. odległość między dwiema ścianami granicznymi w kopalni, ob. **bord**, s. 1), **face**, s. 14).

headwear, s. (hed'uer) = **headgear**.

head wind = **head wind**.

headwork, s. ('uörk) 1) praca umysłowa, w szcz. bystre myślenie; 2) bud. zdobienie zwornika łuku; 3) gór. pl. szubienica z dźwignią, ob. **headframe** i **headgear**; 4) inż. urządzenie do kontrolowania przyływu wody do kanału; 5) leśn. platforma lub tratwa z urządzeniem do poruszania kłoców w cichej wodzie za pomocą łańcuchów, kotwicy zawoźnej, korby itp.

heady, adj. (he'di) 1) swawolny, gwałtowny, nierozważny, prędki; 2) (o napoju) upajający, idący do głowy; 3) pot. z głową na karku, np. a h. golfer.

head yards, s. pl. (h. jardz) mar. reje przednie.

heal, vi. (hi'l) 1) zagoić się, goić się; 2) przejść kurację; vt. 1) leczyć, uleczyć, wyleczyć, przywrócić do zdrowia, uzdrowić; 2) usunąć chorobę; 3) przywrócić do pierwotnego stanu czystości i całości.

heal-all, s. (hi'loł) 1) lekarstwo od wszystkiego, panaceum, środek leczniczy na wszelkie choroby; 2) bot. a) głowienka pospolita **selfheal** czyli **healall** **BRUNELLA VULGARIS**, Linn.; b) balsam koński **rich weed** czyli **stone root** **COLLINSONIA CA-**

NADENSIS, Linn.; c) trędownik **figwort** **SCROPHULARIA**, Linn.; d) wielki zielony storczyk **great green orchis** **HABENARIA ORBICULATA**, Toit, i i.

healer, s. (hi'ler) kto lub co leczy, np. **time heals all wounds** czas leczy wszystkie rany.

healing, s. ('lin~) 1) (od heal) gojenie; 2) (od hele) dach, pokrycie.

healing blade, a) babka zwyczajna **common plantain** **PLANTAGO MAJOR**, Linn.; b) rojnik murowy **common houseleek** **SEMPERVIUM TECTORUM**.

h. herb, a) żywokost **comfrey** **SYMPHYTUM**, Linn.; 2) babka średnia **hoary plantain** **PLANTAGO MEDIA**, Linn.

h. leaf, (h. li'f) liść żywokostu, ob. **healing herb**, a).

health, s. (hel;) zdrowie; **to drink the h. of** pić toast na czyjaś cześć, pot. pić czyjeś zdrowie.

healthful, adj. ('fuł) zdrowotny, pomocny dla zdrowia, zbawienny.

healthguard, s. ('gard) Ang. służba zdrowia, urzędnik zdrowotny, kontroler kwarantany.

healthily, adv. (-li) zdrowo, czerstwo; **healthiness**, s. (-nes) zdrowie, zdrowotność, czerstwość.

healthless, adj. ('les) chorowity.

healthy, adj. ('-i) 1) zdrow, zdrowy, zdrowotny; 2) rumiany, czerstwy, np. h. **complexion** rumiana cera; 3) przysparzający zdrowia, np. **h. exercise**, zdrowe ćwiczenie.

heap, s. (hi'p) kupa, stos, pot. mnóstwo (n).

heap, vi. leżeć w kupie; vt. rzucać na kupę, sypać razem.

heap, adv. w kupie, razem.

hear, vt. (hi'r) 1) słuchać, słyszeć; 2) dowiedzieć się, otrzymać wiadomość; 3) usłyszeć, usłyszeć, wysłuchać; 4) być obecnym, np. **to h. a concert**; **hear, hear!** (w parl. ang.) słuchajcie! (objaw zgody pod adresem mówcy).

hearer, s. słuchacz; ob. **audient**, s.

hearing, s. ('in~) 1) słuch, ob. **sound**; 2) audienca; 3) zasięg przesłania; 4) uwaga, wiadomość; 5) pr. termin sądowy, pr. kar. wstępne przesłuchanie.

hearken, **harken**, vi. (har'ken) 1) słuchać, słyszeć, usłyszeć; 2) przest. podsłuchiwać; vt. wysłuchać.

hearsay, s. (hir'sej) pogłoska; **h. evidence**, pr. dowód z rzeczy zasłyszanych a nie z bezpośredniej obserwacji zeznaującego.

hearse, s. (hers) 1) katafalk, marm. (pl.), nieboszczyk leży w katafalku, na marach; 2) kandelabr przy katafalku w kościele; 3) karawan.

hearse, vt. 1) ułożyć zwłoki na katafalku; 2) pochować zwłoki (pogrzebać na cmentarzu, spalić w krematorium, złożyć w grobowcu).

hearsecloth, s. (-kło;) całun.

hearest, s. (höst) zool. lania (dawnej lani) dwuletnia (czasem w Anglii trzyletnia), bezroga samica jelenia (stag).

heart, s. (hart) 1) zool. serce **COR**

workowaty mięśniowy narząd ciała, jaki za pomocą regularnego skurczu i rozkurczu (średnio 70—80 skurczów na minutę) utrzymuje bieg krwi; serce dorosłego człowieka ma kształt odwróconego stożka o wysokości ok. 127 mm. i promieniu podstawy (góry) ok. 44 mm., otoczone sercowatym workiem, osierdziem, czyli workiem osierdziowym, **pericardium**, składa się z czterech ubi-kacyj: dwóch górnych, zwanych komorami (prawą i lewą), **atrium** (pl. **atria**) lub **auricle** (pl. **auricles**) i dwóch dolnych, zwanych przedsionkami (prawym i lewym), zwanych **ventricle** (pl. **ventricles**); serce ludzkie podobne jest do serca innych ssaków i ptaków; płazy posiadają jedną komorę i dwa przedsionki, ryby jedną komorę i jeden przedsionek; bezkręgowca centra o budowie prostszej; serce dorosłego mężczyzny waży średnio 300 gr., dorosłej kobiety — średnio 250 gr.; 2) środek, ośrodek, np. stolica jest sercem kraju, **Paris is the heart of France**; 3) rdzeń drzewa, **core**; 4) mięso z serca, np. w podrobach; 5) ośrodek życia; 6) ośrodek czynności, działalności, włożył serce w tę pracę; 7) ośrodek uczuć, **to lose one's heart** za-kochać się; 8) ośrodek pamięci, **to learn by heart** nauczyć się na pamięć; 9) serce, serduszek, serdenko, wyrazy pieszczotliwe, **my heart**; 10) ośrodek upodobań, starań, życzeń, **according to one's heart's desire** według swojej woli; 11) a **heavy h.** ciężkie serce, strapienie, smutek; 12) przyjęty powszechnie rysunek, przedstawiający symbol serca; 13) hutn. kielnia odlewacza (w kształt serca); 14) karty. a) jedna z 4-ch maści: w kartach franc. serce, kier (z fr. **coeur**), dawn. w kartach niem. czerwien; b) gra w karty, w której gracze wystrzegają się brać we wziętkach kiero; 15) mar. (**hearting of breakwater** **core o-b.** jądro falochronu; 16) powrozn. rdzeń, dusza (powrozu), ob. **core**, s. 1); 17) ryboł. serce, dziura w matni wiewierzca, mająca poprowadzić rybę w sieć bez wyjścia; **at h.** w sercu, **from one's h.** z serca, serdecznie, szczerze; **to have a h.** gw. być miłośnym, **in tedious h.** w kłopotach; **to have at h.** pragnąć żywo; **to have one's h. in one's mouth** być wystraszonem, mieć duszę na ramieniu; **to have one's h. in the right place** myśleć godziwie; **with all one's h.** z całego serca, ze wszystkich sił.

heart, vi. (hart) tworzyć rdzeń; vt. 1) brać sobie do serca; 2) mur. wypełnić (ścianę itp.) gruzem.

heartache, s. ('ejk') 1) ból serca; 2) strapienie, zmartwienie.

heart amulet, s. ('amiulet) archeol. eg. amulet w kształcie wazy formy serca, ob. **heart**, s. 12); symbol bytu, świadomości.

heart and soul, sercem i duszą, całą powagą, całym jestestwem.

h. attack, (h. atak) med. atak sercowy, napad osłabienia albo anormalnej działalności serca, porażenie.

heartbeat, s. (hart'bit) bicie serca, puls, emocja.

heart block, med. rozkojarzenie serca, stan chorobowy w którym o-

bieg krwi komorowy nie postępuje regularnie z przedsionkowym.

heartblood, s. (hart'blod) krew serdeczna, rzecz bardzo cenna, samo życie.

heartbreak, s. ('-brejk) ciężkie strapienie, złamane serce.

heartbreaking, adj. rozpaczny, rozdzierający serce.

heartbroken, adj. (hart'brokn) zrozpaczony, rozpaczliwy.

heartburn, s. ('-börn) 1) med. zgaga, **PYROSIS**, **OREXIS**; 2) zazdrość, nieprzyjaźń, zawiść.

heart clot, s. ('klot) med. skrzep krwi w sercu a) przedśmiertny **antemortem clot**, b) pośmiertny **postmortem clot**.

h. clover, s. ('klower) bot. lucerna nowoangielska **heartleaf**, **spotted medic** **MEDICAGO MACULATA**, Willd.; ob. **heart liver**.

h. disease, s. (h. dyzi's) med. choroba sercowa, ob. **heart attack**.

-hearted, przyr. -sercowy, serca (pewnego rodzaju), np. **softh.** miękkiego serca, miłosierny.

-heartedly, adv. ob. **-hearted**.

hearten, vi. nabyć ducha, zyskać odwagę, zachęcić.

heart failure, s. (h. fej'lör) med. wada serca.

heartfelt, adj. ('felt) szczery, żywo odczuty, głęboko współczujący.

heartgrief, s. ('grif') zmartwienie, strapienie.

heart, s. (harç) 1) palenisko; 2) kominek, dom, ognisko domowe; 3) wyrównany kawał gruntu na wypalanie smoły; 4) archeol. w starodawnych schronach skalistych ogniotrwały grunt, na którym pierwotni mieszkańcy wznicali ognisko; 5) hutn. tygiel do topienia metalu; 6) szkl. miejsce na donicę.

h. money, s. (h.ma'ni) hist. 1) świętopietrze, ob. **Peter's pence**; 2) podymne, podatek od każdego komina („dymu”), wprowadzony w Polsce w r. 1629, wskrzeszony w r. 1775: w Anglii wprowadzony za Karola II (1660—1685) zniesiony za Wilhelma I Marii (1689—1702); zwany także **chimney money**, **h. tax**.

heartug, s. (h.'rog) dywanik przed kominkiem.

hearthstone, s. 1) = **hearth**, s. 2); 2) miękkie kamień używany do skrobania wnętrza kominka, schodów kamiennych itp.

h. tax = **hearth money**.

heart hurry, s. (hart'höri) med. częstokurcz sercowy **TACHYCARDIA**.

heartily, adv. (har'tili) 1) serdecznie, szczerze, z serca, z gotowością, chętnie; 2) z oddaniem, obficie, całkowicie.

heartiness, s. ('tines) serdeczność, szczerłość, gotowość.

hearting, s. (har'tin~) = **core**, s. 1), **heart**, s. 15).

heartleaf, s. ('lif) bot. 1) kopytnik amer. każdy rodzaj amer. **ASARUM**; 2) = **heart clover**; 3) grzybieńczyk **floating heart** **NYMPHOIDES**, Hill., lub **LIMNANTHEMUM**, Gmel.

heart-leaved aster, (hart'liwd as'ter) bot. amer. aster **ASTER COR-DIFOLIUS**, Linn.

heart-leaved willow, bot. amer. wierzba szerokolistna **SALIX COR-DATA**, Muhl.

heartless, adj. 1) bez serca: a) tchórzliwy; b) okrutny, nieczuły, nieludzki; 2) (o glebie) nieurodzajny.

heart line, (hart'lajn) linia serca, ob. **palmistry**.

h. liver, ob. **heart clover**.

h. liverleaf, **h. liverwort**, bot. trojanek trzylatowy **round-lobed hepatica** **HEPATICA TRILOBA**, Chaix, lub Gillb.

heartnut, s. (hart'not) bot. japoński orzech włoski.

Heart of England, s. (hart of Ing'land) powiat Warwickshire położony w samym środku Anglii; **H. of Midlothian** (M. = powiat Edynburg w Szkocji) miejsce dawnego więzienia (zburzonego w 1817), oznaczone znakiem serca w bruku.

heart output (h. aut'put) anat. objętość wyrzutowa serca (wynosząca u człowieka podczas jednego skurczu 43 do 70 centymetrów sześciennych, czyli 3010 do 4900 cm. nę minutę, a 41—72 hl. na dobę).

heartquake, s. ('kuejk) med. kołatanie serca, pot. palpacje, **PALPITATIO** **CORDIS**, niezwykle silne bicie serca wskutek fizycznego na-tężenia albo silnego wzruszenia.

heartrending, adj. (-ren'din~) przen. rozdzierający serce.

heart rot, s. ('rot, patol. rośl. 1) zgnilizna rdzenia drzewa; 2) zgnilizna odśrodkowa owoców, marchwi, buraków itp.

heart, s. (harc) sing. i pl., bot. szczawik zajęczy **true wood sorrel** **OXALIS ACETOSELLA**, Linn.

heart sac, s. ('sek) anat. osierdzie **PERICARDIUM**, ob. **heart**, s. 1).

heart's blood = **heartblood**.

h's clover, s. (harc klo'wer) bot. nostrzyk żółty **sweet clover** czyli **yellow melilot** **MELILOTUS OFFICINALIS**, Willd. lub (L.) Med.

heartsease, s. (harc'i'z) 1) wyczas, spokój ducha; 2) bot. a) dziki bratek **wild pansy**; b) rdest plamisty lady's thumb **POLYGONUM PERSICARIA**, Linn. i i.

heart's-eye, s. gw. pasternak, ob. **parsnip**.

heart-shaped, adj. ('szajpd) kształtu serca.

heart-sick, adj. ('sik) smutny, przygnębiony, zniechęcony.

heartsore, adj. ('sor) zmartwiony, przen. z bolem serca.

heartsoresness, s. (-nes) zmartwienie, zgryzota; 2) powód zmartwienia.

heart-stirring, adj. (h. sti'rin~) 1) budzący natchnienie; 2) podniosły; 3) rozczulający.

heart-struck, adj. przejęty do głębi, przejęty do żywego, 2) h.-s. lub **heart-stricken**, adj. ze zranionym sercem (przen.).

heart trouble, s. choroba sercowa.

heart-to-heart, adj. serdeczny, otwarty, szczery.

heart urchin, s. (h. urczn) zool. jeżowiec morski kształtu serca, ob. sea urchin.

h. wall = core wall ściana nieprzepuszczalna, np. wewnątrz tamy którego otoczenie jest przepuszczalne.

heartwater, s. ('uo'der) wet. poważna choroba owiec i kóz w Afr. Płd. wywołana przez pierwotniaka RICKETTSIA RUMINANTIA a zaleczona przez kleszcza AMBLYOMMA HEBRÆUM.

heartweed, s. ('u'd) bot. rdest plamisty lady's thumb POLYGONUM PERSICARIA, Linn.

heartwhole, adj. (h.'hol) 1) z całego serca; 2) wolny od miłostek; 3) z niezłomną odwagą.

heartwood, s. (hart'ud') 1) rdzeń drzewa; 2) twarodrzew austral. NO-TELÆA LIGUSTRINA . . .

heartwort, s. ('-uört') bot. kokornak powojnikowy birthwort ARISTOLOCHIA CLEMATITIS, Linn.

heartily, adv. serdecznie; energicznie.

heartly, adj. (har'ti) 1) serdeczny, pochodzący z serca; 2) energiczny, czynny; 3) silny, zdrowy; 4) pożywny, np. a h. meal, food; 5) (o glebie) urodzajny, pożywny; adv. heartily.

heart yarn, (h. jarn) powroźn. miękki rdzeń powrozu.

heat, s. (hi't) 1) ciepło, gorąco, żar, upał, skwar; 2) a) wysoka temperatura; b) bot. temperatura a) maksymalna, β) optymalna, γ) minimalna; 3) zapal, żywosc uczuć, ożywienie, punkt kulminacyjny; 4) jeden ciąg żywego działania; 5) opał jednorazowy; 6) zool. pora pćlowego popędu u zwierząt; latowanie bydła domowego; okres czasu gdy samica dopuszcza samca; 7) krótki wyścig; sportowe zawody składające się z kilku krótkich wyścigów; podział zawodów sportowych, jeżeli zgłosi się wielu współzawodników.

heat, vi. (o zwierzętach) latawać się; vt. 1) grzać, ogrzać, opalać; 2) rozgrzewać, pobudzać do czynu, rozpalać.

h. apoplexy, **h. asphyxia**, (hi't a-po'pleksi, asfiksja) med. udar słoneczny, INSOLATIO.

h. canker, s. (h. kęker) patol. rośl. rak łodygi spowodowany upałem, np. h.c. of flax rak lnu.

h. content, s. (h. kan'tent) termodyn. wymiar ciepła, funkcja UpV, w której U oznacza energię wewnętrzną substancji albo ustroju, p = ciśnieniu (pressure), a V = pojemność (volumen); dawniejsza teoria uważająca ciepło za substancję, zwaną ciepłikiem, została w w. XIX zarzucona; ciepła oblicza się obecnie jako energię mierząc ją na kalorie i ergi (kaloria = 4.19×10^7 erg).

heated, adj. (hi'ted) gorący, ożywiony, rozgorączkowany, gorączkowy; np. a h. debate; adv. gorączkowo.

heat engine, s. (h. en'dżyn) masz. i termodyn. maszyna przetwarzająca

energię cieplną na energię mechaniczną; h.-e. cycle cykl takiej przemiany ob. Carnot cycle w ust. cycle str. 544.

heater, s. (hi'ter) 1) grzejnik, ogrzewacz, podgrzewacz, piec, piecyk, radiator, element elektryczny; 2) palacz, wypalacz, kto wyżarza.

heat exchanger, chłod. wymiennik ciepła.

h. filament, włókno grzejne.

heath, s. (hi'z) 1) bot. wrzós CALUNA VULGARIS, (Linn.) Salisb., wrzosec bagienny ERICA TETRALIX, Linn., każda roślina z ogromnej rodziny wrzosiowatych ERICACEÆ; 2) wrzosiowisko, obszar zarosły gęstwiną wrzosiową, w szcz. rozległe puszcze ang. podszyte taką florą; 3) każda roślina rosnąca we wrzosiowisku, np. bazyła czarnojagodowa crowberry EMPETRUM NIGRUM, Linn., tamaryszek czyli września French tamarisk TAMARIX GAL-LICA, Linn.; 4) bib. roślina pustynna, przypuszczalnie tamaryszek lub jałowiec.

h. aster, bot. aster wrzosiowaty ASTER ERICOIDES, Linn., wsch. St. Zjed.

heathbird, s. ('-börd) zool. ob. black grouse; heath cock = black grouse, ob. heath poult.

heath cypress, ('sip'res) bot. widłak alpejski LYCOPODIUM ALPINUM, Linn.

heathen, adj. (he'ɲn), pogański.

heathen, s. (he'ɲn) 1) poganin, osoba nie uznająca Boga biblijnego; dawniej także bisurmanin, mahometanin.

heathendom, s. (he'ɲendym) 1) pogaństwo, poganizm = heathenism; 2) część świata wyznająca inne religie niż wiarę w Boga biblijnego.

heathenize, vi. (he'ɲenajz) przejść na wiarę pogańską; vt. wprowadzić wiarę pogańską.

heather, s. (he'ɲer) 1) = heath. s. 1); 2) kolor wrzosu; 3) odzież z wełny, h. wool, ob.

h. ale, hist. warzony według legendy z kwiatu wrzosu.

h. cat, kot żyjący dziko na wrzosiowisku.

h. wool, wełna mieszanego koloru, podobna do koloru wrzosu.

heathery, s. (he'ɲeri) wrzosiowisko. **heath family**, bot. wrzosiowate ERICACEÆ.

h. grass, bot. izgrzyca przyziemna SIEGLINGIA DECUMBENS, Lam.

heatherines, s. (-nes) bot. wrzosiowatość.

heath grouse = heathbird, ob. black grouse.

h. hen, zool. 1) cieciora, gray hen, ob. black grouse; 2) wygasy gatunek pokrewny, TYMPANUCHUS CUPIDA Nowej Anglii, do niedawna spotykany jeszcze na Marthas Vineyard jako prairie chicken.

h. moss, 1) = h. cypress; 2) porost rodzaju CLADONIA.

h. poult (h. połt) myśl. młode cietrzewie.

heathwort, s. (hi'zuoert) bot. każda roślina wrzosiowata.

heathy, adj. (hi'zi) wrzosiowy, wrzosiowaty.

heating, adj. (hin~) ogrzewający; **h. apparatus**, grzejnik, kaloryfer; s. ogrzewanie; **central heating** centralne ogrzewanie, **coal h.** ogrzewanie węglem kamiennym; **hot water h. o. wodne**; **steam h. o. parowe**; **h. test** próba ogrzewania.

heat rash, s. wysypka, ob. prickly heat.

heatstroke, s. (hit'strok) med. porażenie cieplne, porażenie słoneczne, porażenie z gorąca, udar z gorąca.

heat unit, 1) ob. British thermal unit, str. 311; 2) ob. calorie.

h. wave, s. (h. uejw') 1) fiz. fala promieniującego ciepła; 2) pot. okres gorących dni.

h. weight, s. termodyn. ob. entropy.

heahme, s. (ho'm) hist. duży hełm z w. XII pokrywający łańcuszkową kapużę; **heamer**, s. (ho'mer) hist. wytwórca takich hełmów.

heautarit, s. (hutarit, od ar. uta-rid) alch. rtęć.

heautomorphism, s. (hi'o'tomor'fizm, heauton' gr. sam sobie) automatyzm, zadawanie sobie morfiny.

Heauton Timoroumenos, s. (hi-o'ton timoru'menos, gr. samodrzęci-ciel) tytuł gr. komedii Menandra (343-291) przerobionej na scenę rzymską przez Terencjusza (190-157).

heave, s. (hi'w) 1) wysilek podnoszenia, podnoszenie; 2) rzut; 3) wznoszenie się; 4) geol. poziome przesunięcie części skały mierzone w płaszczyźnie pod prostym kątem do upadu fałdy; 5) wet. heaves (jako sing.) zółzy, choroba końska polegająca na nieżycie nosa, gardła i krtani z towarzyszącą rozedmą płuc, ob. emphysema.

heave, vi. (hi'w) 1) wynieść się, jak np. przedmiot wzniesiony z ziemi wskutek mrozu; 2) wzdymać się, wznosić się i opadać, jak np. pierś przy oddychaniu, okręt na falach morskich itp.; 3) usiłować wykonać coś trudnego; 4) chwytać z trudnością oddech, dyszeć; 5) ogr. (o roślinie) wynosić się z gruntu wskutek mrozu (ob. 1) i opadać napowrót; 6) mar. poruszać się z falami (ob. 2); vt. 1) wynieść, podnieść, np. h. both hands do Ciebie rączki podnoś; the sea heaved the boat on land, fala wyniosła łódź na brzeg; 2) wyrzucić z siebie, np. jęki; 3) geol. unieść, np. to h. a fault unieść fałdę pionowo lub poziomo; to h. aback (the sail) mar. położyć (za-giel) na maszt (ostengować), to h. in, mar. wybierać łańcuch kotwiczny; to h. to, mar. stanąć wznos. (w dryft, w wyczekiwaniu).

heave ho, int. mar. okrzyk marynarza przy ciągnięciu np. łańcucha kotwicznego.

heaven, s. (hewn) 1) sklepienie niebieskie, skłon nieba; 2) niebo, przestrzeń otaczająca ziemię w legendarnej prastarej kosmografii dzielona na 7 do 11 niebios (por. „być w siódmym niebie” na określenie uczucia błogości); wszystkie te niebiosy zamieszkiwane przez bóstwa

rozmaitego stopnia; Dante (1265—1321) ma w *Divina Commedia* 11 niebios; 3) mieszkanie Bóstwa i błogosławionych zmarłych; por. *Elysium*, *happy hunting grounds*, *Hung Society*, *nirvana*, *paradise*, *Valhalla*; pan niebios, Bóg; mieszkańcy niebios zbiorowo; 4) miejsce nieskażonej szczęśliwości.

heavenlike, heavenly, adj. (he'wen-lajk, he'wenli) niebiański; **heavenly**, adv. jak w niebie.

heavenly body, ciało niebieskie, 1) słońce, księżyc, gwiazdy, kometa; 2) anioł.

Heavenly City, Nowa Jerozolima, poet. Nowe Jeruzalem.

h. fruit, daktyl.

h. host, s. (h. host) rzesze niebieskie (pl.), zastępy aniołów (pl.).

heavenly-minded, adj. (-majndyd) pobożny.

Heavenly Preceptor Boski Nauczyciel.

heavens! okrzyk zdumienia, o Boże! na miłość boską!

heavenward, adv. ku niebu, w niebo.

heaver, s. (hi'wer) kto dźwiga, **coal-h.** dźwigacz węgla; 2) mar. żelazny drąg zastosowany jako dźwignia do skręcenia powrozu.

heavier-than-air, lot. cięższy niż powietrze, ważący więcej niż usunięte powietrze.

heavies, s. pl. 1) Eur. woj. ciężka artyleria; 2) Ang. H. gwardia dragonów; 3) St.Zj. pot. zimowa podwólcza.

heavily, adv. 1) ciężko, (zaciężać) poważnie; 2) trudno, z trudem, z trudnością; 3) przest smutno, z żalem; 4) surowo, dotkliwie.

heaving, s. ang. zwyczaj rzucania osoby w powietrze (wychodzący z użycia): **H. Monday** kobiet w poniedziałek po Wielkanocy (na kont. eur. oblewany poniedziałek); **H. Tuesday** mężczyzn we wtorek po Wielkanocy.

Heavyside layer, s. (he'wisajd le'jer; ang. dr. O. Heavyside 1850—1925) lot. warstwa jonizowanej atmosfery wyżej 65 mil ang. nad powierzchnią ziemi, nadająca się do brze do przenoszenia fal radiowych.

heavy, adj. (he'wi) 1) ciężki; przec. lekki (*light*); 2) trudny do wytrzymania, niedogodny, deprymujący; 3) poważny, ważny, ważki, doniosły w skutkach; 4) głęboki, np. **h. silence**; 5) przygnębiony, obciążony zmartwieniami; 6) ciężarny, brzemenny; (abl.) **with**; 7) ciężki, np. styl autora; 8) nudny, śpiący; 9) obfity lub zbyt obfity, np. **a h. rain**; 10) (o jadłe) ciężki, niestrawny; 11) kup. a) ciężki gatunek, ciężki przemysł; b) znaczny odbiorca; 12) wet. mający żołąd.

heavy, adv. 1) ciężko; 2) trudno.

heavy-armed, ciężko uzbrojony.

h. artillery, ciężka artyleria, artyleria polna.

heavy-duty (he'wi diu'ti) 1) wytrzymały na wielkie wymagania co do trwałości; 2) podlegający wysokiemu chu.

heavy earth, min. baryt, gipsowiec, rzedu siarczanów, siarczan baru, Ba SO₄, t. 3—3.5, c.w. 4.3—4.7, stąd nazywa spat ciężki (Drzewiecki).

heavy-handed, (-hen'dyd) 1) sprawowany; 2) niezgrabny.

heavy-head, s. (he'wihed) twardy łeb, głupiec.

heavy-hearted, adj. (-har'tyd), zmartwiony, przygnębiony.

heavy-laden, adj. (-lej'dn) 1) ciężko obciążony; 2) naciskany, naciśnięty, obarczony.

heavy metal, ciężki metal, pot. określenie metali mających c.w. 5 lub wyżej.

h. oil of wine, chem. ciężka ciecz oleista pozostała z fabrykacji eteru z alkoholu i kwasu siarczanego.

h. pine, **h.-wooded pine**, (pajn) bot. żółta sosna, zach. St.Zj. PINUS PONDEROSA, Dougl.

h. sea, wzburzone morze.

h. solution, min. ciężki roztwór używany do stwierdzenia ciężaru właściwego minerałów, np. roztwór jodku rtęci w jodku potasu (*Sonstadt solution* lub *Thoulet s.*) o c.w. 3.2 itp.

h. spar, ob. heavy water.

h. water, ob. water.

heavyweight, s. (he'wi-uejt) 1) zapas. zapaśnik ciężkiej wagi w zapasach, boksowaniu, zawodnik ważący 175 funtów amer. (79.378 kg.) lub więcej; 2) przen. St.Zj. wpływa osoba.

hebdomad, s. (heb'domad') 1) siódemka; 2) tydzień.

hebdomadery, s. (-eri) KRK. duchowny na którego przypada odprawianie obrzędów w bieżącym tygodniu.

Hebe, s. (hi'bi) mit. kl. Hebe, bogini młodości, córka Zeusa i Hery; małżonka Herkulesa kiedy została bogiem; podawała bogom napoje zanim Zeus nie powierzył tej funkcji Ganimedowi; ob. *Juventas*; 2) barwa czereśniowa; 3) astr. Hebe, asteroida nr. 6, odkryta w r. 1847.

hebe-, przedr. w bot. i zool. (hi'bi) dotyczący dojrzewania i dojrzalności.

hebephrenia, s. (hi'bifre'nia) psychiatr, otępienie DEMENTIA.

hebetate, adj. ('tejt) tępy.

hebeté, s. (he'bit), r. hebes, matołek.

hebetik, adj. (hibe'tik) med. dotyczący piciowego dojrzewania, przypadający na porę piciowego dojrzewania.

hebetude, s. (he'bitud) matołkowatość, tępota.

hebetudinous, adj. ('-inös) matołkowaty, (umysłowo) tępy.

Hebraic, adj. (hibrej'ik) hebrajski.

Hebraicas, s. pl. literatura h. zbiorowo.

Hebrew, s. (hi'bru) 1) hist. Hebrajczyk, członek grupy szczepów ptn. semitów, obejmującej Amonitów, Edomitów, Izraelitów, Moabitów; 2) język h., w którym spisana była większa część Starego Testamentu, ob. *Semitic Languages*; 3)

pl. list do Hebrajczyków w Nowym Testamencie; 4) druk. czcionki h.

Hebridean, arj. (heb'ridi-en) hebrydski, dotyczący skalistych wysepek Hebrydów; s. mieszkanie Hebrydów, paruset wysepek na zach. wybrzeżu Szkocji.

hecastotheism, s. (hekes'to:zi'izm) hist. rel. okres pierwotnego pogaństwa wyposażającego wszystkie przedmioty nadprzyrodzoną siłą (he'kastos gr. każdy, wszelaki).

Hecate, -k, s. (he'kati) mit. kl. Hekata, córka tytanów Persesa i Asterii, lecz Zeus dał jej udział w rządzie ziemi, morza i podziemi oraz miejsce w Olimpie; pierwotnie patronka walczących w wojnie, zawodów atletycznych, myśliwych, trzody i ludzkich dzieł; później bogini magii i czarów; przedstawiana z trzema głowami i sześciorgiem ramion.

hecatomb, s. (he'katom, -tum) mit. kl. ofiara ze stu wołów (hekaton gr. sto bus gr. wół); stąd wycięcie znacznej ilości wrogów.

Hecatombaion, ob. *calendar*, Kalendarz staro-grecki.

hecatomped, adj. (-tam'pyd) stopowy.

hecatompedon, s. (hekatam'pidon; gr. mający sto stóp długości) bud. świątynia Ateny w Atenach, *Parthenon*.

hecaton-, przedr. (gr.) stu-, sto-.

Hecatoncheires, s. pl. (he'katon-kaj'riz, na kont. eur. -chejres; chejr gr. ręka) mit. gr. trzej olbrzymi: Briareus, Cyges i Kottos, mający każdy po sto rąk.

hecatonstylon, s. (-staj'lon) bud. budynek mający sto kolumn.

hecatontarchy, s. (-ar'ki) rząd stu osób.

hecatophyllous, adj. (he'katofi'lez) stulistny.

hech, int. (hech) szk. okrzyk zdziwienia, zawodu, żalu.

heck, int. (hek) 1) szk. (do konia) hejta; 2) do diaska!

heck, s. gw. czart, np. **a heck of a surprise** do czarta z taką niespodzianką!

Heckerism, s. (he'kerizm) KRK. twierdzenie Izaaka Tomasza Heckera (1819—1888) amer. paulina, zawarte w przekładzie Elliotta „*The Life of Hecker*”, potępione jako błędne przez papieża Leona XIII w encyklice „*Testem Benevolentiae*”, z 22 stycznia 1899.

heck-how, s. (hek'hau) bot. szczywół plamisty *poison hemlock* CONIUM MACULATUM, Linn., z rodziny baldaszkowatych *parsley family* UMBELLIFERÆ; nazwa gw. = *spotted hemlock*, bzducha, marchewnik plamisty, pietrusznik plamisty, szaleń lub szaleń plamisty, świnia wesz, świnka wesz, weszka.

heckle, vt. (hekl) docinać mówcy okrzykiem, przerywać mówcy (w szcz. kandydatowi) kłopotliwymi uwagami, np. wspomnieniami politycznymi, o jakich mówca wolałby nie pamiętać, sekutnymi zapytaniami, itp.; **heckler**, s. (-er), uczestnik zebrania, w taki sposób dokuczający mówcy.

hectare, s. (hek'tar) hektar, miara powierzchni w systemie metrycznym = 100 arów = 10,000 metrów kwadratowych (m²) = 2.471 akra amer.

hecte, s. (hek'ti; gr. jedna szósta) hist. kl. moneta starogrecka, szósta część stateru (ob. stater), 600—400 przed Chr.

hectic, -al, adj. (hek'tyk, -i) med. gorączkowy, hektyczny; 2) cierpiący na gorączkę trawiającą; 3) pot. podniecony, gorączkowy; h. flush, gorączkowe wypieki.

hectic fever, med. 1) hektyka, gorączka trawiająca, gorączka niszcząca.

hecto-, **hect-**, przyr. sto-, stu-, hekto-, hekt-, w miarach metrycznych, np. hektar, hektolitr, hektoster, hektowatt, itd., **hectoampere**, elek. hektoamper.

hectocotylization, s. (hek'tokotyliz-ej'szn) zool. hektokotylizacja.

hectocotylize, vt. (-ko'tylajz, zool. hektokotylizować.

hectocotylus, s. (hektoka'tiles) zool. hektokotyl, jedno z ramion męskich głowonogów przekształcone w rozmaite sposoby w celu zapłodnienia jaj.

hectogram, -gramme, metr. miara wagi, 100 gr.

hectograph, s. (hektograf) hektograf, przyrząd do powielania rękopisu lub rysunku na warstwie żelatywnej; -ic, adj. (-gre-) hektograficzny, np. np. atrament, odbitka; -y, s. (-to'-) hektografia.

hectoliter, -litre, s. (-liter) hektolitr, metryczna miara pojemności = 100 l.; skrót: hl.

Hektor, s. (hek'tor) Hektor, męskie imię własne, w szcz. hist. kl.: syn króla Priama, mąż Andromachy, najwaleczniejszy obrońca Troi, zabił Patrokla, przyjaciela Achila, który pomścił śmierć przyjaciela zabijając Hektora; h. zawiadacza, awanturnik, kłótnik, zawalidoga.

hector, vi. awanturować się, zaczepiać, szukać zwady.

hectostere, s. (hek'tostir) hektoster, metryczna miara objętości, 100 metrów sześciennych (100 m³).

hectowatt, s. (hek'to-uot) elek. 100 watów.

Hecuba, s.f. hist. kl. Hekuba, w „Iliadzie” Homera żona króla trojańskiego Priama; w tragedii Euripidesa z zemsty za śmierć swej córki, Poliksena, którą Grecy zabili w ofierze dla cieniów Achila, zabija dzieci Polimnestora.

Hedda Gabler, s. (he'da gab'ler) tytuł i bohaterka dramatu (1890) Henryka Ibsena (1828—1906) kończącego się samobójstwem.

heddle, s. (hedl) tk. nitka lub drucik z dziurką przez którą przechodzą nitki osnowy do biału.

heddle, vt. tk. przewlec nić osnowy przez oczka.

hedebo, s. (he'dibo) rodzaj haftu duńskiego.

hedenbergite, s. (hedenbör'gajt) min. hedenbergit, czarny nieforemny sylikoid Ca Fe Si₂O₆ w rodzinie piroksenu.

Hedeoma, s. (hidi-o'ma) bot. mięta amer. **American pennyroyal** **HEDOMA PULEGIDIDES**, Pers (spokrewniona z polską mięta polem **MENTHA POLEGUM**, Linn.) wydaje olejek **pennyroyal**.

(I) **heder**, s. (he'der) gw. ang. młody tryczek (wyżej 8 lub 9 miesięcy) jeszcze nie strzyżony.

(II) **heder**, **cheder**, s. (che'der) chajder, żydowska szkoła dla chłopców lat 7—13, w której uczą czytać pięcioksiąg Mojżesza i modlitwy h.

Hedera, s. (he'dera) bot. bluszcz pospolity czyli leśny czyli dziki **true** czyli **English ivy** **HEDERA HELIX**, Linn., z rodziny araliowatych czyli dziegłowatych **ginseng** rodziny **ARALIACEAE**.

hederaceous, adj. (hederej'szóz) bluszczowaty; -ly, adv. (-ii) jak bluszcz.

hederated, adj. (he'derej'tyd) ubrany bluszczem, porośnięty bluszczem.

hederic, adj. (hide'rik) bluszczowy.

hederigerent, adj. (hederi'dzerent) ubrany bluszczem.

hederin, s. (he'derin) chem. hederyna, trujący olejek zawarty w bluszczu.

hederose, adj. (he'deroz) obfitujący w bluszcz.

hedge, adj. (hedż) 1) ogrodzenie, graniczny; spod plotu; 2) utajony, tajny, pokątny, np. h. marriage; 3) podrzędny, podejrzany.

hedge, s. 1) żywopłot, ogrodzenie, szpaler z krzewów; 2) bariera, zawada, tama, grobla.

hedge, vi. 1) przest. grodzić granicę; 2) pokryć się przed ryzykiem, ograniczyć swą odpowiedzialność; 3) zabezpieczyć się warunkami i klauzulami przed możliwymi na przyszłość zarzutami.

hedge, vt. 1) ogrodzić parkanem itp.; 2) zastawić barierą, itp. 3) (na giełdzie) zabezpieczyć spekulację na jedne walory przeciwną transakcją na inne.

hedge apple = **Osage orange**, drzewo **MACLURA AURANTIACA** Nutt., z którego Indianie robili strzały do łuków; h. **bedstraw** przytulia; ob. **bedstraw**; h. **bind weed** powój pospolity **CONVOLVULUS SEPIUM**, Linn.; h. **crocus** domokrażca sprzedający panacea i specyfiki; h. **fumitory**, ob. **Fumaria**; h. **garlick**, bot. czosnek pospolity czyli lekarski **wild mustard** **ALLIARIA OFFICINALIS**, Andr.; h. **grape**, bot. przestęp biały **common bryony** **BRYONIA ALBA**, Linn.

hedgehog, s. (hedż'hog) zool. jeż, czworonożny ssak owadożerny rodzaju **ERINACEUS**, do 30 cm. dł.; sierść na grzbiecie pomieszana z ostrymi kolcami; umie zwinąć się w kłębek z kolcami sterzącymi na zewnątrz; 2) podobne zwierzęta amer., w szcz. jeżozwierz **porcupine** **ERETHIZON**; 3) człowiek nieczuły dla otoczenia, egoista, samolub; 4) bot. rozmaite owoce kolczaste i drzewa je rodzące, np. jaskier odłogowy **RANUNCULUS ARVENSIS**, Linn.; 5) kuch. budyń ubrany sterczącymi kolczasto migdałami; 6) masz.

kolczasty bagier do czyszczenia koryta rzeki z mułu; 7) woj. drut kolczasty; h. **caterpillar** (h. ke'terpil'er) zool. gąsienica cmy **ISIA ESABELLA**, włochata, umiejająca zwinąć się w kłębek jak jeż; ob. **Isabella moth**, **woolly bear**; h. **coneflower**, bot. ob. **Echinacea**; 1); h. **grass**, bot. eur. turzyca żółta **CAREX FLAVA**, Linn.; h. **crystals**, med. spiczaste kryształki kwasu moczowego.

hedgehoggy, adj. jeżowaty, najezony, kolczasty, odtrącający, odstraszający.

hedgehog parsley (h. pars'lej) bot. włoczydło polne **CAUCALIS DAUCOIDES**, Linn., z rodziny baldaszkowatych **parsley** rodziny **UMBELLIFERAE**.

hedge hyssop, s. (hedż'his'ep) 1) eur. konitrud błotny **GRATIOLA OFFICINALIS**, Linn.; 2) amer. konitrud złoty **goldenpert** **GRATIOLA AUREA**; 3) Ang. rozmaite podobne rośliny, jak tarczycza **skullcap** **SCUTELLARIA MINOR**, krwawnica wysokolistna **loosestrife** **LYTHRUM HYSSOPIFOLIA**, Linn.

hedge maids, s. sing. i pl. bot. płożący się bluszcz; h. **maple**, bot. klon polny czyli pakon **ACER CAMPES- TRE**, Linn.; h. **marriage** tajne małżeństwo; h. **nettle**, bot. czyściec **STACHYS**, gw. chimeryczne ziele, czystaczek kosmaty, kojnik kosmaty, przyrocznik, siwiosnka, urocz ziele, żywiczka; h. **woundwort**, h. **parsley** bot. eur. kłobuczka pospolita **TORILIS ANTHRISCUS** (L.) Gm.

hedgepig = **hedgehog**.

hedge pink, bot. mydlnica lekarska **soapwort** **SAPONARIA OFFICINALIS**, Linn., gw. psie goździki, mydelnica, mydlnica, mydlowiec; h. **woundwort** (h. uunduört), ob. h. **nettle**.

hedger, s. (he'dzer) 1) kto sadi, pielęgnuje i strzyże żywopłot; 2) kto wymiga się od zobowiązania, kto ostrożnie wystrzega się przyjęcia odpowiedzialności, osoba zaopatrująca się w ogródki (przen.).

hedge rose, bot. róża rolowa **common European brier** **ROSA AGRESTIS**, Savi.

hedgerow, s. różany żywopłot.

hedge sparrow, zool. **ACCENTOR MODULARIS**, ob. **accentor**, s); **mountain accentor**.

hedging, adj. ob. **hedger**, s. 2).

hedgy, mający wiele ogrodzeń.

hedonic, adj. (hido'nik) dotyczący przyjemności, oddany rozkoszy; -ally, adv. rozkosznie.

hedonics, s. (-s) 1) fil. badanie stosunku rozkoszy do obowiązku; 2) psychol. badanie nastrojów przyjemnych i przykrych.

hedonism, s. (hi'donizm) kierunek filozofii uważającej przyjemność za największe dobro w życiu, ob. **eudæmonism**, **epicureanism**.

hedonist, s. (hidonist) zwolennik hedonizmu; -ic, adj. hedonistyczny, oddany rozkoszy; ically, adv. zgodnie z zasadami hedonizmu.

hedonology, s. (hidona'łodzi) = **hedonics**.

hedral, ob. **hedron**.

hedrocele, s. (hed'rosil) med. wypiętnięcie części jelit przez odbytnicę.

-hedron, przym. (-hedron) geom. -ścian, np. **octohedron** ośmiościan; odpowiedni przymiotnik: **-hedral**, adj. (hed'rel) -ścienny, -boczny, np. **octohedral**, ośmioboczny.

hedrumite, s. (hed'rumajt; Hed-rum w pld. Norwegii) petr. hedrumit, alkaliczny syenit bez nefilitu.

Hedwig, s. (hed'wig) Jadwiga, żeńskie imię własne, zdr. **Heddy**, Jadzia.

hedyphane, s. (he'dyfejn) min. hedyfan, saletrowiec podobny składem chem. do mimetytu (Cl Pb₃ AS₃ O₁₂), t. 3.5—4, c.w. 7.2; zawiera Ca.

Hedysarum, s. (hidi'serom) bot. siekiernica, rodzaj roślin motylkowatych PAPILIONACEAE; siekiernica wysokogórska H. OBSCURUM, Linn.

heed, s. (hi'd) uwaga, wzgląd, zauważenie, spostrzec.

heed, vi. i vt., zwrócić uwagę na (acc.); zauważyć, spostrzec.

heedful, adj. uważny, ostrożny; -ly, adj. (-li) z uwagą, przeczornie; -ness, s. (-nes) przezorność, staranność.

heedless, adj. (hi'dles) nieuwważny, nieostrożny, bezmyślny, bezwzględny, nierozważny; -ly, adv. (-li) nierozważnie; -ness, s. (-nes) brak rozważgi, bezwzględność, niebaczność.

heel, s. (hi'l) pięta (nogi), obcas (bucika); ostroga koguta; koniec, zakończenie; mar. pochylenie; muz. dolny koniec smyczka; **at one's heel** tuż za, na piętach; **in the h. of the hunt** w ostatniej chwili.

heel, vi. (o okręcie) przechylać się; tupać obcasem (w tańcu); (o psie) iść za panem tuż; vt. mar. przechylać; ogr. przykryć korzenie chwilowo; przybić obcasy do obuwia; iść za kim krok w krok; (golf) uderzyć piłkę piętą kija.

heeled, adj. (hi'd) gw. St.Zj. a) zaopatrzony w gotówkę; b) uzbrojony.

heeler, s. (hi'ler) 1) szewc, który naprawia lub przybija obcasy; 2) kogut celnie uderzający ostrogą; 3) gw. St.Zj. fatygant politykierski; 4) sport. pot. szybkonogi biegacz.

heeling, mar. przechyl boczny; **h. error magnet** korektor przechyłowy; **h. tank** zbiornik przechyłowy.

heel of Achilles, pięta Achillesowa, ob. Achilles.

Heel of Italy, geog. pięta włoska, pld. część Apulii.

heel pad, kawałek skóry, pokrywający gwoździe obcasa.

heel of pillar, s. (hi'l ow pilar) okręt. pięta filaru.

h. of rudder, (ro'der) okręt. pięta steru okrętowego.

h. rudder pintle (pintl) okręt. sworznię pięty steru okrętowego.

h. of topmast, okręt. pięta masztu gnieźdnego.

heelpiece, s. kawałek materiału do naprawy lub zabezpieczenia pięty, np. obcasa bucika, dolnego końca masztu, połączenia ramy okrętu; za-piętek.

heelpost, s. (hi'l post) słupek podtrzymujący zewnętrzny koniec np. słupka do zawieszania wrót lub drzwi, do podparcia przegrody w stajni itp.

heel seat tylna część podeszwy, do której przytwierdzony jest obcas, pięta podeszwy.

heel spur, zool. ostroga u nogi nietoperza, ob. **calcar**.

h. tap, s. ('top) 1) kawałek skóry do podwyższenia obcasa; 2) resztką napoju pozostała na dnie kieliszka; 3) w tańcu tupnięcie obcasem; vi. tupnąć w tańcu obcasem.

heeltree, s. (hi'ltri) roln. orczyk brony.

heel ring, roln. obrączka do przymocowania kosy do rączki.

heel wedge, (h.-'uedż) klin do u-mocowania a) kroju u pluga; b) obrączki (ob. **heel ring**) u kosy.

Hegelian, adj. (hegej'lien) dotyczący Hegla (Jerzy Wilhelm Fryderyk Hegel, 1770—1831) i jego filozofii; s. zwolennik Hegla.

Hegelianism, s. hegelianizm, ogół tez Hegla, zawartych w jego „Fenomenologii” (1807) i późniejszego ich rozwoju, łączącego nauki Arystotelesa z naukami Kanta; **Hegelian Triad** trzy poziomy w postępie myślenia logicznego: teza, antyteza i synteza.

hegemony, s. (hidże'moni) hegemonia, naczelnictwo, kierownictwo, panowanie, w szcz. państwa, rządu, władzy.

hegira, s. (hidżaj'ra) hegira, ucieczka Mahometa z Mekki (roku 622, później uznanego za początek ery mahometańskiej); ob. **calendar**; stąd przen. podobna ucieczka, tułaczka.

he-goat, (he'go't) zool. kozioł, ob. **goat**.

hegumen, s. (hegiu'men) KW. hegumen (hegu'menos gr. kierownik), naczelnik gminy religijnej, przeor małego klasztoru, osoba kierująca; **hegumene**, -ss, (-mini, -menes) KW. przeorysa.

Hehe, s. (hej'hej) szczep murzynów w Tanganyika, mówiących językiem Bantu.

heian, s. (hej'an) świątynia hawajska.

Heidelberg, s. (haj'delberg) miasto nadreńskie; **H. Catechism** czyli **H. Confession** hist. kość. zbiór zasad religijnych niemieckiego Kościoła Zreformowanego (1603); **H. jaw** dolna szczeka ludzka wykopana w Maurow pod H. w r. 1907 i uważana za zabytek zaginionej rasy ludzkiej (h. man, H. race).

heifer, s. (he'fer) zool. 1) jałowka, krowa która jeszcze nie miała cielęcia, dawniej także jałowica, jałozka; 2) St.Zj. żółwica.

heigh, int. (hej) hej! (dla zwrócenia uwagi).

heigh-ho, int. (hej ho!) wyraz umęczenia pracą.

height, s. (hajt) 1) wysokość; 2) góra, pagórek; 3) szczyt, najwyższy punkt, np. kursu giełdowego, choroby gorączkowej; 4) odległość od podstawy (podłogi, ziemi, powierz-

chni wody itp.), postawa; 5) w podróży morskiej stopień szerokości geograficznej; 6) bud. (o łuku) odległość pionowa między szczytem a poziomą linią, łączącą punkty oparcia łuku; 7) literat. klimaks, szczyt dramatycznej siły w powieści lub sztuce teatralnej; 8) zool. u ryb = **depth**, odległość wierzchu do spoduływającej ryby.

h. board, bud. deska do mierzenia odstępu między stopniami przy budowaniu schodów.

h. district, bud. dzielnica miasta, w której przepisowa wysokość domów jest dokładnie oznaczona.

heighten, vi. wzrósć, wzrastać; vt. podnosić w górę, podnieść, wzniesić wyżej; powiększyć.

height gauge, miarka z mikrometrem do mierzenia wysokości.

h. measure, leśn. przyrząd trygonometryczny do mierzenia wysokości drzewa, zwany także **hypsometer**.

h. of burst, woj. w strzelaniu armatnim prostopadły kąt między podstawą celu a punktem wybuchu pocisku, widzianym z punktu wystrzału.

height-to-paper, druk. zwyczajna wysokość czcionki drukarskiej w St. Zj. 0.9186".

Heiltsuk, s. (heil'cuk) drobna grupa Indian w Kolumbii Bryt., ob. **Wakashan**.

Heimdall, s. (hejmdal) mit. nord. stróż grodu bogów Asgard, (ob.), który widzi na sto mil odległości w dzień i w nocy i słyszy, jak rośnie trawa na ziemi i wełna na owcy; za zbliżeniem się zmierzchu bogów, Ragnarök, wezwie bogów trąbieniem swego rogu, Gjallarhorn, a w chwili końca świata on i Loki wzajem zabiją się; ob. **Aesir**.

heimin, s. (hej'min; hej jap. prosty, min jap. lud) prosty lud, trzecia najniższa klasa ludności japońskiej, ob. **kwazoku**, **shizoku**.

Heimskringla, s. (hejmskringla; isl. krąg świata) islandzki pomnik literacki, poetyczna mitologia (napisał Snoddi lub Snorro Turluson lub Turluson 1179—1241).

hein, int. (ę, fr.) he? co? wyraz zdziwienia.

Heinie, s. (haj'ni; zdr. Henryk) niemczyk; niem. żołnierz lub samolot.

heinous, adj. (hej'nös) ohydny, szkaradny, niegodziwy, przebrzydły; -ly (-li), adv. ohydnie; -ness, s. (-nes) ohyda, niegodziwość, okropność.

heir, s. (e'r) spadkobierca, dziadzie; **h. apparent**, s. (e'r epa'rent) dziedzic prawowity który ma niezawodne prawo do spadku, jeżeli przeżyje spadkodawcę; ob. **heir presumptive**.

heirdom, s. (e'r'dym) spadek, dziedzictwo, spadkobranie, prawo do dziedziczenia.

heiress, s.f. (e'eres) dziedziczka, spadkobierczyni.

heir expectant, s. (er ekspek'tant) osoba uprawniona do przyszłego spadku.

heir general, s. (er dze'nerel) pl. heirs general dziedzic ustawy.

heirloom, s. (er'lum) dziedzictwo, przedmioty odziedziczone; **family h.** przedmiot dziedziczony w rodzinie z pokolenia na pokolenie.

heir of the body, pr. dziedzic w prostej linii rodzinnej.

h. presumptive, osoba uprawniona do spadku dopóki nie urodzi się bliższy krewny spadkodawcy.

heirship, s. (er'szyp) dziedzictwo, spadek.

heitiki, s. (hejt'i'ki; maori) naszyjnik noszony jako amulet przez tubylców nowozelandzkich.

Heitsi Eibib, s. (hej-i'ci ej-i'bib) mitologiczny rycerz hotentocki czczony jako bóstwo.

Hejazi, Hejazian, adj. (hedża'zi, 'zjen) dotyczący Hedżazu w Azji; s. mieszkaniec Hedżazu.

Hel, s. (hel) mit. nord. podziemie (=gr. Hades) piekło; 2) Hel, bogini podziemia, córka boga Lokiego; jej hala w Niflheim lub Niflhel, tamże miejsce karania złoczyńców, zwane Nastrad, ob. Nine Worlds.

helbeh, s. (hel'be; ar. chulba) egipska nazwa nasienia kozieradki (fenegryki), ob. fenugreek.

helcoid, adj. (hel'ko-id) wrzodowaty, wrzodziasty, wrzodowy, owrzodzony.

helcology, s. (helka'łodzi) med. nauka o wrzodach.

helcoplasty, s. (helko'plesti) chir. leczenie wrzodu za pomocą operacji plastycznej.

helcosis, s. (helko'zis) med. o wrzodzenie.

held, v. cz. przesz. od hold.

Helderbergian, adj. (helderber'żien; od Helderbergs, łańcucha górskiego w stanie New York) geol. helderberski, dotyczący poddziału dolnego dewonu na wschodzie St.Zj.

Helen, s. f. (he'len) żeńskie imię własne; zdr. Nell, Nelly, Hela, Helka, Helena; ob. Helen of Troy.

Helena, s. f. (hel'na) 1) = **Helen**; 2) a) tytuł i bohaterka dramatu Euripidesa (480–406); b) bohaterka sztuki Szekspira (1564–1616) „All's Well That Ends Well”; 3) Saint H., św. Helena, matka cesarza Konstantyna Wielkiego, która według legendy znalazła drewno Krzyża św. (zm. 326); 4) matka-bogini gnostyków symoniańskich (Szymon Czarnoksiężnik, ob. Simon Magus).

Helen flower, s. (he'len flau'er) ob. **Helenium**.

helenin, s. (he'linin) chem. 1) biała krystaliczna substancja zawarta w korzeniu omanu wielkiego **elecampane** **INULA HELENIUM**, Linn.; 2) trujący krystaliczny związek $C_{20}H_{32}O_6$ zawarty w omanie **sneezweed** **HELENIUM AUTUMNALE**, Linn.

Helenium, s. (heli'njom) bot. oman **elecampane** **INULA** z rodziny złożonych **COMPOSITÆ**.

Helen of Troy, (he'len ow troj) w legendzie gr. siostra Dioskurów, żona Menelausa, króla Sparty, porwana przez Parysa, syna króla trojańskiego, Priama i Hekuby; to porwanie spowodowało wojnę trojańską, o-

pisaną w „Iliadzie” Homera; po wojnie H. wraca do Menelaja.

Helenus, s. (heli'nes) w legendzie kl. syn Priama i Hekuby, schwytany przez Greków, a badany przez chytrygo Odyseusza, wydaje sposób wejścia do Troi.

helepole, s. (he'lipol) hist. staroż. wieża oblężnicza.

heliac, -al, adj. (hi'liek, -el) astr. słoneczny, najbliższy słońca, w szcz. o zachodzie ostatniej gwiazdy przed niewidzialnością jej wskutek bliskości słońca i o wschodzie pierwszej po takiej niewidzialności.

helical cycle, (h.sajki) astr. cykl słoneczny.

h. year, (h. pi'r), ob. **Sothic year**.

Heliades, Heliadae, s. f. pl. (hilaj'a-diz, -di) mit. gl. Heliady, córki Heliosa, które — oplakując śmierć brata, **Phaetona** — przemieniły się w topole; łyzy ich zmieniły się w burzyny.

Heliaza, s. (hiliji'a) hist. kl. miejsce zebrania ateńskiego sądu dykastów w Agorze; także sam sąd.

Heliamphora, s. (heliem'fora) bot. kapturkowate, rodzina pld.-amer. roślin dwuliściennych z rzędu wielowowokowych **POLYCARPACEÆ**, rodzima w Górach Gujany Brytańskiej.

Heliand, s. (hej'li-and) hist. lit. Heliand, epos starosaskiej literatury z w. IX opisujący życie Chrystusa-Lekarza.

Helianthemum, s. (hilian'żimon) bot. posłonek, rodzaj krzewów z rodziny posłonkowatych **rockrose** **famili CISTACEÆ**; h. roślina tego rodzaju.

helianthic, adj. ('żik) chem. słonecznikowy, dotyczący bezbarwnego krystalicznego taniowego kwasu, otrzymywanego z ziarn kawy itp.

helianthin (e), s. chem. heliantyna, oranż metylowy, ob. **methyl orange**.

Helianthium, s. ('żiom) bot. żabieniec pospolity, bakka wodna **water plantain** **ALISMA PLANTAGO**, Linn., nieliczny rodzaj rodziny żabieńcowatych **water plantain** **famili ALISMACEÆ** czyli **ALISMATA-CEÆ**.

Helianthoidea, s. pl. (-on'oi'dia) zool. ukwiały (pl.), ob. **Actinaria** czasem w znaczeniu obszerniejszym.

Helianthus, s. ('es) bot. słonecznik **sunflower**, rozległy rodzaj roślin z rodziny złożonych **composite** **famili COMPOSITÆ**; H. **ANNUUS** słonecznik zwyczajny **common sunflower**.

heliast, s. (hi'liest) hist. kl. = **dicast**.

heliastophyte, s. bot. = **heliophyte**.

helical, adj. (he'likei) spiralny, ślimakowaty; h. linia łańcuchowa.

Helice, s. (he'lisi) mit. kl. 1) kreteńska nimfa, jedna z mamek Zewsa; 2) arkadyjska nimfa, matka (po Zewsie) bohatera Arkasa (**Arcas**); o obu istnieje mit, że umieszczono je na niebie jako Wielką Niedźwiedź **Great Bear**.

heliced, adj. (he'lizd) 1) ozdobiony spiralami; 2) zool. mający kształt

spiralny, jak np. ślimak rodzaju **HELIX**.

Helichrysum, s. (he'likraj'sym) 1) nieśmiertelnik, liczny rodzaj afr. i austral. roślin z rodziny złożonych **COMPOSITÆ** (w St.Zj. **CARDUA-CEÆ**); h. roślina tego rodzaju, np. **H. BRACATEATUM**, Andr.; 2) koczki z rodziny złożonych, np. k. piaskowe **HARENARIUM**, DC.

Helicidae, s. pl. (hilisi'di) zool. rodzina ślimaków lądowych płucodysznych rodzaju **HELIX**, podrząd **STYLOMMATOPHORA**.

heliciform, adj. (heli'siform) ślimakowaty, spiralny.

helicin, s. (he'lisyn) chem. helicyna, glikozyd $C_{12}H_{16}O_7$, otrzymywany przez częściową oksydację salicyny ($C_{13}H_{18}O_7$).

heliograph, s. (he'likograf) przyrząd do rysowania spiralnej.

helicoid, adj. (-ko-id) kształtem podobny do ślimaka; s. przedmiot podobny do ślimaka.

helicometry, s. (helika'meri) sztuka budowy i obliczania spirali.

Helicon, s. (he'likan) 1) mit. kl. góra w Beocji (dziś Zagora), na której mieszkał w gaju Apollo i Muzy; 2) h. wielka trąba kapeli wojskowej.

Heliconia, s. (heliko'nia) bot. podzw.-amer. zioła bananowe.

Heliconian, adj. ('-nien) 1) mit. kl. dotyczący siedziby Apollina i Muz; 2) h. dotyczący rodziny motyli **Heliconidae**.

heliconist, s. (he'likanist) wierszopiób, wierszokleta.

Heliconius, s. (heliko'njes) zool. liczny rodzaj motyli z rodziny **HELICONIDÆ**.

helicoprotein, s. (he'likopro'te-in) chem. fosfolipoproteina otrzymywana z gruczołu ślimaka winniczka **HELIX POMATIA**.

Heliconius, s. (heliko'njes) zool. liczny rodzaj pld.-amer. motyli z rodziny **HELICONIIDÆ** lub też z podrz. rodziny **HELCONIINÆ** w rodzinie **NYMPHALIDÆ**.

helicopter, s. (helikap'ter) lot. helikopter, samolot którego oparcie w powietrzu polega na oporze prądu powietrza, pędzonego w dół z wiatraków kręcących się wokoło prostopadłej osi.

helicorubin, s. (helikorn'bin) biochem. hemochromogen zawarty w jelitach i trzustce wątrobianej płucodysznych ślimaków i w trzustce wątrobianej raka rzecznego.

helicotrema, s. (he'likotre'ma) anat. otwór szczytowy ślimaka błoniastego w błędniku ucha.

Helicteres, s. (heli'kti'rez, hili'ktō-rez) bot. rodzaj afr. drzew i krzewów podzw. z rodziny zatwarowatych **STERCULIACEÆ** rzędu wiazkowych **COLUMNIFERÆ**.

Helictis, s. ob. **ferret-barger**.

helictite, s. (hilyk'tajt) min. świadrowata odmiana stalaktytu.

helide, s. (hi'lajd) chem. związek dwóch pierwiastków helu, ob. **helium**.

Heligmus, s. (hilig'mes) zool. rodzaj kopalnych mięczaków z oolitu jurajskiego.

helio-, heli-, przedr. słoneczno-.

heliocentric, adj. (hi'liosen'trik) astr. przynależny do słońca, będący w obrębie działania słońca, heliocentryczny, zawisły od słońca jako ośrodek; -ally, adv. heliocentrycznie.

heliocentricism, s. (-sen'trism) heliocentryzm, teoria uważająca słońce za ośrodek działania w pewnej sferze.

heliocentric place, latitude, longitude, astron. położenie, szerokość, długość heliocentryczna, oznaczone jakoby mierzone od ośrodka słonecznego.

heliochrome, s. (-kro'mo-skop) fot. fotograficzny aparat dający odbitki w naturalnych kolorach.

heliochrome, s. fotografowanie kolorowe.

helioculture, s. (-ko'czur) antrop. kultura oparta na czczeniu słońca.

heliodon, s. (ho'dos gr. chód, ruch) astronom. przyrząd mechaniczny nadsłuchujący rzekome ruchy słońca.

heliodor, s. (hi'liodor) 1) min. heliodor, żółty beryl z Afr. Pld; 2) H. Heliodor, męskie imię własne; 3) H. powieściopisarz gr. z III w. po nar. Chr.

heliotelectric, adj. (hi'lio-elek'trik) astrofiz. dotyczący elektryczności pochodzącej ze słońca, helioelektryczny.

heliograving, s. (-engrej'win) 1) fotomechaniczny sposób przygotowania płyty fotozłatynowej do druku; 2) płyta tak sporządzona; 3) obraz odbity z takiej płyty.

heliograf, adj. (hi'liofu'geł) astron. unikający słońca.

Heliogabalus, s. (hi'lioge'bales) Heliogabal 1) bóg syryjsko-fenicki; 2) imię przyjęte przez cesarza rzym. Wariusa Bassianusa (218—222) znanego z rozpusty, stąd: **heliogabalize**, vi. oddawać się rozpustce.

heliogram, s. (hi'liogrem) wiadomość przesłana przez heliograf.

heliograph s. (-gref) 1) fotogr. a) odbitka fotograficzna; b) przyrząd do fotografowania słońca; 2) przyrząd do mierzenia siły światła słonecznego; 3) przyrząd do telegrafowania zapomocą promieni słonecznych odbijających się w lustrze.

heliograph vt. sygnalizować za pomocą heliografu.

heliography s. 1) opis słońca; por. **geography** opis ziemi; 2) pierwotny sposób fotografowania wynaleziony przez Nicefora Niepce'a (njespa) jeszcze stosowany w kliszowaniu i polegający na podłożeniu pod rysunek płyty metalowej pokrytej asfaltem i następnie poddaniu płyty pod działanie odpowiedniego roztworu.

heliogravure, s. (hi'liogrej'wiur, -graw'ur) światłodruk.

helioid, adj. (hi'lio-id) słoneczny, podobny do słońca.

heliolater, s. (a'latör) czciciel Słońca; -latrous, adj. czczący Słońce; -latry (-latri) czczenie Słońca, oddawanie boskiej czci Słońcu.

heliolite, s. (hi'liolajt) min. a) kopalny koral z rodziny HELIOTII-

DÆ, ob.; b) awanturyn czerwony lub brunatny, tlenek w grupie kwarcu.

Heliolitidae, s. pl. (-liti'di) paleont. rodzina paleozoicznych koralii.

heliologist, s. (-a'łodzist) astron. nauka o słońcu.

heliometer, s. (-a'miter) astron. heliometr, przyrząd mierniczy do obliczania krótkich łuków nieba; **heliometry** mierzenie heliometrem.

heliophilia, s. (-fi'lia) med. chorobliwe dążenie do słońca z następowym osłupieniem.

heliophilous, adj. (-'filös) przyciągany przez światło słoneczne, ob. **heliofugal**.

heliophobia, s. (-fo'bia) med. słońcowstręt.

heliophobic, adj. (-fo'bik) wystrzegający się słońca; lubiący cień; dotyczący słońcowstrętu.

heliophyte, s. (hi'liofajt) bot. roślina znosząca pełne światło słoneczne.

Helioporidae, s. pl. (-pa'ridi) zool. prawie wygasła rodzina koralii, tworzących koralowiny, które dzielą się na większe, **autopores**, i gromadnie mniejsze, **siphonopores**.

Heliopsis, s. (hiliap'sis) bot. a-mer. złoćień pospolity **oxye** w rodzinie złożonych **COMPOSITÆ**.

Heliornis, s. (hiliorn'nis), zool. ob. **finfoot**.

Helios, s. (hi'lios) mit. kl. bóg słońca, syn Tytana Hyperiona, przebywał codziennie drogę po niebiosach czwórka rumaków; zastąpiony później przez Apollina; Kolos Rodyjski na wyspie Rodos, 32 m. wys., przedstawia posąg H.

heliosis, s. (-o'zys) 1) bot. wywołanie spalonych miejsc na liściu rośliny z powodu działania promieni słonecznych, np. poprzez szybę szklarni, oranżerii; 2) med. a) helioterapia; b) porażenie słoneczne.

heliostat, s. (hi'liostat) heliostat, przyrząd składający się z lusterka i mechanizmu zegarowego, za pomocą którego lusterko obraca się za słońcem tak, że ustawicznie rzuca światło w jedno miejsce.

heliotaxis, s. (-tek'sis) biol. ruch, którego podniętą jest światło słoneczne.

heliotherapy, s. (-ze'rapj) a) leczenie światłem słonecznym; b) mniej ściśle: leczenie światłem.

Heliolith, s. (hi'lio'zis) zool. ob. **bollworm**.

heliotrope, s. (hi'liotrop, w Ang. he'-) w dawnej botanice heliotrop, dosł. roślina obracająca się za słońcem, dziś w szcz. rodzaj a) **HELIOTROPIUM** zwłaszcza H. **PERUVIANUM**, Linn., **common heliotrope**; kozłek lekarski **garden heliotrope** **VALERIANA OFFICINALIS**, Linn., 2) min. = **bloodstone**, s. 1); 3) dawny astron. przyrząd do wskazywania czasu równonocy (ekwinoksów) i przesilenia dnia z nocą (solstycjów); 4) geod. przyrząd do robienia wymiarów geodetycznych zapomocą promieni słonecznych, padających z lustra, ob. **heliograph**, s. 3); 5) kolor heliotropowy czerwono-niebie-

ski; 6) fabr. barwnik heliotropowy; 7) woń kozłka lekarskiego oraz podobne perfumy.

heliotropism, s. (hi'lia'tropizm) biol. zwracanie się rośliny za słońcem, jak np. kwiatu słonecznika podczas gdy korzenie odchylają się od słońca, ob. **apheliotropism**.

Heliotropium, s. (hi'liotro'piom) bot. heliotrop, liczny rodzaj ziół i krzewów w rodzinie szorstkolistnych **borage family** **BORAGINACEÆ**, ob. **heliotrope** a).

Heliozoa, s. pl. (-zo'a) zool. słonecznice (f. pl.) rząd pierwotniaków (**protozoans**), ob. **Sarcodina**; zwane także zwierzątkami słonecznymi **sun animalcules** **HELIOZOANS**.

Helipterum, s. (hili'pterom) bot. nieśmiertelnik, ob. **acrolinium** afr. i austral. rodzaj z rodziny (**w Amer.**) **CARDUACEÆ** (w Eur.) **COMPOSITÆ**; pokrewny z **Helichrysum**, ob.

helipheric, -al, adj. (hellsfe'rik, -i) wijący się spiralnie na kuli.

helium, s. (hi'liom) chem. hel, gazowy pierwiastek chem.; znak He, l. at. 2, c. at. 4.003, najpierw spostrzeżony w r. 1868 w widmie słonecznym; obok wodoru zilicowany do najlżejszych gazów (c.w. 0.138), używany w lotnictwie ponieważ niezapalny.

helix, s. (hi'liks) pl. **helices** (he'lisiz) 1) spirala; 2) anat. zewnętrzna linia ucha ludzkiego, obrąbek ucha; 3) bud. zwojowy ornament głowicy jońskiej lub korynckiej; 4) mat. krzywa utworzona przez linię prostą w płaszczyźnie owijającej słup czyli cylinder; 5) H. zool. rodzaj ślimaków Eurazji i Afr.

hell, s. (heł) piekło, 1) miejsce pobytu zmarłych dusz, bib. Szeol, gr. Hades; 2) miejsce kary za popełnione w życiu grzechy, ob. eg. **Amenti**, bib. **Gehenna**, ob. nord. **Nifhel**, ob. kl. **Tartarus**, ob.; 3) w **Christian Science** grzech, nienawiść, złość, mściwość, wyrzuty sumienia; 4) druk. kubeł na połamane czcionki; szwec. koszyk na odpadki skóry i dratwy; 5) miejsce hałaśliwe.

Helladian, s. (hele'jdien) starożytny Grek, mieszkaniec Hellady (2500—1100), Helleńczyk.

Helladic, adj. (hela'dik) grecki w prec. do **Asiatic**; **Early H.** 2500—2000, **Middle H.** 2000—1600, **Late H.** 1600—1000.

Helladotherium, s. (helado'et'riom) paleont. wygasły rodzaj żyraf odnotowany na podstawie wykopalisk z pliocenu gr.

hellandite, s. (he'landajt; po Armandzie Hellandzie z Oslo) min. hellandyt, sylikoid w grupie granatu pokrewny z berylem i gadolinitem.

hellanodic, s. (helana'dik) hist. kl. urzędnik publiczny w zapasach olimpijskich, herold, sędzia itp.

hellbender, s. (hel'bender) 1) zool. duża ptn.-amer. salamandra wodna **CRYPTABRANCHUS ALLEGANIENSIS** do 45 cm. dług., żarłoczny; 2) gw. rozpusta.

hellbent, adj. (hel'bent) bezwzględnie zdecydowany.

hellbind, s. (-bajnd) bot. kanaan-

LI

OD WYDAWNICTWA

Z numerem XXI-ym zakończy się tom II-gi Słownika. Jak w tomie pierwszym, podane będą w nim poprawki i uzupełnienia. Uprasza się Przyjaciół Słownika o nadesłanie listy błędów, jakie zauważyli lub zauważą w zeszytach, składających się na ten tom.

★ ★ ★

With the twenty-first Fascicle the Volume II of the Dictionary will be completed, and as with the Volume I, the list of errata and addenda will be given. The Friends of the Dictionary who noticed any errors are respectfully asked to send their remarks and suggestions to:

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
Stevens Point, Wis.